Cătălin Mihuleac

America de peste pogrom

roman

BIBLIOTECA ALEPH

CARTEA ROMÂNEASCĂ

Cătălin Mihuleac

America de peste pogrom

roman

CARTEA ROMÂNEASCĂ
2014

© 2014 by Editura POLIROM

www.cartearomaneasca.ro
Editura CARTEA ROMÂNEASCĂ
Bucureşti, Calea Victoriei nr. 133, sect. I

ISBN ePub: 978-973-46-4936-5
ISBN PDF: 978-973-46-4937-2
ISBN print: 978-973-23-3083-8

Coperta: Radu Răileanu

Această carte în format digital (e-book) este protejată prin copyright şi este destinată exclusiv utilizării ei în scop privat pe dispozitivul de citire pe care a fost descărcată. Orice altă utilizare, incluzând împrumutul sau schimbul, reproducerea integrală sau parţială, multiplicarea, închirierea, punerea la dispoziţia publică, inclusiv prin internet sau prin reţele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informaţiei, altele decât cele pe care a fost descărcată, revânzarea sau comercializarea sub orice formă, precum şi alte fapte similare săvârşite fără permisiunea scrisă a deţinătorului copyrightului reprezintă o încălcare a legislaţiei cu privire la protecţia proprietăţii intelectuale şi se pedepsesc penal şi/sau civil în conformitate cu legile în vigoare.

Lectura digitală protejează mediul

Versiune digitală realizată în colaborare cu elefant.ro

CĂTĂLIN MIHULEAC este un prozator și dramaturg român. A publicat mai multe volume de proză scurtă și romane, ultimele trei, inclusiv cel de față, la Editura Cartea Românească. Cărțile care l-au precedat, *Zece povestiri multilateral dezvoltate* și romanul *Aventurile unui gentleman bolșevic*, au apărut în 2010 și 2012. Unele dintre povestirile sale sînt incluse în antologii naționale și internaționale de proză scurtă. A susținut lecturi publice, cu diferite prilejuri, la Paris, Praga, Viena etc. În paralel cu activitatea sa de prozator, cîteva dintre piesele sale de teatru au fost puse în scenă sau au beneficiat de spectacole-lectură în țară și în străinătate. Ca un tribut plătit tinereții sale ziaristice, și-a susținut doctoratul în filologie, cu teza *Pamfletul și tableta. Jurnalism sau literatură?*, publicată la Editura Universității „Al.I. Cuza” din Iași, în anul 2009.

Besonderen Dank an das MuseumsQuartier Wien

Prolog

America deretică. America împăturește. America împachetează. America donează.

Societăți de caritate așteaptă donațiile. Red Cross, Salvation Army, Planet Aid, Goodwill. Sunt copleșite de cât colectează. Preiau ce capătă de la cetățenii americani. Încarcă în trailere și vând mai departe. Sunt firme de caritate care pun preț pe dolar. Din anul 2000, lucrează și cu mica întreprindere a familiei mele, „Bernstein Vintage Ltd”.

Le trebuie bani pentru programe sociale. Pentru alcoolici, pentru *homeless*, pentru foști pușcăriași, pentru veterani de război. În beneficiul acestora, se adună fonduri. America se străduiește să-i reabiliteze și să-i reintegreze. Reabilitarea și reintegrarea costă pentru fiecare persoană 40.000 de dolari. Bani, nu șagă. Și nici atunci nu bagă nimeni mâna în foc că programul va fi un succes. Dar de încercat, se încearcă.

Ținem evidența strictă. Avem registre mari, chitanțiere, borderouri. Avem fișiere. Negru pe alb, totul e notat. Cumpărăm lunar 50-60 de trailere de marfă donată. 45 de salariați hispanici nu-și văd capul de treabă. Descarcă, sortează, pun în cutii. 50 de ore pe săptămână. Muncesc, muncesc, muncesc. Fluieră și cântă, în timpu’ ăsta. Le permitem, suntem umani. Nu ca antisemitul Ford, născătorul de automobile. El nu le permitea muncitorilor să fluiere și să cânte.

Sortăm marfa. Hainele iau loc lângă haine, papucii alături de papuci. Valizele marca Samsonite și marca Nesamsonite își regăsesc suratele. Electronice, cărți, discuri de vinil. Fotolii, furculițe, tablouri. Obiecte de mobilier. Schiuri, cârje, scaune cu rotile, biciclete. Orice.

Marfa *vintage* trece într-un sector special. Marfa *vintage* e vedeta. Are loc la *Business Class*.

De la noi, hainele și celelalte pleacă mai departe. Sacii se încarcă în containere, pentru a lua calea clienților la mâna a doua. Un container are zece tone. Clienții sunt în America Centrală, în Africa, în Asia. În Europa de Vest, dar mai ales în cea de Est. Câte bordeie, atâtea obiceie. Olanda vrea discuri vechi de vinil și tot ce-i foarte american. Începând cu blugii Levi's. Japonia vrea doar marfă *vintage*. Japonezii sunt niște dulci. Atât cât pot fi ei de dulci.

Țări ca România pretind ca marfa provenită din U.S.A. să fie fumigată. Calicu-i gingaș. România se teme de furuncule americane. Mergem la firma specializată în fumigații. Atenție, se deschid ușile containerului! Se aruncă înăuntru câteva pastile cu gaz. Explodează fără convingere. Atenție, se închid ușile! Pentru 24 de ore. Apoi, ușile se redeschid, pentru alte 24 de ore. Și din nou se închid. Aplicăm un sigiliu și gata. Marfa e dezinfectată și dezinsectată. Țâță de mâță.

Americanul donează datorită inimii lui bune. Și pentru că i se deduc 500 de dolari din taxe anual. Americanul cumpără, dar nu mai are loc pe rafturi. Trebuie să dea afară, pentru a cumpăra mai mult. Privește în dulap și zice *fuck*. Ce pulover *boring*. Și rochia asta, ce hram poartă? E de la fosta nevastă? Nevestele lasă urme. La Goodwill și Red Cross cu ele.

Alcoolici, drogați, *homeless*, veterani de război. Stau în drum și așteaptă să fie reintegrați. Fără firme ca a noastră, ar sta în drum mult și bine. Le zic copiilor mei:

— Fiți buni cu drogatul, veteranul și *homeless*-ul. Ei ne întrețin. Ei ne-au cumpărat limuzinele. Drogatul și *homeless*-ul ne achită Lexus-ul. Că nu de pomană rimează. Ei ne plătesc vacanțele în Europa. Ei vă vor suporta taxele universitare. Fără ei, viața noastră ar fi grea. Ca a lor.

Din când în când, coborâm în stradă, în mijlocul lor. Le ducem haine și țigări. Ben are deasupra biroului o fotografie înrămată. Un *homeless* îi mulțumește pentru hainele primite. Poartă un fes pe cap și o țigară în gură. Ben surâde șarmant, spre aparatul foto.

Ben este soțul meu. Ar fi putut fi soțul alteia. Dar e soțul meu. O să vă spun cum s-a întâmplat. O s-o iau încetișor.

America donează. Dacă n-ar dona, această carte nu s-ar scrie.

De ce l-am desemnat pe Cătălin Mihuleac pentru a da o formă cât de cât literară acestor rânduri? Pentru că, din lista de scriitori români care mi-a fost pusă la dispoziție, el a fost singurul de acord să discute cu mine fără mijlocirea agentului său literar. Sinceră să fiu, nici nu cred că își permite să plătească un agent. Dar asta e deja altă vorbă. Am mai apreciat la el lipsa burții. O să vedeți, în paginile următoare, de ce nu pot avea încredere într-un artist burtos.

Misiunea sa a fost dublă. În primul rând, să cizeleze paginile scrise de mine. Fără să le știrbească stilul contabilicesc, care mă caracterizează. În al doilea rând, să împletească povestea mea, într-un mod care să mențină

tensiunea cărții, cu o altă poveste. Pe care am căpătat-o de gata, veți vedea când și cum.

La urmă, i-am îngăduit să semneze „opera” cu numele lui. Pentru a-i satisface egoul, firesc în tagma sa, dar și ca o formă de protecție pentru mine. Nu-mi place să-mi asum riscuri, într-o junglă pe care n-o cunosc.

Se înțelege că nu știu în ce măsură „alesul meu literar” s-a achitat de sarcini. Nu știu nici în ce măsură romanul meu este unul *catchy*. Recunosc că între mine și „autor” au existat momente de tensiune, punctate de reproșuri și amenințări cu demisia și demiterea. S-au strecurat și câteva schimburi mai grele de cuvinte, pe care prefer să le trec sub tăcere. Privind faptele cu ochiul meu de femeie de afaceri, îmi place să cred că tensiunea dintre noi a fost una constructivă, profitabilă pentru ambele părți.

Închei acest cuvânt introductiv, împărtășindu-vă dorința mea cea mai intimă. Sper ca, după citirea acestor pagini, să devin a voastră prietenă de suflet,

Suzy Bernstein

Washington D.C.

Partea întâi

Bernstein înseamnă chihlimbar
Jacques Oxenberg, ginecologul cu degete beethoveniene

1

Văd clar dimineața când se scrie prima literă a destinului meu american. O văd foarte clar.

Am 33 de ani, un ceas care sună de ora șapte și-un pat matrimonial. Unde dorm singură. Patul e singura exagerare în spațiul meu locativ, strâns bine pe corp.

Mă pregătesc să merg la serviciu. Sunt contabilă la Magazinul Universal Moldova. Ritualul lungește clipele. O sorbitură de cafea, două liniuțe la machiaj. Feliile de pâine, foaia de cașcaval și frunza de salată se întovărășesc în sandvișul pentru pauza de masă.

Sună telefonul. Ca ieri, când aveam 25 de ani. Ca mâine, când voi avea 39. Doar mama sună la ora asta. Să mă pupe dulce. Doar prin telefon o mai facem.

Se vede că azi nu-i ieri. Azi e azi și la telefon nu e mama. E șeful. Domnul Finkelstein nu sună să pupe. Este evreu și nu pupă gratis.

— Sânziana, azi nu vii la birou. Mergi pe teren.

— Și cu foaia de salată ce fac?

— Ți-o decontez. Azi e ziua ta culturală.

— Și ziua de lucru cine mi-o decontează?

— Tot eu. Mergi să-l vizitezi pe „Mark Twain al românilor”. Sarcină de serviciu.

— Ăsta da gheșeft. Și unde-l găsesc pe Mark Twain-ul nostru național?

— E vorba de Ion Creangă. Îl găsești la domiciliu. La muzeul dumnealui.

— N-am mai fost la muzeu din clasa a zecea. Muzeele nu se deschid la ora zece?

— Da, ai ceva cultură. Până atunci, ai timp să te faci frumoasă. Vei însoți doi evrei americani la muzeu. Mamă și fiu.

— E frumos să-ți duci fiul la muzeu.

— Fiul are 50 de ani.

— Și mai frumos. Iar mama?

— Mama are ceva mai mult, dar fă-te că nu-ți dai seama. Vor să-și deschidă o afacere la noi.

— Servim Patria!

— Contez pe engleza ta, dragă, altfel rugam pe altcineva. Mama și fiul nu știu o boabă în altă limbă.

— Nici măcar românește?

— Poate doar idiș.

— Am avut scutire, când s-a predat idișul în clasele primare.

— Vino în parcarea magazinului. Portarul o să-ți dea cheile de la Volvo.

— Cu Volvo merge doar directorul. Să nu-mi spuneți că mă vor numi director.

— Nu-ți spun. Pe americani o să-i iei de la Hotelul Unirea. După muzeu, mergeți la restaurant.

— Sper că puștiul de 50 de ani n-o să mă invite la dans. Știți că nu știu.

— Dacă te invită, dansezi. Sarcină de serviciu.

— Știu, e-n joc interesul național. Îmi permiteți să oftez?

— Nu. Te vei ocupa de ei și mâine, și poimâine.

— Sâmbăta mea, duminica mea… Îmi călcați în picioare zilele libere.

— Ți le plătesc suplimentar.

— Sâmbăta, evreii cuminți nu merg la sinagogă?

— Dacă vor la sinagogă, îi duci la sinagogă. Ce pastă de dinți folosești?

— Domnule Finkelstein, asemenea amănunte nu cred că…

— Oricare ar fi pasta, fă-i reclamă! Zâmbește-le cu toți dinții tăi strălucitori. Fii lipicioasă, cucerește-i pe americani! Sarcină de serviciu.

La recepția Hotelului Unirea, mi se zice să urc. Etajul zece, cioc-cioc. Nu răspunde nimeni. Crăcănez ușa. Un zgomot de șuvoi trădează un trup sub duș. Americani cu punctualitate românească. Puteau fi dușați, până acum.

Remarc o siluetă la geam. Privește în jos, de la etaj, orașul țesut ca o ie moldovenească. Se întoarce pe neașteptate, mă măsoară cu doi ochi roșii ca de plâns. S-o fi certat cu copilul sau are conjunctivită. Își ascunde jena sub o tuse scurtă.

— Tu ești ghidul nostru, așa-i?! Ben, da' ieși odat' de sub dușu' ăla nenorocit!

Îmi întinde mâna cu brățara inclusă:

— Dora Bernstein. Zi-mi Dora.

— Sânziana Stipiuc. Spuneți-mi Sânziana.

— OK, Suzy.

Costum bej, pantofi pentru monturi dureroase. Colier, cercei și inel. Câteva lebede din specia Swarowski plutesc pe balta de aur alb. Buze groase, mari înghițitoare de ruj, dau drumul unui surâs ironic permanent. Nas lungit cu finețe, santinelă a feței. Păr scurt, prea blond pentru a fi adevărat.

Ah, genul ăsta de bătrâne! Care cred că părul scurt și vopsit le întinerește. Dimpotrivă. E același efect ca la femeile cu picioare scurte, cocoțate pe tocuri. Cu cât tocurile sunt mai înalte, cu atât cocoțatele mai scunde par.

Ben se îndură și iese din baie. Nu înconjurat de prosop, cum mă așteptam. Ginși albi, cămașă bleu cu guler din blană de aparat foto. În picioare, mergători de firmă. Pe nas, ochelari Ray-Ban. O fi soare în baie. Oricum, tare tipul. Cu stofă americană de șarm. Păcat de părul roșcovănit cu vopsea. Bine se spune despre copii că își imită părinții. Își vopsește mă-sa părul, hop și el! Bărbații cu părul pictat sunt și mai înduioșători ca babele pictate.

— Ben, domnișoara Suzy e ghidul nostru.

— Sunt fericit să te cunosc, Suzy.

Miroase atât de bine, că abia în lift îi văd și nasul. Un cartofior. Un cartofior care își așteaptă maioneza.

— Mamă, fă-mi o poză cu miss Suzy!

E spontan rău. Mă prinde de după umeri. Sper ca în fotografie să nu-mi iasă creșterea de puls. Îmi amintesc la timp că trebuie să fac reclamă pastei de dinți. Zâmbesc cu toți dinții. Nu-i zâmbetul meu.

Parcasem la Cinema Republica. Deschid portiera din spate și-i fac loc babetei Bernstein. Copilul vine în față, lângă mine. Dorește să vadă mai bine orașul. Sau să-mi admire picioarele. Bătrâna arată spre cinematograf:

— Ce rulează azi la Cinema Trianon?

— Cinema Republica, vreți să spuneți.

— Nu, Trianon. Sau Cinema Gorki, dacă preferi.

Ești băbită rău, madam. Încurci orașele și cinematografele lor. Auzi, Trianon. Auzi, Gorki. Mergi la Moscova, dacă vrei

Gorki. Nu mă obosesc să-i răspund.

— Să mergem! „Mark Twain al românilor” ne așteaptă cu sarmalele gata.

Îmi înfig pintenul în coasta puternicului Volvo, cu genunchiul dezvelit de fusta sport.

E vineri, 29 iunie 2001, vestitorul unui weekend deosebit. Îndeplinesc o sarcină de serviciu, slujind interesul național. Și interesul personal, de ce nu. Mi-ar plăcea să vizitez America.

La muzeul lui Creangă, Ben e interesat de *Povestea poveștilor*. Mic omagiu adus organului bărbătesc. Vreau să schimb subiectul, să nu par vulgară. Se aprinde. Are un prieten, producător pe Broadway, o să-i povestească. Ar ieși din asta o piesă cu o grămadă de sensuri și o grămadă de bani. Dora îl privește cu dezgust:

— Ai de gând să încetezi cu scârboșeniile tale?

— Mamă, vorbim afaceri.

Dora vrea să o fotografiez lângă butoiul în care se scălda „Mark Twain al românilor”. Bine că nu vrea fotografii nud. Ce idee, o cadă în formă de butoi. O să-și comande și ea una. Sau nu, o să vândă ideea unei firme producătoare.

Am impresia că nu-s la muzeu, ci la o piață de idei. Imaginația fiecăruia scoate câte ceva pe tarabă.

Dora insistă să mă pozeze cu Ben. Iar? Ne cere să privim unul spre celălalt.

— Acum, stați mână în mână. Nu așa, ci cu degetele împletite. Știai, Suzy, că evreicele au fost primele „Shooting girls”? Fără ele, fotografia artistică n-ar fi ajuns departe.

Așa aflu că fotografia artistică a ajuns departe. Departe și de mine. Nu-mi place să mă pozez.

— Femeia trăgând visător din țigară, femeia mângâind pisica, femeia cu degetul arătător prelungit pe obraz… Tu nu fumezi, Suzy?

— Nu, dar am avut pisică. Și am încă două degete arătătoare.

Engleza mea face față onorabil. Când un cuvânt întârzie pe țeavă, Ben îl ajută să vină.

— Partenere, îmi spune.

— Partenere, îi răspund.

Mergem pentru prânz la Restaurantul Bolta Rece, fost loc de ospeție pentru „Mark Twain al românilor”. Venea aici împreună cu prietenul său, poetul național Eminescu.

— Eminescu?

— Cum să zic? „James Dean al poeziei românești”.

Aleg Bolta Rece, la indicația domnului Finkelstein. Bucătăreasa se pricepe să pregătească „gefilte fish”. Faimoasele chiftele evreiești de pește.

— La Restaurantul Lindenkeller din Viena, am avut de ales între Meniul Schubert, Meniul Mozart și Meniul Strauss. Ai fost în Viena, Suzy?

— Încă nu, Dora.

— Să-ți faci timp să mergi.

— Mulțumesc de sugestie, Ben. Sigur o să-mi fac timp. Până acum, am fost doar în Turcia.

— Turism?

— Nu, Dora, mai mult afaceri.

— E bine să împletești afacerile cu turismul. Cum facem noi.

Fusesem în Turcia, în studenție. Cumpărasem chiloți cu inimioare, să-i vând în cămin. Fetele erau înnebunite de asocierea chiloți-inimă. Asta fusese afacerea. Drumul spre inimă trece prin chiloți.

Ben are un dialog vesel cu chiftelele. Dora înghite cocoloașele de pește ca pe niște biluțe de rulment. Când mi se adresează, admiră frumusețea aerului de deasupra capului meu. Poate că vrea să-și ferească ochii încă roșii. Sigur are conjunctivită.

Ben pleacă la baie. Îi ochesc, ca o paparață, fesele. Tot ce poate fi mai frumos la un bărbat. Fesa dreaptă e superbă. Ceva mai bombată. Acolo ține portofelul, cu micile covoare fermecate care te trec Oceanul, în pas de vis. Dolarii. Și tot acolo e alt covor, mai fermecat. Pașaportul.

Când se întoarce, Ben îmi înmânează bebelușul unui trandafir.

— Se cultivă trandafiri la toaletă, Ben?

— O copilă îi vinde, uite-o colea. Hei, mă faci să râd. Îmi place să râd. În America, n-o poți face decât la cinema sau la teatru. Da' de Jim Carrey și Adam Sandler m-am plictisit.

— Da, da, îl aprob eu. Doi stupizi.

— Ben, nu-ți dau voie să bârfești filmul american. Știi cât îi datorăm.

— Iartă-mă, mamă!

Mă ridic de la masă și mă întorc cu un trandafir pentru Dora.

— Mulțumesc, Suzy. Când o femeie îi oferă flori alteia, e trist de parcă ar dansa tango împreună.

Dora se ridică brusc de la masă, fără să aștepte desertul. O fi supărat-o trandafirul meu?

— Vreau să fac câțiva pași. Presupun că hotelul e aproape.

— La vreo 400 de metri. Privește spre cer și o să vezi un zgârie-nori românesc. Acela e hotelul.

— Vă las singuri. Ne vedem deseară.

— Ben, e ceva în neregulă cu ea?

— Îi lipsește sportul. În Washington D.C., merge la sală cu Madeleine Allbright. Saltă ca două capre negre.

— Le-ai văzut săltând ca două capre negre?

— Nu, dar îmi închipui. Mama s-a născut săltând. Iar pe Maddy o știi.

— Din buletinele de știri.

— E suficient.

— Mi-e teamă să nu o fi supărat.

— Știi ce-mi spune mama, când o supăr? Ben, abia aștept să ieși la pensie, să angajez, în locul tău, pe altul mai tânăr și mai energic.

La Bolta Rece, petrec primele ore în doi cu Ben. Șarmant, cu un zâmbet neșters pe gura ca o cireșică. Și un trup care-mi amintește că nu am fost cu un tip de trei luni. Doar părul vopsit îl strică, dar mai bine așa. Cu părul alb, ar fi fost devastator pentru femei și nu m-ar mai curta acum.

Ce proastă sunt! Poate că nici nu mă curtează. Poate e doar politicos cu o romîncuță oarecare. Îmi admiră hainele.

— Te îmbraci cu gust.

— Am propria mea casă de creație.

E un câine de vânătoare, la intersecție de mirosuri. Nu știe încotro s-o apuce. Vreau să aleagă mirosul meu. Măcar așa, de exercițiu.

Când îl conduc la hotel, e aproape seară. Trandafirul din mâna mea se burică spre nări, să se facă mirosit. De pe una din străduțele laterale, o recuperăm pe Dora. Se mișcă agale, deloc săltăreață. Pare propria ei mamă.

— Dora, ți-am adus copilul.

— Mulțumesc, puteai să-l mai ții. Am băut un ceai, într-o cafenea de pe aici.

— Străduțele astea au ceva romantic.

— Au demolat Cinema Sidoli?

— Sidoli? O să mă uit pe o hartă veche a orașului.

Baba pare obsedată de cinematografe. Pe față, îi trece o aversă cu descărcări electrice, care atacă aurul bijuteriilor. Lebedele din soiul Swarovski merg în trestii să se culce. Începe să mă enerveze. Niciodată nu i-s boii acasă. Nu știu dacă de investitori ca ea are țara nevoie. Vorbind cinstit.

Rămâne să ne vedem a doua zi, la prima oră. Dora vrea să tragem o fugă la munte.

— Ben, credeam că mâine aveți program la sinagogă. Doar e Sabbath-ul.

— De Principiul „Pikuah Nefesh” ai auzit? Când e în joc salvarea unei vieți omenești, putem sări peste sinagogă.

— Viața cui trebuie salvată?

— Cred că a mea. Apropo, mama e la jumătatea drumului dintre credință și ateism. Nu ataca subiectul. Dacă ataci subiectul, o ataci pe ea.

— N-am de gând să o atac, o face singură.

— Vom mânca undeva pe drum, iar spre seară vom fi înapoi.

Ben îmi strânge mâna. Simt o pornire să-i deșurubez, să-i coc la cuptor și să-i pap cartofiorul din mijlocul feței. Cu puțin

unt.

Dimineață, la opt, mama și copilul mă așteaptă în holul hotelului. Sunt îmbrăcați sport, de excursie. Ben are un pulover cu brațele încolăcite pe piept. Îmi zâmbește, într-un fel de-mi vine să-mi bag brațele în mânecile puloverului său. Să le țin așa, încolăcite pe el.

Lebedele Dorei nu s-au trezit. Au rămas în cameră, cu tot cu bijuterii. Peste blugi, bătrâna poartă o cămașă bleu. Pe față, un zâmbet cu cifrul schimbat. E machiată bine, dar sper să nu plouă. Nu vreau să știu ce pictură abstractă poate scoate ploaia din machiajul ei.

Ben se așază iar pe scaunul copilotului, aruncându-și picioarele până la faruri. Prin blugi, mușchii vibrează, înainte de a-și găsi poziția de repaus. Schimb vitezele, cu mâna vargă. Mi-e teamă să nu-l bag și pe el în viteză.

Apăs accelerația și pun un disc cu Johnny Cash. Mai americănesc nu se poate. Dora mi-o retează, de la prima melodie. Îmi cere să sting aparatul și să merg încet. Mă uit la ea, e palidă. La Podu Iloaiei, îmi cere să opresc. Vrea să facă doi pași singură. O ia de nebună, spre gară.

— Unde te duci, Dora?

— Vreau să cumpăr o sticlă cu apă.

— Avem noi, în mașină.

Ben îmi face semn s-o las în pace.

— Nu-ți bate capul cu mama. Nu se simte în elementul ei.

Nu-mi bat capul. Sunt doar curioasă care o fi elementul ei. Dacă elementul ei există.

Când se întoarce, îmi dă voie să-l scot din lesă pe Johnny Cash. Dictatorul s-a înmuiat. Ben e sufleorul lui Cash: îi șoptește cuvintele cântecului, ca la teatru:

— *I have been a rover...*

Cântecul e minunat, dar aș asculta altceva. Mi s-a acrit de roveri.

În Cheile Bicazului, facem un popas mai ca lumea, pentru a mă lăuda cu natura patriei. Și cu sandvișurile mele cu somon afumat, felii de roșii și o eșarfă de salată la gât. Mai am și sandvișuri cu brânză și ceapă verde. Dora își trage pe ea scurta de fâș.

— Măreț muntele ăsta, Suzy!

— Ca un economist ce sunt, văd o casă de schimb valutar. Care convertește canicula urbană în răcoare. La cursul zilei.

Râde. Îmi arată lucrarea dentară, care bagă în cofă orice dinți naturali. Mă prinde de după umerii mei sculpturali.

— Ben, fă-mi o poză cu dulceața asta românească!

Dulceața sunt eu. Ea rămâne o murătură. Dar o murătură americană. Suntem deja pe malul Lacului Roșu. Închiriem o barcă. Ben vâslește și își arată suplețea musculoasă a brațelor. Vorbește cu rațele, înnebunite după firimiturile din sandvișul Dorei.

La restaurant, simt ceva nou între mine și Ben, sub arbitrajul Dorei. Arbitru antipatic, dar imparțial. Continuă să admire frumusețea aerului de deasupra mea.

Sper să nu-mi ceară la urmă bani pe fotografii.

Mănânc și râd. Mănânc.

Duminică, o duc pe Dora în vizită la șeful meu și prietenul ei, domnul Finkelstein. N-am înțeles de unde se cunosc. Se pare că la evrei socializarea e simplă.

Ben rămâne cu mine. Vrea să-i arăt rozariul din Grădina Botanică. E încântat de mirosul trandafirilor. Saltă printre

specii ca maică-sa cu madam Allbright, în sala de gimnastică. I se adresează fiecărui fir cu „My friend”.

Apoi, bem un ceai, la o terasă din apropiere. Vrea să afle mai multe despre creațiile mele vestimentare. E adevărat ce-am zis, că îmi proiectez singură hainele? Eu le și cos?

Apasă unde nu trebuie. Intru în transă. Îi vorbesc despre arta românească de a te descurca, dacă provii dintr-o familie săracă. Arta mea.

— Creație vestimentară? Îmi amintesc de o rochie de jerseu în dungi, primită de la mătușa… Am scos din ea o fustă mini și o jachetă. Adunam blugi vechi. Din ei, croiam câte o geacă de crăpa Clint Eastwood de invidie. Apoi, am venit din orășelul meu aici, la facultate.

— Ai avut apartamentul tău?

— Am locuit în campusul studențesc. În mijlocul pieței de desfacere. Toate fetele aveau nevoie de mine. Cumpăram curele de ceas și le montam la cizme, dându-le un design ochios. Dacă cizmele nu erau destul de înalte, le ridicam pe pulpă, folosind mânecile de la haine vechi din piele.

Ben mă ascultă cucerit.

— Din capse de la pungile de pufuleți făceam ornamente pentru pantofi. Fără ele, încălțările din comerțul comunist păreau de mort. O știi pe Teodora Enache?

— Numele îmi spune ceva.

— N-o știi, de unde s-o știi!? E o prietenă, cântăreață faimoasă de jazz, concertează și în America voastră. Primii ei pantofi de show au fost creați de mine. Am pus aracet pe ei și i-am presărat cu globuri pisate. Publicul o urmărea prostit pe scenă, cu ochii la pantofi.

— Prostit?

— Vrăjit. Am croit pentru discotecă pantaloni cu vedere la picior. Îi descoseam de la genunchi în jos și plasam orizontal benzi de pânză de altă culoare. Ieșea o literă „H” minunată, de la genunchi până la gleznă.

— „H”, de la „Hello” și de la „Hm”.

— Dintr-o traistă țărănească de lână de la bunica, am croit o tunică foarte șic. Se prindea la mijloc cu o curea de piele.Vezi geanta asta?

— Ai cumpărat-o de la Milano?

— Da, de la Milano din Deal, județul Vaslui. Am făcut-o dintr-un șorț de sudură, cumpărat de la nea Vasile.

— Nea Vasile e un mare producător de piei?

— Nea Vasile a fost un sudor genial. A murit de ciroză.

— Multe genii mor de ciroză. Mari compozitori, mari scriitori…

— …și mari sudori. Nu aruncam resturile de piele. Cu șuvițele rămase, înfrumusețam puloverele gri și verzi din comerț. Șuvițele coborau de pe un umăr sub brațul opus, într-un fel de invitație la mângâiere. Din resturile mici, coseam huse de stilou sau de tabacheră.

— Știi să coși, deci.

— *Of course*. Am învățat pe filiera Cehov.

— Credeam că Cehov s-a ocupat cu alt *business*.

— Doamna profesoară Palade, prietena mea, e traducătoare din Cehov. Are o mașină de cusut Singer, fabricată prin 1930. La ea am învățat.

— Oho, știi să coși în limba rusă! E ceva!

Ben tace îngândurat, în drum spre mașină. L-am plictisit, cu vorbăria mea despre haine? Îl simt totuși în mâna mea. Sentimentul acela, cunoscut de orice femeie, când e muiere.

— Ben, ce părere ai depre schimbările de sex?

— Nu am o părere rea.

— Am făcut schimbări de sex cămășilor și pantalonilor bărbătești. Am scurtat, am lungit, am croit și am răscroit haine tot timpul. Am vândut rezultatele muncii mele fetelor din cămin. Asta a fost tinerețea mea extrașcolară.

— Suzy, de ce fetele nu-și cumpărau haine din magazin?

— Hainele râvnite de ele nu se găseau în magazine. Comerțul era acaparat de hidoșenii. Cum ți-am spus, eu locuiam în mijlocul pieței de desfacere. Din multe puncte de vedere, un campus studențesc era ca un ghetou. Înțelegi ce spun.

— Dacă un evreu nu înțelege ce e un ghetou, cine să înțeleagă!?

Așa îmi propune Ben să lucrez pentru ei. La început, trebuie să fac un drum la Washington D.C. și să rămân trei luni. Pentru a mă familiariza cu activitatea firmei „Bernstein Vintage Ltd”. Dora și soțul ei, Joe, o conduc. Trioul de fii constituie nivelul doi. Locotenenții. Dacă vom bate palma, mă voi ocupa de relația cu România. Nivelul trei, lumea a treia.

Nu vrea să-mi spună cu ce se mănâncă *business*-ul său. O să văd la fața locului.

— Ben, n-ar fi bine să te consulți cu Dora? Dacă nu va fi de acord?

— A ei a fost ideea să te angajăm. A spus că ești omul potrivit.

— Cu viza de intrare în U.S.A. cum mă descurc? Ăia îi iubesc pe români ca sarea-n ochi.

— Ți se va aranja totul. Viză, bilet de avion, salariu pentru trei luni de probă… Dora a vorbit cu domnul Finkelstein, pentru un concediu fără plată.

— Și dacă nu voi face față?

— Te vei întoarce la jobul tău mic și sigur. Dar vei face față. Vom fi parteneri pe termen lung.

Îi privesc micul cartof din mijlocul feței, cu ochii lui Antoine Parmentier. Farmacistul impresar, care făcuse din cartof o vedetă internațională.

Keep in touch, cum spuneau strămoșii daci!

2

Căldura și bunăstarea familiei o păstrează pe micuța Golda într-o seră fără lipsuri. Casa familiei Oxenberg e una dintre cele mai respectate și invidiate din centrul orașului. *Pace și armonie* ar sta scris pe blazonul ei, dacă l-ar avea. Slujnică, automobil, vacanțe de iarnă la schi în Alpii Austrieci, care le compensează pe cele de vară, petrecute la Marea Baltică, în pitorescul Warnemünde…

Mama, Roza Oxenberg, e absolventă de Litere și încă își servește conștiincios ambițiile profesionale, chiar dacă pe hârtie figurează ca ieșită din câmpul muncii. Are un proiect, un mare proiect, la care ține într-un fel aparte. Împreună cu energicul cărturar Carol Drimmer, intenționează să editeze *Antologia nuvelei românești,* tradusă în limba germană. E muncă grea. Iau la mână nuvelă cu nuvelă și traduc împreună, corectându-se reciproc.

Planul lor depășește dimensiunile unui simplu act cultural. E un act patriotic de anvergură, cu bătaie lungă, peste granițele țării. Prefața e deja scrisă de profesorul de germană Traian Bratu, Rectorul Universității, care păstrează o slăbiciune pentru fosta lui studentă, Roza. Mihail Sadoveanu, Ionel Teodoreanu, I.L. Caragiale, Ion Creangă, Mihai Eminescu și alții mai puțin galonați urmează să fie tipăriți pe o întindere de 2.000 de pagini și multiplicați în 10.000 de exemplare, la înfățișarea cu exigentul cititor german. „Prin traducerile

noastre, străinii vor cunoaște tezaurul sufletesc al poporului român, exprimat prin penele scriitorilor lui. Vor fi deschise de noi încă câteva geamuri către Apus”, visează Drimmer, în memoriul adresat Ministerului Român de Externe, la 15 mai 1937.

Visele se trezesc adesea din somn și se izbesc brutal de realitatea colțuroasă. Pentru ca ambițiosul proiect să capete viață, e nevoie de bani, de mulți bani: 300.000 de lei, o sumă colosală în vremuri când o leafă cumsecade se mulțumește cu un culcuș pe palierul lunar dintre 4.000 și 5.000 de lei. Nimeni nu se înghesuie la donații. Ministerul de Externe salută proiectul, dar îl pasează Academiei. Mai inventivă, Academia indică două direcții: Ministerul Educației și Ministerul Artelor, dar nici acestea nu reacționează.

Cele aproape cinci decenii de viață nu i-au erodat optimismul lui Carol Drimmer, deși știe că e greu să urci dealuri nemțești cu un car la care trag boi românești.... La o bucată de vreme, se-avântă într-o corespondență cu prințesa Martha Bibescu, pe care o potopește cu scrisori. Scrisori înflăcărate, redactate de mai tânăra Roza, care încearcă să adapteze cerneala stiloului la caligrafia sângelui de prințesă. „Maestro!”, debutează în forță misivele, care îi promit potențialei binefăcătoare că *Antologia nuvelei românești* îi va fi dedicată, în schimbul unui sprijin financiar cât de mic. Mic, la scara prințeselor, poate fi destul de mare...

Naivii! Pierd din vedere că Martha Bibescu e mai întâi prințesă, apoi scriitoare și abia la urmă femeie. Istoria arată că unei prințese îi place să primească, nu să dea. Iar pe o scriitoare n-o cucerești dăruindu-i cărți cu autograf, ci ea te

supune, dăruindu-ți unele care o au ca autoare. Ca să n-o mai lungim, ajutorul financiar n-o să vină niciodată.

În prima jumătate a lunii noiembrie 1938, la Cinematograful Trianon rulează filmul *Katia*, ecranizare a romanului omonim, semnat de Martha Bibescu. Soții Oxenberg și soții Drimmer apar la braț și se așază în cea mai bună lojă. Au tot dreptul, fiindcă au venit la întâlnirea cu o veche prietenă, a cărei operă se proiectează pe ecran.

N-o știu în carne și oase pe prințesa Bibescu, dar scrisorile au creat o prietenie, cel puțin în mintea lor. Aflând de teancul de scrisori, Michael Haimovici și Louis Mendel, proprietarii Trianon-ului, le-au oferit cele patru bilete la lojă, fără să le pretindă bani. Au însă o mică rugăminte: nu le-ar putea pune la dispoziție semnătura prințesei, pentru a o expune în vitrină, mărită cu lupa, lângă afișul filmului? Se poate? Minunat!

Până la începerea spectacolului, atenția publicului se focalizează spre cei patru înalți spectatori. Roza Oxenberg își împărtășește așteptările artistice cu Fany Drimmer, nerăbdătoare să vadă pe ecran povestea de dragoste dintre țarul Alexandru al II-lea și prințesa Katia Dolgoruki.

Estimp, Carol Drimmer și Jacques Oxenberg mai răsfoiesc o filă din chestiunea antologiei de nuvelă românească. Mai precis, Drimmer vorbește înflăcărat: buzele subțiri i se irigă cu sânge, mărul lui Adam îi scutură polenul de pe papionul alb cu picățele verzi… Iar doctorul Oxenberg se gândește la Europa ca la o pacientă de-a lui, trecută bine de prima tinerețe, așezată pe masa ginecologică. Europa urmează să nască. Oare ce va naște?

Pentru Roza, literatura rămâne un hobby, un mod de a nu-și lăsa sângele să se abată de la drumurile minții și inimii. Caietele ei de versuri, pe care nu îndrăznește să le propună spre publicare, stau mărturie. Dar principala ei ocupație se leagă de creșterea și educația copiilor, Lev și Golda. Lev, băiatul inteligent și frumos de zece ani – înzestrat cu un nas și două urechi cu dimensiuni precoce – s-ar fi putut numi foarte bine Leib sau Leon. Dar mama ținuse, prin acest prenume rusesc, să-i aducă un modest omagiu neprețuitului ei Tolstoi, pe care îl citise din scoarță în scoarță.

La prenumele fetei, alegerea fusese a soțului. Golda e catifelată și are părul prins în creștet printr-un inel, de juri că poartă pe cap o mică fântână arteziană.

Statistica anului 1938 menționează că în România circulă 25.350 de automobile, ceea ce înseamnă o medie de 1,3 la mia de locuitori. Sună înapoiat, pentru cineva care privește spre Germania, cu ale ei 18,6 automobile la mia de locuitori, sau spre Franța, cu 43,7… Cu 219,7, America e atât de departe, că-ți trebuie ochean să o prinzi cu privirea.

Doctorul Oxenberg e unul dintre fericiții proprietari de „mașină mică”. Mai fericită îi e soția, când iese pe patru roți, mângâind volanul cu degete înmănușate, special pentru a strânge de pe străzi suspine, invidii și saluturi cu mâna la chipiu. Au o mândrețe de Citroën B14 vișiniu. Deținuseră mai întâi un Chevrolet luat la mâna a doua de la un bancher; dar imediat ce treburile au început să meargă brici, a intervenit și chestiunea unei mașini noi.

N-a fost ușoară alegerea mărcii, care se luase la trântă cu un Ford clasic, mult mai comod de obținut, mai ales că o linie

de asamblare funcționa la București, unde se făceau și caroseriile. Ca și în cazul prenumelui Lev atribuit primului ei copil, Roza încercase să tragă de volan spre calea rusă:

— Dragă, am citit că Ford e un antisemit urât și rău... Nu putem să-i cumpărăm marfa, chiar dacă s-ar fabrica la Podu Iloaiei sau la Târgu Frumos. Trebuie să găsim altceva. Ce-ai zice de un GAZ, fabricat la uzinele din Gorki, în Rusia? Cred că ar fi alegerea ideală.

Roza Oxenberg nu e doar admiratoarea lui Tolstoi, ci și a lui Gorki. Iubește literatura rusă și o omagiază sub orice formă. Regretă că nu există pe piață biciclete marca Cehov sau Pușkin, să-i cumpere una sau chiar două lui Lev. Soțul îi satisface de obicei orice capriciu, dar rămâne o persoană rațională:

— Scumpa mea Roza, uite ce mi-a spus ieri Millo Grossman, cel care vinde automobile pe Strada Uzinei. Că antisemitul Ford, chiar el, este ziditorul uzinelor din Gorki, în cadrul unui program de colaborare americano-sovietic. Cumpărând un GAZ, îi facem indirect jocul lui Ford, care, cum vezi, e un șiret și jumătate.

Oftând, Roza a renunțat la ideea unui automobil sovietic, oricum aproape imposibil de procurat în acele timpuri, când țara își încorda mușchii economici spre Răsărit.

— *Comme d'habitude*, merg pe mâna ta, Jacques.

A sunat flatant, dar pe dos, fiindcă bărbatul era cel care nu se abătea de la linia ei. Jacques și-a pus în funcțiune toată inventivitatea specifică îndrăgostitului. Urmarea?

O minunată zi de primăvară a fost dusă la perfecțiune de o cerească apariție în curtea casei de pe Strada Ștefan cel Mare. Eleganță, soliditate, maniere fine, grație. Toate într-o operă

semnată de André-Gustave Citroën. Evreu sută la sută. Scumpă Roza, mai ai ceva de zis?

Și asta nu era totul. Modelul B14, produs de evreul nostru Citroën, se numește… Se numește…

— Hai, ghicește!

— Picură-mă cu ceară și tot nu ghicesc!

— ROSALIE! *Citroën B14 Rosalie*. Rosalie, Roza! Pe mașinuță o cheamă ca pe tine, bobocelul meu de trandafir!

Roza a bătut din palme, mai-mai să și le rupă din încheietură. Peste gurița mașinii, cele două unghiuri suprapuse cu vârful în sus, care distingeau marca Citroën, semănau cu mustăcioara lui fină.

Femeia râdea ca o stea de cinema, cu gâtul arcuit și capul lăsat pe spate, permițându-le măselelor de aur să trimită semnale soarelui de aprilie. Și-a așezat copiii pe bancheta din spate, soțul în dreapta și a pornit să dea un tur, pe străzile cu pavele de lemn din centrul orașului.

De partea de propagandă s-a ocupat Tincuța, slujnica lor, fată cu patru clase, din satul Belcești. Ea e-n dragoste cu Ilie, un jandarm aprig, ajutorul șefului de post din sat. Cu permisiunea doamnei, îl înghesuie, o sâmbătă din două, în cămăruța unde locuiește, la subsolul casei, că unde-n altă parte.

— Iaca, Ilie, să-ți zâc una de chici în cur. Doamna o căpătat de la domnu’ o maș̦ânî micî, făcutî di un ovreiu’ din Franța pentru dânsa.

— Șî ce? Îs maș̦âni mici câcălău pi uliți.

— Îi, c-o cheamî ca pi dânsa.

— Pi cine-o cheamî, fa, ca pi dânsa?

— Pi dânsa, uăi bouli!

— Pi doamna o cheamî ca pi doamna?

— Nu, uăi bouli. Pi dânsa, pi mașânî, o cheamî ca pi dânsa, ca pi doamna.

— Oxânberg o cheamî pi mașânî?

— Nu Oxânberg, bri Ilie, nu mai fi prost ca o barabulî. Roza o cheamî pi mașânî. Ca pi doamna.

— Apăi, di ce nu zâci așa, fa gâsco?

— Da-ți zâc, numa' că tu ai în cap grăunți di dat la gâști. Șî ari și mustațî ca dânsu'.

— Cari dânsu', fa?

— Ca dom' doftor.

— Doamna Roza ari mustațî ca dom' doftor?

— Nu, uăi bouli, mașâna. Are în față mustațî, iac-așa!

— Cristoșii mamii lor di ovrei! Io cu greu apuc să-ți ieu o părechi di chiloți mai di doamni-ajutî, șî aista îi cumpărî nevesti-sii mașânî.

— Ș-o mai șî cheamî pi dânsa ca pi dânsa. Șî mai are șî mustațî ca dânsu'.

— Îți dai sama ci lucrare jâdănescî îi aicișa?

— Io numa' ce-mi fac sămnu' crucii.

— Apăi, nu s-o întoarci ea roata într-o zî!?

De draci, Ilie s-a dus în prima cârciumă, să radă câteva țuici. Pe când ieșea bine parfumat în stradă, o roată cu spițe arginitii fu cât p-aci să-l calce pe bocanc. Un buhai de claxon îi mugi în timpan, zdruncinându-i și mai tare grăunțele pe care Tincuța jura că le are în cap.

Doamna Oxenberg își roda mașinuța. Roza o conducea pe Roza. Ilie strânse din dinți, arătând pumnul spre geamul din

spate, unde se vedeau nasurile turtite ale copiilor Golda și Lev. Doi pui de „ovrei”.

Peste câteva zile, Ilie s-a enervat și mai tare. Tincuța, fată bună la toate, mai croia-cârpea-dregea una-alta prin casa doctorului: o cămașă, un pantalon, oleacă de pijama. Ca să aibă mai mult spor, doamna i-a adus o mașină de cusut Singer.

De bucurie, Tincuța cânta cu foc „Mi-am făcut bundiță nouă”. Dar Ilie, pe când își trecea știuletele între pănușile prohabului și se ridica de pe dânsa, a remarcat că mașina era veche, cu ornamentul șters de la câte materiale se frecaseră de el.

— Nu vezî că-i mai bătrânî ca bunică-ta, fă proasto?

— Ș-apăi, ci? Îi bunî, că-nvăț sî cos pi dânsa.

— Ei își cumpără otomobil nou, iar ție mașânî di cusut veche.

Una din primele misiuni ale Tincuței la mașina de cusut a constat în refolosirea vechilor păpuși ale Goldei. Se apropia Hanukkah – opt seri, opt cadouri –, și Roza Oxenberg n-avea poftă să arunce banii pe daruri noi și costisitoare, de care oricum fetița se plictisea urgent. Pentru astfel de ocazii, era nevoie de creativitate. De care nu ducea lipsă.

Seara, după ce copiii mergeau la culcare, Tincuța lua resturi de materiale și croia din ele șepci, cămășuțe, pălărioare, vestuțe, pantalonași, fustițe, sub îndrumarea Rozei. Din cânepă ieșeau cosițe blonde; din păr de cal, chică brunetă; din pânză de sac, paltonașe; din postav, pantofi; din broderia pernelor, gulerașe grațioase cu dantelă. Alături de Tincuța, Roza picta lemnul fețelor, scobea gropițe în bărbie,

obrăznicea năsucuri, drămuia rozul în obraji, arcuia mustăți în jurul buzelor roșii.

Păpușile sufereau schimbări încântătoare de imagine și chiar de sex: păpușa Mărioara, bunăoară, devenea ștrengarul Gavroche, soldatul Giuseppe se prefăcea în guvernanta nemțoaică Ingrid…

Copiii sunt uneori mai greu de manipulat ca maturii. Micuța Golda a observat că păpușa Ingrid nu era nouă, nu avea cutia ei și nici etichetă, așa cum aveau toate pălăriile, mănușile și parfumurile cumpărate de mami din magazinele de pe Strada Lăpușneanu.

Roza, luând-o drăgăstos în brațe, i-a povestit cum o procurase pe Ingrid. Era nou-nouță, dar nu părea așa, doar fiindcă mami s-a luptat din greu cu un client fioros ca s-o obțină. Ohoho, ce luptă crâncenă a fost! Amândoi au apucat-o simultan de câte o toartă, dar mami a tras mai tare și a fugit cu ea sub braț. Din goană, a aruncat-o sub un raft, fără ca dușmanul să observe, după care a fugit pe partea cealaltă, de unde a scos-o cu un cârlig.

A fost o trântă pe viață și pe moarte, în cursul căreia eticheta s-a rupt. O luptă pe care a câștigat-o, în final. De teamă să nu încaseze vreun pumn în barbă, domnul Copolovici, proprietarul magazinului Îngerul de pe Strada Costache Negri, s-a pitulat sub tejghea. Dar mami i-a adus Golduței cea mai frumoasă păpușă din oraș, din țară și din lume. Nu merita un pupic pentru asta?

A primit nenumărați pupici, nu doar unul singur. Și promisiunea că va vorbi doar în germană cu Ingrid. Pe când înțelegea cât de special era darul primit, ochii Goldei se aureau cu un abajur de fericire.

De păpușă s-a plictisit ca de obicei în trei zile, mai ales că l-a primit curând pe Gavroche, tot fără etichetă. Dar de povestea jucăriei n-avea să se sature niciodată.

A reținut pentru mai târziu, când sălbăticia vieții avea s-o tragă de păr spre maturitate, că nu obiectul în sine conta, ci povestea lui. Povestea păpușii Ingrid și-o spunea în germană.

A doua zi, un fecior pistruiat, trimis de domnul Copolovici de la magazinul de jucării Îngerul, a sunat la ușa familiei Oxenberg, cu un mic plic în mână, pe care scria „Domnișoarei Golda Oxenberg". Înăuntru, se găsea eticheta păpușii Ingrid, ruptă în cursul luptei de ieri. O lebădă stilizată, cu gâtul și capul curbate în forma cifrei „nouă", încadrată de un pătrat maroniu. „Michelangeli", scria sub lebădă. Deasupra ei, „Orvieto, Italia".

Roza Oxenberg visează ca băiatul ei să ajungă artist celebru – actor, pianist, balerin –, dar Lev nu se sinchisește de aspirațiile mamei. El are chemarea banului în sânge și nu există joc copilăresc în care să nu vadă acel mic profit personal, fără de care Pământul nu ar mai ști pe unde să se învârtă.

Mâna de afacerist și-o dezvoltă la școală, printre colegi, dar primul client cu adevărat serios îi este sora lui. Într-o zi, Lev își roagă mama să-l ajute să-și numere banii, din care vrea să-și cumpere bicicletă. Pentru că iese în mod flagrant un plus de o sută de lei, se justifică senin că-i are de la Golda.

— I-ai furat banii? Să știi că te pedepsesc.

Cu ochii jigniți, Lev îi explică mamei că nu a furat nimic, ci a primit banii ca tarif, pentru a-și învăța surioara să fluiere. Roza își cheamă fetița la judecată, în calitate de parte

vătămată, și o pune să-și arate roadele învățăturii. Din buzele țuguiate ale fetei, iese cu greu un suflu de aer, fără a se bucura însă și de sunetele proprii fluieratului.

— Lev, asta se numește șarlatanie. N-ai învățat-o nimic. Restituie-i banii păgubitei și cere-i iertare!

Bărbia lui Lev începe să tremure. Nasul acvilin din naștere i se aprinde, captându-i umilința.

— Nu pot să-i restitui banii, fiindcă eu am învățat-o, dar ea trebuie să-și dea mai mult silința. Nu așa îmi spui tu, că un copil bun trebuie să muncească mai mult? Că baza e studiul individual?

— Mă rog… Dar ție, Golda, la ce-ți trebuie să fluieri?

Fetița îi spune că vrea să facă așa cum fac oamenii mari, când trece mami pe stradă, în mașină sau pe jos. Să fluiere în doi timpi și să zică „măi băiete, iaca muiere!”.

Compliment mai frumos Roza nu a primit în viața ei. Se înmoaie, lăsând lucrurile așa cum sunt, încuviințând ca fiul să își continue lecțiile de fluierat cu surioara sa, un elev nu foarte dotat. Dacă și-ar continua cât de cât săpăturile, ar constata că nici Lev nu e o capacitate în ale fluieratului, ci scoate doar un fâsâit anemic, de amator.

Roza îi farmecă pe copii cu talentul ei de povestitor. Odată, după revenirea dintr-o vacanță de vară la Warnemünde, pe litoralul Mării Baltice, le povestește că a uitat să lase, de distrată ce e, niște resturi de mâncare în bucătărie. Nici apă n-a lăsat. Cum nici Tincuța n-a fost acasă, gândacii și-au dat sufletul de inaniție și deshidratare, poate și de plictiseală. I-a găsit cu piciorușele și cu aripile uscate, cu antenele reci și

casante, cu boticurile deschise zadarnic spre o firimitură de pâine și-un strop de apă…

Lev își imploră mama să nu mai continue, că e prea trist. Ochii umezi arată cât de impresionat e de tragica soartă a micilor gângănii. Golda se smiorcăie și ea, din solidaritate. Nu se poate spune că Roza nu e încântată, constatând la fiul ei sensibilitatea care-l dă de gol pe artist, oricât de abil s-ar camufla.

Desigur, niște diferențe există. Ea plânge la schițele „Durere” și „Vanka” de Cehov, Carol Drimmer la „Mama” de Coșbuc, Jacques Oxenberg la unele secvențe din filmele cu Charlot, bunica Elisa la Chopin… Dar e dreptul fiecărei persoane să își stabilească reperele de vărsat lacrimi. Dacă fiul ei se înduioșează de soarta tragică a unor vietăți atât de îndepărtate de noi pe scara evoluției, înseamnă că nu trebuie să ne facem griji pentru viitorul Pământului. E clar că bunătatea și compasiunea nu sunt în pericol pe bătrânul nostru boț planetar.

Imediat ce școala începe, cu Lev în clasa a treia, învățătoarea, domnișoara Blumenfeld, o cheamă pe Roza la o mică discuțiune. Toată un zâmbet, o poftește să ia loc și o servește cu o cafea cam austeră. Scoate apoi un teanc de foi, umplute de condeie nesigure. Iată ce s-a întâmplat, doamnă Oxenberg. Micuții au fost anunțați, acum două dimineți, că, la ora zece, după recreația mare, vor scrie o compunere cu un subiect care i-a emoționat în cursul vacanței de vară.

— Știți, noi ținem sub observațiune gradul de afectivitate al copiilor. Ne interesează emoțiunile lor, trăirile lor. Puse pe hârtie, ele capătă altă încărcătură, decât dacă ar fi povestite

prin viu grai. Vrem să le cântărim precis bagajul afectiv, cu alte cuvinte.

Roza e curioasă unde vrea să ajungă minuscula învățătoare, aflată în primii ei ani de experiență profesională. Despre ce au scris copiii și de ce fusese desemnată ea, pentru discuțiunea de față? Sau poate că fiecare părinte era chemat?

— Priviți lucrările, doamnă Oxenberg. Toți copiii au scris despre unul și același subiect. Ți se și rupe inima când citești.

— Domniță, fiți bună și spuneți-mi odată despre ce e vorba!

— Pe toți i-a impresionat, la venirea din vacanță, faptul că și-au găsit gândacii de bucătărie morți.

Colțurile gurii, lăsate în jos, fac boticul Rozei să semene mai mult ca oricând cu boticul mașinii sale Citroën.

— Înseamnă că gândacii s-au înmulțit atât de alarmant în oraș? Pot ei, oare, răspândi vreo molimă? E nevoie de bani pentru prafuri insecticide?

Micuța învățătoare o liniștește.

— Calmați-vă, din câte știu, recensământul gândacilor nu arată cifre îngrijorătoare.

— Și-atunci, cum de…

— Foarte simplu. În pauză, când elevii erau panicați pentru că inspirațiunea nu le venea în ajutor, Lev i-a șoptit fiecărui coleg la ureche subiectul cu gândacii pe care i-ați găsit morți în bucătărie. Pe fiecare în parte l-a convins să i-l cumpere.

— Vreți să spuneți că fiecare elev a scris despre răposații noștri gândaci?

— Precis. Eu m-am gândit doar să vă anunț. Nu-s supărată nicidecum. A vândut doar un subiect, nu o compunere gata făcută.

— Îmi puteți spune prețul… hm… gheșeftului?

— Cinci lei de client. S-a adunat o sumă frumușică. Am motive să cred că venitul lui Lev depășește salariul meu lunar. Cred că nu-i singura lui afacere din clasă. Dar, mă rog, clasa e un spațiu al creațiunii.

— Nu vă ascund că sunt foarte încurcată. Nu știu cum să procedez cu el.

— Lăudabil e că s-a oferit să doneze la fondul clasei zece la sută din profit. Așa procedează un bun evreu.

Jacques Oxenberg vine târziu de la spital. Soția îl așteaptă cu masa pusă și o sticlă de vin Château Mouton Rothschild 1934, din colecția adunată în vacanța de vară, terminată toamna târziu și refăcută în vacanța de iarnă. Îi toarnă cu duioșie în pahar, în timp ce îi privește mâinile. Ginecologul s-ar cuveni să fie înzestrat cu degete lungi, de pianist. Dar cum Beethoven, cu butucănoasele lui, i-a dat deoparte pe toți, s-a impus și câte un ginecolog de geniu cu degete nepotrivite.

Roza îl lasă să mănânce. Apoi, cu tandrețe de soție și tact de mamă, îl pune la curent cu afacerile școlare ale fiului.

— Uite, dragul meu, ce a fost în stare să facă Lev. Le-a vândut copiilor un subiect de compunere. Și ce subiect: gândacii morți de foame în bucătăria noastră.

Jacques meditează câteva secunde, cum are obiceiul înainte de a spune ceva:

— Subiectul este emoționant, din mai multe puncte de vedere. Gândacii nu au murit de foame oriunde, ci în bucătărie. Să-și fi dat sufletul în baie, de pildă, ar fi fost mult mai puțin dramatic.

— Nu te înțeleg. Eu vorbesc serios, iar tu o cotești pe șuguială.

— Sunt cât se poate de serios. Lev le-a vândut colegilor marfă de calitate. Nu și-a înșelat clienții. Nu e un escroc.

— Jacques, tu nu ești alarmat? M-am frământat toată ziua, gândindu-mă cum să îl pedepsesc.

— Să-l pedepsești??? Draga mea, trebuie să îl feliciți, nu să-l pedepsești. E abia în clasa a treia și a făcut deja o afacere. Și-încă ce afacere!

— Ce afacere?

— În orașul ăsta, unde evreii vând orice – de la haine vechi și oase, la automobile și piane; de la opinci, la sifon și parfumuri fine – băiatul nostru a adăugat gândacii. Și nu gândacii vii – marfă mai cu căutare, presupun –, ci gândacii morți.

— Parcă simt cum adie o briză de Gogol…

— Vezi? Dacă fiul nostru poate ca la anișorii lui să pună în practică o afacere cu gândacii morți din bucătărie, eu nu sunt deloc îngrijorat în privința viitorului său. Dimpotrivă, sunt foarte optimist.

Ca o subliniere a stării sale de perfectă mulțămire, doctorul își aprinde o țigaretă bine legată, marca „Murad”. Luându-i gestul ca pe o invitație la un dans al fumurilor, Roza îi extrage perechea din pachetul „Doina”: zece bucăți, preț 25 de lei. Le primește gratuit de la fabrică, pentru că propaganda acestor apreciate țigarete pentru femei o arată pe ea pictând la șevalet – păr strâns, pantofi cu toc – cu pachetul „Doina” pe măsuța de alături. Suflă fumul în sus, spre viitorul care o așteaptă nerăbdător. „Femeia modernă fumează, pentru că fumatul este stimulentul gândirii în timpul muncii, o destindere a nervilor în repauz”. Așa scrie sub imaginea Rozei, în ziarele cu greutate.

Zâmbește cu subînțeles. Țigareta nu are legătură doar cu gândirea, ci și cu stările de absență a gândirii. De-un timp, româncele au aflat că fumatul merge uns după treaba aceea gingașă.

Româncele nu stau de pomană. Româncele se informează. Româncele se emancipează.

3

Fusul orar schimbă la o femeie greutatea vârstei de 33 de ani. Într-un fel apasă 33 de ani în România, altfel în America.

În țara mea, a fi femeie solo sărită de trei decenii e suficient ca să capeți loc de parcare în sectorul persoanelor cu handicap. Nemăritată, fără copii. Fără o voce stabilă, să-ți spună „'neața" și „pardon". Fără cineva să-l pupi dulce sau acrișor, după ce îți repară țeava fisurată. Sau îți schimbă garnitura la robinetul care picură și te umple de draci.

Nu, nu sunt fantasme erotice cu instalatorul. Ai nevoie de un instalator cu adaos sufletesc. De aventuri nu duci lipsă, dar nu mai vrei să împarți transpirația cu bișnițari de-o noapte. Nu mai vrei dimineți terminate la farmacie. Cumpărând postinor și ce-aveți mai bun pentru candidoză. Cauți și nu mai îndrăznești să speri. Mergi înainte orbecăind.

În State, primesc o pânză imaculată pentru a picta. Lumea știe de polonezi, de francezi, de mexicani. Fiecare neam cu eticheta lui. Românii sunt prea proaspeți pentru etichetă. În America, am doar 33 de ani. Și un mare avantaj. Nu car cu mine bagaje grele. Divorțuri, dezalcoolizări, încercări de sinucidere. Nici copii, cu care trebuia să încep. Nici 30 de kile peste greutatea normală. Am un trecut, ca toată lumea. Dar e prea banal ca să-i intereseze pe cei de la F.B.I sau C.I.A. Sunt o partidă, în felul meu. Și-n felul lor, al americanilor.

N-aș fi ajuns nevasta lui Ben și nora Dorei, fără să trec cele trei luni de probă. Fără să export în România marfă de la „Bernstein Vintage Ltd”. Fără să înțeleg ce complicată e afacerea lor, deși pare o bagatelă. O afacere veche de secole. Care va dura cât hăul și pârăul.

O afacere cu haine purtate. Care sunt de două feluri. Hainele cu *story*, hainele *vintage*, pentru cei în criză de identitate. Și „hainele cu *I'm sorry*”, țoalele obișnuite *second-hand*, pentru cei în criză de bani.

În prima mea noapte americană, am simțit cum ceva mă sugrumă. Revolta. Pentru atâta lucru am traversat Oceanul? Pentru atâta lucru, nu m-aș fi grăbit să traversez nici Milcovul. Ce fac, mă întorc în timp, când vindeam bulendre în căminul studențesc?

Muncesc toată ziua, în hala unde se sortează marfa, printre fetele din Guatemala. Patru grupe nu stau o clipă. Elisa e decanul de vârstă. Lucrează de zece ani la firmă. 50 de săptămâni anual. Înmulțește cu cinci zile pe săptămână, ori zece ore de stat în picioare. Are în față 20 de cutii, pentru fiecare categorie de „ropa usada”. Haine donate de „gringos”. Tricouri, pe patru categorii: cu mânecă lungă, cu mânecă scurtă, calitatea întâi, calitatea a doua. Jeans pe două soiuri. Haine de copii, cearșafuri, prosoape. Etc. Mult etc.

Ochii Elisei sunt în plus. Degetele îi spun dacă scoate din sac un tricou sau o rochie, premium sau de calitatea a doua. Caută găuri, caută pete de sos. Sosurile distrug hainele. Sosurile distrug lumea.

Într-o cutie specială, pune mărimea XXXL. Haine „de gordo”, pentru umflații planetari. Cutia XXXL se umple de câteva ori pe zi. Mult mai des ca celelalte. Oamenii se tot

umflă. Cineva suflă în ei printr-un cartof prăjit și un hamburger. Din spatele a 20 de cutii cu haine, Elisa poate redacta un raport corect despre starea de sănătate a națiunii. America e tot mai rotundă. Știe asta, o simte la mână. Fără să asculte știrile, fără să deschidă ziarul, fără să fi mers la spital. Încrucișează degetele. Pentru ea, spitalul e mai rău ca morga.

Pauza de masă e departe, la ora 13. Până atunci, fetele n-au voie să înghită nimic. Hainele și hrana nu fac mariaj bun. Nici ele nu-s fraiere. Mănâncă pe furiș. Așteaptă ca Gladys, șefa, să se îndepărteze. Iau în mână un tricou, îl privesc cu atenție falsă. Își acoperă cu el fața și mușcă din măr. Urmează o dușcă de pepsi-cola. Din când în când, un pepsi ascuns în cutia de tricouri este uitat acolo. La împachetare, se varsă și udă 30 de kile de marfă. Vinovata e dată afară. Plânge, se jură că nu mai face, imploră. Gladys n-o iartă. La plecare, fata trage un șut în sticla de pepsi. Toată lumea e de acord cu ea. Dăunătoare băutură. Adevărată pacoste galactică.

La fiecare 20 de minute, trec băieții care împing colectoarele din lemn și plasă metalică. Zici că sunt pe un câmp, la secerat de țoale. Colectoarele se umplu cu pungi de haine. Restul îl fac șoferii celor trei motostivuitoare. Hambarele se umplu, recolta anunță un an bun.

Misiunea mea e să aleg marfa pentru România. Să-mi dau seama ce merge la vânzare și ce nu. Să anticipez încotro mi se îndreaptă țara din punctul de vedere vestimentar. Să bag de seamă la psihologia compatriotului. Să ghicesc ce vrea azi și ce va dori mâine. Să țin cont de ce-a poftit ieri. Să-i împlinesc așteptări pe care nici el nu știe să le rostească.

Clientul clasic dorește haine premium la prețuri mici. Acceptă, la înghesuială, și categoria a doua. Însă doar la

prețuri minuscule. Țara mea e una săracă. La fel ca toate celelalte unde acest *business* înflorește. Guatemala și România. Locuri unde populația nu e umflată încă. În America de Sud, pantofii mărimea 46 sunt buni doar de pus în vitrina magazinelor *second-hand*. Să se vadă de la o poștă și să atragă. Hainele mari sunt cerute pentru Carnavalul de Santa Maria de Guadalupe. Dar nu în fiecare zi e carnaval.

Trebuie să mut ca la șah. Dacă America tușește, restul lumii face gripă. De pe una din orbitele spațiale, se va vedea curând cum Terra își va mai da o gaură la curea. Hamburgerul și cartoful prăjit o afirmă clar, de la înalta lor tribună. Sub prestare de jurământ.

Ben mă invită la restaurant.

— Ai vreo preferință, Suzy?

— Oriunde, numai la *fast-food*, nu. Nu vreau să devin propriul meu client.

Râde, cârmind din volanul unui Lexus nou-nouț.

— Ești un magician, Ben.

— Cum ți-ai dat seama?

— Văd în ce mașină frumoasă ai transformat hainele *second-hand*.

— Am o baghetă magică. Și încă n-ai văzut casa Dorei. E pe-aici, în Georgetown.

Ăsta e un fel de Cartierul Primăverii pentru washingtonezi.

Restaurantul e cu specific italian, pe Wisconsin Avenue, la numărul 1063. Niște instrumentiști și un gurist zic ceva de inimă albastră. Ben caută o masă unde să nu mă tragă curentul. Tocmeala pentru o masă, alta decât aia la care te duce chelnerul, ține de natura seminției sale. Unde nu te trage

curentul, e prea multă lumină. Sau prea puțină. Ori masa are un picior prea scurt, cum avea un prof de-al meu din facultate.

E și un spațiu pentru dans. Din fericire, Ben nu mă invită. Locurile astea ar trebui să aibă și un ring pentru cei care urăsc dansul. Suntem o minoritate, dar minoritățile au drepturi. Guristul își ia avânt. „O sooole miiooooo!” O fi bun pentru digestie. Dorada din farfurie înoată mai bine în sos o sole mio. Și vita în sos marsala.

— O să-ți spun mai târziu cum l-a cunoscut Dora pe Pavarotti.

Deocamdată, îmi povestește despre studenția lui, amestecând-o cu vin alb și pește. A studiat Științele Economice, ca mine. Vindea în cămin afișe de împopoțonat pereții. Cu cascade și păduri, pentru iubitorii de natură. Cu plaje, unde studentele visau că intră pentru a da nume cocteilului *sex on the beach*. Cu motociclete, pentru amatorii de adrenalină și de trafic de organe. Cu actrițe fatale, în camerele de băieți. Cu actori fatali, în cele de fete. Beatles, Beach Boys. Și Joe Cocker, când era o bunăciune, nu ca acum, când îi vedem cu toții halul. Lua afișul cu cinci-șase-șapte dolari. Îl revindea cu 15-20. Ben era frumușel. Făcea des reduceri fetelor. Și ele îi făceau reduceri.

— Ce mai face Dora, în timpul liber?

— Oh, mă umilește cu vitalitatea ei. Noroc de sala de sport, care o mai stoarce. Îi suntem recunoscători doamnei Allbright.

— Și Pavarotti? Ziceai ceva de el.

— N-am uitat.

La întoarcere, Ben oprește în fața unei băcănii.

— Aici a fost magazinul nostru, în anii ’70. Ne bazam pe artiști. Georgetown a fost și a rămas, în bună parte, un aspirator de artiști. Cartierul e ca o frunză cu o nervură principală, Wisconsin Avenue, plină de zgomote și mașini. Pe unde trece uneori, pe la ora 9 a.m., Președintele.

— Le vindeați artiștilor haine *second-hand*? Că ăștia sunt cam goi la pungă.

— Eram profilați pe marfă *vintage*. „Dignity Clothing” se numea magazinul nostru. Odată, ne-a vizitat Pavarotti. Își rătăcise bagajele și avea nevoie de un frac pe măsura slanelor lui. Țin minte și acum, concertul era la Kennedy Center.

— Nu i-ați cerut un autograf, să-l puneți în ramă, la vedere? Și așa se atrag clienții.

— N-am apucat. Dora s-a grăbit să-l fotografieze, iar Pavarotti s-a umflat în pene, crezând că a fost recunoscut. Se pregătea să ne și cânte vreun „O sole mio” de-al lui.

— Să nu-mi spui că ați ratat ocazia!

— Dora i-a retezat-o că la noi e interzis cântatul. Ea vroia să-l pozeze în calitate nu de artist, ci de cel mai gras client al nostru. Pavarotti a ieșit ca o furtună, trântind ușa.

— Ha-ha-ha! Dora poate fi și minunată.

— Altădată, ne-a călcat pragul Edy Murphy. Dora a crezut că e un negru venit la furat. L-a urmărit suflându-i în ceafă, fără să-l piardă din ochi.

— Edy Murphy a plecat și el trântind ușa?

— Am apărut eu și am salvat situația. I-am cerut un autograf pe un carton. A vrut pe el un pulover Oscar de la Renta. V-aș fi dat gratis autograful, mi-a zis, dar prea m-ați luat de infractor.

— Îi venea bine puloverul?

— Nu l-a probat. A ieșit din magazin și, la primul colț, l-a dat unui *homeless*.

— Aveați clienți de seamă.

— Încă avem. Sper să-l atragem și pe Președinte, până își termină mandatul.

— Ben, Dora are de îndeplinit un număr zilnic de gafe?

— Desigur. Dar eu cred că le comite și intenționat. Te frământă ceva?

— Am emoții cu lotul de marfă pentru România.

— O să fie OK.

— Sper să fie OK și OH.

— OH???

— Ocen Harașo.

Ben îmi cere mâna în sectorul cu marfă *vintage*. Pe când îmi explică teoria acestei afaceri. Care fructifică, într-un mod paradoxal, nevoia umană de a ieși în evidență prin asemănarea cu vedetele.

Sunt haine pentru cei care vor o tușă în plus la identitate. Copiind-o pe-a altora. Haine cu prestanță. Cu demnitate. Cu iluzie. Iluzia că pășești pe stele, alături de cel care a impus modelul respectiv.

Două dintre fete sortează produsele *vintage*. Ben le-a învățat să le recunoască, între cele donate de americani. Le-a arătat teancuri de poze, cataloage, reviste. Le-a pus să vadă filme de top, să caște ochii la video-clipuri de succes. Să fie atente la orice lansează un *look* dezirabil. Rochii cu flori, eșarfe în *degradé*, bluze cu strasuri. Branduri mari. Levi's, Chanel, Dior. Haine cu *story*. Cu o poveste peste etichetă. O

poveste pe care nu oricine se pricepe s-o citească. O poveste cu circuit închis.

Sacoul lui Berlusconi. Papucii *flats* ai Carlei Bruni. Helanca neagră a lui Steve Jobs. Ochelarii lui Elton John. Priviți această geacă de piele Gucci! Ascultați-i povestea, spusă de ea însăși:

— *Hello*, eu sunt modelul din filmul *Top Gun*. Mă știți foarte bine. Nu mă atingeți, sunt din piele foarte fină. Pot face oricând o eczemă.

Să trecem la această rochie Dolce & Gabbana.

— *Hello, everybody*, nu-i așa că sunt *funky*? Eram sigură că mă recunoașteți. Doar am jucat în *Dirty dancing*! Doriți un autograf?

Hainele sunt lansate mai ales de filme. De aia Dora nu acceptă să bârfim Hollywood-ul.

Prima doamnă a Americii apare la televiziune, purtând o rochie J. Crew? Imediat, clientele dau năvală în magazine. Cumpără tot stocul. Până ieri, J. Crew a fost ceva comun. Ca Zara sau Gap. De acum înainte, J. Crew e J. Crew.

Nume mari din viața publică își scot exponatele pe iaht, la *party*. Alteori, ies la scenă și își deschid dulapul. Mulțimea se conectează pe *ebay*. Și se pune pe căutat „pantalonii aceia" de la Prada. Ori „haina aceea" de la Gianfranco Ferré.

— Nevoia sociologică de vedete...

Ben pare un lider care ține o cuvântare trupelor de elită, înainte de a le mâna în luptă. Trupele de elită sunt hainele *vintage*.

Mai e și altă marfă *vintage*, afară de haine. Discurile de vinil, de exemplu. Un client olandez a cumpărat odată 25 de tone de viniluri. A dat 20.000 de dolari pentru 25 de tone de muzică. Pe un disc de vinil, sunetul se gustă *Eco*. Deții arta în

puritatea ei. Doar pentru cunoscători. Discul de vinil e cearșaful spălat la râu. Se compară cu cearșaful scos din mașina automată?

Partea profesională a cuvântării se termină. Peste un sfert de oră, e pauza de masă. Ben se descalță de pantofii săi fini. Întorc capul. N-am multe de zis în favoarea bărbaților în șosete.

— I-aș pune în cui, Suzy.

— Pune-i unde vrei. Nu ți-i fură nimeni.

— Pentru tine aș face-o. Sunt pantofii mei de alergător.

— Unde-ai alergat cu ei?

— Din aventură în aventură. După modestele mele posibilități.

— Nu umbla cu simboluri, că nu mă duce mintea să le descifrez. Zi-mi pe americănește ce mai înseamnă și asta.

— O cerere în căsătorie.

— Felicitările mele. Cu cine te însori?

— Cu tine. Ce-ai rămas așa?

— Așa rămân eu, când sunt cerută în căsătorie.

— Ai mai fost cerută?

— Nu. N-ar fi bine să-i ceri și părerea Dorei? Nu știu cât mă place, dacă mă place. Am aflat că, la voi, mama taie și spânzură.

— E de acord. Mi-a zis că tocmai se întreba dacă sunt orb.

Sunt tot mai mută. Au trecut alte trei luni, peste cele trei de probă. Am vândut cinci loturi de haine în România. Toate la prima strigare, fără să insist, direct angrosiștilor.

Fac naveta, la trei săptămâni, între România și U.S.A. În Washington D.C., când nu muncesc, vizitez muzee. Așa îmi

descopăr pasiunea pentru. Mai merg într-un loc, de care voi vorbi acuși.

Am banii mei, viitorul meu. Ben mă scoate săptămânal la restaurant. E bine. Cu o săptămână în urmă, m-a sărutat. Deviza mea rămâne că un sărut valorează mai mult ca un act sexual. M-am simțit datoare să restabilesc ordinea importanței. A fost simplu.

Frecventam un specialist în tarot, cititor în palmă și traducător de vise. Dacă Președintele celei mai importante țări apelează la unul, eu de ce n-aș face-o? Zece dolari ședința. I-am zis că îmi visez des șeful.

— Cum îl cheamă?

— E important?

— Foarte important.

— Bernstein.

S-a concentrat. Ăștia nici la budă nu merg fără să se concentreze. Mi-a tălmăcit că „bernstein” înseamnă „chihlimbar”, în germană. Cum ar veni, eu nu-mi visez șeful, ci visez chihlimbar. Iar chihlimbar înseamnă atracție, virilitate.

Îmi venea să-mi trag una. Traducătorul ăsta merita toți banii. Ben mă atrăgea, iar eu nu știam. În palmă, specialistul a citit că voi avea doi copii. Și că nu voi muri, până nu voi scrie o carte. Sau voi picta o pânză de muzeu. Sau voi cânta pe o mare scenă a lumii.

Într-o seară, la restaurantul nostru italian, am băut vin roșu de soi păcătos. Ben mi-a luat mâna într-a lui și a dat drumul unui „I love youuuuu” cu trenă. Cine spunea că dragostea e un cuvânt inventat de evrei, pentru a face sex

gratis? N-a fost gratis, zău. Abstinența îmi livra noaptea vise *second-hand*. Îmi venea să-i mușc cartofiorul din centrul feței.

M-am iubit cu el, de parcă în joc ar fi fost nu soarta relațiilor bilaterale dintre noi, ci dintre țările noastre. Poate că nu eram departe de adevăr.

De aici până la verighetă e cale lungă în România. Dar cale scurtă-scurtă în America. Cel puțin în America mea.

Îi zic lui Ben OK, deși sunt KO. Dar să ținem, pentru un timp, căsătoria secretă. Să-i facem Dorei o surpriză. În iunie, când e ziua ei, o s-o anunțăm. Îmi e teamă de ea. Nu știu ce gândește despre mine. Abia dacă am schimbat un set complet de fraze. În jurul lui *hello, how do you do* și *goodbye*. Mult *goodbye*. Femeia asta rămâne pentru mine o enigmă rece. Poartă o mască, joacă teatru.

Dar mai bine o soacră rece, decât una caldă. Care oricând poate da în clocot.

4

Când părinții, care țineau un mic magazin de mărunțișuri în Târgu Frumos, l-au îndrumat spre Medicină, Jacques a replicat că el nu iubește atât de mult oamenii, ca să se facă medic.

Mama i-a răspuns că medic nu te faci din dragoste pentru ceilalți, ci din dragoste pentru tine și ai tăi. Alege-ți Medicina ca ramură de activitate, fă în așa fel încât să fii privit ca un rabin, și-o să trăiești în pace și bunăstare. Vreau să zic invers, în bunăstare și pace. Că unde e bunăstare, se împământenește curând și pacea.

Amintirile lui Jacques i-au conservat studenția cum se păstrează un avorton în formol. Tare și-ar fi dorit să scape de apăsarea acelor ani, dominați de lungul și sângerosul război de gherilă dintre tabăra creștină și cea evreiască. O râcă fără sfârșit, alimentată cu șicane inventive, îl obosea pe-un pacifist ca el. Războiul se terminase, Basarabia devenise pământ românesc, umplând Universitatea cu evrei care vorbeau între ei limba rusă și nu se despărțeau de șepcile rusești.

„— Studenții jidani să vină la orele de disecții cu cadavre jidănești, a auzit pe la începutul facultății. Altfel, vor fi dați afară.

— Studenții jidani să vină la orele de disecții cu cadavre jidănești, a auzit în ultimele zile de facultate. Altfel, vor fi dați afară.

— Studenții jidani să vină cu cadavrele lor, s-a auzit și răsauzit.”

Oameni serioși, clănțănindu-se interminabil de la niște corpuri fără viață. Un pretext de-al antisemiților, o etapă înainte de a se cere impunerea acelui „numerus clausus”, care să limiteze numărul studenților evrei la procentajul etniei lor din populația țării. „Numerus clausus”, văzut de studenții legionari ca o scurtătură spre „numerus nullus”. Visul lor sfânt: „fără jidani la Universitate”.

În anul universitar 1922-1923, la Facultatea de Medicină din Iași sunt înscriși 546 români și 831 evrei; iar la Farmacie, 97 români și 99 evrei. Suntem sufocați, luptăm pentru puritatea nației. Poporul român s-ar dezvolta, dar nu poate „de răul jidanilor”. E necesar „numerus clausus”, să putem respira.

Și să nu uităm pericolul iudeo-bolșevic. Nu vedeți cât sunt de bolșevici la vorbă și la șapcă? Unii dintre ei împrăștie manifeste. Alții sunt prinși cu acte false. Mai student ca ăștia e badea Gheorghe de pe câmp.

„Uniunea Evreilor Români” protestează, prin vocea președintelui Wilhelm Filderman, reclamând violarea Constituției. Argumente aritmetice sunt servite ca tratament ironic pentru împrospătarea memoriei: „Se uită că, în timpul Războiului, din 215 medici morți pe câmpul de luptă, 76 au fost evrei. Se vede că *numerus clausus* nu funcționa încă.”

Senatul Universității reflectează și decide: fără practică efectuată pe cadavre jidovești, nu de-ale creștinilor, evreii nu sunt primiți la examene.

Când ți-ai ales ca ocupație ura, paginile Constituției merg doar la umblătoare. Tot tirajul ziarului *Lumea* este strâns de la chioșcuri și ars în Piața Unirii. Pe pagina a doua, e tipărit articolul de opinie „Epoca examenelor”, având ca subiect ușurința cu care studenții creștini primesc diplomele de absolvire, în comparație cu cei de religie mozaică.

Ziarul e proprietatea fraților Alfred și Jean Hefter. Ovrei. Căpitanul Zelea-Codreanu aruncă la canal firma ziarului, răcnind patriotic: „Aduceți-mi un jidan, să îl belesc cu mâna mea!”. S-a săturat să le facă extracții stomatologice ziariștilor. Iubitor de progres cum este, tânjește spre o etapă superioară. A doua zi, merge la biserică și se roagă cu evlavie. Îi va da Dumnezeu și legiunea lui de sfinți puterea să deratizeze țara?

„Asociația Studenților Creștini”, al cărei președinte este, dezbate „Chestiunea jidovească” la Terasa Bejan. Se huiduie mult și cu roade mari. Scopul principal al asociației este „apărarea culturii naționale, amenințată de falsificarea de către jidani”. Cu vigilența trează, golesc țapi cu bere Zimbru, provenită din fabrica unui „jidănoi”.

Legionarii mărșăluiesc, sparg fălci și geamuri, cântă și se deșartă la ușa magazinelor lui Iuda de pe Strada Lăpușneanu. Pe un lampion din fața Universității, flutură chipeșul steag fascist. Constantin Manciu, prefectul Poliției, intervine. Armata e chemată să asigure ordinea universitară.

Profesorul de Drept A. C. Cuza, membru al Societății Junimea, agită pumnul, îi pică în masă pe israeliți și lansează lozinca „La nici un examen, nici un jidan!”

— De 20 de ori dacă veți da examenul, tot veți pica!, își clarifică el poziția.

Printre victimele sale se numără studentul Beniamin Wechsler, viitorul mare scriitor francez Benjamin Fondane.

Profesorul Corneliu Șumuleanu, șeful Catedrei de Chimie Medicală, îi urmează exemplul colegului Cuza și trântește la examen evreimea. Șumuleanu are fața împodobită cu o mustață. La butonieră și cravată, poartă două cruci îmbârligate. E la fel de mândru de ele ca de falnica sa „opritoare de muci”, cum îi este pamfletizată mustața.

În afară de carnetul de student, orice bun creștin se legitimează prin bâtă și cuțit. Cuza și Șumuleanu cântă cu vocile împerecheate:

— „Jidanul mort e singurul jidan bun. Bun doar pentru disecții”.

Zelea-Codreanu mai pupă un rând de icoane, pentru a-și chema inspirațiunea. Inspirațiunea îi vine. Nu mai omoară un jidan, ci un român vândut jidanilor. Pe prefectul Poliției, Manciu. Cursurile se suspendă, căminele se închid.

Universitatea se redeschide doar sub supraveghere polițienească.

Profesorul Nicolae Paulescu muncește enorm să descopere insulina. În puținul timp liber, se relaxează, scriind articole în *Apărarea Națională*. Unul dintre ele apare la 1 februarie 1925: „Scopul nostru este isgonirea jidanilor. Deparazitarea nu s-ar putea face pe spinarea vecinilor care, fiind și ei plini până peste cap de păduchi, ar refuza mortiș să mai primească și pe ai noștri. Ar trebui deci ca toate țările infectate de jidani să stabilească de comun acord o cloacă (în Palestina, în Africa sau în America) unde să-și poată fiecare arunca lăturile”.

Profesorul Paulescu se străduiește să descopere insulina. Un leac menit să aline suferințele bolnavilor de diabet.

Bolnavilor de diabet creștinesc, se înțelege.

Discipolul său, Zelea-Codreanu, e achitat pentru uciderea lui Manciu. Privită prin lupa bunăvoinței, fapta sa n-a fost crimă, ci legitimă apărare.

Ceasul Universității pășește între minute cu limba încărcată, de parcă ar vrea să rostească ceva, dar în ultimul moment se răzgândește. Ceasul Universității e îngrijit de frații Goldenberg. Aproape toți furnizorii Universității sunt evrei. Materiale de construcții, geamuri, vopsele, tâmplărie, electrice… Toate de la ei vin. La cantină, legionarii își refac forțele înfulecând brânză și carne de la furnizori „jidani". Răstignesc friptura în farfurii „jidănești", cu furculițe „jidănești", o îmbucățesc cu tăișul cuțitelor „jidănești". Beau apă minerală de la Breazu, exploatată și îmbuteliată de un „jidan". Iarna, se încălzesc cu lemne de la „jidani". Doar aerul de respirat nu e „jidovesc".

„Chestiunea cadavrelor" se menține vie. Din când în când, studenții evrei capătă permisiunea de a-și exersa bisturiele pe cadavre de-ale creștinilor. Studenții români icnesc de durere, de parcă ei ar fi cei spintecați. Ura mocnește, ura dospește. Se visează la clipa când ura va striga „Ura!".

Din când în când, Institutul de Anatomie primește de la Spitalul Israelit câte un leș evreiesc, pentru disecții. Și ce? Prea puțin și prea târziu.

Orașul nu are un ghetou, dar în amfiteatre apar băncile-ghetou, pentru „jidovi". Sunt locurile cele mai proaste. Acolo să stea. Nici acolo nu merită.

La Spitalul Sfântul Spiridon, doctorul Emil Savini le ține studenților de anul cinci cursul „Policlinica boalelor

nervoase”, în locul profesorului C.I. Parhon. Un grup de studenți creștini bate politicos la ușă și cere permisiunea de a-i scoate afară pe evrei. Nu se atinge nimeni de voi, numai ieșiți. Bine, ieșim.

Ușa se trântește în urma lor, ciomegele dirijează în aer. Confuzie, frică, groază. Icnete, țipete, urlete. Bufnituri, dezechilibrări, căzături. Sânge, dinți, cartilaje. Coaste protejate fragil de coate, oase frânte ca bețigașele de chibrituri, harbuji cranieni plesniți, zăpăcind informațiile, care zboară din sâmbure în sâmbure, încercând să găsească răspuns la întrebarea „de ce?”. Și gemetele, ultimele gemete, acoperite de o muzică a leșinului, ca de Bach.

Jacques deschide cu frică ochii, printre cioburi de ochelari și zăbrele de sânge. Când se trezește cu totul, își dă seama că duhnește a urină. Verifică, nu e din producția proprie. Un agresor a deșertat o pungă peste el. Un fost coleg, exmatriculat cu un an în urmă, a glumit, în felul lui bolovănos.

Aha, deci ăștia îmi sunt viitorii colegi de breaslă. Ce mitocani! Așa voi proceda și eu cu voi, frumoșilor! Merge la cămin, se spală meticulos. La etajul doi, e un coleg care închiriază haine moderne, pentru întâlniri de amor. Găsește cu greu unele cu doar un număr mai mare. E mic și slab. Un ovreiaș.

Peste câteva ore, are întâlnire cu Roza. A cunoscut-o la Balul Studenților Israeliți. Ar scoate-o la un film, la Trianon sau la Phoenix, dar îi e frică să nu dea peste ei legionarii. Faptul că ea e deține un spor de câțiva centimetri pe verticală față de el le-ar atrage atenția și provocările.

Roza studiază Franceza și Germana. Are doar mamă. Tatăl ei a fost unul dintre cei 76 de medici evrei, căzuți într-un

război care n-a folosit la nimic.

Zelea-Codreanu pleacă în Franța, să-și ia doctoratul în Științe Juridice. Ar fi păcat să rămână fără doctorat, Științele Juridice ar pierde un talent.

Cete de studenți evrei apucă drumul exilului. Universitatea le e ostilă, dar universități sunt și în străinătate, chiar mai lejere pentru buzunar. Încasările instituției scad, rectorul se îngrijorează. Ministerul ordonă o anchetă. Fiorosul A.C. Cuza e propus pentru pensionare.

Printre studenții rămași la Universitate, se numără și Jacques Oxenberg.

5

Imediat ce mă văd cu certificatul, îi cer lui Ben să mergem la rabin să ne pună pecetea pe căsătorie.

Mi-a fost teamă să nu facă accident cerebral, din cauza șocului. N-a știut că, încă de la venirea mea în Washington D.C., am vizitat regulat sinagoga centrală. I-am vorbit rabinului de acolo despre admirația mea pentru oamenii care, vreme de mii de ani, au cărat cu ei *Torah*. Despre artiștii evrei pe care i-am citit, i-am ascultat sau i-am vizionat. Despre locul de unde vin eu. Același loc cu al lui Benjamin Fondane, Abraham Goldfaden, Idel Ianchelevici și I.A.L. Diamond. Evrei aleși pe sprânceană, unul și unul.

Rabinul m-a trimis la cursuri de seară. Le-am frecventat un an. Am învățat Litere, Istorie, Talmud. La urmă, m-am prezentat la Marea Sinagogă. Într-o sală de studiu, trei rabini mi-au pus întrebări. Asta a fost verificarea cunoștințelor.

A urmat partea spirituală, sub supravegherea unei femei. Am recitat în ebraică dorința de a renaște ca fiică a lui Abraham și Sarah. M-am scufundat complet în baia rituală, Mikvah. Nici un fir de păr nu a rămas uscat. Complet înseamnă complet.

Așa află toată familia lui Ben despre convertirea mea. Cu Joe, tatăl, stau de vorbă mai pe îndelete abia la masa festivă. Stăm așezați în jurul unei mese din restaurantul nostru italian. Sunt de față și ceilalți doi frați ai lui Ben. Bill și Sam.

Tăcuți, cu gândurile lor, fără cartofior în mijlocul feței. Neînsurați. Pășind pe un covor cu divorțuri și pensii alimentare.

Joe e singurul din familie care nu-și vopsește părul. Pare nedespărțit de un zâmbet blând, care străbate cum se pricepe desișul mustății albe, de june-prim la pensie. Ochelarii cu ramă groasă se aliază cu nasul într-o echipă de șoc. Are în arendă și două urechi mari, ca două plicuri pe care nu se decide să le pună la poștă. O ureche are doar valoare ornamentală. Luptase ca tanchist în Europa și își plătea impozitul pe supraviețuire. Surzenia lui parțială îi crește volumul vocii. Fiindcă nu vorbește prostii, ceilalți îl ascultă. Pare un înțelept. „Domnul cinci rabini la un loc”. De fapt, nu râde, ci trage ghiulele. E tonic să fii lângă el.

Fiecare membru al familiei conduce o ciozvârtă din firmă. Ben: sectorul *vintage*. Sam: divizia de uniforme. Bill: partea propriu-zisă de *second-hand*. Eu: relația cu exportul. Peste toți, Dora și Joe. Emisferele din creierul afacerii. Joe, emisfera creativă. Dora, emisfera rațională.

— Am înțeles că vii din Europa de Est, Suzy.

— Dintr-o țară numită România.

— România? Tatăl meu cunoștea un rabin de acolo.

— Cum de l-a cunoscut?

— Au locuit o vreme în același oraș.

— Tatăl tău a fost român?

— A fost, dar i-a trecut.

— Și tu?

— Și eu. Acolo sunt născut. Eram un țânc, când am venit aici.

Întortocheat mai vorbește. Trecuse un an, ca să aflu ceea ce alții mi-ar fi spus în prima jumătate de oră. Că familia Bernstein are rădăcini românești. Așa se explică unele lucruri. Mai mult însă nu-mi este dat să știu despre clan. Cel puțin deocamdată.

— Danton avea o vorbă, Suzy. Că nu poți duce țara pe talpa pantofului.

— Danton nu e cel care a încasat o ghilotină peste gât?

— A încasat-o, dar cu profit.

— Cu ce profit, dacă a murit?

— Cu profit pentru democrație.

Toți se pun pe râs. În afară de Dora. Ea schițează, ca de obicei, o grimasă de sus. Ben m-a pus în gardă să nu spun cumva vreun banc, în prezența ei. Urăște bancurile. Le consideră calea bătătorită pentru a câștiga simpatia într-un grup. Repeți ca un tâmpit ce-au zis alții, de milioane de ori înaintea ta.

— Să știi, Suzy, că nu poți duce țara pe talpa pantofului. Dar să mai știi că în toc se păstrează întotdeauna ceva.

Iar râd toți, mai puțin Dora. Bătrânul e subtil. Atât de subtil, că nu înțeleg tâlcul. Oare el îl înțelege?

În drum spre casa noastră din pădure, Ben îmi spune că Joe ține pe un perete cizmele tatălui său. Cu ele venise în America, din România. Le pusese într-un cui. Obiecte de muzeu.

— De ce zâmbești, Suzy?

— Aveți o obsesie cu agățatul încălțărilor în cui. Când m-ai cerut de nevastă, mi-ai zis că vrei să-ți agăți pantofii de alergător în cui. Acum, aflu că bunicul tău și-a agățat în cui cizmele „made in Romania”.

— E specificul casei noastre. Avem pereții casei plini de cuie.

— N-ar fi mai comod să vă cumpărați un dulap pentru pantofi?

Ben nu apreciază gluma. Mai trebuie puțin ketchup, pentru gustul lui. Și maioneză.

Marea mea surpriză e să constat că nici un Bernstein nu știe o boabă românește. Nici măcar Joe.

— Principiul tatei e inspirat din Danton: dacă ai plecat dintr-un loc, ești bun plecat. Părinții lui vorbeau între ei idiș.

— Dar Dora de unde a venit?

— Tot de la Est spre Vest. Cred că din Bălți. Sau Odessa. Să nu atingi subiectul. Face urât.

— Sunteți singurii evrei care nu știu limbi străine.

— Posibil. America e America. N-au decât să învețe ceilalți limba noastră. Dacă vechii împărați romani din filmele de la Hollywood vorbesc americana, să o vorbească și urmașii romanilor.

Aluzia lui mă umilește. Mă consolez că nu există emigrant fără sentimentul ăsta.

Avem o casă mare, la 50 de kilometri de Washington D.C. Ca în filme. Ben a cumpărat-o, imediat ce ne-am căsătorit. În spatele nostru, are cuvântul pădurea. Ne furnizează la gard marfă proaspătă. Veverițe, oposumi, căprioare, *raccoons*. Când stai într-un așa loc, Raiul ajunge o destinație turistică lipsită de atracție.

Înainte de a dormi, mă gândesc la familia mea din Onești. Tata, instalator la Combinatul Petrochimic. Mama, vânzătoare de bilete într-o gheretă a transportului în comun. Pensionari, acum. Cuvânt tragic, în România. Fratele mai mic abia s-a

calificat ca electrician. Costel. A citit o singură carte în viața lui, *Winnetou*. Dar a citit-o de sute de ori.

N-au căpătat viza pentru U.S.A., să petrecem cu toții. Viza n-o capătă orice terchea-berchea. O țară de emigranți vechi are oroare de emigranți noi. Le-am trimis 200 de dolari, să ude evenimentul acasă. Cred că nu s-au îndurat să-i cheltuie. Părinții mei adună bani de cavou. Un cavou-revanșă. La Muzeul Contrafacerii din Paris, viața lor poate sta legitim pe o etajeră. O viață falsă. Dar cavoul va fi de zile mari.

La începuturile mele americane, salt din muzeu în muzeu. Calc și Muzeul de Artă Modernă din New York, atrasă de expoziția de „Artă minimală”.

Ben e la o întâlnire cu foștii colegi. Mă lasă singură. A aflat că, încă din Renaștere, când abia apăruseră primele muzee, gravidele le vizitau. Trăirile lor superioare i se transmiteau fătului. Sufletul mamei devenea trupul copilului. Eu nu sunt gravidă, dar lucrez la asta. Și nu ratez nici un muzeu.

Când cumpăr biletul, funcționarul vrea să-mi treacă la catastif țara de origine. Culeg asemenea informații, pentru statisticile lor idioate:

— *Where are you from?*

— *I’m from the Moon.*

— *OK, you are from the Moon. Be welcome!*

Pentru răspunsul meu, primesc reducere 20% din tarif. Plătesc 20 de dolari, în loc de 25. Îmi iau aerul înalt de expert în artă. Fără el, nu ai ce căuta la muzeu.

Pe o etajeră, dau de o halbă de bere. Nu e pentru vizitatorii însetați. E operă de artă. Se numește „Halbeer”. Logic. Autorul,

Frantisek Lesak, a avut un moment de mare inspirație. Cred c-a stat mult și bine în transă creativă.

Alături, isprava artistului Carl Andre. O remorcă de butuci de lemn, frumos aliniați. I-am numărat, sunt 20. Opera de artă se numește „20 de butuci, la 20 de grade”. Mă gândesc la pădurile românești, tăiate fără milă. Uite că și tăietorii noștri de păduri fac artă. Minimală, dar artă.

Pășesc mai departe. Mă împiedic de niște pietre, aranjate într-un cerc cu diametrul de trei metri. Ghicesc titlul operei, înainte de a-l verifica pe etichetă. „Cerc de piatră”, de Richard Long. Sunt o meseriașă.

Mă îndrept spre sectorul de videoproiecție. Pe un ecran, un june merge cu spatele pe o linie trasată în cameră. Ăsta e bâzdâcul lui. Pe alt ecran, alt tânăr, în blugi și cămașă galbenă, doarme pe dușumea. Artistic mai doarme. E obosit.

Îmi pun toate nădejdile în al treilea ecran. Aici, pleoapele unei fete se ocupă cu clipitul. Clipește des, tot mai des, ca o apucată. Apoi, lung și adânc, pentru a-și trage sufletul. După care, iar își turează pleoapele. Pe pleoape, scrie „fuck”. Aha, zic! Mă luminez. Înțeleg mesajul artistului, Peter Weibel. Adică, în viață, ne-o tragem mai mult din priviri. Mare filozof. Nimic nu se compară cu arta.

Expoziția mă pune pe gânduri. Dac-aș fi gravidă, oare n-aș risca să nasc un copil cu malformații? Mare mai e și grădina artei minimale. Deși eu văd doar minimalul, nu și arta. Primul autor de artă minimală o fi fost Împăratul Nero. Cu opera sa crucială, „Incendierea Romei”.

În drum spre Washington D.C., mă decid să creez și eu oleacă de artă minimală. Am ideea unei lucrări de debut.

— Ben, ce-ai zice să înființăm un mare depozit de marfă en-gros în România? Să creăm o nouă verigă în afacere.

— E o idee bună, Suzy. Dar cine să se ocupe?

— Familia mea. Mama, tata și fratele Costel.

— Or să se descurce?

— Sunt sigură.

Să scot biznismeni din ai mei, niște pârliți. Să-i mut din coșmelia cu două camere din Onești, într-o vilă spațioasă. Să le cumpăr ceasuri și ochelari de firmă, că nu pot participa oricum la negocieri. Să le ofer posibilitatea de a-și lua încă din timpul vieții revanșa, fără să-și mai pună speranțele într-un cavou. Să-și răscumpere toate umilințele îndurate.

Asta e opera mea de debut ca artist. Artă minimală. Cu efect maximal.

6

Zbuciumul acestor ani zidește în România masculină o instituție respectată și durabilă: cea a Amantei. Și din acest punct de vedere, țara trebuie să se alinieze normelor internaționale. Regi, miniștri, scriitori, profesori universitari, bancheri și industriași subliniază distincția dintre femeia ouătoare de acasă, cu ugerul uscat de trecerea anilor, și femeia de după gard, cu sânul arcuit ca o aripă de automobil. Aerul bâhlit al vieții conjugale se confruntă cu adierile fine ale necunoscutului.

În restaurante, tangourile lipesc trupuri de o incandescență capabilă să topească hainele. În sticle, dopurile pregătesc erupțiile pline de apropouri ale șampaniei. În farfurii, icrele negre își deturnează sensul de la împerecherea sturionilor la împerecherea umană. Râsetele se scălămbăie în separeuri, ochii nebuni se rotesc în orbite, limbile îmbiate de gusturi noi umezesc buzele lacome. Chefurile se sparg în pragul dimineții, la orele trei-patru, când nerăbdările erotice ating pragul calamității.

Părăsite la vatră, reduse la stadiul de simple guvernante și bucătărese, nevestele se trezesc uitate într-o gară maritală unde nimic nu mai e sigur, începând cu statutul lor. Primesc lovitură după lovitură, pentru că amantele – aspirante la statutul de soții – au știința de a juca dur. Aproape din senin, le trântesc partenerilor câte un copil, ca parte a unei strategii

perverse, punându-i apoi să aleagă: ori eu, ori aia de acasă, că nu-s proasta ta.

Cu un copil din afara căsătoriei se trezește și liberalul Ion I.C. Brătianu, fost prim-ministru. Dacă ar fi evitat surmenajul preocupărilor din afara clădirii guvernamentale, poate că ar fi ascultat sfatul bancherului evreu Mauriciu Blank și ar fi trimis tezaurul național în Anglia, nu la Moscova, de unde nu avea să revină vreodată...

Unele soții se resemnează, dar cele mai multe se decid să se înarmeze. Argumentele lor familiale nu trebuie să fie doar raționale, ci și de natură trupească. Apelează din nou la croitorese, încearcă ultimele căutări ale pălăriilor, își răzuiesc călcâiele, cheamă în ajutor parfumuri ademenitoare și creme care îi jură pielii suplețe fără moarte. Lupta dintre Nevastă și Amantă se diversifică, se perfecționează, se cizelează.

Una dintre armele clasice ale unei soții deștepte este așteptarea. Bărbatul trebuie convins subtil, nu brutal, să revină în puful cuibului conjugal. Acolo îi e locul, nu pe un ram nou, care poate ceda la prima bătaie mai serioasă a vântului. Soțul e un avion care trebuie întors la bază, după raidurile aruncătoare de bombe, cerute de obiceiul bărbătesc. Muniția antiaeriană, trasă de artileria Amantei, nu trebuie cu vreun chip să-l doboare.

Această situație e cunoscută de Jacques Oxenberg, deși el nu are cu femeile decât un contact strict profesional. Nu se specializează în ginecologie fiind atras de mirajul venirii omului pe pământ, ci pentru că intuiește potențialul economic al acestui sector. În comerț, nu vinzi produse, ci povești despre produse. La fel stau lucrurile în Medicină.

În ultimele zile de facultate, Jacques se căsătorește, apoi obține o bursă de specializare la Clinica Tarnier din Paris. Pleacă împreună cu Roza, lăsând în urmă un oraș cu o Universitate care funcționează mai mult ca bază de atac antisemit, decât ca templu al învățământului.

Revine, după un an și jumătate, plin de cunoștințe profesionale și ambiție. Și cu un copil mic, Lev, conceput și născut pe teren parizian, cum dorise Roza. În scurt timp, ochelaristul mic și slab, cu un păr care îi dezvelește metodic noi teritorii ale capului, ajunge un artist al operației prin cezariană.

Cezariana! Argumentul forte, de care are nevoie instituția Nevestei, ca să înfrunte concurența Amantei. Doctorul Oxenberg se deprinde să tragă foloase din povestea că prin cezariană vaginul își menține prospețimea, oferindu-i soțului în pat nu o porție zdravănă de văzduh, ci o dragoste de o elasticitate fără moarte.

Operația prin cezariană este artă. Da, artă. Nu ne învață mitologia că Esculap fusese nu doar fiul lui Apollo, dar și venise pe lume prin intervenția directă a acestuia?

Apollo, Zeul Artelor, a sărit opărit când a aflat că o simplă muritoare, Korronis, îl înșelase. A pus piciorul în prag și a ordonat să fie ucisă. Tipic masculin. În compensație, pe copilul curvuliței pământene l-a salvat, printr-o operație cezariană efectuată chiar de el. Esculap, Zeul Medicinei, a venit gângurind pe lume, pe mâna tatălui său, Apollo, Zeul Artelor cu vocație de ginecolog. Dovadă că Medicina este artă.

Doctorului Oxenberg îi place să spună povestea pacientelor sale, când le taie chitanță, iar pacientelor le place s-o repete, pentru a scânteia în societate. O știe de la iubita lui soție, Roza,

al cărei neastâmpăr cerebral nu-l slăbește din uimire și farmec. Pentru el, aceasta este definiția iubirii.

Imediat ce se căsătoresc, Jacques se mută cu Roza și cu mama ei, doamna profesoară Elisa Șoicaț. Câteva camere din casa lor, de pe Strada Ștefan cel Mare, sunt închiriate unor tinere familii evreiești. Insuficiența banilor o silește pe soacră să dea lecții de pian. Roza are și ea elevi pe care-i meditează, la Franceză și Germană. Pensia lăsată în urmă de doctorul Șoicaț nu reușește să le acopere nevoile.

Înainte de măritiș, mamă și fiică au ținut sfat, să hotărască ce și cum, în privința lui Jacques. Înțelepciunea mamei și instinctul fiicei au căzut de acord. El era cel potrivit, chiar dacă șchiopăta la rubrica de frumusețe masculină. Dar nu-i cerea nimeni să joace în filme. În primul rând, conta potențialul său financiar. Iar apoi, ca nevastă, te simți în siguranță cu un soț ginecolog. Având ca material de lucru femeia crăcită și goală, nu-i mai arde în timpul liber de altele crăcite și goale. Nici de visat la ele nu mai visează, decât sub formă de coșmaruri.

Planul tinerilor căsătoriți e ca el să-și facă mâna de chirurg aici, în orașul cu o bună școală de obstetrică-ginecologie. În orașul unde doctorul Vasile Bejan efectuase, la 1890, prima intervenție chirurgicală cezariană din România, iar profesorul Nicolaie Zăhărescu-Karaman, la 1910, prima operație cezariană segmentară după procedeul Frank. În orașul unde profesează asistentul universitar Eugen Aburel, prieten din facultate, care poate fi consultat, când apar cazuri dificile. În acest oraș le e locul, dar numai într-o primă fază.

Soții Oxenberg plănuiesc ca, după doi-trei ani de perfecționare profesională, să plece la București, unde

meseria lui are alt vad. Și unde, da, instituția Amantei și cea a Nevestei se bucură de un teren mai vast și mai diversificat de confruntare. Și unde, implicit, operația prin cezariană are perspective grandioase, față de lentoarea Moldovei.

Planul e însă amânat, din motive fericite. Clientela pornește de la un sâmbure, dar se lărgește rapid. Nu foarte mult în volum, fiindcă aici cerne principiul „puțin, dar cu maxim de profit”. Zvonul că un medic evreu te face să naști fără să rămâi mutilată erotic, cu anatomia intimă lărgită, nu se limitează la spațiul strict local. Contaminează împrejurimile. Femei cu bani și fără constipație la minte – din Bârlad, Bacău, Suceava, Piatra Neamț sau Botoșani – vin pentru consult și programare la dom’ doctor din Iași.

Femeile simple nasc acasă, cu sau fără moașă alături, dar damele emancipate o fac în stilul modei pariziene, londoneze și berlineze: prin cezariană. E drept, refacerea doare și durează, dar sacrificiile merită. Iar cicatricea rămasă e un sigiliu de noblețe. Cu ea pe pântece, nu te mai cheamă doamna Ionescu, ci „contesa de Ionescu” sau „ducesa von Ionescu”.

Ionescu? Da, Ionescu, româncă get-beget. Fiindcă, după foarte puțin timp, pe masa ginecologică din anexa Spitalului Israelit, încep să-și descleștеze coapsele și femeile creștine, nepoate directe ale lui Decebal și Traian. Odată cu desuurile lor fine de mătase, antisemitismul e dat și el jos. Femeilor li se îmbujorează trupul de dulceața de a fi privite și palpate de doctorul mărunțel, ochelarist și cu mustăcioară. Atingerea degetelor sale – scurte, dar, ah, beethoveniene, lisztiene, brahmsiene și enesciene la un loc! – le produce intense viziuni și necontrolabile inundații.

Sunt vremuri când, în fața urii crescătoare venite din tabăra creștină, Comunitatea Evreiască plătește taxe grele de protecție șefilor Jandarmeriei, Poliției și Armatei. Nevestele acestor barosani ai momentului se pisicesc, pentru a-și primi cota din plicurile pline cu milioanele menite să-i determine să-și facă meseria, în războiul fără sfârșit creștino-iudaic. O parte din bani se duce pe ținutele elegante, alta pe produsele pentru îngrijirea frumuseții…

Iar o a treia parte, când e cazul, merge la ginecolog, căruia trebuie să-i dai un avans, ca să te aibă în vedere pentru când ți-o veni vremea să naști. Doctorul Oxenberg pretinde onorarii mari. Bărbații află doar că operația se impune din cauza disproporției cefalo-pelvice. Mai mult nu trebuie să știe.

Fără știrea rivalei, instituția Nevestei își fortifică zidurile.

În cămăruța de la subsol, după ce a mitraliat olecă pe sub poalele Tincuței, Ilie se încheie nervos la prohab. Vorbește în barbă cu năduf, mai mult pentru sine, decât pentru Tincuța, care-și trage pe ea niște chiloți încă buni, rămași de la doamna Oxenberg. Chiloți roz, dar fuseseră roșii, în vremea lor de glorie.

— Auzi, fă proasto, știi vorba ceia din moșnegi cu norocu' omulu'?

— Ceia că norocu' îi cum și-l faci omu'?

— Iaca, sula! Vorba ceia nu-i bună nici sî ti ștergi la cur cu dânsa.

— Atunci care, uăi bouli?

— Ceia că dacă omu' e să n-aibi noroc, până și-n chizdî dă pisti un cui di cinci centimetri.

— Io o știem, bri bouli, da’ cu oleacî mai puțîni centimetri. O zâce’ tata, săracu’, când grindina ni vătăma recolta. Da’ el mai zâce’ și cî cuiu’ era ruginit.

— Amu’, uită-ti olecî la ovreiu’ ista de doftor. Ci cheag are la parali. Aflî de la mini, fă, că când e să fie omu’ norocos, până și-n chizdî sî împiedicî di un izvor de parali.

— Adânci vorbi mai dai tu din tini, uăi Ilie! Ești luminat, nu prost ca o baligî! Iaca di ci mi-ai chicat așa di drag!

Ilie e scurtuț ca scos de la presa hidraulică și are nasul înduioșător de cârn. Roza Oxenberg glumește că, dacă s-ar fi născut cu două nasuri, i-ar ceda bucuroasă lui unul.

Îi sunt dragi cei doi, Ilie și Tincuța. Grâne răsărite sănătos din glia românească.

7

Ca să-mi ude măritișul, tata bagă un chef de pomină cu gașca de pensionari. În localul lui favorit, care așa se și numește: Favorit. O crâșmă înecată în fum de țigară, unde pensionarii cartierului acumulează datorii. Plătite o dată pe lună, când le sună poștașul la ușă, să le aducă gluma numită „pensie”.

Ambiția tatei a fost ca eu să-l răzbun. Să vin într-o zi contabil-șef sau director economic la Combinatul Petrochimic din Onești. Și să le fac viața amară șefilor lui, care mi-ar fi devenit subalterni.

Și-a revenit greu din depresia de a nu fi acceptat să-i intru în planul de răzbunare părintească. Ani în șir visase ca eu să apar în Combinat, cu o armă de concediat în poșetă. Și să-l dau afară pe inginerul Mazăre, care îi punea fiola, ca să-l prindă beat. Îl prindea des, cum să nu-l prindă? Toți angajații se hidratau cu alcool, ca să lupte contra ponoaselor poluării. Apăi ce, inginerul Mazăre, uscat ca o păstaie, ducea la ureche?

Tata e gospodar adevărat. Un timp, a crescut găini și iepuri, într-un spațiu dintre blocuri. Apoi, a cumpărat un mic teren pe malul râului și a cărat pământ cu roaba. A ieșit o grădină pe pietriș de toată frumusețea. Dar leguma fără un bob de proteină n-are viitor. De aceea, s-a profilat pe nutrii.

Cumsecade animale, vrednice și la locul lor. Ne-au ajutat să supraviețuim, în timpul comunismului. Ne-au umplut farfuria,

ne-au îmbrăcat iernile, ne-au îndesat bancnote în buget.

În anii mei de prosperitate americană, urma să mă înscriu în toate organizațiile pentru protecția nutriilor. Și să mă revolt, la cel mai mic rău adus lor. Și să plătesc demonstranți să ridice pumnul, când erau maltratate. Același sentiment îl încercase cândva, la scară un pic mai mare, Alfred Nobel.

Prietenii tatei glumesc pe seama lui:

— Bre Ioane, se vede că fiică-ta ți-a moștenit talentele.

— Ce zici acolo, bre Vasile?

— Uită-te la ea, ce se mai pricepe să toarne mozaic!

— De unde ai mai scos-o și pe asta?

— Păi, și-a turnat mozaic în religie. N-a trecut la religia mozaică?

Tata cere de la bar încă un rând de bere. Se simte răzbunat, dar nu cu adaos de sută la sută. Până îi vine ideea. Plănuiește cu nea Sălăvăstru și nea Anghel să-l scoată din casă pe inginerul Mazăre. Să-i spună că e ceva de viață și de moarte. Și să-l aducă la Favorit.

Ăla vine, că oricum se plictisește acasă. Și tata mă sună. Sunt cu Ben, la Paris, într-o cârciumă din Montmarte. Iunie răcoros. Lucrăm la conceperea primului nostru copil. Și-l îngânăm pe Aznavour, când cântă:

— *Montmartre, en ce temps-là,*

Accrochait ses lilas

Jusque sous nos fenêtres.

Le zice bine, armeanul. Și eu cu el:

— *La bohème, la bohème,*

On était jeunes, on était fous.

Ben e excitat rău de mesajul cântecului. Nici să-l castrezi fără anestezie nu recunoaște, golanul, că înțelege franceza. Mă

pune pe mine să-i traduc cum Cartierul Montmartre își agăța florile de liliac până sub fereastra noastră. Pe când eram boemi, tineri și nebuni.

Răspund greu la telefon. Tata mă roagă să-i zic inginerului Mazăre că-i tăntălău. Mai tăntălău ca mazărea produsă pe sub coada oii. Mi-l pasează:

— Săru'mâna, domnișoara Sânziana, și sincere felicitări pentru căsătoria americană! Mereu am știut că o să ajungeți departe.

— Ce mai faceți, domnu' inginer, de când nu-i mai puneți fiola lui tata?

— Greu, domnișoară, greu. Când mă slăbește ficatu', mă ia în focuri stomacu'... Luăm leafă o dată la trei luni...

— Dom' Mazăre, vreau să deschid un depozit en-gros în țară. V-ar interesa să lucrați? Salariul e bun, 300 de dolari, plus procent din vânzări.

— Păi, m-ar interesa, de ce să nu mă intereseze!?

— Punctul de lucru va fi la Iași. Vă plătesc diurnă și cazare.

— Săru' mâna! Acum pricep de ce nea Ion m-a scos din casă, la ora asta.

— Numai că o să-l aveți pe tata șef.

— De ce nu, doar ne-am înțeles întotdeauna bine.

— Dom' Mazăre, mii de scuze, dar dacă mă refuzați, sunteți mai tăntălău ca mazărea de sub coada oii. Vreau să repetați ultimele cuvinte, să mă asigur că ați înțeles.

— Da, domnișoară, sunt mai tăntălău ca mazărea de sub coada oii.

Tata e răzbunat. Șeful, care îl chinuise cu fiola, îi devine subaltern. Nu e asta artă? Minimală, cel puțin minimală.

Să-ți concepi copilul la Paris e o mare chestie, în opinia mea. Și nu oriunde la Paris, ci sus pe deal, în Montmartre. Cartierul artiștilor, he-he-he. Pe mine mă concepuseră ai mei în căminul de nefamiliști unde locuia tata. A preludiat-o pe mama cu o ciorbă de rață și o stacană de vin fiert. Preparate la reșou. Puțea în cameră de-ți îndoia nasul. Dar să deschizi geamul era crimă. Luna februarie din România. Nu te pune cu dânsa.

Bach e cel cu clavecinul bine temperat, pare-mi-se. Eu sunt cea cu ovulul bine fecundat. Așa mă întorc de la Paris. Și cu trei sticle de coniac Martell. Pentru socru-meu, Joe. Îi zic că e coniac-coniac, nu minciună. Cum am văzut la Muzeul Contrafacerii, de pe Rue de Faisanderie, numărul 16. Țigări false, băuturi false, medicamente false. Parfumuri, bijuterii, jucării. Și haine. Multe haine.

Am o dilemă. Haine contrafăcute, sau haine *second-hand*? Care-s mai morale? În ambele cazuri, purtătorul vrea să pară cine nu este. Joe își parfumează cuvintele cu coniac:

— Până la un punct, falsurile sunt scuzabile. Câtă considerație poți avea pentru cineva care plătește o sută de dolari pe un tricou de firmă? Nu mai bine coși tu emblema pe o cârpă asemănătoare, valorând doar un dolar?

— Joe, dar nu e corect. Brandul trebuie respectat.

— Suzy, nu demult, industria modei pornea din inima New York-ului, din Garment District. Acolo unde e monumentul cu acul de cusut gigantic, care trece prin gaura unui nasture.

— M-am pozat lângă el. Alături e statuia unui croitor la mașina de cusut.

— America avea o industrie textilă înfrățită cu succesul. Datorită evreilor.

— O are și acum.

— Doar cu numele. Acum, totul se face în China, în Bangladesh, în Peru…

— Și în România, nu uita. Îmi jignești sentimentul național.

— Scuză-mă! Deviza actuală e „ieftin pentru producător, scump și prost pentru cumpărător”. Am luat o pereche de pantofi Ralph Lauren originali. M-au costat 130 de dolari și m-au ținut cinci purtări. Ca să mă răzbun, mi-am luat niște falsuri de 12 dolari. Îi port și acum.

— Totuși, mie îmi place Ralph Lauren. Emblema e ochioasă. Un jucător de polo călare, lovind cu crosa o minge imaginară.

— Știi ce-mi spune nevastă-mea? Că emblema aia îi inspiră un polițist călare, lovind cu bâta un evreu dezechilibrat, în timpul Pogromului de la Iași.

Hopa! Dora știe istorie.

Pogrom, la Iași? Am făcut, la școală și în facultate, istorie de m-a durut capul. Dar nici un profesor nu a pomenit un singur cuvânt despre.

Îl întâlnesc, în Washington D.C., pe un istoric din Iași. Băusem niște cafele cu el cândva, în studenție. Bine construit, cu o expresie de intelectual care citește excesiv. O figură severă, că nu de pomană îl cheamă Sever.

Are o bursă pe această temă și îmi răspunde la toate întrebările. Cândva, plecam de la întâlnirile cu bărbații cu brațele pline de flori sau de cadouri. Acum, plec cu un vraf de cărți.

Din ele, aflu că orașul studenției mele a suportat ororile unui pogrom, în Al Doilea Război Mondial. Și ce pogrom! Cu

13.266 de victime, dintre care 40 de femei și 180 de copii. Conform raportului numărul 1.503, din 23 iulie 1943, al Serviciului Special de Informații.

13.266, din totalul de circa 50.000 de evrei din oraș! Jumătate din întreaga populație a Iașului. Cu două luni înainte, fuseseră 51.200, dar cei inspirați apucaseră să fugă. În sens invers, chiar înainte de intrarea României în război, vreo 3.000 veniseră în Iași. Urmare a ordinului de evacuare a populației iudaice din sate,

Aproape toți bărbații adulți evrei au fost masacrați în pogrom.

Îmi place la Joe ochiul de rabin al mărfurilor la mâna a doua.

— E plăcut să te uiți la planeta asta, cum se rotește ca proasta în jurul modei. Cât timp va fi modă pe pământ, neamul evreiesc va supraviețui. Dar modă înseamnă din capul locului *second-hand*. Repetăm ca papagalii ce s-a purtat acum 30-40 de ani.

Firma familiei Bernstein se bazează pe creativitate. Au început cu secția de uniforme. Washington D.C. e o zonă cu multe servicii oferite de guvern. Centrul lumii, într-un fel. Ceea ce implică securitate beton, oferită de firme private. Joe i-a convins pe șefii firmelor că n-are rost să zvârle banii pe uniforme noi. Doar nu-și duc salariații la discotecă, să facă furori pe ringul de dans. Puși pe economii, ălora li s-a arcuit mustața într-un mic zâmbet cu păr.

Într-o zi, Dora l-a căutat la Hollywood pe-un scenarist. I.A.L. Diamond, după pseudonim. S-au împrietenit, pe baza faptului că Diamond și Joe erau amândoi evrei originari din

Iași. De unde aflase asta? Dora este un fenomen în obținerea de informații.

— Ce mai faceți, mister Itzec Domnici?

— Apăi, de unde știi dumneata că mă cheamă la bază Domnici?

— Simplă deducție! Soțul meu e născut tot în România și tot la Iași.

— Nu poți duce țara pe talpa pantofului, zicea un berbec pe nume Danton.

— Da, dar în toc se păstrează întotdeauna ceva.

— Ha-ha-ha, e tare asta! Pot s-o folosesc în viitorul meu film?

— Trebuie să vorbiți cu Joe, bărbatu-meu. E proprietatea lui intelectuală. Am aici ceva pentru dumneata.

Dora i-a arătat niște ilustrate din Iași, apoi din Ungheni, târgușorul unde Diamond se născuse, în 1920. Situat la 20 de kilometri de Iași. Plecase de acolo, când avea nouă ani, înainte de a fi înglobat în statisticile funebre antisemite. La timp, pentru ca Domnici să poată deveni Diamond. Presiunea creează diamante.

Micul Domnici s-a deșteptat în Diamond, după un lung somn. A privit câteva ilustrate cu Strada Lăpușneanu. Ce de magazine! De acolo, părinții lui își cumpăraseră aparat de radio Telefunken. O frumusețe. Iar lui îi luaseră o prăjitură cu ciocolată, de la Cofetăria Tuffli. Avea gustul și acum în gură. La Hollywood nu găseai așa ceva.

Bernsteinii au ajuns să ia masa regulat cu Diamond, ca niște evrei cu rădăcini tovarășe. Scenaristul se inspira din comicul lui Joe, mai fin și mai uman decât al lui, unul foarte matematic. La Diamond se ghicea ușor formația de

matematician. De unde și pseudonimul său, pentru că „I.A.L.” însemna „Interscholastic Algebra League”. Cugetările lui Joe începeau să se strecoare în scenariile lui Diamond.

— Izzy Diamond, tu ești un diamant veritabil! Valorezi cât greutatea ta în aur!, l-a bătut pe umăr Joe.

Vorbă care, ușor adaptată, avea să apară în gura personajului Sugar, interpretat de Marilyn Monroe, în comedia *Some Like It Hot*:

— *Real diamonds! They must be worth their weight in gold!*

Joe și Dora nu ratau nici o premieră cinematografică. Pe alți spectatori îi interesau țesătura intrigii și jocul actoricesc. Pe Joe și Dora, doar hainele personajelor principale. Făceau tot posibilul ca hainele să ajungă la ei. Când nu obțineau originalul, se consolau cu marfă identică. Adesea, Diamond îi anunța ce toalete vor purta vedetele din noul lui film, cu ceva timp înainte de premieră.

— Ne vindea ponturi, Suzy. Să nu ne ascundem în spatele cuvintelor.

Soții Bernstein erau cu un pas înaintea concurenței. Cu un pas de elefant. Așezau marfa în lăzi. Fiecare ladă primea o etichetă. Cu numele filmului: *Love in the Afternoon*, *The Apartment*, *Cactus Flower*. Sau cu numele actorilor: Marilyn Monroe, Shirley MacLaine, Jack Lemmon, Walter Matthau. Strângeau obiectele legate de vedete. Rochii, halate, pantofi, scurte de piele. Apoi, așteptau să le vină vremea. Să se înfigă filmele respective în modă. Și în istorie. La fel stau ziarele cu necrologurile regilor și președinților gata pregătite.

— Când îi venea sorocul, scoteam marfa la licitație. Ieșeau bani buni din puțul fără fund numit snobism. Diamond își

primea procentul. Dar și eu îmi primeam procentul, din scenariile lui. Când se poticnea, numai ce-mi suna telefonul.

Joe n-a rămas din război doar cu o surzenie parțială. Ci și cu o nostalgie totală. Nici bine n-a fost lăsat la vatră, că s-a pus pe cumpărat tot ce era legat de conflagrația la care luase parte.

Pistolete, baionete. Parașute, busole, hărți. Căști, binocluri, lopeți în husă. Haine de camuflaj, scurte de piele. Pulovere, șosete. Lame de ras Gillette și Star, în carcasă de bakelită. Cremă de ras, gumă de mestecat, pachete de țigări Camel și Pall Mall. Faimoasele rații K, în cutii închise etanș. Atenție, pot exploda. Plicuri pentru scrisorile trimise acasă, în care soldații cereau ciorapi pentru fetele cunoscute pe câmpul erotic de luptă. Până și hârtie igienică, în format de două ori mai mic decât e acuma curpapirul clasic. Păcat că Joe nu găsise tancuri și blindate, scoase la vânzare. Le-ar fi luat și pe alea.

Socru-meu nu-i ranchiunos. A cumpărat tot ce era legat de trupele aliate. Dar și de trupele naziste, în egală măsură. A umplut un imens depozit cu ele. Intrai ca pe un câmp de luptă, de unde momentan ostașii lipseau. Erau plecați la scaldă.

— Suzy, marfa asta avea să facă din mine un îmbogățit de război, la mulți ani după terminarea războiului. Am vândut colecționarilor tot, absolut tot. Sunt singurul îmbogățit de război, fără probleme morale.

Sticla de coniac e gata. Sforăitul nu e al lui Joe. Ci al unor avioane care pleacă în misiuni de luptă, pe bătrânul continent.

8

Criza economică lovește diferit de la țară la țară, iar românii au felul lor inimitabil de a ignora într-o primă fază realitățile. Un virus ciudat li se prelinge de la creier spre simțuri, înstrăinând percepției lor indicatori economici dintre cei mai evidenți. Românilor le trebuie un timp considerabil pentru a se obișnui cu ideea că Produsul Intern Brut scade, că șomajul trece de la amenințări la fapte, că grevele se întețesc, că băncile au amețeli de la răul de înălțime.

E 1929, an de criză, dar Guvernul dă asigurări că economia duduie, iar ministrul Agriculturii, Ion Mihalache, îi sfătuiește pe țărani să se sprijine pe robustețea băncilor. Pe același ton, ziarul *Universul* le explică țăranilor că vremea modernismului a venit, că depășiții lor cai de la căruțe trebuie schimbați cu bidiviii camionetelor Ford, care-i așteaptă în garaje, nu în grajduri. În treacăt fie spus, nici următoarele opt-nouă decenii n-aveau să-i convingă pe țărani de necesitatea schimbului „cai în ham-cai putere”, propus în 1929.

Criza se manifestă și se simte diferit, în funcție de localitate. Într-un centru universitar, oricât de dureroasă ar fi scăderea veniturilor individuale, mușteriii diplomelor asigură un standard de viață în general satisfăcător. Studenții umplu orașul și aduc cu ei consumul: închiriază camere, cumpără hrană și îmbrăcăminte, frecventează restaurante și săli de spectacole…

Loviturile crizei variază și de la profesie la profesie. Într-un fel le receptează un muncitor din siderurgie sau un țăran, în cu totul alt fel un comerciant ori un medic. Pentru unii e șomaj, pentru alții mică restrângere de activitate.

În astfel de vremuri decisive, se vede în cine circulă sânge de capitalist adevărat. Există îmbogățiți de război, dar există și îmbogățiți de criză. E timpul marilor tunuri. E timpul pentru achiziții ieftine, pentru asocieri cifrate, pentru reconvertiri imprevizibile.

În 1929, medicii Louis Mendel și Michael Haimovici – atinși de febra evreiască a cinematografului – își agață halatele albe în cui, pentru a ridica, pe Strada Lăpușneanu, la numărul 37 bis, durabilul edificiu Trianon. Înzestrat cu ventilație dichisită și încălzire centrală, orientat spre proiecția unor pelicule franțuzești în primă fază, Trianon funcționează ca un vehicul modern, care-i duce pe pasageri până la Paris și înapoi.

Instalat boierește în cabinetul lui cu clientelă sigură, ginecologul Oxenberg rămâne străin de toată forfota. E în contact zilnic cu sursa vieții, ceea ce pare să-l înzestreze cu un mod filozofic de a privi viața. Află câte ceva despre criza economică, dar nu mai mult decât strictul necesar oferit de ziarul *Dimineața*, la care e abonat. Citește *Dimineața*, mai ales pentru reportajele lui Felix Brunea-Fox, fostul său coleg de clasă. Ar fi putut foarte bine să se aboneze la gazete locale, ca *Opinia* ori *Lumea*, ambele patronate de evrei serioși, dar ce-l interesează pe el realitățile urbei, de vreme ce oricum are de gând să plece, într-o bună zi, spre sfera plină de certitudini a Capitalei.

El operează, aduce copii pe lume fără a știrbi anatomia intimă a mamei, încasează cecurile, vine acasă și bea vin roșu de Bordeaux în pat cu soția, ca să-și trezească potența blegită de mormanele de vulve, care i se adună până la tavan în biografia profesională.

Roza îi e soție, îi e asistentă uneori, dar și director de imagine, meserie străină neamului nostru. Îl învățâ mici trucuri, pentru a stârni și a crește intimitatea cu pacientele, că un soi de puls are femeia când bate la ușa orelistului, și cu totul alt soi când se prezintă la ginecolog.

Doctorul Oxenberg are încredere în competența ei de femeie. Începe prin a îmbrăca un halat verde, în locul celui clasic și rece, de culoare albă. Își unge odicolon *Mouchoir de Monsieur*, de la Guerlain, pe tâmple, pe gât, pe încheieturile mâinii. Le zâmbește clientelor asimetric, pe sub mustăcioara fină de actor de film, dezvelind strălucirea cadoului primit de la Roza, cu ocazia celei de-a cincea aniversări a căsătoriei: câteva măsele îmbrăcate cu aur. Dar ce aur, fin și insinuant! Un aur care-i poleiește prescripțiile medicale, un aur retoric, un îndemn la forță și calm. „Aveți încredere în ceea ce-mi iese din gură, cuvintele mele valorează greutatea lor în aur!”

Pacientele prind curaj și se aduc de mână ca școlărițele, una pe alta. Intră roșii la față în cabinet, parfumate și aranjate. Pe mutește, își scot fustița, apoi ciorapii, fără să le pese dacă îi agață cu unghia și li se duce firul... La urmă, își desprind chiloții cu gesturi dureroase, de parcă ar fi o piele vie, și se urcă pe eșafodul ginecologic, cu ochii închiși de rușine. Bătăile inimii le sunt tunete de potop, când dom’ doctor – dar spuneți-mi Jacques, vă rog din suflet! – își pregătește degetele beethoveniene, să atace partitura. Unele

partituri par holde mănoase, altele sunt îngrijite ca gazonul englezesc, cele mai multe au frăgezimea petalelor de trandafiri. Misiunea sa pe pământ e să vegheze ca trandafirul să se mențină proaspăt.

Apa lui de colonie face complimentele să plutească. Le rostește, niciodată cu stânga gurii, ajutat de patefonul care împrăștie aburi de șansonete și valsuri ambientale. Punctează cu mici replici, învățate pe de rost de la Roza, ca să pară spiritual:

— Ah, dragostea; mereu m-am întrebat de ce e cântată de poeți, și nu de psihiatri!

Clientele râd, uitând de poziția incomodă în care se află.

— Apropo, știați că Esculap, Zeul Medicinei, a fost și el născut prin cezariană?

— Nu știam, dom' doctor, de unde să știu?!

— Chiar tatăl său, Apollo, Zeul Artelor, a efectuat operația. De aceea, Medicina e în primul rând o artă.

Pacientele își dezvelesc feminitatea. Fără chiloți, destăinuirile lor vin de la sine. Știți, dom' doctor, poate n-ar trebui să vă zic... Dar soțul meu are pe una nouă. Tânără și curviștină, dar frumușică foc, haita. Acum, că mi se apropie sorocu', oare voi avea arme potrivite să lupt cu boarfa?

Unele nu-și pot stăpâni lacrimile. Altele cer operația cezariană în scop profilactic. Soțul nu are pe alta, dar ea nici nu dorește să-i dea motive să-și caute. Oxenberg le strânge pe toate în brațe. E pentru unele rabin, pentru altele preot ortodox în sutană verde. Să stea fără grijă. Niciuna dintre pacientele lui n-a fost părăsită pentru o amantă.

— Ce e amanta, în fond? Un strănut sexual, ca să nu zic un pârț sexual. O gară în care nici un tren serios nu oprește.

La urmă, doamnele obțin o programare pentru operația prin cezariană. Pleacă, lăsând plicul pe masă. Cele mai multe s-au simțit de mii de ori mai bine cu degetele lui Jacques, decât cu aia din nădragii soțului.

Feminitatea moldovencelor se trezește la viață, de sub pătura grea de zăpadă feudală.

Plicurile se adună și se depun în contul familiei. Doamna profesoară Elisa Șoicaț nu mai trebuie să-și închirieze camerele, nici să dea lecții de pian, ca să mai astupe vreo nevoie. Meditațiile Rozei s-au mântuit și ele de mult. În casa de pe Strada Ștefan cel Mare, se instalează îndestularea, pacea și buna dispoziție. Pianul nu mai cântă de nevoie, ci doar de voie. Clapele lui își întrerup zburdălnicia doar pentru a da cuvântul radioului, de unde Roza ascultă cu emoție glasul care șoptește, numai pentru ea:

— Aici, Radio Wien!

Ah, Viena, va ajunge și ea acolo, cât de curând!

În pași grăbiți, își permit o tincuță-slujnicuță și un al doilea patefon, destinat casei. Primul fusese pentru cabinet, ca pacientele să-și deschidă lin, ajutate de mirajul muzicii, sufletul și picioarele.

Prăjiturile sunt cumpărate doar de la Cofetăria Tuffli, taioarele Rozei de la Mode Hélène, trandafirii de pe masă și de la butonieră de la Florăria La Buchet, medicamentele pentru guta soacrei de la Farmacia Central, finețea cravatelor lui roșii sau verzi de la magazinul negustorului evreu acoperit cu numele Cristian, căci fiecare încearcă să fenteze antisemitismul cum poate. Și-apoi da, vacanțele în străinătate, neuitatele vacanțe pe coastele Europei…

Roza nu degeaba pusese atâta suflet în studiul limbilor franceză și germană. Dacă Lev e conceput la Paris, în inima boemei din Montmartre, zămislirea celui de-al doilea copil e un tribut ce trebuie adus pământului german. O mică problemă e legată doar de găsirea unui loc potrivit, fiindcă ea nu lasă nimic la voia întâmplării. O aventură merge oriunde, cu cât e mai oriunde cu atât mai bine, dar zămislirea unui copil e o întreprindere cu hamuri grele.

La recomandarea lui Carol Drimmer, soții Oxenberg ajung vara la periferia Rostock-ului, în Warnemünde, pe litoralul Mării Baltice. Doar ei doi, Lev rămânând acasă, în grija bunicii, care încearcă eroic să-i atașeze pasiunea muzicii. Sărmana bătrână! În ciuda strădaniilor sale la clape, nepotului i se luminează fața doar când i se permite să se joace cu banii. Nimic altceva nu-l interesează. Sărută bancnotele, mângâie cercul monedelor, apoi le culcă în pătuțul amenajat într-o cutie de bomboane.

Splendoarea Rozei erupe în fața pogoanelor de apă, trăgând foloase din anemica populare a țărmului. Intră și iese goală, cu marea predându-i-se la picioare, în neputințe înspumate. Bănuții sfârcurilor zăngănesc argintiu pe sânii mici, când îl trage de mână pe ascultătorul Jacques, în pădurica care strânge plaja ca un brîu. Îl trântește pe spate, îngânându-i la ureche un refren nemaiauzit, până îi simte ferm bastonul de mareșal.

Îl încalecă în valuri, cu șuier în piept. Algele arămii dintre picioare se dau la o parte, făcându-i loc înaltului oaspete. Își lasă capul pe spate, permițându-i aurului dentar să stabilească legătura cu Soarele, care ar intra și n-ar intra în apă. Suflă greu, oftează jos și țipă sus. Din zbor, îi răspund pescărușii,

dispuși să îi împrumute aripile. Nu mai e o simplă femeie; e căpitănița călare pe bidiviu, e voievoada goală din fruntea româncelor răzvrătite. Furnicăturile din sânge sunt țipari care înoată împotriva curentului, pentru a-și depune sus, spre izvoare, cea mai vitează icră din lume. Orizontul mușcă împreună cu ea din harbuzul copt al Mării Baltice.

La mii de kilometri depărtare, simțind un zgândărici fără pricină, Tincuța saltă mândră în șaua lui Ilie. Înfiptă la trap, apoi într-un galop smintit, își urmează voievoada. Mii de moldovence asuprite îi îngână curajul, simțând că luptă pentru o cauză sfântă, făcând să vuiască văile încărcate de istorie ale țării.

Seara își suflă răcoarea peste umerii Rozei. Farul verde de pe mal îi clipește falic lui Jacques.

— Dacă bine văd, nu faci locul de râs, amice, îi zice farul, ca-ntre bărbați. Află că, tot aici, prietenul Edvard Munch și-a pictat nudurile bărbătești care au scandalizat arta.

Vulvele profesionale din viața doctorului au dispărut. Pe pământ există o singură femeie. Femeia lui.

Caietele de poezii erotice ale Rozei își umplu paginile. Va avea curajul să le arate profesorului Traian Bratu sau măcar lui Carol Drimmer? Ori, mai bine, concitadinului Hieronim Haimovici, care și-a ales pseudonimul literar Horia Bonciu? Sau să încerce cu Geo Bogza? Poate găsește el vreo revistă avangardistă, gata să își asume scandalul. Pentru că se va lăsa cu scandal.

De la Warnemünde, soții Oxenberg iau trenul spre Viena. La dorința Rozei, trag la Hotel Sacher, pe

Philharmonikerstrasse. Cine nu a citit sau auzit povestindu-se despre Sacher? Fiindcă e păcat de mobilierul minunat, mai încearcă să tragă o dublă de amor dezlănțuit, pe fotoliul stil rococo. Dar catifeaua și lemnul vechi nu-i ajută, armăsarul nu se mai cabrează, oștirea nu mai răspunde la comenzi. Sunt leșinați de oboseală.

Peste nouă luni, avea să se nască Golda. Concepută, fără ca părțile implicate s-o dorească și s-o afle, la Viena. Nu pe țărmul Mării Baltice, cum fusese planul.

9

A ajuns și la noi criza. Anul ăsta ne-au slăbit vânzările cu 30 la sută, comparativ cu anul trecut. Unde mai pui că au erupt cheltuielile. Din iulie, s-a mărit salariul minim pe oră, de la 5,85 la 7,55 dolari.

Clienții sunt precauți, comenzile scad, banii vin tot mai anevoie. Pe catargul emisiunilor de știri, foșnește amenințător steagul negru. Sub un craniu, două ciolane încrucișate. Ciolanele noastre. În fiecare zi, 28.000 de americani sunt anunțați că nu mai au loc de muncă. Firmele închid, băncile presează cu ratele. Hala noastră se umple cu marfă care stagnează. În loc să mă ajute, Ben se plimbă prin lume. Umblă ca o sculă fără cap.

Mă iau toți dracii. Mă înăbuș. Am un copil, pe care-l și văd dormind în stradă. Bernsteinilor nu pare să le pese. Sectorul *vintage* merge de la sine. Acolo ai japonezi pe care te poți baza, ai olandezi serioși, ai suedezi și nemți. Uniformele merg și ele, fiindcă Washington D.C., har Domnului, rămâne Washington D.C.

Dar ce ne facem cu marea masă a mărfii *second-hand*, care trebuie exportată? Cu poporul țoalelor? Noaptea, mă visez strivită sub tone de haine. O eșarfă de mătase mă sugrumă lent.

În sfârșit, Ben se întoarce acasă. Miroase a sex de Amsterdam. Nu asta mă deranjează. Râde și îmi strecoară

mâna în chiloți. Îi deschid televizorul. Să vadă craniul și ciolanele încrucișate, pe steagul buletinelor de știri. Îmi vine să-l apuc de nas și să-l coc la cuptor în carcasă. M-am săturat de teoriile lui. Parcă e Al Pacino, când debitează același discurs, indiferent de filmul în care joacă.

Discursul lui exclude că „nu există bani”.

— Banii există, Suzy, dar nu sunt la noi. Momentan.

Pleacă după ei, prin America Centrală. Îl caută pe micul întreprinzător nicaraguano-guatemalez. Îl invită la cină, în cel mai bun restaurant. Ca antreu, îi povestește cum a început-o de jos. La felul principal, îi arată poze cu Lexus-ul. Și cu Oscar, copilul nostru, demn de premiul cu același nume. Adăugând cât de mult ne-am dori o surioară pentru el, dar criza economică nu ne lasă. Ca desert, îi servește o convorbire cu mine, prin telefon. Ca digestiv, îl poftește la noi, să vadă marfa, să ne viziteze casa din pădure. Micul nicaraguano-guatemalez pleacă, visând la Lexus și la casa din pădure. Rămas solo, Ben mă sună:

— Dacă unul intră în apă, se udă toți, Suzy. Regula botezului evreiesc din comerțul *second-hand*.

Nu sună rău. Să vedem cât de Al Pacino îmi ești.

În doar două săptămâni, hala se golește de marfă. Suntem plătiți cu banul jos. Mai important e că micul nicaraguano-guatemalez ne umple de comenzi. A intrat unul în apă, sunt leoarcă toți. Primesc o palmă americană, prin bunăvoința lui Ben. În țara asta se acționează, nu se lamentează:

— Suzy, criza economică e raiul *second-hand*-ului. Panica e doar a celorlalți. Bagă la cap!

Bag mai multe la cap. Că panica n-are ce căuta în *business*. Presiunea, da, că ea creează diamantele, cum l-a creat pe I.A.L.

Diamond.

Mă reîndrăgostesc de soț. Uit că acum câteva zile mirosea a sex de Amsterdam. Și ce? La Amsterdam, tot românceleoastre țin sus steagul și luptă din greu, în tranșeele din vitrinele Cartierului Roșu.

Îl răstorn pe spate. Curenții capitalismului mă despletesc. Îl duc gratis de la Amsterdam la Rotterdam, într-o croazieră de 40 de minute. Oscar e la Dora, să se îndoape cu familia Simpson.

Avem timp de-un postludiu, care-ar mulțumi și sexologul, și rabinul. Stăm în pat goi, ne pupăm și vorbim afaceri. Criza celorlalți e înflorirea noastră. Doar cei ce vând marfă nouă pierd. Noi câștigăm. Câștigăm, câștigăm, câștigăm.

— Acum e momentul să dezvoltăm afacerea în România, Ben. Piața crește.

— Acum e momentul, Suzy.

Simt în tăria membrului său cât e de mândru de mine. Întotdeauna bucla se închide ca o tăiere împrejur. Vorba lui Joe.

Criza ne aduce clientelă nouă. Formată din cei care depind de etichetele marilor branduri. Piața drogurilor cu asta începe. Abia apoi vin narcoticele consacrate, mult mai slabe. LSD-ul, hașișul, marijuana, cocaina.

Orice haină de lux devine boarfă apatridă, dacă i se smulge blazonul casei care a creat-o. De când cu criza, tot mai puțini își permit să fie clienții marilor branduri. Toți cei care nu-și mai pot lua lucruri noi, le achiziționează *second-hand*. Prin intermediul nostru. De zece, de douăzeci de ori mai ieftin. Marfă americană. Aparențele sunt salvate.

În lumea asta, doar ele contează.

Altă confruntare cu specificul geografic. Românii lefteriți de criză se jenează să intre în magazinele *second-hand*. De parcă s-ar vinde psoriazis și cancer de colon la tejghea. Unii apelează la comisionari. Care cumpără pentru ei, contra unui ciubuc. Alții sunt mai inventivi. Actorii și soliștii de operă spun că au nevoie de haine pentru viitorul lor rol. Stratagema Pavarotti. Dar câți actori și soliști de operă sunt în țară? O mână.

Românii vor să-și facă daruri, dar n-au mijloace. E momentul să plasăm marfa *vintage*. Marfa cu *story*. Intervalul nostru de glorie e sezonul lung de cadouri. Ține de la început de iarnă, până târziu în primăvară. Mai întâi, Sfântul Nicolae și Crăciunul. Prin februarie, li se alipește Ziua Îndrăgostiților, sărbătoarea lui Valentin, sfânt importat de curând. Al cărui rol nu-i să iște și să cimenteze iubiri, ci să facă negoț. Vine la rând Dragobete, un prostălan privit ca îngânare autohtonă a lui Valentin. Primăvara debutează cu 1 martie. Secondat de fratele lui mai mare, 8 Martie. Ziua Femeii. Apoi Iepurașul, vestitor al Paștelui.

Tot acest șomoiog de zile festive e însoțit de cadouri. Bărbații oferă, damele stau în poziție de primire. Bărbații sunt martiri. Pune-te în pielea ăluia care are și nevastă, și amantă. Sau două amante. Nu-și cere cu gura lui internarea la spitalul de nebuni?

Am amintit vorba aia degradantă. Că dragostea e un cuvânt inventat de evrei, pentru oleacă de sex moca. Celui care-a scornit cugetarea i-aș arăta puhoiul de amante și soții. Cum stau cu mâna întinsă, la ocaziile amintite. Își așteaptă peșchesul. Dacă nu-l capătă, sunt în stare de tot ce e mai

sângeros. Ferește-te de răzbunarea femeii rănite! Rana de glonț e mușcătură de purice știrb, față de rana provocată de neprimirea cadoului așteptat. Îi poți dărui iubitei orice? În niciun caz. Că o poți răni de moarte și dacă ploconul e mai mic decât așteptările sale.

Cel mai potrivit e un cadou *vintage*, cu o poveste inclusă. Uite, iubito, am găsit în fine rochia purtată de Marilyn Monroe, în *The seven itch*. Probeaz-o, eu deschid ventilatorul. Să vedem dacă ți se ridică la fel cum i se ridica ei.

Sau scumpa mea, ți-am luat un sacou Oscar de la Renta, de care avea Penelope Cruz, în filmul tău preferat. Ori o jachetă Guess, îmbrăcată de Cameron Diaz, în filmul la care ai plâns în hohote. Spui că ai râs în hohote? Scuze, nu mai țin minte. Țin minte doar jacheta. Abia am găsit-o, am umblat de mi-au ieșit ochii. Nu, chiar nu contează cât a costat. Lasă-mă să cred că măcar de Ziua Îndrăgostiților, banii trec pe planul „n”.

Îndrăgostiții sunt cei mai mari negustori de minciuni! Nici măcar nu sunt minciunile lor. Sunt minciuni *second-hand*. Ce spun ei? Că banii trec pe planul „n”? Prostii! Mai cu seamă de Ziua Îndrăgostiților, banii trec pe primul plan. Și acolo rămân.

Sexul moca rămâne un vis marxist-leninist.

Lucrurile esențiale se văd pe timp de criză. Cum e delicatețea lui Ben și a familiei sale. Se îngrijesc cu toții să nu mă amețească distanța dintre U.S.A. și România. Dar distanța există. O măsor zilnic.

Singura oară când o văd pe Dora panicată e înainte de a intra în spital cu o hernie ombilicală. Nu grija operației o întunecă. Ci partea adiacentă. Că nu poate purta machiaj pe masa de operație. Că medicul și anestezistul îi vor vedea monturile. Că va sforăi în timpul intervenției chirurgicale și la

Reanimare. Că asistenta îi va rătăci implantul dentar mobil și, Dumnezeule, e chiar un incisiv! Că nu are voie să primească un *hairstylist*, care s-o aranjeze pentru vizitatorii din weekend.

Compar specificul american al acestor griji cu specificul românesc al frământărilor mamei de acum un an, când și-a operat un lipom de pe spate. Citez din agenda ei de lucru. „Voi găsi loc în spital? Și unde, la un bolnav în pat, sau la doi? Vor fi cearșafuri, pernă și pătură, sau va trebui să le aduc de acasă? Au vată, seringi și medicamente, sau trebuie cumpărate? Plicul ăsta burdușit cu parale e de ajuns pentru ca dom' doctor să respecte *Jurământul lui Hippocrates*? Dacă va fi plictisit și mă va da pe mâna unui stagiar? Plicurile astea mai suple sunt suficiente pentru ca asistentele să nu mă uite la Reanimare?"

Joe pare că poartă mereu același rând de haine. Blugi, cămașă bleu, *sneakers* în picioare, pe timp de vară. Iarna, o scurtă de jeans îl încotoșmănează americănește. Și cizmele, faimoasele lui cizme cu tocul ros și refăcut de mii de ori. Asemănătoare cizmelor în care tatăl lui a pășit prima oară pe pământul tuturor făgăduințelor. „Nu poți duce țara pe talpa pantofului. Dar, în toc, se păstrează întotdeauna ceva". Ce se poate păstra într-un toc?

Dinții lui mă derutează. De sus, îi lipsesc câțiva. Jos, are o proteză, să nu-și scape limba pe gât. N-ar purta-o, dacă n-ar vorbi așa de mult.

— Suzy, să-ți spun drept, nu-s unul dintre adepții goanei după haine. N-am văzut în război multe cadavre îmbrăcate. Cum n-am văzut multe guri din care dinții de aur să nu fi fost smulși cu cleștele. Înțelegi ce spun.

Nu înțeleg.

— De câteva ori, i-am prins în acțiune pe cei care dezbrăcau morții. Bărbați și femei. Aveau fețe radiind de bucuria celui care se înnoiește. Păreau că își aleg haina de pe raftul unui magazin. Doar găurile de la gloanțe și petele de sânge îi stânjeneau. Însă foarte puțin.

E una din serile noastre în trei. Tot mai dese. Eu, el și sticla de Martell.

— Să ți-i descriu și pe cei care smulgeau dinții din gura morților sau chiar a muribunzilor? Sau o lăsăm pe altădată?

— S-o lăsăm pe niciodată.

Creierul lui face legături ciudate.

— Îmi pare rău că mă cunoști abia acum, Suzy. Când aveam 25 de ani, îmi cădea privirea pe sânii femeilor. Pe la 35, le admiram talia; pe la 45 – picioarele; la 55 – fundul. Știi care-i partea pe care o venerez acum?

— Care-i partea, Joe?

— Gingiile. Îmi place să fac femeile să râdă, doar ca să mă pierd în rozul din gingiile lor. Atâta de erotice le găsesc…

— Tu și Edith Piaf ce mai vedeți viața în roz.

Îl las pe Joe ca de obicei, adormit în fotoliu. În rozul gingival care-i tapetează pereții viselor. Când să ies din casă, mă izbesc de Dora. Surprinzător. De obicei, nu se deranjează să mă conducă la mașină. Vrea să-mi reproșeze că în prezența mea Joe bea prea mult? Doar nu-i torn eu pe gât.

— Suzy, aș vrea să te rog ceva.

— Te rog, roagă-mă!

— Îți spun direct, fără menajamente. Mai fă un copil. Oscar trebuie să aibă un frate sau o soră. Pentru siguranță.

— O să-mi sun mâine agentul. Poate găsește un loc liber în agendă.

— Iartă-mă, Suzy, dar nu glumesc. E o misiune de familie.

E prima și ultima oară când Dora se bagă în viața mea.

La câteva luni de la discuția aceea, se naște Rachel. Fiindcă eram deja gravidă, când Dora mi-a încredințat misiunea de reproducere.

Iar Ben le arată la negocieri partenerilor de afaceri o poză cu doi copii.

Partea a doua

La Hollywood nu sunt legionari
Americanul, cel mai bun prieten al omului

1

„Moarte doctorului pizdar!”

Mesaj scris cu vopsea galbenă grea, pe gardul lor. Roza alarmează polițiștii, ăia vin, își stăpânesc greu râsul și pozează rodul infracțiunii.

Abia după ce polițiștii pleacă, Roza află că Lev a umblat toată ziua prin școală cu o etichetă înfiptă cu boldul în spate. Pe petecul de hârtie, un binevoitor scrisese: „Micul pizdar”.

Într-una din zile, Carol Drimmer îi arată lui Jacques un articol de fond din *Însemnări ieșene*, unde romăncele orășence sunt îndemnate să ia exemplu de la suratele lor din mediul rural și să nască din nou acasă, natural, cu familia și moașa alături.

Intitulat „Femeia româncă trebuiește a naște românește”, articolul – semnat de un misterios Dr. Burebista – subliniază tendința condamnabilă a femeii moderne de a fuma, de a se întrece cu băutura, de a conduce automobile, de a sta picior peste picior, de a se da cu boieli și parfum și, peste toate, de a fugi cu lașitate de durerile facerii.

Aceste dureri există, Dr. Burebista n-o face pe niznaiul, dar sunt venite de la Dumnezeu, pe cale divină și patriotică, incomparabile ca tărie cu jertfa eroilor căzuți în războaiele neamului. S-a aflat precis că amploarea lor este deseori exagerată de aparatul de propagandă iudeo-masonic. Această mașină diavolească a lansat un alt zvon necinstit –

negustoresc, nicidecum medical –, cu trimitere clară spre anumite consecințe anatomice provocate de nașterea patriotică. O naștere care ar compromite taina sfintei contopiri dintre soț și soție.

Găsind că este de o importanță națională locul unde se naște pruncul, modul cum se naște și cine este de față la ivirea sa pe lume, finalul scrierii numește insuportabil și intolerabil ca un medic „jidan împuțit" să participe sau numai să asiste la nașterea copiilor creștini. Mlădița românească trebuiește să apară pe pământul sfânt al patriei sub aura luminoasă a lui Christos, în nici un caz sub ștampila puturoasă a lui Iuda, care mai pretinde și bani pentru gheșeftul lui netrebnic. Fiindcă Iuda, dacă nu-și primește arginții, nu mai este Iuda, chestiune asupra căreia nici nu are rost să insistăm.

Ceva urât se petrece, otrăvindu-i tihna. Jacques Oxenberg a privit mereu antisemitismul ca pe un malagambism trecător. Un model de pălărie, un ac de cravată care le dă un aer șic tinerilor; dar nu poate să le dea la nesfârșit, pentru că tinerii se maturizează, lăsând locul altor tineri, apăruți cu propriul lor model de pălărie și de ac înfipt în cravată.

Realitatea îl contrazice. „Chestiunea cadavrelor" depășește frumoasa vârstă de 15 ani, „numerus clausus" îi ține hangul. „Ferește-te de oamenii cu idei fixe!" ar trebui să sune o poruncă dumnezeiască.

Micul medic stă singur în cabinet, răsfoind ziarele. Niciodată nu le-a citit cu atenție, niciodată nu și-a imaginat că spuma antisemită de bărbierit îi va atinge obrazul.

Își amintește cum a fost trezit în miezul nopții, în urmă cu doi ani, de un tip elegant și misterios. L-a implorat să-i vadă soția, pe care o apucaseră înainte de soroc durerile facerii. În

altcineva nu avea încredere. Mașina aștepta în fața casei, femeia gemea pe bancheta din spate, Jacques a ieșit doar în pijama. A operat-o trei ceasuri, mai mult prin somn, sorbindu-și trezirea grea din trei cești înlănțuite de cafea.

Complicată intervenție, cu peripeții: mama fragilă, cu oasele bazinului fine, în contradicție cu fătul căpos. „Seamănă cu mine", a observat fericitul tată. I-a mulțumit călduros și i-a lăsat un număr de telefon, în caz că vreodată va avea „necazuri de alea, evreiești".

Medicul, care pricepuse din prima clipă la ce dugheană își vindea marfa misteriosul, i-a mulțumit, fără să creadă că un om pașnic ca el, care își practica meseria în deplină civilitate, va avea vreodată „necazuri de alea, evreiești". Jacques l-a suspectat că vrea să scape de plata onorariului; dar nu, elegantul misterios a plătit corect, cu tot cu sporul de urgență.

Acum chiar că are „necazuri de alea, evreiești". Îl sună și-i cere să-l vadă. Bărbatul, la fel de elegant și de pe altă lume, îl primește într-un birou de pe Strada Vasile Conta, amintindu-și cu multă căldură de dom' doctor. Îl poftește să ia loc, îi oferă un coniac fin. Martell e bun? Da, răspunde Jacques. Ce vă fac soția, copilul? Micuțul e mărișor, viața cu soția e perfectă și-și întărește afirmația cu un semn strengăresc din ochi. Îi poate fi cu ceva de folos domnului doctor?

Îl ascultă cu atenție pe cel care i-a salvat feminitatea soției. Da, lucrurile fierb, însă direcția în care se îndreaptă va fi cu orice preț ținută sub control. Sunt semne bune. Corneliu Șumuleanu, crudul profesor legionar de la Medicină, a avut bunăvoința de a răposa, zilele trecute. Chiar înaintea alegerilor generale. Aha, l-ați avut la catedră, atunci știți ce poamă era, cum îi îndemna pe studenții creștini să-i

zdrobească cu bâtele la orele de curs pe colegii evrei. Halal dascăl! Nu cumva a doua sau a treia zi după îngropăciune a găsit scrise pe gard cuvintele acelea cu adevărat oribile? Festivitatea funerară a fost pe 17 decembrie, a participat inclusiv sinistrul Zelea-Codreanu.

Ohoho, ce circ a fost, am aici rapoartele băieților! Uitați: în fața laboratorului de chimie de pe strada Săulescu, 14 preoți au oficiat slujba. 14 preoți, dom' doctor, 14 popi cu barba sură, lungă de se șterg la sulă! 15, dacă îl adăugăm pe Mitropolitul Nicodim al Moldovei și Sucevei, care a ținut un discurs despre înălțarea smintitului din sicriu la ceruri, musai la ceruri. Șumuleanu ăsta, care își transformase orele în spațiu de pugilat iudeo-creștin, a fost cinstit cu onorurile cuvenite unui voievod. Șeful Baroului de avocați, Petru Pogonat, a cuvântat că țara pierde „un izvor de înțelepciune". Prea de tot, chiar dacă avocații sunt mincinoși prin însăși natura profesiei lor. Partea care ne îngrijorează e că 10.000 de oameni au căscat gura pe traseul coșciugului spre cimitir. Mulți dintre ei nu și-au lăsat acasă bocetele. La o populație de 100.000 de oameni, cât numără orașul…

Mai mor dintre ei, băga-i-aș undeva! Uneori, își dau camaraderește câte o mână de ajutor. Salubrizare benevolă. Totuși, ce urât și-au ciopârțit camaradul, pe Mihai Stelescu, anul trecut! Să-l măcelărești în spital, mobilizând pentru asta și trei studenți la teologie, viitori preoți! Bolnave minți. Da' eu cu preoții m-am lămurit de mult. Mă refer la cei ortodocși.

Ar fi bine să nu scăpați din vedere nici invidia de breaslă, inexplicabilă, în viziunea mea, la o profesiune cu asemenea înălțime umanitară. De pildă, medicul ginecolog Elvira Ionescu, vă spune ceva numele? E nevasta șefului legionar Ilie

Gârneață. Lucrează la Maternitate și oferă adesea consultațiuni gratuite. Gest de paradă, nu încape vorbă, pentru ca pacientele și mai ales soții lor să facă diferența între un ginecolog evreu, cu tarife – hm! – nu tocmai mici, și un ginecolog creștin cu tarif zero.

Unde s-a mai văzut, domnule, medic cu tarif zero?! Elvira Ionescu, uitați aici o poză de-a ei. Cam boccie, nu m-aș sui pe ea nici cu pistolul la tâmplă. Mai scrie și articole în diverse gazete, sub pseudonimul Dr. Burebista. Priviți aici unul: „Femeia româncă trebuiește a naște românește". Cred că ar fi bine să-l citiți, părerea mea e că umblă cu șoalda și că bate într-o direcțiune clară.

De fapt, domnule doctor, vă așteptam telefonul. Evreii de valoare nu au motive de panică, dar trebuie să rămână prudenți. Zilele următoare, va fi numit un nou guvern, că ăla vechi s-a făcut de râs la alegeri. Avem informații că…

Dar toate la timpul lor. Pentru siguranță, voi interveni să vi se plaseze un polițist lângă casă. Să nu plecați din oraș, aici veți fi protejat, altundeva nu garantez. Se vorbește că vin vremuri de război. Bine nu s-a terminat unul, că bate la poartă altul.

S-a gândit oare dom' doctor să-și ia la cabinet un asociat român, care să fie plasat ca înaintaș, pentru astuparea gurilor rele? Ar fi o soluție de avarie. Știți, normal, legile de la Nürnberg, din 1935. Mă întreb dacă ne vor contamina și pe noi, mai ales că noul guvern…

Dar să nu anticipăm, cu toate că meseria mea e să anticipez. Încă o dată, nu trebuie să vă faceți griji. Doar să fiți prevăzător. Acum, o să vă conducă acasă șoferul meu, s-a făcut târziu.

Mai vreți o gură de coniac? Îmi împrospătează rezerva amicul Blumenfeld. Trăim într-o lume șuie. Nu știm ce ne-am face fără evrei, dar vrem să ne debarasăm de ei. V-am spus că socrul dumitale i-a salvat viața tatălui meu, în război? Un obuz a scos pentru câteva minute viața din el. Doctorul Șoicaț i-a băgat-o la loc. Mare om. Sunteți tare palid, sigur vă simțiți bine?

Astfel ia sfârșit fericirea doctorului Oxenberg.

Guvernul antisemit al poetului Goga, acompaniat de profesorul ieșean pensionar A.C. Cuza, se instalează ca o furtună de zăpadă, la sfârșitul lui decembrie. Roza îi citește soțului poezii de Octavian Goga, pentru a-i calma pulsul. Un om care simte și scrie atât de frumos nu poate fi rău. Iar Cuza e și el membru al Societății Junimea, din care au făcut parte Eminescu, Creangă și Caragiale.

Jacques nu e de aceeași părere, în privința scrisului frumos. Ascultă una scurtă de-a lui Goga, unde e vorba despre niște lacrimi care se transformă în mărgăritare, probabil după metoda unui giuvaergiu evreu. Apoi alta, cu o inimă în dificultate:

„Biată inimă bolnavă,
Făgădău la drum de țară,
Cine-și mai aduce-aminte
Câți drumeți te cercetară?”

Poezii plângăcioase, compuse la făgădău, în faza de melancolie alcoolică acută.

La bețivii poetici, mahmureala poate fi cumplită. Jacques se informează despre Legea Revizuirii Cetățeniei, o creație mahmură de-a lui Goga, fără un grăunte liric în ea. Cine e

vizat, și cine nu? El scapă, dar câți dintre prietenii săi evrei rămân orfani de cetățenie?

E confuz, pășește desculț pe coji de nucă. Își rărește consultațiile, care oricum s-au rărit de la sine. Așteaptă ziarul, dar ziarul nu mai vine. *Adevărul* și *Dimineața* nu mai apar. Într-un alt moment de acută mahmureală politică, poetul Goga și colegul le interzic. Sunt prea „jidovești", pentru idealurile românești privitoare la libertatea de exprimare.

Goga și Cuza par doi părinți care se întorc acasă pe șapte cărări, după o zi petrecută într-un făgădău la drum de țară. Pun mobila pe foc, sparg cristalurile, își rup carnetele de economii. După care, se pun pe scris poezii. Și scriu, și scriu, ca doi apucați... În fiecare dimineață, au gata un nou volum.

După doar 44 de zile de guvernare, cu mobila arsă și majoritatea cristalurilor din casă sparte, cuplul marital Goga-Cuza este tras pe dreapta.

— Uite că mortalitatea infantilă sub un an se extinde și la guverne, își spune ginecologul.

E în sfera lui profesională, cunoaște cifrele. Știe că România se detașează față de țările vecine ca nivel al natalității, dar știe și că mortalitatea infantilă – începând cu aceea sub un an – face prăpăd.

Fotoliul de prim-ministru, proaspăt eliberat de poetul Goga, îi revine Patriarhului Miron Cristea. Doctorul Oxenberg privește prostit cum Isus Christos este întrebuințat, cu tot cu cruce, ca agent de propagandă pentru regimul autoritar al regelui Carol al II-lea. Patriarhul stropește cu agheazmă cum își marchează motanii teritoriul. Priapismul regal, însetat să posede puterea, este și el sfințit.

La doar trei luni după moartea bebelușului său guvernamental, Octavian Goga moare de inimă rea, cu caietul plin de poezii în brațe.

— Mai mor dintre ei, repetă doctorul vorba prietenului său misterios.

Îi revine pulsul pe noptieră, dar rămâne cu vigilența trează. Înțelege că România nu face decât să se alinieze internațional. Soarta bătrânului continent trece în mâna masculilor dominanți. Hitler găsește strecurătoarea potrivită să se vâre în Austria, Mussolini îi lasă Italiei bucuria de a-i admira virilitatea…

Carol pune și el mâna pe un insecticid tare și desființează partidele politice, al căror bâzâit îi tulbură liniștea. Europa se înarmează, România nu rămâne nici ea de căruță.

Din roiul supărător de întrebări, se detașează una:

— Dar dacă nu Carol e masculul dominant destinat țării, ci altcineva, și mai nefast?

Roza îl liniștește. Regele va domni mult și bine, pentru simplul motiv că e un mare domn. Cu regele în frunte, suntem în siguranță, iubitule, fiindcă Majestatea Sa iubește arta, iubește cartea, iubește frumosul. Uite ce nume mari foiesc pe lângă Editura Fundațiilor Regale: Liviu Rebreanu, Ionel Teodoreanu, Mihail Sebastian… Ai aici și teancul cu *Revista Fundațiilor Regale*. Iar alături de rege șade marele Iorga, savantul cu barbă înțeleaptă…

Jacques se află însă la mare depărtare de neinformatul de ieri. S-a lămurit cu scriitorii. S-a fript cu Goga, știe și de adunările antisemite organizate din proprie inițiativă de scriitorul și avocatul Ionel Teodoreanu, care începe prin a cere eliminarea „jidanilor” din Baroul Iași, pentru a ajunge la

ecarisarea lor din toate sectoarele vieții publice și, dacă e posibil, de pe fața pământului…

Aude destule despre răutatea ranchiunoasă, în care Iorga se sprijină ca într-un al doilea baston. Știe că lui i se datorează înfundarea lui Corneliu Zelea-Codreanu în pușcărie. Nu că n-ar sta bine acolo, stă chiar foarte bine, să-i urăm atât „La mulți ani!”, cât și „Mazeltov!” Dar cum poți fi ultragiat de o scrisoare deschisă, pe care nici măcar nu o publici? Și cum poate fi rănit de moarte un savant genial de mușcătura unui păduche cultural? Unde este eleganța intelectuală, unde sunt fracul și bastonul? Să critici în *Neamul Românesc*, dar să înaintezi Parchetului scrisoarea de răspuns și să ceri arestarea semnatarului… De la o barbă ca a lui, altele erau așteptările.

Nu-l încălzește pasiunea regelui pentru artă. Și Nero iubea arta, ba se mai credea și artist din ăla născut, nu făcut. Ceea ce nu l-a împiedicat să pună Roma la prăjit, în untură creștinească.

Și Hitler picta peisaje frumoase, iar acum se pregătește de pictat naturi moarte.

Moarte de-a binelea.

2

Într-o seară, Joe îmi povestește cum a vândut bulendrele de război adunate în ani. Depozitul unde erau ținute se umpluse bine. Unele erau tare degradate. Numai ce le atingeai și se descompuneau în fâșii de fibră și praf.

Întâmplător, Joe a aflat de la Ben că e piață în Japonia pentru așa ceva. Ben știa de la un coleg japonez de la universitate, Shinji. Bernsteinii l-au invitat la masă pe micul nipon.

Joe a prins pe loc de la el cum să le vorbești japonezilor și de la ce distanță. Cum să râzi cu ei, cum să nu îi grăbești. Cum să aluneci – culcat pe burtă, ca la război – în cultura lor. L-a tras în afacere pe Shinji:

— Caută-mi în Tokyo un *showroom*, partenere. Pentru zece zile. Ai aici bani pentru cheltuieli. Dincoace, e comisionul tău.

Joe l-a luat de o aripă pe Ben și s-au suit în avion. La bagaje, au intrat 40 de cutii *overweight*. Pline cu marfă de război. Jurai că se plănuiește un măcel al stafiilor. Adăugaseră și niște produse *vintage*, de să-și lingă japonezul degetele lui mici și galbene.

Tokyo. În două zile, au vândut tot. Cu încasări de 30.000 de dolari. Însă altul era succesul. Că au adus cu ei zeci de comenzi. Și pe Takafumi, unchiul lui Shinji. Solul părții japoneze. Trimis special la Washington D.C., să vadă depozitul cu marfă.

Takafumi s-a găsit la prima generație de niponi holbați. A pășit în depozitul lui Joe ca în paradis. A cumpărat totul. Pe loc, fără tocmeală.

De atunci, Takafumi e cel care ne preia marfa *vintage* pentru Japonia. E a doua verigă. Toți colegii lui de holbare cumpără de la el. Marfă cu *story*.

Mi se face cunoștință cu Takafumi. Știu deja că mai importantă e povestea obiectului pe care-l vând, decât obiectul în sine. Îmi biciuiesc creativitatea. Potrivesc marfa după poveste. Poveste de război sau de pace. Poveste despre o vedetă vie. Sau, mai curând, una moartă. Poveste cu aventuri. Poveste care suie prețul.

Dacă se caută marca Marilyn Monroe, trebuie să se caute și marca John Kennedy. Că nu de pomană cei doi au căzut cândva la așternut. Îi vând pentru început lui Takafumi o vestă antiglonț. Pe care John Kennedy a uitat s-o îmbrace la Dallas, în ziua aceea fatală. Takafumi belește efectiv ochii.

Îi arăt nuvela „Rănit”. Scrisă de un laureat al Premiului Nobel, Heinrich Böll. Care luptase în orașul studenției mele, Iași. Chiar fusese rănit acolo, în 1944. Despre asta e vorba în nuvelă.

— Poftim, citește-o!

Takafumi e cel mai luminos japonez din lume. Chițăie de fericire. Ai aici vestonul lui Böll. Uite gaura glontelui care l-a rănit în spate. Fără glonte, nuvela nu s-ar fi scris. Te interesează să bei saké și ceai din plosca lui de război? Privește-i inițialele, scrise aici: „H.B.”. Lângă capac. Vrei și gamela? Poate și portofelul? S-au păstrat în el câteva bancnote și monede românești. Uite una de 20 de lei, cu profilul regelui

Carol al II-lea. Aveți așa nasuri în Japonia? N-aveți. De o pereche de ciorapi de bumbac, ce zici? Ciorapii sunt proteina picioarelor. Pe timp de război, fără ciorapi, ești mort. Cum rezultă și din nuvelă.

Creativitatea și farmecul personal mă ajută să export istorie românească în Asia. Prin Takafumi. Comunismul e o etichetă grozavă. Cuprinde o grămadă de *stories*. Am simțit-o aici, în inimă. Și-n a doua inimă, în portofel. Exploatez nevoia sociologică de staruri. Vând pe bani buni cravata de pionier a Nadiei Comăneci. Și căciulița cu care dormea tenismanul Ilie Năstase, ca să nu-și deranjeze pleata nonconformistă. Și șapca de vânătoare a lui Ceaușescu. Și tolba în care depunea leșurile de prepelițe și de iepuri. Și telefonul de la care i-a înfruntat pe ruși, când au invadat Cehoslovacia. Și baticul nevestei sale, Elena. Și cornetul în care ea vindea semințe prăjite. Și crema cu care-și domesticea hemoroizii.

Ceea ce fac eu nu mai e comerț. E artă, artă minimală. Artă minimală cu efect maximal.

Mân comerțul în epoca postcomunistă. Fac rost de câteva piese rarisime. Costumul în care președintele Ion Iliescu a anunțat la televiziune căderea dictatorului Ceaușescu. Puloverul primului premier de după Revoluție, Petre Roman. Îmbrăcat în el, a răsturnat cu lopata foliculina electoratului femeiesc. Cu fetele de la Apaca, faimoasa fabrică de textile, în frunte. La primele alegeri democratice, din mai 1990, a fost ca la discotecă. Damele i-au dăruit votul, cum i-ar fi dăruit și trupul, dacă Roman ar fi vrut-o. Puloverul lui era faimos ca halatul lui Hugh Hefner – creatorul instituției de învățământ superior *Playboy*.

Poate că asta i-a lipsit ediției române a revistei *Playboy*, ca să facă istorie. Un pictorial cu fetele de la Apaca.

Însă marea lovitură alta este, he-he-he. Una de întemeietor de școală artistică. Știți deja că, în facultate, am învățat să cos la doamna Ligia Palade. Profesoară universitară de limbă rusă, traducătoare din Cehov, Tolstoi, Dostoievski, Gogol și echipa. O cunoscusem pe o bancă în parc. Hrănea niște mâțe de pripas. Apuca feliile mici de salam, fără să-și scoată mănușile argintii. Din buzunar, îi ieșea un volumaș de Esenin. Avea o față frumoasă. Trăsături regulate, ascultând de comenzi ferme. Lui Cehov i-ar fi plăcut să o descrie. Și lui Tolstoi. Și mie.

Ne-am împrietenit cum te sui în cireș. Era tristă, își pierduse soțul. Cehov n-o putea ajuta, că și el își lăsase nevasta văduvă. Suferea ca o nobilă. De parcă bărbatul nu i-ar fi murit, ci ar fi fost întemnițat, pentru următorii 25 de ani, undeva, într-un cotlon de Siberie. O admiram. Pe mine mă lăsase un pletos, pentru o parașută cu țâțe mari din Târgu Frumos. N-am suferit ca o nobilă, ci drept ca o proastă. Ce vreți, sunt fiică de mujici.

Doamna Palade avea acasă o mașină Singer. Unduioasă ca o lebădă ieșită din ou prin anii ’30. Cu un model extras din Cultura Cucuteni, desenat pe spate și pe gât. O zeiță a fertilității, un taur cu erecția centrată pe coarne, un lup cu nervii încordați. Simboluri vechi de mii de ani, pe o mașină care ruginea. Simplu obiect de decor.

Cu mine, mașina Singer a pornit-o din nou la drum. Am luat câteva lecții de la o mătușă. Care se pricepea, în legea ei.

Apoi, m-am apucat de treabă. Singură. Lângă mine, doamna profesoară citea Cehov a mia oară.

Nu de pomană mașinii i se spunea Singer. Cu ea, nu coseam, cântam. Era un instrument muzical. Stofa de sub ac găsea calibrul notelor. Cu pedala de sub picior țineam ritmul. Degetele mele trasau linia melodică. Ieșeau cântece vesele, pentru haine de discotecă. Cântece de dor, când mai era o zi până la întâlnirea cu iubitul. De jale, când pletosul te părăsea ca pe o haină fără valoare de revânzare. Cântece despre nădejdi noi. Cântece croitorești.

M-a durut inima când a trebuit să le las în România. Eu în America, doamna Palade și mașina Singer în urmă. Și Cehov, și samovarul.

În focul vânzărilor mele artistice, am socotit. Oare doamna Palade era dezirabilă pentru Takafumi? Alt văduv, cu golul singurătății în suflet.

Ea frumoasă, el civilizat. Dar eu doream să creez mai mult de o pasiune de un weekend, între doi vârstnici. Doream foc și pară, doream Etna și Vezuviu. Doream Cehov și Tolstoi.

Pentru a stârni o inimă niponă trecută de prima tinerețe, e nevoie de *story*. Cum fac să vadă Takafumi că are de-a face cu o femeie *vintage*? Trebuie să-i atașez doamnei profesoare o poveste… Dar ce poveste?

A lipi inimile în derivă e o *mitzva*, la evrei. Faptă sfântă. Dacă lipitura duce la căsătorie, mergi cu *Business Class* în Rai. Tot ce am de făcut e să ung inimile cu lipici. Și să le dau brânci. Apoi, să le las să-și deseneze dansul nupțial.

Un mizilic, pentru talentul meu de creator de artă minimală.

Îl trag pe Takafumi deoparte. Îi zic că doamna Palade a avut o poveste de dragoste cu Gorbaciov. Și ce poveste! Dar atenție, top secret! S-au cunoscut la un sfat de taină, lângă Ungheni. Ea venise ca însoțitoare a viitorului președinte Ion Iliescu, prieten comun. Iliescu fusese șef comunist la Iași. Asta n-o mai știai, Takafumi. Iliescu o cunoștea pe doamna profesoară, fiindcă iubea arta rusă. Mergea la teatru și citea enorm.

— Poți să verifici, dacă vrei, Takafumi.

— O să verific. Sunt surprins câte s-au întâmplat în orașul de unde vii. Mai multe ca în Nagasaki, unde am făcut eu universitatea.

Depăn povestea. Seara, fiindcă atmosfera se cerea destinsă, Ligia Palade le-a cântat din belșug. *Suliko*, printre altele. Marea preferință a lui Stalin, dar cântecul n-are nicio vină. Le-a și dansat câte ceva.

Ideea e că Gorby a rămas în limbă după ea. Se spune că l-a dat jos pe Ceaușescu, doar ca s-o poată vedea oricând îi poftea inima. Ani în șir a durat legătura lor. Până când KGB-ul mânuit de Putin a intrat pe fir. Gorby, fiind un contestatar declarat de-al lui Putin, nu-și permitea găuri în imagine. Dragostea lor a trebuit curmată. Interesele internaționale au impus-o. De aia doamna Palade e atât de tristă.

Takafumi mă ascultă tâmpit de vrajă. Când le fac cunoștință, tremură ca un seism de-al lor.

Peste o lună, el și doamna Palade îmi termină cusătura. Se căsătoresc la Sankt-Petersburg. Fac pe dracu-n patru ca Gorbaciov să le trimită o telegramă de felicitare. Numai eu știu cât mă costă.

Se înțelege că frâiele afacerii Bernstein trec în mâinile mele de artist. Ceilalți rămân cu execuția, eu trec la creație. Joe și Dora au tot mai mult timp pentru ei. Stau pe veranda casei, mână în mână. Privesc spre Europa, voiajează în Europa, îmi trimit ilustrate. Nu există voiaj de-al lor, fără să aibă Viena inclusă. Le place mult acolo, se pare.

Frații lui Ben își schimbă mașinile și casele. Și femeile cu care se însoțesc. Și-au agățat cândva pantofii de alergători în cui. Numai temporar. Acum, se ocupă cu logodnele. O fac des. În ultimul moment, le rup. Interpretând povața lui Joe, care susține că femeia e pe culmile tandreții exact înainte de nuntă. Așa că ce rost mai are să faci nunta, după ce te bucuri de ea la maximum? Calcule evreiești. Nu că n-are dreptate.

Ben stă și el acasă cât cioara-n par. Merge să caute clienți noi, deși avem destui. Când se întoarce, mă ia de nouă. Sare pe mine ca un taur. De asta e nevoie ca o căsnicie să nu dea chix.

O singură dată simt că o dau în bară cu arta mea de a vinde marfă cu *story*.

Mă documentez despre Pogromul de la Iași. Istoricul Sever mă ține la curent cu cercetările sale. Caută noi gropi comune, în pădurile de lângă Iași. A găsit martori care au văzut execuțiile cu ochii lor.

Joe își sărbătorește aniversarea. A câta, oare? Cu toți Bernsteinii în păr. Îmi laudă realizările. Dinții de sus nu îi mai lipsesc. Și-a montat o lucrare nouă, întineritoare. Simt că pentru mine s-a înnoit dentar.

Iar mă încearcă irefutabilul meu mâncărici pe limbă. Zic că Pogromul de la Iași e o poveste foarte bună de inclus în

produsele *vintage* pe care le vindem. Japonezii lui Takafumi ar fi încântați.

Privirea Dorei îmi congelează cuvintele. Mă spintecă de sus până jos. Se lasă o tăcere s-o porționezi cu satârul. Joe se-ndură să vorbească:

— Ai auzit, Suzy, de negustorii care vând lubrefianți femeilor în timpul războaielor, ca să fie violate de inamici fără să le doară?

— Nu, n-am auzit.

— Nici eu. Ideea e că Bernsteinii nu fac parte din genul ăla de negustori. Nu vindem chiar orice. Cu cât înțelegi mai repede asta, cu atât mai bine pentru tine.

Înghit sarmaua în foi de tablă.

Ben mai mult plecat, eu ocupată cu firma. Cineva trebuie să aibă grijă de copii. Mai ales că fetița e mică. Am avut patru slujnice. După câte juma' de an, își scărpinau toate burta cu nasul. Casa mea e în pădure. Dacă fetele n-ar fi avut o zi liberă pe săptămână, aș fi bănuit că vreun duh al pădurii le lăsa gravide.

Nu mai am nervi pentru a cincea gravidă. Trebuie să apelez la vechea soluție românească. S-o chem pe mama, bunica micuților mei. Bunică, mamă *second-hand*. Sau mamă *vintage*. Poate așa mai învață și ea puțină americănească. A căpătat viză pe zece ani.

Mama nu învață o boabă de americănească. Dar, în trei luni, Oscar vorbește românește. Joe e încântat. Găsește material pentru încă o pildă de-a lui:

— Adevărul este, Suzy, că niciodată nu se știe cine de la cine învață. Mergi la rabin să te povățuiască, dar mai curând

el capătă moca poveţe de la tine.

Într-o seară, Joe şi Dora, în vizită la noi. Mama scoate de la cuptor crapul umplut, Joe e pe terasă cu mine şi fetiţa mea, Rachel. O ţin în braţe, s-o apăr de întunericul venit din pădure. Joe priveşte gânditor în ochii copacilor, cu paharul de Martell în mână.

— Mă uit la copaci, cum abia tremură din vârf de frunză. Zici că sunt în faţa plutonului de execuţie.

Momentul poetic al lui Joe e scurtat de un râs bubuitor. Dora se cutremură de rupe canapeaua sub ea. A împrumutat râsul de la o firmă de închirieri râsete, sunt sigură. Intru vijelios în cameră, să nu se fi întâmplat o tragedie.

În faţa Dorei, Oscar îi explică în şoaptă ceva. Ea îl aprobă:

— *Of course, of course*. Sigur că da, Oscar, îţi cumpăr.

Şi bate din palme, ca la un meci de baseball.

Peste o săptămână, de ziua lui Oscar, înţeleg motivul veseliei. Băiatul meu primeşte cadou de la Dora un seif. Îl iau la întrebări:

— La ce îţi trebuie seif?

— Ca să-mi păzesc banii.

— De cine să-i păzeşti?

— De Rachel.

— De surioara ta, atât de mică?

— Nu contează cât e de mică. E periculoasă, fiindcă este *broke*.

Într-adevăr, fiică-mea e *broke*, e falită. Nici nu poate fi altfel, că nu ştie valoarea banilor. Dora ridică ochii spre mine:

— Istoria se repetă, să ştii. Atât marea istorie, cât şi mica istorie, cea de familie. Suzy, ţi-am mulţumit vreodată pentru

acești copii minunați?

Nu mi-a mulțumit, dar nu mai contează. Sunt din partea casei.

3

Roza e tot mai conștientă de zădărnicia visului de a scoate din Lev un pianist, un tenor sau măcar un balerin cu pantalonii mulați poetic pe coapse. Dar dacă așteptările de îmbinare a artei cu solida remunerație nu-i ies cu Lev, își scot pârleala cu Golda.

Fetița se dovedește înzestrată cu o sensibilitate ieșită din comun. Se încleștează de mâna bunicii Elisa, când vede copii zdrențăroși sau soldați infirmi ajunși cerșetori la colț de stradă; iar *bubbe* – topită după Golduța ei – cumpără și pentru aceia un carton de prăjituri de la Tuffli. Sau, dacă e sâmbătă, îi invită la masă, în spiritul bunei tradiții mozaice, de la care pianista pensionară nu se abate.

Dacă aude mieunatul neajutorat al unui mâț orfan, cere să-l încălzească la ea în pătuț; dacă întâlnește un cal biciuit de birjar, plânge zile în șir și-l vrea și pe el, în pătuț sau măcar în garaj. Dorește să le redea bucuria de a zbura papagalilor purtați de țigani pe o stinghie, păsări buimace care au ajuns instrumentele unei escrocherii de stradă. Sărmanele zburătoare, care au uitat ce-i zborul! Când capătă un brânci, ciugulesc un bilețel dintr-o mică troacă, pe care stă chipurile scris viitorul mușteriului, așa cum a fost el stabilit în caietele de lucru ale astrelor.

Și nu numai atât. În ultima vară petrecută la Warnemünde, de dinainte ca hitlerismul să facă Germania greu de digerat

turistic, Golda își eliberează în mare toate rățuștele din cauciuc – galbene, dar portocalii la cioc – tovarășele ei de bălăceală. Îi sunt dragi rățuștele, tocmai de aceea merită mai mult decât o cadă de baie și un viitor artificial.

Când sensibilitatea emoțională e convertită în artă, toată lumea e fericită. Ca Roza, în ziua când află că fiica ei de clasa a doua este câștigătoarea concursului de povești „Ion Creangă”, destinat de obicei copiilor mai mari.

Povestea scrisă de Golda îl are ca erou pe-un pui de brad. Într-o zi, brăduțul merge la mormântul bunicilor, să așeze un buchet de ciocârlii și cinteze proaspete. Bunicii fuseseră capturați de oameni, executați și transformați în cabană de vacanță, dar nepoțelul, ca un bun nepoțel ce e, le păstrează vie amintirea.

Pe când se întoarce de la cabana-mormânt, puiul de brad este zărit de-un june și-o junică. Aceștia, bine înfierbântați cum sunt prin definiție amorezii, scot briceagul, să-și scrijelească numele pe trunchiul lui pirpiriu.

Puiul îi roagă zadarnic să nu facă asta, fiindcă suferă de anemie, ia zilnic vitamine, mai face și injecții, cu alte cuvinte poate să leșine, din moment în moment. Dar atacatorii o țin pe-a lor și se iscălesc pe pielea brăduțului „Andrei și Ioana, iunie 1938”. Cu mers șovăitor, abia-abia, brăduțul ajunge acasă.

Părinții brazi, văzându-și copilul plâns și rănit, își scutură pletele de mânie, făcând să amuțească păsăretul de pe ramuri, și pornesc spre locul crimei. Pun lejer mâna pe cei doi nesăbuiți, pe când aceștia se relaxează într-o poiană. Le strigă „bestii care sunteți!”, își zbârlesc acele ascuțite, cu care natura

i-a înzestrat, apoi se semnează, drept răzbunare, pe pielea lor: „Doamna și Domnul Brad, iunie 1938”.

Finalul poveștii aduce o frumoasă notă de reconciliere. „După un timp, băiatul și fata se căsătoresc. Când ies din clădirea stării civile, un buchet de ciocârlii și cinteze proaspete li se așază în păr și pe umeri. E un cadou de nuntă din partea puiului de brad.”

Poveștile fiicei iau fața poeziilor mamei. La intervenția lui Carol Drimmer, pățania brăduțului este publicată în revista *Unu*. Ar vrea s-o traducă și s-o publice și în Germania, dar antisemitismul de acolo îi zădărnicește planurile.

Revanșa vine din Anglia, unde gazeta *For Children* o tipărește cu încântare și o retribuiește cu generozitate, recomandând-o deopotrivă copiilor și părinților, ca o parabolă la cele ce se întâmplă în Germania nazistă.

Pentru britanici, povestea aterizează la punct fix. Cu o lună înainte, un puzzle amuzant fusese pus în vânzare de magazinele germane. Persiflând semitizarea Angliei, puzzle-ul arăta o femeie goală, cu ziarul *Times* în mână, admirându-se în oglindă, unde *Times* devenea, citit pe dos, *Semit*.

Anglia și Germania se iau cu eleganță peste picior.

Lăsând la o parte contextul politic internațional, de care oricum mâine nimeni nu-și va mai aminti, pe Roza o încântă rețeta totală a poveștii. Lire sterline echivalând cu circa 20.000 de lei, adică – ohoho! – leafa medie românească pe jumătate de an. Dacă la vârsta ei, Golda își poate valorifica atât de bănos talentul artistic, nu trebuie să fii optimist, ci doar realist, ca să intuiești cum vor arăta lucrurile la maturitate, când va ajunge vedetă națională și mondială.

Între patru ochi, Carol Drimmer primește misiunea să negocieze un contract de editare pentru prima carte a Goldei. Întâi să aibă ei contractul în buzunar, că volumul se va scrie singur, cum susțin clasicii că se scriu toate cărțile.

Peste o lună, Roza își întreabă fetița unde au dispărut banii căpătați pe poveste.

— I-am depus la bancă, răspunde candid Golda, cum ne învață doamna învățătoare.

— La care bancă, mami?

— La Lev Bank. Uite actele.

Și scoate două chitanțe de mână, primite de la fratele mai mare. Bancherul Lev Oxenberg se angajează să-i plătească o dobândă de cinci la sută pe an, garantând securitatea și mai ales secretul operațiunilor bancare.

Gura Rozei rămâne minute bune deschisă, iar pe fetiță o dor ochii de la aurul care-i înveșmântează dinții.

Cel de-al doilea act emis de Lev Bank îl împuternicește pe directorul Lev Oxenberg să negocieze personal cu editurile interesate termenii financiari ai publicării oricărei viitoare povești scrise de clienta Golda.

În cămăruța ei de la subsol, Tincuța și Ilie se deșurubează fără tragere de inimă unul din altul:

— Auzi, uăi, cicî doamna, domnu' șî copchilu' îșî dischid amu' o bancî.

— Ei, du-ti! Chiar așă?

— Sî mor io! Îi zâc Lev Bank, ca pi numili lu' băietu'!

— Ptiu, dracu' să-i ieie! Da' știu c-ai ajuns diparti, fă proasto!

— Cum adicî?

— Iaca, speli chiloții la un dereftor di bancî.

Roza vrea cu orice preț să-și înveselească soțul. Nu-i place că oftează fumul țigărilor atât de mult. Așa că îl apucă de-o aripă și-l aruncă în vagonul de dormit al trenului Iași-București. La 17 septembrie 1938, pe scena Teatrului de Comedie, are loc premiera piesei *Jocul de-a vacanța*, de Mihail Sebastian.

Mihail Sebastian, pseudonimul literar al lui Iosef Hechter, evreu de-al nostru. Teatrul e orbitor, sala se revarsă, miroase încrezut a bine. Roza îi arată actorii. Actrița de colo e evreică, actorul înalt e și el evreu, autorul e evreu. Vezi, nu sunt motive de îngrijorare.

„Ești prea superficială pentru a fi leneșă", îi spune pe scenă un june unei fete. „Dumneata, în materie de proastă creștere, ești un impostor", nu se dă ea bătută. După un minut, îi explică: „Ești un băiat de treabă, care și-a lipit mustăți fioroase, ca să sperie lumea. Dar când se răstește mai tare, îl pufnește râsul și mustățile i se dezlipesc".

Aplauzele trec prin sală ca un roi de mașini de cusut Singer. Jacques e singurul spectator care nu râde și nu bate din palme. Îi displace piesa. Replici calculate matematic, râsul ca rezultat al unor ecuații mai simple sau mai complicate... Paradoxuri fabricate sub licență, cum se produc sub licență automobile Ford, la București. Mirosurile îl ciupesc de creier, ducându-i capul spre punctul de plesnire. Vrea la o farmacie; el, care e din principiu împotriva medicamentelor.

— Roza, o să mă ierți că nu rămân la recepția de după piesă.

Ea rămâne, vrea să-l cunoască pe autor. L-a văzut și pe Geo Bogza în public, deasupra tuturor cu un cap, vrea să schimbe două vorbe cu el. Doar de aia e în București: să cunoască, să atingă... Și să se distreze.

Jacques o ia împleticit spre hotel, fără să bage în seamă gropile din trotuar. Târziu, spre dimineață, apare și Roza. E cherchelită, se culcă îmbrăcată și adoarme bușteан. Din reflex profesional de soț, îi lipește mâna pe coapsă. N-are chiloții pe ea. Își conduce degetul mijlociu spre mica floare a feminității. E încleiată.

O baionetă nouă îl străpunge. De cât timp se întâmplă asta?

Îi vine să râdă de el însuși. Ginecolog gelos, ăsta da personaj de comedie.

Jacques se maturizează, își face propriile calcule. Vede prea multe ape apropiindu-se de același baraj. Asta nu poate duce la nimic bun.

O evreică veghind la căpătâiul priapismului regal e o armă cu două tăișuri. La altă bombă cu efect întârziat conduce firul prieteniei dintre rege și specialistul evreu cu înarmarea, industriașul Nicolae Malaxa. Și-acuma Hechter-Sebastian mai lipsea, cu algebra lui transformată în comedii teatrale. Îi vine să cadă de acord cu ăia care spun că jidovii au confiscat frișca țării. Prima amantă din stat e evreică, responsabilul cu înarmarea națională este evreu, furnizorul regal de comedii teatrale la fel... Până și trenul care-l aduce acasă la Iași e tras de o locomotivă evreiască, produsă tot de Malaxa.

Dar jos, jos cum stă treaba? Prietenul său misterios îi arată statisticile economice oficiale. În întreaga țară, 31 la sută din firme sunt iudaice. Asta la doar 4,2 la sută evrei din populația

țării, conform ultimului recensământ. În Moldova, situația este mai explozivă. Camera de Comerț și Industrie vorbește idiș: din totalul de 28.476 firme înscrise în scriptele oficiale, 15.979 sunt evreiești. Și când te gândești că Germania avea doar 0,8 la sută evrei în totalul populației și a ieșit ce a ieșit…

Presiunea defilează cu cizmele pe timpan. În stânga și în dreapta, vede numai fitile antijidovești. Îi dau de gândit abundența și viteza de circulație a bancurilor cu evrei; unele dintre ele auzite chiar din gura evreilor. Ăștia or fi inconștienți? Nu își dau seama că bancurile sunt telefonul fără fir al antisemitismului? Se râde la ele, dar râsul este sălbatic, intolerant, fără sâmbure uman.

Îi vine greu să admită că, la formarea acestei opinii, contribuie și gluma care circulă despre el și soția lui. „A ieșit la plimbare doamna Oxenberg cu supozitorul”, se râde public, pe seama diferenței de înălțime dintre ei.

„Cunoști bancul cu medicu’ pizdar jidan, pe care îl înșală nevasta?” Împunsătura baionetei se înnoiește. O fi existând un asemenea banc?

Se vede tot mai des cu misteriosul lui prieten, căruia i-a operat nevasta gravidă. Discută și beau coniac franțuzesc. E om inteligent, absolvent strălucit de Filozofie. Află date concrete, dar mai cu seamă învață de la el să vadă îndărătul aparențelor.

— Dacă vrei să înțelegi acțiunile cuiva, să nu judeci cu mintea ta, ci cu mintea lui. E prima lecție care ni se predă, când suntem instruiți.

Îi ascultă sfatul și își ia un asociat la cabinet. Nu un creștin sută la sută, ci un evreu creștinat. Doctorul Sandu Pielaru, un tânăr ambițios și energic, fiul unor negustori de mărunțișuri

din Ungheni. Îl lasă mai mult pe el să opereze cazurile, din ce în ce mai rare. Doctorul Oxenberg rămâne doar cu programările pentru operație. El e doar hârtia de muște pentru atras clientela. E bun de pus lângă firmă. Cum s-ar putea numi? „La cezariana pariziană”? „La nașterea artistică”? Sau „La micul pizdar?”

Vin pe lume în principal băieți, ceea ce alimentează credința populară că războiul așteaptă colea, după ușă. Dar el n-are nevoie de credința populară, ca să știe asta. Că doar nu s-o fi înarmând țara pentru a ține tunurile în vitrină, de ornament.

E 8 noiembrie, când află de la Radio Londra că un mucos evreu de 17 ani l-a împușcat ieri pe consilierul Ambasadei Germaniei la Paris, Ernst vom Rath. Vom Rath care, culmea, înainte de a fi numit, în 1935, la Paris, fusese atașat la Ambasada Germaniei din București. Pare un act de bravură gratuită, dar el se întreabă dacă nu s-or fi plătit bani grei pentru a fi comis.

E 9 noiembrie, când peste Germania se lasă „Noaptea de cristal”. Altă țară care-și sparge cristalurile din casă. Sub dezlănțuirea nervilor arieni, tot ce-i evreiesc piere. Sinagogile încap în gâtlejul flăcărilor, casele se dizolvă în praf de cărămizi, magazinele sunt sfărmate sub talpa dictatorială a buldozerului. Din 38 de evrei, sufletul e scos pe loc. Alți 20.000 sunt transportați în locuri speciale, pentru a fi chinuiți și omorâți profesionist.

Împreună cu Roza și soții Drimmer, Jacques merge fără convingere la premiera filmului *Prințesa Katia*. Nu reușește să fie atent nici la ecran, nici la turuiala prietenului Carol. Gândul lui e doar la ziua de mâine. Unde vor duce toate astea?

Semnele sunt proaste pentru România. Carol, protectorul artelor, după ce se asigură că Hitler nu va interveni în politica noastră internă, se adâncește în lucru. La sfârșitul lunii noiembrie, opera sa artistică este gata. Zelea-Codreanu și colegii lui de detenție sunt asasinați, sub pretextul fugii de sub escortă. Masculii dominanți sunt neîndurători cu rivalii.

— Mai mor dintre ei, își spune iar doctorul Oxenberg.

Îi dă dreptate Rozei, care-l vede pe Zelea-Codreanu potrivit pentru industria filmului de aventuri, nu pentru politică. Îi privește chipul lunguieț, cu obraz fin și ochi de căpitan al dracilor. Câți bani s-ar scoate de pe urma ăstuia, dacă ar juca în filme americane!

Cu condiția să nimerească pe mâna unui regizor evreu bun.

Viitorul nu sună baroc, își spune ginecologul, ascultând pianul soacrei, cum țese o broderie barocă. E la biroul din camera lui, citește ceva. Lev încearcă să-și convingă prin telefon un coleg de clasă să nu-și retragă economiile de la Lev Bank, fiindcă banca nu va fi afectată de un eventual război. Golda se întreabă dacă rățuștele de plastic, eliberate în Marea Baltică, s-au ouat și au făcut copilași tot de plastic sau copilași cu puf adevărat. Roza se apropie de el și îi citește un pamflet antifascist de Geo Bogza: „Mutarea fălcilor la națiuni”.

În dormitor, după două luni de răceală, zic în duet stop blocadei. Ea e îmbrăcată într-un halat curgător, dezvelitor de forme albe, ademenitoare. Ochii ginecologului se fixează în zona sa de competență. Părul pubian al Rozei e tuns în formă de zvastică.

— Heil, Hitler!

— Heil, Hitler!

Jacques râde, cum n-a făcut-o la piesa lui Sebastian. Hohotele i se duc în partea de jos, care cârpește, în doar două clipe, zvastica de cearșaf.

Cu urechea lipită de ușă, Tincuța, săraca, nu mai înțelege nimic.

— Ișstia doi fac a război, jâdanii draculu'!

4

Când am sosit în America, Bernsteinii aveau contract cu o firmă de salubritate. 350 de dolari plăteau lunar. Apăreau niște furnicuțe sud-americane, harnice foc, de două ori pe săptămână. Își desfășurau ustensilele, trebăluiau, lăsau în urma lor hala lună.

Anul trecut, costul serviciului de ridicat gunoiul a fost de 10.000 dolari lunar…

Pot măsura evoluția mea ca om de afaceri, comparând cantitățile de gunoi generate ieri și azi. Nu există indicator mai fidel. Păcat că bursa nu ține cont de el, pentru cotațiile specializate.

Mariajul meu se supune acelorași cifre. Afacerile și mariajul se măsoară prin masa de resturi lăsate în spate.

Ieri, am urcat pe culme. Ben a cumpărat o gunoieră marca Mack. Cu o capacitate de șase tone. O-ho-ho! Avem gunoiera noastră! Suntem singurii din branșă care se pot lăuda cu. E înzestrată cu două lamele în față. Priviți-o și admirați-o! Se apleacă din șale. Încarcă fără să dea rateuri. Își aruncă povara peste cap, mlădie și elegantă. O gimnastă a camioanelor.

Rectific ce-am zis puțin mai sus. Afacerile și mariajul se măsoară prin capacitatea de a-ți administra singur gunoiul. Dar, pentru asta, trebuie să ai o gunoieră proprie.

Sentimental cum îl știm, Joe comandă o sticlă de șampanie franțuzească. Îi înnebunește pe toți, cu Franța lui. Ne aliniază

lângă marea sărbătorită, prințesa gunoieră. Dopul șampaniei bubuie, Joe manevrează sticla ca pe un stingător de incendiu. Ne umple de spumă, dar și noi îl stropim pe el. Suntem o ceată de copii sărind coarda. Ben, cumnații mei, eu. Toți Bernsteinii, mai puțin Dora. Apoi, salariații. E și Takafumi cu noi, încântat peste măsură. Momentul festiv cere poze, să-l amintească posterității. Un pictorial în regulă. Singuri sau în grup. Fotografii pentru albumul familiei mici, Bernsteinii. Fotografii pentru albumul familiei mari. Sfânta firmă a planetei *second-hand*, „Bernstein Vintage Ltd".

Șampania îmi îndulcește lacrimile. Le face să bolborosească mieros. La fel mă pozam în copilărie. Cu o capră împăiată, care născuse trei iezi împăiați. Întâlneam maternitatea împăiată în parc, când mă scotea tata. Un nene fotograf o păștea. Cerea cinci lei de poză. Parcă fac popas pe un drum de munte. Mă uit în jos la drumul parcurs și mă cuprind amețelile.

La urmă, sosesc copiii. Oscar se urcă la volan. Țanțoș, cum o impune momentul. Vrea fotografii artistice, sunt foarte bune pentru imagine, *mommy*. Ține să le arate unei fetițe din clasă, Sarah, o slăbătură fițoasă. Oscar o curtează de mama focului. Dar aia, căpoasă, nu și nu. Să o vedem acum, dacă mai rezistă. Ce ziceam eu despre dragoste și gunoi?

Doar fetița mea, Rachel, ignoră gunoiera. Încă nu știe care-i treaba cu dragostea.

Seara, ieșim toată familia la restaurant. Joe varsă o picătură de coniac, pentru tatăl lui:

— Săracul tata, aș vrea să fie aici, cu noi. Să vadă ce departe am ajuns, acum, că avem gunoiera noastră. Îmi

povestea că, în Iași, transportul gunoiului se făcea cu căruțele. Mereu îi dădeau lacrimile, când își amintea.

În afara sezonului clasic de cadouri, marfa *vintage* nu prinde în România. Când mă plâng, Dora îmi zâmbește. Ironic, altfel nu se pricepe. Gura ei mare ia conturul hărții carpato-dunărene. Dinții seamănă cu Munții Carpați, supuși eroziunii. Limba poate fi confundată cu Câmpia Română, uscată și bogată în hidrocarburi.

— Țara ta nu-i pregătită pentru marfa *vintage*, Suzy. Doar îndrăgostiții ce mai pun botul.

Figura mea jignită cere explicații.

— Românii tăi nu s-au săturat de Zara, de Gap, de Banana Republic, de Steilmann. Ei vor să arate bine în haine noi, care sunt în vitrină, la mall, ACUM. Acum, când ei își declară clasa, când vor să fie în „elita" celor care dau 150 de dolari pe o geacă „de firmă".

Tot ce-mi spune Dora comprim într-o frază: „de fapt, sunteți niște mârlani".

— Nu vreau să o iei personal. Voi vreți să ascultați muzică pe CD, nu pe discul de vinil. Vă e frică să dați timpul înapoi, vreți să-l dați doar înainte. Fiindcă sunteți înapoiați.

Cel care îți vorbește așa te imploră pentru un cap în gură. Oricât de pașnic ai fi.

— Haina *vintage* înseamnă stil. Costă mai puțin și îți dă mai mult. Explică-i asta unui compatriot de-al tău și zi-mi dacă înțelege dialectul.

Mulțumesc *very much*, cucoană! Turbez de draci. Noroc că se apropie gunoiera. Intru în vorbă cu șoferul:

— José, dacă mai faci cu ochiul fetelor de la sortare, te concediez!

O las baltă pe Dora.

Dacă îi pute țara mea, de ce m-a dorit de noră? A ales una pe care s-o umilească nonstop? Se știe că mamele băieților sunt în stare de asemenea răzbunări asiatice. O face pe americanca lăsată de Columb la țărm, în anul 1492, dar uită că-i născută în Bălți sau Odessa. Nimeni nu știe precis unde, probabil că nici ea.

— Ești din Bălți sau Odessa, madam. O să plătesc pe cineva cu salariul mediu pe economie, să-ți amintească asta, de trei ori pe zi.

Seara, îl sun pe tata, demn reprezentant al țării mele. Mama e lângă mine. Afacerea merge strună în România. Suntem cu restul populației ca Soarele cu Luna. Criza economică se agravează, noi ne îmbogățim. Magazinele *second-hand* își lărgesc clientela. Toți cei care nu-și mai permit haine și lucruri noi iau calea noastră. Se înnoiesc la mâna a doua.

Și asta nu e totul. Am descoperit piața alegerilor din România. Locale, generale, prezidențiale. Ținute sub sigla sărăciei, normal. Ca să iasă socoteala bună la urne, electoratul trebuie preludiat cu daruri de criză, primite de la candidați. Vin democratic la depozitul nostru din Iași, să se aprovizioneze din timp. Și membrii partidelor de stânga, și ai partidelor de dreapta… Și social-moderații, și ultra-naționaliștii, și liber-schimbiștii. Toată gașca-n păr. Frate-meu îi pescuiește la undiță. Convinge-l doar pe unul, că dacă se udă unul, intră în apă toți.

E rentabil pentru politicieni. Cu aceiași bani, de la noi cumpără o cantitate de zeci de ori mai mare ca din magazine. Așa e la alegeri, cantitatea contează. Încarcă marfa direct din depozit, în cârca camionului. Candidați de toate culorile politice și din toate județele, uniți-vă la sediul nostru! Apoi descarcă în circumscripția lor electorală. Alegătorii se bulucesc. Primesc cadourile, după ce se angajează să voteze candidatul respectiv. Un *gentlemen's agreement*, fără gentlemeni.

Le oferim marfă americană. Nu degeaba suntem o națiune membră în NATO. Ce aia mă-sii! Că doar americanul e cel mai bun prieten al omului, cum zice tata, după câine, cal, porc și nutrie. Avem la raft de toate, pentru toți alegătorii. Pantofi de sport, scurte matlasate, pulovere, blugi, maieuri, șosete, bocanci. Plus obiecte de mobilier: canapele, scaune, mese. Și electrocasnice: mașini de spălat, televizoare, aparate de masaj. Vindem și maseuze, dacă se cer.

Aceste daruri, oferite interesat, cheamă ștampila electoratului spre o doctrină sau alta. Nu e corect. Dar ce e corect, în politică? Cu secole în urmă, nici Columb nu se purtase mai deontologic. Prostise și el băștinașii americani cu niște bile colorate, șmecherul!

Tata se grozăvește la cârciuma Favorit, în fața prietenilor:

— Sunt șeful unei firme de interes național, bre. Fără mine, țara nu ar avea parlament și guvern. Din democrație, s-ar alege o sulă, și nici aia întreagă. Eu sunt garantul progresului și al libertăților cetățenești. Eu sunt adevăratul președinte al Senatului. Iar fiică-mea e adevăratul președinte al țării. Trăiască americanul, cel mai bun prieten al omului, după câine, cal, porc și nutrie!

Inginerul Mazăre ajută la încărcat. E un salariat model, lustruit cu sudoarea care alunecă pe el. Nu crâcnește. Tata îi numără atent mișcările, să nu ciupească vreo secundă de chiul. Tata e mai capitalist ca Ford. Și ăla stătuse călare pe muncitori, în fabrica lui de automobile marca Ford.

Tata și inginerul Mazăre sărbătoresc victoria Stelei la un meci de fotbal. În doi, până spre dimineață. Beau ca doi gospodari: bere, vin, șampanie. Tata comandă mâncare mexicană, să-l frigă pe invitatul său la ulcer. Pun capac cu fum de trabuc cubanez. Treabă americană, per total.

La o bucată de noapte, dom' Mazăre vrea nani. A doua zi, are mult de muncă. Tata îl oprește. Mai dă-i în mă-sa, cu capitalismul lor. Doar nu-ți ridică nimeni statuie. A bătut Steaua, ce sula calului.

Se culcă la trei dimineața. Dar numai după ce cântă „Mulți ani trăiască!" Pleacă acasă, fiecare cu taxiul lui. Nu-i bine să fim văzuți împreună. Eu sunt șef, tu ești salariat. Pot ieși vorbe.

A doua zi, proletarul Mazăre întârzie la serviciu. E alb la față ca o filă ruptă din caiet. Tremură și mahmureala-n el. Tata îl ia la trei păzește. Îl pune să sufle în fiola alcooloscopică, îi reține 25 la sută din salariu. Șterge cu el pe jos, de față cu clienții. Printre ei, un candidat cu șanse mari pentru Senat. Alături, altul pentru Camera Deputaților.

— Data viitoare, te dau afară. Nesimțitule! Voi, tânăra generație, vă bateți joc de economia națională. De aia este țara unde este.

Candidatul pentru Senat îi ia apărarea:

— Iartă-l, dom’le, iartă-l! Nu vezi că e jumătate cât matale? Merge economia și fără el.

Tata îl pune la punct și pe ăsta:

— Nu te băga, dacă nu știi ce poamă e! Eu nu mă bag în Senatu’ matale, nu te băga nici matale în Senatu’ meu. Noi aici muncim, nu futem buha ca alții.

Tata e un capitalist fioros. Proletarul Mazăre se subțiază ca un afiș cu el însuși în mărime naturală. Tare ar vrea să-i pună și el tatei fiola, ca altădată, când îi era șef la Combinatul Petrochimic. Nu se mai poate. Vremurile au făcut o tumbă de toată frumusețea. Săracul! Oftează și tace. În clipe ca astea, se nasc marile idei sindicale.

Mi-e tare milă de el. Îi trimit niște bani pe șest, fără știrea tatei. Să-i acopăr paguba de 25 la sută din salariu și să-i scot din cap ideile sindicale. Îl consolez și cu gura, nu doar cu fapta. La telefon. Vorbesc cifrat, tata e lângă el, îl supraveghează. Lui nu-i e frică de sindicat. Ce-i ăla sindicat? Caca-maca.

Se întâmplă într-o dimineață, chiar sub ochii mei. Fetele din hală împerechează încălțămintea. Stângul lângă dreptul, mărimea 7,5 lângă mărimea 7,5. Elisa mă cheamă:

— Señora, veniți puțin!

Una dintre fete scoate ceva, dintr-un toc de cizmă ascuțită, de cowboy. Cum poartă americanii care-s mai americani. E un șomoiog verde. Nu de iarbă, ci de dolari. Numai hârtii de 100. Degetele îi tremură. 7.700, suma totală. Ce de bani! Adunați și ascunși la loc sigur, în seiful din toc.

Interpretez harta cizmei, reconstitui din ochi piciorul. Avea un mont respectabil. Încălțarea aparținuse unui bărbat trecut

bine de 70. Mediu de înălțime, vânjos. Murise subit. Atac cerebral, infarct? Iar moștenitorii, grăbiți, au debarasat repede. Au strâns tot ce nu avea valoare. Și au donat, cum toată America o face. Pentru a obține chitanța de 500 de dolari, pe care și-i deduc din taxe. Câștigaseră 500 de dolari, dar rataseră 7.700. Neimpozabili.

Îi putem găsi pe cei care au donat cizmele. Cu un mic efort, cu un mic telefon. Putem să le restituim banii. N-ar fi corect. Bătrânul i-a ascuns de lăcomia lor tânără și fără milă. Dar dacă îi dosise de nevastă? Posibil. Rabinul le recomandă soțului și soției să fie un singur trup și un singur suflet. Nu și un singur salariu.

Cine știe la ce visase bătrânul să-și folosească economiile. Poate la o ultimă escapadă amoroasă în Europa. Cu o fată de lux din Italia, că tot are Italia formă de cizmă. O gondolă, o mandolină, un cer înstelat, o sticlă de vin roșu. Alături de americanul bătrân și generos, șade o fată frumoasă, ieftină, dibace. Româncă, de ce nu. Are nevoie de bani, să-i trimită acasă. Familia nu se descurcă fără ei. Părinți șomeri, frați mai mici. Necazuri.

Mă apucă furia. Poftim, ce făcuse lăcomia unor americani tineri! Furase pâinea de la gura unei familii necăjite de români.

Mă hotărăsc să nu dau înapoi nici un sfanț. Opresc zece la sută din sumă. Partea mea, întrucât cizma îmi aparține. Restul i-l dau Elisei, să-l împartă fetelor și băieților din hală. O mică primă, de la mine pentru ei.

A doua zi, la prima oră, Elisa mă așteaptă. Are în mână un plic și o cutie de bomboane. Plicul debordează de bani, vreo

7.000-8.000 de dolari. Cutia nu conține bomboane.

Rămân fără vedere, când o deschid. Înauntru sunt inele de aur, cercei cu diamant, un șirag cu perle. Și dinți de aur, mulți dinți de aur. Chiar și un ceas, placat cu aur alb și galben, marca Longines.

— Mi-ai adus un cadou anticipat de Ziua Recunoștinței?

— Da, fetele vă sunt recunoscătoare. Aveți aici zece la sută din tot ce au găsit în ultimii ani. Ieri și-au dat seama că zece la sută vi se cuvine.

— Unde spui că au găsit toate astea?

— În încălțări, ascunse bine. În pantofi, în ghete, în cizme. În talpă sau în toc.

Fetele au metodă. Ciocănesc tocul. Privesc talpa, dacă a fost dezlipită și lipită la loc. Ghicesc conținutul, după sunet.

Rămân singură în birou. Mă gândesc că meseria lor nu e chiar anostă. Să te pândească o comoară, din fiecare pantof. În hala mea sunt mai multe șanse de câștig ca la loto. Privesc banii și bijuteriile, încerc să le ghicesc povestea. E trist să-ți ascunzi comoara de ai tăi. Dar dinții de aur de unde vin? Dintr-o gură vie? Dintr-o gură moartă, încleștată în ultimul spasm?

Sunt singurul șef prezent la firmă. Ben se tăvălește în Bucureștii Vechi, frații lui umblă și ei slobozi, mai ales că Bill s-a apucat serios de pictat nuduri. Joe și Dora sunt în Franța, la o degustare de vinuri pe Valea Loarei.

La o bucată de vreme, apare Takafumi. Omul potrivit, pentru marfa mea. Uitasem că trebuie să vină. Îi arăt dinții de aur. Nici nu mai întreabă ce e cu ei, dă doar din cap. Îi cumpără pe loc. Apoi bijuteriile, una câte una. Ceasul

Longines și-l pune la mână. După ce îi citește anul de fabricație, 1943.

Abia la șiragul de perle, dă să deschidă gura. Aghiuță îmi face semn cu ochiul. Trebuie să-i spun mai mult decât e pregătit să audă:

— L-am primit azi, la prima oră. A fost al Raisei Gorbaciova. E un secret care trebuie să rămână între noi!

Aveam să văd șiragul la gâtul doamnei Ligia Palade, cu prima ocazie. Ca o reparație istorică.

5

Doctorul Oxenberg are dreptate: nu Carol e ursitul băștii de mascul dominant al țării, în rând cu Hitler și Mussolini. Ci Antonescu, tizul său nu de nume, ci de păr roșcat, care arată pumnul iudeo-bolșevismului, promițând refacerea trupului țării, amputat prin Dictatul de la Viena. Promite și răzbunare, vagoane pline cu răzbunare.

Are un mod special de a rosti cuvântul „jidan”. O face metalic și rece, ca și când ar slobozi un glonț în ceafa purtătorului. Lângă Antonescu, Majestatea Sa Mihai e un rege de pluș, bun de dăruit copiilor de Crăciun sau de Hanukkah.

Jacques aude în treacăt că tot mai mulți bărbați evrei sunt reținuți la sediul Chesturii, pe motiv că ar fi comuniști sau colaboratori cu sovieticii. Află și de cei luați de guler și aruncați din mersul trenului. Cum e să fii aruncat din tren? Văzuse scena într-un film de aventuri, dar acolo eroul avea oase din cauciuc. S-a rostogolit puțin, după care s-a ridicat nevătămat și a trimis un zâmbet fermecător spre spectatori.

Înființarea statului național-legionar, în septembrie 1940, e semnul că liniștea iudaică ține de trecut. Exemplul doamnei diriginte Germania îndeamnă la acțiune. Ecarisajul antisemit se face în numele românizării și se întinde peste toate domeniile: învățământ, avocatură, medicină… România își prinde evreii de guler și îi aruncă din tren.

Focurile de pistol pun ștampile șuierătoare pe acte contabile vechi. Cercurile hohotesc sinistru, înainte de a se suda prin sărutul morții. Ca la orice eveniment monden cu ștaif, Iorga nu lipsește, deși de data asta, doar de data asta, ar vrea să lipsească. Nu este absent nici ăla într-un singur ochi, pe care maică-sa l-a născut direct ministru: Armand Călinescu.

— Credeați că scăpați, frumoșilor? Apropiați-vă puțin, să vă șoptim un secret la ureche. Îl mai țineți minte pe Căpitan, pe Corneliu Zelea-Codreanu? Luați de-aici gloanțe sfinte, creștinești! Sunt de la El pentru voi, cu fundiță verde. Semnați de primire aici, în dreapta jos. Drum bun spre Iad, că Raiul e pentru noi!

Se moare mult, se moare cu mormanul. E prea târziu să mai ștergi putina; sensul se inversează, din Vestul Europei se vine aici, cu traista în băț. Ceremonios, granițele închid sala de spectacol a țării.

Evenimentele tragice își au premonițiile lor, venite din ordinea deranjată a sistemului planetar. Istoria ne arată cum, în decembrie 1664 și aprilie 1665, două sinistre comete au survolat Londra, vestind ciuma care avea să semneze 100.000 de acte de deces.

În noiembrie 1940, un cutremur de pământ agită spiritele Iașului, și așa agitate. Medicul surâde trist: în mod sigur, pentru cutremur tot „jidanii” vor fi găsiți vinovați. Cine alții pot mitui Pământul să se zguduie?

Ca să înlăture orice dubiu, primarul orașului, Spiridon Poliacu, ordonă demolarea vechilor sinagogi Jurist și Tapițeru, situate în centru și la Râpa Galbenă. „Fiind avariate de pe urma cutremurului, clădirile reprezintă un pericol public care

trebuiește suprimat de urgență”, se justifică legionarul Poliacu. E medic de profesie. A învățat știința de a urî de la profesorul Corneliu Șumuleanu, fie-i țărâna grea.

Jacques nu mai are nicio îndoială că va urma ce va urma. Totul e ca el și ai lui să fie cruțați. De-acum încolo, fiecare familie se va descurca pe cont propriu.

În astfel de vremuri, zvonurile fac febră și încep să delireze. Jacques află de grupuri de patru-cinci legionari împistolați, care îi smulg din case pe evreii bogați și-i duc la Terasa Bejan de la Râpa Galbenă, unde le e sediul. Bat în ei ca în fasole, în primul rând pentru plăcerea de a-i bate. Ca să-și tragă sufletul, bagă o rugăciune mică și-o iau de la capăt. Au o pasiune pentru bărbi și mustăți. Sunt prea dese pentru gustul lor, trebuie rărite prin smulgere. Și a lui Iorga fusese prea deasă și a trebuit rărită. Nu arăta mândru în coșciug?

Legionarii vor ce au jidovii mai bun: banii. Vor banii, toți banii, cu dobândă, dacă se poate. Întotdeauna se poate. Doi frați, vecini cu familia Oxenberg, sunt priponiți în propria casă și jefuiți de 3.500.000 de lei. O sumă imensă, luată din seif. Nicăieri, sunătorii nu mai sună în siguranță.

Ca să calmeze spiritele, mințile luminate ale Comunității Evreiești recurg la „obolul benevol”. Primiți din partea noastră, stimați legionari, arginții ăștia, ca pe niște pastile pentru calmarea nervilor, numai cruțați-ne bărbile.

Figura ține meteoric. Merge și „obolul benevol”, nu contestă nimeni, dar sumele serioase nu se obțin prin benevolat. Un bun legionar știe asta.

Doctorul Oxenberg îl caută pe prietenul său misterios, să afle încotro merg treburile. Acesta îi evită privirea și mută

subiectul un metru la stânga. E teribil de ocupat, nu are vreme decât de un coniac la botul calului. Jacques să stea în bună pace, va face tot posibilul să nu se petreacă nimic rău cu dânsul. Casa îi este în continuare vegheată, pe el nu îl va răpi nimeni. Ce să-i faci, așa e când războiul se apropie.

Mai merge la cabinet? Mai merge, dar foarte rar. Nici paciente nu prea are, cui îi mai arde de născut artistic. La asociat a renunțat, nu mai avea cu ce să-l plătească. Are doar o asistentă, care îi dă o mână de ajutor. O cheamă doar când e cazul, dar nu prea e.

Bine, să-și vadă în continuare de treabă, atâta cât mai are. Să se deplaseze numai ziua și doar însoțit. Cu banii cum stă, bine? Mă bucur să aud asta. Să-i țină la loc sigur, va avea nevoie de ei.

Că tot veni vorba de paciente, ar putea vedea o gravidă, hm, ceva mai specială? Atenție, e vorba de o misiune strict confidențială, nu trebuie să afle nimeni, nici măcar distinsa doamnă Roza. În cauză e o femeie creștină, soția cuiva important, foarte important. S-o vadă, să-i cântărească sarcina și s-o programeze pentru operația prin cezariană. Discreție totală.

Îl suie noaptea în mașină și-l duce într-o casă din Cartierul Copou. Soțul femeii îl tratează rece, dar corect, milităreste. Gravida apare în capot, grasă și frumoasă, o iapă ridicată pe copitele din spate.

Doctorul Oxenberg cere un cântar, un metru de croitorie, apoi vrea să rămână doar el cu pacienta. Din direcția soțului vine o pală de gelozie, stinsă cu un zâmbet strălucind de aur. Îi ia tensiunea arterială, îi ascultă inima copilului… Pare inimos, micuțul.

— Apropo, știați că Esculap, Zeul Medicinei, a fost și el născut prin cezariană?

— Nu, nu știam.

— Chiar Zeul Artelor, Apollo, tatăl său, a efectuat operația. De aceea, Medicina e în primul rând artă.

Iapa nechează, înainte de a se întinde pe spate. Medicul își pregătește pentru tușeu degetele: indexul și mediusul. Iapa se înfioară, gemând ușor. Îi place cum miroase a zări străine doctorul. Aurul din zâmbetul lui îi dă încredere. Ah, de-ar avea degetele puțin mai lungi, să atingă mai gospodărește! Uterul îi este măsurat cu metrul de croitorie, de parcă s-ar pune la cale o rochie de bal.

— Intervenția chirurgicală ar fi cam peste patru luni, cu aproximațiune. O să trebuiască să vă mai văd, sarcina trebuie vegheată. Mai întâi, peste o lună. Din luna a opta, o dată la două săptămâni; iar dintr-a noua, săptămânal.

— O să mă doară, dom' doctor?

— Deloc, absolut deloc. Anestezia rahidiană spune nu durerii. Mai ales că o s-o fac eu, cu mâna mea.

La întoarcere, fața lui Jacques scânteiează:

— Îți mulțumesc, am simțit din nou plăcerile meseriei. Să știi însă că am nevoie de o asistentă, pentru instrumentar.

— O să-ți fiu eu asistentă, se oferă prietenul misterios. Înțelege că nimeni nu trebuie să afle că un ginecolog evreu operează o pacientă creștină, și-ncă soția cui. Dacă se află, suntem distruși. Ei, ce zici, mi-ar sta bine îmbrăcat în asistentă?

Lui Antonescu îi vine ca turnat costumul de mascul dominant al țării. Cu acordul conducătorului său de doctorat,

profesorul emerit Hitler, în ianuarie 1941 îi aruncă fără milă pe legionari din tren. Din nou se moare pe săturate, ca în filmele istorice care rulează la cinematografele Trianon, Sidoli sau Phoenix.

Primarul legionar Spiridon Poliacu e aruncat și el din tren, dar oasele din cauciuc îl ajută să se ridice și să se întoarcă la profesia de medic.

Doctorandul Antonescu studiază enorm. E foarte talentat la transpunerea ideilor științifice în practică. Șade singur, cu regele de pluș alături. Uneori îl mângâie, alteori îl zvârle cât colo.

Are și el stările lui.

Izolarea profesională a blândului Oxenberg aduce și o parte bună. Are ocazia să se apropie de copii, în principal de Golda. Își petrece zilele în familie, discutând planurile de afaceri ale lui Lev sau ascultând minunatele povestiri ale fiicei sale. Cu Lev a mai discutat, ca între bărbați, dar pe fetiță abia acum o descoperă. Visează să scrie scenarii de film, într-o zi nu prea îndepărtată, tocmai în America.

— La Hollywood e tărâmul viselor, papa. În primul rând, acolo nu sunt legionari. E o lume creată de evrei mintoși, ca domnii Zukor, Mayer, Warner sau Fox. Știai că toți sunt emigranți plecați din jurul nostru, din țările de Răsărit ale Europei? Ei au dat lumii cinematograful. O să ajung acolo, papa, îți promit. Și o să vin în vizită, când vor avea loc premierele filmelor mele. O să mergem cu mami, cu bubbe și cu domnul Drimmer la Cinema Trianon sau la Sidoli, să primim aplauze pentru filmele născute din locurile spre care duc filacterele: din minte și din inimă.

— Mi se pare că l-ai uitat pe fratele tău. Pe el nu-l luăm la premiere?

— Regret, dar pe Lev o să-l lăsăm acasă. El e capabil să strângă aplauzele din sală și să le vândă unui film concurent.

Râsul lui Jacques se aude până la subsol, în cămăruța Tincuței. O căldură necunoscută îi încălzește sufletul.

— Ai dreptate, nu putem risca să-l luăm cu noi pe Lev. Poate că ar fi bine să-l angajezi ca impresar.

— Asta depinde numai de el. *Vrăjitorul din Oz* va fi nimic față de filmele mele, papa. La urmă, vom urca toți pe scenă, să ne admire spectatorii și să ne aplaude doar pe noi. Pe mine, scenaristul, pe voi, familia mea, care mi-ați îngrijit talentul. O s-o invităm pe bubbe Elisa să cânte la pian tema muzicală a filmului, care a doua zi va fi pe buzele tuturor. Numai că o să trebuiască să-ți luăm costum nou, de la magazinul domnului Davidovici, de pe Strada Cuza Vodă.

— Am costume destule, Golda, n-are rost să aruncăm banii. Ce să fac cu un costum nou?

— A doua zi, la Primărie, ne vor face cetățeni de onoare. Nu poți veni îmbrăcat în orice costum.

Jacques este de acord. Îi mângâie cosițele blond-roșcate și nu-și explică de unde a căpătat atâtea cunoștințe. N-a împlinit 11 ani. Și-o amintește pe când avea trei ani și l-a oprit pe stradă pe domnul Rosenzweig, proprietarul Hotelului Astoria, să-l roage să nu mai țină buchetul de trandafiri cu florile în jos:

— Vă rog, domnule, florilor le vine sângele în cap și pot muri!

Cât de diferiți îi sunt copiii unul de altul! Parcă ar fi născuți de sectoarele diferite ale aceluiași creier părintesc: băiatul din

partea practică, fetița din cea sentimentală…

O umbră îi acoperă fața: ce-o să se aleagă din ei? La fel ca toți copiii evrei, au fost deja excluși din școlile de stat. Nu e vorbă, Comunitatea a organizat, în paralel cu rețeaua de stat, școli primare și licee cu profesori eminenți. Dar semnalul că anumite măsuri legale nu vor suporta excepții îl înnebunește pe doctor.

Pentru Lev, cu spiritul său pragmatic, nu-și face griji. A dovedit că e în stare să se descurce pe orice timp… Dar Golduța? Ce-o să se facă micuța de ea, cu sensibilitatea care-o împinge să-și elibereze rățuștele din cauciuc în Marea Baltică și să le ceară adulților să nu ducă trandafirii cu petalele în jos, că le vine rău? Va rezista vremurilor care or s-o țină cu petalele în jos?

În odaia de alături, soacră-sa se roagă în ebraică. Stă cu fața spre Ierusalim și se clatină încetișor, înainte și înapoi. Jacques e convins că bătrâna nici nu mai știe înțelesul rugăciunilor, dar se spune că ajută, în asemenea perioade turmentate. Înfricoșați, evreii își caută refugiul în sfintele învățături. Casele iudaice se umplu de psalmi. Fumul lor iese pe horn, ca o premoniție sinistră.

Roza îl ajută să-și găsească alt refugiu. E adevărat, sânii și fesele sale nu mai sunt chiar ca ieri, nici abdomenul. Dar ce mai e ca ieri? Un gând teribil, inversul geloziei, își bagă coada în mintea lui.

O vor ajuta farmecele ei, în curs de ofilire, să treacă teafără prin război?

La subsol, Tincuța și Ilie privesc viața cu nădejdi împletite. Se aude că jandarmii vor primi misiuni speciale chiar aici, în

oraș.

E rost de bănărit, visează Tincuța.

E rost și de cordeală grămadă, socoate Ilie în gând, ascuțindu-și cu subînțeles baioneta.

6

Rosh Hashanah, sărbătoarea noului an. Mergem toți Bernsteinii la sinagoga Beth Sholom. Îmbrăcați în haine noi, cum e superstiția. Ele ne vor aduce noroc. Deși nouă ne aduc destul noroc hainele vechi, pe care le vindem cu profit.

Îl ascultăm pe rabin, așa cum se ascultă un rabin. Ca de obicei, răsfoiesc cartea de rugăciuni. Niciodată nu sunt cu lectura la pagina indicată. Dau de-un text unde un evreu face o cerere către Dumnezeu. Are imensa rugăminte de a fi călăuzit după moarte într-un loc special. Cu pajiști verzi, susur de izvoare și flori parfumate. Oscar citește și el pasajul:

— Bine, mamă, dar în Rai e ca acasă. Am putea vinde terenul nostru la preț de Rai.

Are dreptate. O să mă interesez ce curs au terenurile din Rai. Vom găsi clienți gârlă. Pentru mine, cer un Rai atipic, fără pădure. Cedez pădurea ce mi se cuvine. Vreau un Rai personalizat. În care să simt mireasma magazinelor. Și a cafenelelor. Și a unui restaurant, fie și mai modest. Cu o mică formație muzicală. Să-mi cânte blues toată veșnicia.

N-am dezvăluit încă motivul pentru care Ben a ales casa noastră din pădure. O fac acum. Un coleg de-al lui are un copil. Crescut în peisajul de beton al orașului. Abia la opt ani, a văzut o pajiște. A rupt un fir de mentă și a fugit speriat la maică-sa:

— Mamă, mamă, miroase, te rog! Ăștia au pus gumă de mestecat în iarbă.

Ben nu voia ca propriii lui copii să pățească la fel.

Mă întreabă Joe, într-una din serile noastre:

— Suzy, știi care-i regula de aur, pe planeta noastră?

— Că nesimțirea e cea mai scurtă distanță între două puncte?

— Aia e regula de argint. Regula de aur e că, pe planeta noastră, cine are aurul, acela face și regula.

Aurul e la mine, acum. Eu fac regula, în „Bernstein Vintage Ltd". Regulat, dau câte o fugă în Europa. Cu, dar mai ales fără Ben. Să caut marfă, oficial. Să bat muzeele, neoficial. Sunt tot mai evreică. Și tot mai româncă. Ghiciți ce iese din combinația asta.

Îi povestesc lui Takafumi de saxofonul cu care Bill Clinton a cântat într-un club din Praga. Îmi comandă zece saxofoane. Și de sacoșa în care Václav Havel a primit pachete la închisoare, în cursul disidenței sale anticomuniste. Vrea o sută de sacoșe. Și o mie de halbe, din care a băut marele scriitor Bohumil Hrabal, la Restaurantul Tigrul de Aur, împreună cu președinții Clinton și Havel. Și 500 de batiste cu monogramă, în care scuipase Kafka.

În concluzie, iată-mă la Praga.

Praga, Barcelona, Paris, Roma, Amsterdam. Doar la Viena nu apuc să ajung. În toate aceste orașe, vizitez sinagoga și muzeul evreiesc.

— *Where are you from?* – sunt întrebată, la intrarea în muzee.

— *I'm from the Moon*, răspund, ca de obicei

— *Be welcome!*

Fiecare muzeu evreiesc are secția lui despre viața în ghetou. Înțesată cu obiecte de cult, fotografii vechi și cărți. Pe lângă ele, curg valuri de textile. Din petice, au ieșit mozaicuri de o frumusețe și o durere copleșitoare.

Vânzătorul ambulant – pedlerul – ieșea dimineața din ghetou. Împingându-și căruciorul plin de marfă. Colinda orașul, își lăuda în gura mare țoalele. Adulmeca mușteriul, îl ademenea, se târguia.

Seara, se întorcea în ghetou. Hainele nevândute cunoșteau tristețea returului spre casă. Cusăturile se deșirau, încheieturile săreau ca puricii, foarfecele opera și amputa. Imaginația lucra. În funcție de stofă, hainele erau transformate în altceva. A doua oară, altceva-ul era prefăcut într-un și mai altceva.

A croi, a tăia, a îmbina, a coase. Dacă după ele nu urmează a vinde, zbaterea e de pomană. A scoate din nimic un obiect purtabil și vandabil. Artă. Desăvârșire evreiască, răspândită în lume. Adusă de imigranți în New York.

Peste tot, mă simt ca acasă. Peste tot, simt amprenta evreilor moldoveni. Abraham Goldfaden a dus teatrul idiș din grădina ieșeană Pomul Verde, pe Broadway. De ieșeanul Benjamin Fondane dau la Paris. În Muzeul Iudaic din Amsterdam, mi se amintește că dadaismul a fost inițiat de evrei moldoveni. În fruntea lor, Tristan Tzara, din Moinești.

Ajung și-n Belgia, la Liège. Oraș cântat de Jacques Brel în *Il neige sur Liège*. Locul de naștere al compozitorului César Franck. Și al lui Georges Simenon, părintele faimosului comisar Maigret. Takafumi vrea o mie de pipe, din care pufăia scriitorul.

Dar nu cântecul *Il neige sur Liège* e mândria urbei. Nici casa în care a locuit Simenon. Nici Conservatorul, unde a studiat Franck. Ci o sculptură grandioasă, arcuită magnific, deasupra Râului La Meuse. Un înotător de bronz se încordează, gata să plonjeze în apă. Așa se și numește opera: *Le Plongeur*. Nu există pliant turistic fără el.

Autor e Idel Ianchelevici. Evreu și el, născut într-un sat de lângă Iași. Privesc sculptura, și-n mine se stârnesc notele imnului național. Involuntar, îl asociez pe autor cu scenaristul I.A.L. Diamond, prietenul socrilor mei. Tot ieșean, laureat al Premiului Oscar. Filmele scrise de el și regizate de Billy Wilder încântă lumea.

Ianchelevici a făcut glorie în Belgia, Diamond la Hollywood. Dacă n-ar fi emigrat la timp, oasele le-ar zăcea într-o groapă comună. Așteptând să fie descoperite de prietenul meu, istoricul Sever. Intelectualul cu figură severă.

Notele imnului național nu dau semne că s-ar opri. Simt nevoia să fiu ambasador al țării mele. Să le vorbesc celorlalți despre toate astea. Și cine ascultă mai bine decât copiii?

Sunt invitată oficial în școala lui Oscar. Să le cuvântez colegilor săi despre România. Acțiune în cadrul *Other Countries Week*. 200 de puști și de puștoaice de zece ani, majoritatea cu rădăcini evreiești europene, formează un banc de sardine în fustițe și pantaloni scurți. 400 de pâlnii îmi așteaptă cuvintele.

Ce emoții pe mine, dar ce emoții! Inima e-un titirez. Sunt îmbrăcată cu o ie bucovineană, care-mi subliniază grația. Pe cap, am tuflită o pălărie de spice, cu panglică tricoloră. Am adus cu mine hărți, cărți, pliante turistice.

Oscar face deschiderea. Ca vedetele de gradul doi, la concertele vedetelor de gradul unu. Le încălzește colegilor curiozitatea, cu niște monede de argint și bancnote vechi românești. Printre ele, moneda de 100.000 de lei, bătută în 1946, placată cu argint. Cu profilul Regelui Mihai. Pe muchie, inscripția „Nihil sine Deo”. „Nimic fără Dumnezeu”, ce dracu’?! Oscar le ia maul americănașilor. Obișnuiți să pască din frunzișul dolarului.

Urmez eu, pe scenă, ca un superstar. Aplauzele mă obligă. Publicul, la poalele mele. Pentru început, le arăt cravata mea de pionier. O leg la gât, să înlătur diferența de vârstă dintre scenă și sală. Și mă aștern pe vorbit, surioară.

Despre Delta Dunării, cu pelicanii ei bosumflați. Lângă care zburătăcesc alte 300 de specii de păsări. Despre bălăbăneala horei noastre strămoșești și a fetelor de la Căpâlna. Despre Plugușorul și Cerbul de Anul Nou. Despre râurile repezi și limpezi de munte, în care se mai nimerește, e drept, și câte un recipient de plastic pierdut de turiști. Despre Munții Carpați. Dar mai cu seamă despre personalități ca Abraham Goldfaden, I.A.L. Diamond, Idel Ianchelevici, Benjamin Fondane. Pornite din orașul studenției mele, să facă lumea mai frumoasă.

Ca să-i încânt, îmi presar cuvântarea cu glume. Zic și câteva snoave populare, să se vadă de unde se trage simțul meu comic. Probabil că îi dor palmele, fiindcă nu mai aplaudă. Le zic că le aștept întrebările.

Prima rafală de curiozitate vine în legătură cu cele 12 ore de zbor, menționate de mine, ca măsură a distanței dintre Washington D.C. și România. Cinci copii sunt interesați de mâncarea servită pe avion. Este cușer? Se aduce în cutii mici?

Cât de mici? Este caldă? Se primește și prânz, și cină? De gustări între mese poate fi vorba? Cum stau cu sucurile? Ne putem baza pe sucuri *cool*, cu mult acid? Înghețată au? Nu le e teamă că se pot păta scaunele? Se dau filme în avion? Unde este amplasat ecranul? O petrecere a pijamalelor e posibilă, ținând cont de lungimea drumului?

Le ofer amănuntele solicitate. Am tot ce-i trebuie unei stewardese, în afară de zâmbet.

Urmează întrebări despre Goldfaden, Fondane, Diamond și Ianchelevici. Cam câți bani făcuseră cu arta, din drepturile de autor? N-aș putea să-i caut pe urmașii lor și să le cer să le finanțeze excursia școlii de sfârșit de an?

O zgâtie de fată mă execută. Le-am spus niște glume ciudate, *very good*. Marea lor calitate nu e că sunt bune, ci că sunt ciudate. De ce nu încerc să i le vând lui Jim Carrey?

Se pare că încă mă zbat în agonie. Zgâtia mai trage un glonte, să fie convinsă că nu mai mișc.

Sau să i le vând lui Adam Sandler, dacă Jim Carrey o să mă refuze, cum e de așteptat.

Îmi scapă un geamăt. Învățătoarea se apropie de mine:

— Sunteți OK?

Întrebare clasică, de care te izbești în toate filmele americane. Și în cele cu Jim Carrey, și în alea cu Adam Sandler. Voi mai vorbi despre asta.

În drum spre casă, Oscar îmi strânge brațul acoperit de ia cu bujori stilizați. Cum puiul de leu îi strânge brațul leoaicei, când se întoarce rănită de la vânătoare. Mă simt ca un artist neînțeles. Sunt un artist neînțeles.

— Mamă, nu fi tristă. Bunicul Joe are o vorbă.

— Bunicul Joe are foarte multe vorbe.

— Una care se potrivește situației: rage leul, dar rage și măgarul.

— Corect. Fără democrația asta, nu s-ar fi construit America.

Se vede că nu poți duce țara pe talpa pantofului. Ceea ce se păstrează în toc e neglijabil.

Oscar mă trădează. Îi povestește Dorei despre eșecul meu, în fața colegilor săi. Soacră-mea îmi dăruiește câteva copii din rânjetul ei de triumf:

— Ce n-ai înțeles tu, Suzy, e că noi vindem produse care includ o poveste. Poveștile fără produse nu-s specialitatea noastră. Hollywood-ul vinde povești sub formă de filme, Broadway-ul vinde povești sub formă de piese de teatru. Du-te acolo, dacă ții să te dai în spectacol.

Femeia asta mă calcă pe nervi. Dar n-am de gând să plec steagul. Știu și unde o să-mi iau revanșa: în fața unor oameni de vârsta ei. Data viitoare, o să-mi livrez prezentarea țării natale unui azil de bătrâni plin cu Dore.

Sunt jignită ca orator, dar lăudată ca om de afaceri. Țara mea natală nu mă lasă la greu. Tata și frate-meu, Costel, îmi dau vestea minunată. Cresc văzând cu ochii vânzările de haine pentru obezi. Și pentru frățiorii lor în plin avânt, borțoșii simpli.

Am stocat un timp haine care îmbrăcaseră bizonii americani. E vremea să le poarte zimbrii moldoveni. Haine mărimea XXXL, pentru mai-marii planetei. Haine „de gordo”, cum le zic fetele din hală, pe limba lor sud-americană.

Îi dau vestea lui Ben.

— Felicitări, aud peste tot că țara ta face eforturi pentru a se integra internațional. Rezultatele se văd. A avea un număr corespunzător de obezi înseamnă să aderi la global.

Nu-mi mai vine să-i mănânc cartofiorul din mijlocul feței. Sunt deja în altă fază maritală, când astfel de impulsuri țin de trecut. Cu câteva zile înainte, am văzut o cutie de prezervative aruncată pe jos. Am oftat. Ben pleacă tot mai des în raidurile lui, preocupat să culeagă ultimele succese sexuale. Sau penultimele, speră el.

Ăsta e jocul, nu eu l-am inventat. Numai să nu-mi vină plocon acasă, cu un brotac înfofolit ca un hotdog. Un frățior pentru Oscar și Rachel. N-ar fi vorba de sentimente rănite. Ci că moștenirea copiilor mei s-ar împărți la trei.

Dolofanii români mi-s foarte simpatici. Nu doar pentru că îmi devin, în sfârșit, clienți. Ci fiindcă știu să prețuiască duzina de cârnați pe grătar și lada cu bere de la gheață. Și pentru că-și scuză slanele printr-o poveste. Știut fiind că mai toți grăsanii provin din slăbănogi.

Nu o să întâlnești durduliu român serios să nu-ți împărtășească povestea volumului său exagerat. Spunându-ți-o, fața cât ligheanul i se inundă cu transpirație. Din timp în timp, chicotește cu un pârț sau cu o râgâitură ca un ghiocel. Așa e punctuația frazei, pentru ca efectul retoric să fie complet. De aia nici nu le scapă vreun „pardon” politicos.

Poveștile lor sunt triste, cu personaje negative variate. Cu o glandă, cu o mamă care nu i-a iubit. Sau i-a iubit exagerat, ceea ce e totuna. Cu *stress*-ul de la birou. Cu divorțul naspa tare. Ori cu sportul de performanță, he-he-he. Fiecare balenă carpato-dunăreană ține să-ți precizeze că a practicat sportul. De performanță, nu de orice fel. Dar s-a lăsat, vai. Dintr-un

motiv sau altul. Și s-a îngrășat involuntar. Doamne, cât s-a îngrășat! Zicând asta, mai chicotește cu un pârț sau cu o râgâitură ca un ghiocel. Simple semne de punctuație. Retorică, frățioare.

Americanii nu se obosesc cu povestea obezității lor. Deși partea cu semnele de punctuație amintite face parte din cultura americană. Nu o să găsești film de Hollywood care să ignore comicul gazos de factură buco-anală. Jim Carrey sau Adam Sandler pot da lecții. Dacă Dumnezeu nu crea balonarea, filmul american ar fi dispărut precum bizonul.

Rotunjorul american, conform *Politically Correct Dictionary,* are o groază de nume de cod: *Overweight*, *Person of size*, *Differently sized person*, *Individual with an eating disorder*, *Full-figured*.

Cei vizați nu se sfiesc să poarte tricouri mulate, care le scot în evidență capacitatea burții. Puterea le aparține, prezentul și viitorul sunt ale lor. Deja au acaparat un sfert din populație. Au magazine speciale. Iar în cele normale, sunt rafturi numai pentru ei. Intitulate *Torrid* sau *Just my size*.

Li s-au alocat rafturi și în programele de televiziune. Au *show*-uri. Farmecul lor se cere difuzat. *The Biggest Loser* e doar unul dintre ele. Apar seară de seară, timp de câteva săptămâni, pe micul ecran. Se cântăresc, în fața națiunii. Se străduiesc să slăbească, pasămite. Ca și când s-ar pregăti pentru a dansa în *Spărgătorul de nuci*.

Unii își injectează ozon prin bortificiul fundului. În particular, slavă Domnului, nu la televiziune. Mi-e așa milă de ozon, acest oxigen cu doctorat! Ce zile a ajuns!

Cetățeni ai Americii, nu uitați! Plantând o pădure de conifere, asigurați mai mult ozon pentru a-l pompa în dosul

umflaților. Vânturile lor vor fi mai curate, mai ecologice. Ele sunt zefirul viitorului.

Totul este praf în ochi. Un *Individual with an eating disorder* nu și-ar schimba grăsimea nici pe aur. Fiindcă are drepturi. Și ce drepturi! Ferească Dumnezeu, să fie suspectată o firmă că nu-l angajează doar pentru un mizilic de 50 de kile în plus. În avioane, pasagerii de rând se înghesuie cum pot. Dar fericitele *Persons of size* stau comod pe câte un scaun, lângă alt scaun liber. Pe care-l ocupă cu revărsarea lor.

Greutatea lor socială vine din greutatea economică. Iar aceasta se inspiră din cifrele comunicate de cântar. Ei aduc profit. Să crești *Differently sized persons* e mai rentabil decât să crești nutrii, cum făcea tata, ca să nu behăim de foame. Bucălații manifestă un apetit special pentru mâncarea proastă. Aici e marea deosebire dintre ei și nutrii. Cu condiția să fie multă. Să le umple stomacul, mai încăpător ca un portbagaj de Mini Cooper. Agheazma lor e sucul acidulat, aerul lor e fumul de țigară, sfânta lor cuminecătură e medicamentul. Umblă cu traista de pastile după ei. Un întreg lanț de ploșnițe saltă vesel în blana lor copleșitoare.

Momentul e istoric. U.S.A. și România se înfrățesc și pe altă cale, neconvențională. Pe aia oficială o știm. Tânăra obezitate română poartă hainele purtate de mult mai coapta obezitate americană. Îmi duc mâna spre inimă. În urechea stângă, aud imnul țării mele natale. În urechea dreaptă, pe cel al țării mele de adopție. Această frăție e opera mea. Artă minimală cu efect maximal.

Mă uit la copiii mei. Doamne, dacă mă simpatizezi, păstrează-i slabi! Deși nu-i cazul să-mi fac griji. Gena Bernsteinilor își poartă coastele la vedere. Doar în familia

mea, tata s-a dilatat cât un butoi. Urmat de mama, care a vrut să-și arate atașamentul. Mai nou și de frate-meu, Costel. Care era cât pe ce să fie electrician. Dar acum e biznisman, deci are tot dreptul la grăsime. Și la celelalte beneficii ale noului său statut social.

7

E început de iunie și miez de noapte, când Jacques este săltat de mașina prietenului său misterios și dus în casa persoanei importante. Gravidei i se apropie sorocul.

A vizitat-o săptămânal, în ultima lună, întotdeauna doar noaptea, hoțește, să nu fie văzut de nimeni. Trag mai întâi o fugă la cabinet, de unde doctorul își ia cele trebuincioase. Inclusiv halat, bonetă, mască și mănuși pentru prietenul său, care va ține locul asistentei.

Persoana importantă îi primește, îl măsoară încruntat pe medicul evreu și-i conduce în camera amenajată pentru operație. Undeva, zăvorâte într-o odăiță, două moașe stau pregătite să intervină, când operația s-o isprăvi.

Femeia cu crupe de iapă îi trimite lui Jacques un surâs de felul „ce e între noi nu știe nimenea, dar nimenea-nimenea”, în timp ce îi arată cu mândrie trofeul în formă de burtoi. Doctorul își despachetează bagajul medical, îngânând ușor valsul ce umple camera. Așa cum a cerut, patefonul derulează un abur catifelat de valsuri vieneze. Vrea să fie lăsat singur câteva minute cu gravida. O mică discuție cu caracter psihologic, necesară înainte de orice intervenție chirurgicală.

E o pacientă model, pentru că și-a înfrânat pofta caracteristică femeilor însărcinate și n-a pus nimic în gură, de mai bine de 24 de ore. A înțeles că o clismă ar fi nelalocul ei la

o mare doamnă – aici, ea roșește puternic – deși pe vremuri însemna un mijloc apreciat de purificare a organismului.

Cuminte, își desface picioarele, dezvelind surpriza unui boschet de șapte zile. Ginecologul se întunecă. Ei, acum pacienta nu mai este una model. Doar un cocoș de munte mai lipsește, s-o zbughească dintre frunze. De ce nu și-a făcut toaleta regiunii vulvare, cum i-o ceruse? Doar i-a spus că păturica trebuie îndepărtată frumos, cu forfecuțul și briciul. Poftim, acuma pierdem timp. Iar el deja are pregătită seringa pentru anestezia rahidiană.

Femeia se mai înroșește cu un sfert, îi aruncă o privire din unghi și-l roagă cu miere de salcâm pe buze:

— Fă-mi-o tu, Jacule dragă!

— Ce să-ți fac eu?

— Toaleta, acolo jos. Rade-mă tu! Ai tot ce-ți trebuie: și apă, și săpun, și brici, și cremă.

Își face completă rugămintea, clipindu-i ca la promenadă pe bulevard, de data asta din ochiul amplasat în mijlocul boschetului.

Medicul știe că nu are încotro. Își barează oftatul, nelăsându-l să-i iasă dintre buze. Asta-i treaba, uneori se cere să fie și bărbier pubian. Se consolează că nu-i chiar ultima lucrare pe scara neplăcerii. Ce, ar fi preferat să-i facă pacientei clismă? Se instalează între picioarele ei albe, spumează locul cu săpun și trece la treabă.

— Da’ ce cânți tu acolo, Jacu’ mamei?

— Bărbierul din Târgu Frumos, normal.

— Ăsta cine mai e?

— Bărbierul plecat din Sevilla și stabilit în locul unde m-am născut și am copilărit.

— Așa? Mare crai îmi mai ești. Și cânți cu dulceață în glas. Cre' că sucești mințile femeilor pe melesteul ăla al tău.

Gravida se trece de fiori. Îi înghite parfumul *Mouchoir de Monsieur*, ca și când firele care i se frâng mai la vale de pântec i-ar desfunda nări noi. Doctorul îi masează la urmă pielea albă și fină cu cremă, să nu cumva să se irite, fără să știe că soțul femeii privește ars de gelozie toată operațiunea pe gaura cheii.

Bietul moldovean! Dacă nu ar fi conștient că e totuși vorba de o intervenție chirurgicală cu grad sporit de risc, ar da buzna, i-ar smulge briciul din mână ovreiașului, i-ar reteza cu o mișcare capul urât și i-ar trage un șut să ajungă în Palestina. Paștele mă-tii de scârnăvie!

Iar acum, ce face? Pare că o invită la joc, Iuda dracului. Jacques îi apucă de încheietură mâna – oare o s-o învârtă, așa borțoasă cum e, pe valsul unduios? –, îi întreabă pulsul și îi strangulează brațul cu garoul. Strânge bine, măsoară din ochi vena care se umple cu sânge, o lustruiește cu alcool, apucă un mic harpon, înțeapă și montează mațul subțire, alimentat de perfuzia așezată deasupra capului.

Prietenul misterios poate, în fine, să intre. Cât timp soțul gravidei a spionat pe gaura cheii, el a preparat o cafea tare, din care îi trece și medicului câteva sorbituri. Își potrivește casca peste păr, atent să nu-și tulbure cărarea mijlocie, apoi gura și nasul se ascund după masca de chirurgie, care-l face să pară și mai misterios. Își rânduiește instrumentele pe tavă, cu gesturi mai mult de mecanic auto decât de asistentă medicală.

Seringa cu anestezic e gata să se reverse de nerăbdare, uitându-se la doctorul care implântă un ac special în racordul a două vertebre din șale. Câteva secunde de așteptare, apoi pic-pic-pic… Lichidul cefalo-rahidian susură, marcând

secundele ca o clepsidră. E-n regulă, acesta e locul potrivit pentru anestezie. Seringa se cuplează la capătul acului și începe să împingă gingaș drogul.

Un val de fierbințeală cuprinde picioarele pacientei, asmuțind un roi de furnici incandescente. Nu-s decât cinci minute de când ciocul narcotic a ciupit-o și deja vede cum partea de la brâu în jos i se desprinde ușor-ușor de corp, ca și cum ar fi depus-o cândva gaj la bancă și portăreii i-ar lua-o, fără să poată opune rezistență. De-acum, e total insensibilă de la ombilic în jos.

Orchestra cuibărită în sala de bal a patefonului atacă un nou vals, dirijată de bisturiul din mâna chirurgului. Stofa pielii se desprinde și permite căptușelii de grăsime subcutanată să se arate galben-alburie, tremurând ca bănuții dintr-o ciorbă de clapon. Cu iuțeală de fulger, bisturiul secționează aponevroza mușchilor drepți abdominali, eliberându-i din teacă. Precum copertele unei cărți de rugăciuni, sunt dați ușor în lături, pentru a pregăti culoarul celei de-a treia incizii: a peritoneului parietal, a foiței care căptușește organele din cavitatea abdominală.

Am ajuns, în fine, la uterul gravid. Încă o tăietură și sarcina este dezvelită.

— Pensă, bisturiu, foarfece! – comandă dirijorul, care operează când andante, când allegro ma non troppo, când menuetto.

Prietenul misterios îi oferă instrumentele cerute, cu grijă să nu știrbească armonia. S-a documentat temeinic, știe bine succesiunea operațiunilor. Doctorul se lasă condus de bicele artistice. Din ochi îi trimite câte un zâmbet pacientei,

turmentată de piruetele vrăjite din sala vieneză de bal în care se află.

Și iată-l și pe sărbătoritul nostru! Cu mâna dreaptă, Jacques protejează capul copilului și îl ghidează la lumină, fructificând presiunea creată de prietenul său misterios, care apasă, ca o bună asistentă medicală ce este, polul opus al uterului. Un zâmbet i se ghicește pe sub botniță, când contemplă profesional primele scâncete: e sănătos drăcușorul, țipă perfect, ca un godăcel. E băiat, că doar vine războiul.

Își face stânga derdeluș, lăsându-i godăcelului posibilitatea să alunece întreg la suprafață. Îl ține blând în brațe, ca pe un trofeu de lut moale, întrebându-se al câtelea adus de el pe lume este. Regretă că nu i-a numărat și mai ales că nu a calculat proporția dintre nou-născuții evrei și cei creștini. O asemenea statistică i-ar fi poate de folos, în vremurile ce se anunță.

Prietenul misterios ciupește cordonul ombilical cu două pense, așezate între ele la o distanță de un deget. Cu un gest ușor teatral, Jacques taie, întrebându-l pe bebeluș:

— Ei, tinere, ce zici de lumea asta?

Îi leagă buricul cu o fâșie subțire de tifon și-i șterge secreția care-i învelește pielea ca un clăbuc de săpun. Îi place cum arată, are culoarea fragilor culeși din pădure cu mâna ta.

Mama îl caută disperată cu ochii și-l prinde fotografic, frăgos cum e, mirându-se ce trecut e la chip, ce bine seamănă cu tanti Mărioara, la împlinirea vârstei de 55 de ani; ba nu, cu nenea Mihai, la 62.

Poate că totuși s-a înșelat fiindcă, atunci când bebelușul revine șters, îi vede chipul întors pe scara timpului. Este iarăși un nou-născut, zbârcit totuși de disperarea de a păși într-o

viață pentru care nu simte nici o ispită. S-ar zice că remarcă acul din mâna medicului, cum coase iremediabil la loc uterul mamei, ceea ce îi demonstrează că nu mai există cale de întoarcere. Acesta pare a fi motivul pentru care se pune pe un plâns de-a dreptul isteric, urmărind disperat nefericita croitorie. Foița parietală este cusută fin, mușchii abdominali sunt reașezați frumos la locul lor, aponevroza se reface și ea, trecută prin împunsăturile acului... La urmă, pielea se supune cuminte unei broderii care descrie un mic meridian între buric și sex.

— Mi-ar plăcea să curbez cicatricea, se amuză fericita mamă, să-i dau forma unei umbreluțe care acoperă înghețata cu fistic servită la Cofetăria Tuffli.

— E o idee, îi răspunde într-o doară Jacques, spălându-se pe mâini.

Nu are de unde să știe că exact așa va arăta cicatricea operației prin cezariană, peste câteva decenii: de forma unei umbreluțe, peste înghețata cu fistic servită la Cofetăria Tuffli.

— Se vede că voi, evreii, sunteți maeștrii croitoriei, îl complimentează prietenul misterios. Te urmăresc fermecat cum măsori, tai și coși.

— Nu ne-am pricepe atât de bine la cusut hainele care acoperă corpul uman, dacă nu ne-am fi priceput mai întâi la cusut în interiorul lui. Doar ne-am născut în pielea goală, hainele au venit mai târziu.

Cei doi își iau rămas-bun de la mamă, lăsând moașele să intre în scenă, din cămăruța unde au stat, pentru a nu-l vedea pe medicul evreu.

În timp ce-l salută pe stăpânul casei, doctorul îi pasează un plic baban. Bărbatul îl ia de parcă ar avea înăuntru tifos, fără să-l privească pe cel care i-a operat nevasta. Gata, de acum nu mai există pentru el.

— Cât are acolo?

— Jumătate de milion, răspunde prietenul misterios.

— Zi-i să stea fără grijă.

Pe drumul de întoarcere, nu scot un cuvințel. Abia în fața casei de pe Strada Ștefan cel Mare, privindu-l pe polițistul care-i salută respectuos, prietenul misterios îl întreabă:

— La ce te tot gândești? Sau e tristețea de după ce-ai mai adus un om pe lume?

— Mă gândeam la zilele care m-au ajuns. Totul s-a răsturnat în viața mea.

— Sunt vremuri crunte. Peste câteva zile, o să intrăm în război, asta e sigur. Totuși, nu-i sfârșitul lumii.

— Ajunge că-i sfârșitul lumii mele. Merg să operez la domiciliul pacientei, iar stăpânul casei nu mă învrednicește barem cu o privire. Și, la urmă, eu îi dau lui plicul cu bani, nu el mie. Și nu-mi mulțumește nici pentru operație, nici pentru plic.

— E un paradox, ai dreptate. Nu uita că n-ai operat pe oricine. Ci pe nevasta lui Chirilovici, Chestorul de Poliție. Viața ta depinde de el. Viața ta, a soției tale, a copiilor tăi.

— Și viața neveste-sii și a copilului său n-au depins de mine?

Prietenul misterios tace. Ce-ar mai putea să-i spună? Doctorul are dreptate. Ordinele vin prea de sus, pentru ca protecția să mai poată fi valabilă. I-a smintit pe toți așa-zisul pericol iudeo-bolșevic. Automobilul i-a fost rechiziționat,

aparatul de radio Telefunken confiscat. Doar patefonul de la cabinet a scăpat, deși un polițist susținea sus și tare că poate reda emisiuni înregistrate de la Radio B.B.C. și Radio Moscova.

Dintr-un material mult mai periculos fusese confecționat glonțul care îi trecuse pe la ureche. Abia reușise să-l șteargă de pe lista întocmită de Emil Ghiurtz, fost ziarist la *Opinia* fraților Damsken.

Ghiurtz – o lepră cu aere de cometă care se pregătește să lovească Pământul – redactase lista „evreilor comuniști notorii". Aceștia constituiseră cică o gardă de autoapărare în oraș, din care cauză fuseseră propuși pentru arestare și internare în lagăr. Enumerarea de nume căpăta pe alocuri accente absurde, deoarece cuprindea inși cunoscuți pentru implicarea lor în mișcarea sionistă. În frunte, se afla bătrânul Iacob Hirscherson, mare industriaș, care fusese delegat la primul congres sionist de la Basel. Lângă el, Carol Barzilay, cel cu gazeta sionistă *Tribuna evreiască*.

Ghiurtz nu se încurcase în amănunte. Îi trecuse la grămadă pe jidanii bogați, pentru a-i strânge de boașe și a-i jumuli de parale. Vrei să fii șters cu radiera de pe listă? Scoate arginții, belitule! În elanul lui de înavuțire, îl luase la ochi și pe Jacques. Cel mai cunoscut medic „pizdar", tăticul cezarienelor, nu putea fi ratat. Noroc însă că Ghiurtz lucra sub acoperire pentru Siguranța Statului, astfel că prietenului misterios i-a fost relativ simplu să-l ia de guler și să-i ceară să uite numele Oxenberg.

Jacques își privește casa, salvată de la bezna totală de veioza aprinsă în dormitor. Roza îl așteaptă. Prietenul misterios îl urmărește cum se depărtează cu pașii săi mici, de

supozitor, și se strecoară pe poarta deschisă de polițistul de pază, fără să știe că e ultima oară când.

În dormitor, Roza îi toarnă un pahar de Cabernet-Sauvignon din ultima sticlă de Château Mouton Rothschild 1934, salvată din vremurile bune. Jacques privește eticheta cu blazonul mustăcios și nu-și refuză plăcerea de a-l ciocni pe Rothschild și a-l sorbi tacticos. Da, dacă avem și evrei la sticlă, înseamnă că suntem peste tot. Pe noptieră, un dosar stă burdușit cu foi.

— Ce ai acolo?

— Iubitule, se aude că evreii o vor păți urât de tot. Dar noi ne vom salva. Ne bizuim pe argumente zdravene. Uite, am strâns aici, în dosar, toate traducerile mele în limba germană pentru antologia aceea, care n-a mai ieșit. O ții minte, ideea lui Drimmer. Să-i tălmăcim în limba germană pe Caragiale, Slavici, Sadoveanu, Delavrancea, Ionel Teodoreanu…

— Parcă îmi amintesc ceva. Carol Drimmer aștepta bani de la prințesa Bibescu. E om în toată firea și nu știe că prințesele nu dau bani, ci primesc.

— Bravo, asta înseamnă memorie de ginecolog. Acum înțelegi?

— Am avut o operație grea și acuși mijesc zorile. Sunt prea obosit să înțeleg ce legătură poate avea literatura cu războiul.

— Are, totdeauna a avut. Legătura e simplă. Prozatorii români de seamă, traduși în limba germană, pentru alianța culturală dintre cele două țări… Asemănătoare cu frăția dintre biruitoarea armată germană și cea română…

— Măi Roza, ți-a mai spus cineva că ești deșteaptă?

— Nimeni, în afară de toată lumea. Nu numai că n-or să ne vatăme cu nimic, dar mai mult ca sigur o să ne alegem și cu două decorații.

— Îți dau ție și decorația mea.

— Nu la tine mă refer pentru a doua decorație, ci la Carol Drimmer. A lui a fost ideea antologiei salvatoare. În loc de medalie, tu poți să-mi dai paharul tău de vin.

Jacques se calmează. El i-a operat nevasta Chestorului de Poliție și l-a mai și șperțuit, soția sa a trudit pentru alianța literară dintre România și Germania… N-au motive să se teamă. Sunt într-o cazemată, cu ziduri întărite cu bucăți de placentă, bilete de bancă și pagini de carte tipărite în germană.

Roza a depășit punctul femeilor când arată mai bine goale decât îmbrăcate. Cu haine pe ea, rămâne o damă aproape superbă. S-o dezbraci, reprezintă însă o întreprindere riscantă, de la un timp. Cu toate astea, îi smulge capotul și o străbate cu entuziasm, vrând să-i atingă capătul feminității, de unde nădejdea luminează iar, ca farul vacanțelor din Warnemünde.

Îi contorizează fericit convulsiile, fără să știe că e ultima oară când.

La subsol, Tincuța visează călare pe vise mari. A adormit târziu, fiindcă a probat chiloții, țâțarele și colțunii fini ai doamnei, rufărie spălată de ea și pusă pe sârmă la uscat. Colțunii îi sugrumă olecuță pulpele, țâțarul îi stă ca o băscuță de jidan pe vârful țâțelor, iar chiloții o opăresc la floci. În rest, îi vin uns, de să moară satu’ de năcaz.

— Stai ghinișor, bădiță, cî acuș-acuș sî faci și timpu’ mieu sî fiu oleacî di cucoanî!

8

Nu știu dacă e cazul să mă simt vinovată. Dar Joe îmi este mai apropiat ca Ben. Îmi bate inima, înainte de fiecare întâlnire. Sunt îndrăgostită de el. Mă farmecă „Teoria poveștii incluse”, pe care o răspândește peste tot. Nu iartă nici un sector.

De exemplu, lui Joe îi repugnă usturoiul. O puturoșenie, o insultă la adresa doamnelor și domnișoarelor. Dar recunoaște geniul ăluia care a inventat povestea cu efectele miraculoase ale acestei plante. Asupra sănătății, asupra potenței, asupra. Fără poveste, usturoiul ar fi o buruiană nevandabilă. Inventatorul poveștii fusese un evreu, cu siguranță.

— Ca să-ți deschizi azi prăvălie, trebuie să știi pe de rost povești cu antioxidanți. Poveștile cu antioxidanți vând bine. Vinul roșu, ceaiul de rooibos, condimentele, orice. Când îți calcă mușteriul pragul, trebuie să-i șoptești: „Avem ceva bun, cu antioxidanți, special pentru dumneavoastră”. Așa vei reuși să-i vinzi orice panaramă de marfă. Se ferește clientul de piper, fiindcă îl pasc turme de hemoroizi? Anexează-i piperului povestea cu antioxidanții, ridică-i prețul cu 50 la sută și bagă-l din nou pe raft. Omul cu hemoroizii va fi primul amator.

Joe e o persoană *vintage*, cu proprietăți antioxidante. Un Ion Creangă al americanilor. Cu o idee mai cizelat, totuși. Că ăla era, se pare, cam din topor.

Plec de la întâlnirile cu el ca dintr-un salon de întinerire. Unde tariful fix e o sticlă de coniac Martell. Când e uşchit cu Dora în raidurile lor, număr zilele până se întoarce.

Într-o seară, Joe îmi povesteşte despre Moshe Dorfman, evreu emigrat din Bălţi. Era imediat după război. Vremuri crunte. Moshe lucra ca un fel de comis-voiajor, pentru o fabrică de ciocolată. Pleca des de acasă.

Avea o nevastă, Charlotte, îmbietoare ca prăjitura care îi e tiză. Muncitoare într-un atelier de confecţii. Frumoasă şi de două ori harnică. Vreau să spun: harnică şi în sensul ăla. Nu stătea la mâna farmecului lui Moshe. Farmec care nici nu prea exista. Ca să spun adevărul, era urât ca dracu'. Da' gelos, de puteai aprinde soba cu gelozia lui. Ca să înţelegi fenomenul: era după război, lumea se iubea cu spume. Avea de recuperat. Nu întâlneai bărbat fără coate julite. Nici femeie fără usturimi acolo.

Munca de detectiv a lui Moshe dădea roade. Într-o noapte, a revenit acasă pe şest. Nevastă-sa, în tandreţuri cu unul. Moshe a scos pistolul, cumpărat de la mine. Inamicul a sărit pe geam. Noroc că locuia la etajul unu. Ticălosul n-a apucat decât să-şi ia cămaşa şi chiloţii. Restul l-a lăsat. Inclusiv un ceas de aur elveţian Girard-Perregaux. O minune.

L-a adus la mine şi i-am dat pe el 150 de dolari. Ca s-o îmbuneze pe nevastă-sa, i-a cumpărat cercei de aur cu pietricică. Tot de la mine. Din banii rămaşi, a scos-o la o cină romantică. Flacăra iubirii a aprins din nou lumânări duioase pe masa lor.

Numai că nu poţi face lumânări romantice cu ceara din urechi. După nici o lună, Charlotte i-a servit din nou

pocinogul. Moshe a prins-o cu altul. Care, la fel ca înaintașul său, abia de-a apucat să sară pe geam. Lăsând în urmă un stilou de aur Waterman și o cravată cu tot cu ac. Dar ce ac, cu ce rubin! Și ce stilou! Opere de artă. I-am dat pe ele 175 de dolari. De data asta, a cheltuit doar trei dolari cu cadoul pentru ea. Restul l-a pus deoparte.

Al treilea pe care l-a prins în flagrant delict charlottian a lăsat în urmă un pardesiu superb. Păr de cămilă, dar ce cămilă! Și o minune de pălărie, cum purta Humphrey Bogart, în filmele lui. Și niște ochelari cu ramă de baga. Și un portțigaret. Pe care aveam să-l vând, minținд c-a fost proprietatea președintelui Wilson. I-am dat bani buni pe toate. De data asta, nu i-a mai cumpărat nimic neveste-sii. Era sătul de aruncat parale.

Îl ascultam pe Joe, dar îmi era milă de Moshe. Suferea din cauza nevestei, nefericitul. Dar scotea profit frumos din suferința lui. Puțini mari artiști ai lumii reușiseră să-și vândă nefericirea atât de bine. Eram curioasă să aud finalul poveștii despre rentabilitatea infidelității.

— Cum să se termine povestea? Moshe era pe dos, față de cum ar fi trebuit să fie. Mai întâi bărbat, abia apoi evreu. A divorțat, prostul de el. Peste trei luni, l-am văzut pleoștit rău și l-am invitat la o bere.

— Moshe, n-ai mai adus marfă la mine, i-am zis.

— N-am mai adus, că nu mai am furnizori.

— Nu mai spune… Cum așa?

— Chiar așa… Marfa venea prin nevastă-mea. Iar eu am divorțat.

Atunci, mi-a povestit matematica amoroasă din care se aproviziona. La al doilea pahar de bere, ochii i s-au umezit.

— Nu plânge, se mai întâmplă să ne lase femeile.

— Nu ea pe mine m-a lăsat. Eu am lăsat-o pe ea. Eram prea gelos.

— În cazul ăsta, chiar că stau de vorbă cu primul idiot din U.S.A. De ce n-ai mers la rabin, să te povățuiască?

— Tocmai rabinul m-a sfătuit să divorțez.

— Atunci, trebuia să-i ceri sfatul lui Rockefeller.

— Să știi că mi-a trecut prin minte. Dar n-am apucat.

— Hai, nu mai boci.

— Nu plâng după ea ca femeie. Plâng după ea ca *business*.

— În acest caz, plânsul tău este unul legitim, perfect american.

— Unde mai găsesc una ca ea?

M-am uitat la el și i-am dat dreptate. Înțelegi, Suzy? Nevasta aia păcătoasă devenise un *business*. O sursă importantă de venit. Firma „La Nevasta Infidelă”. S-o prinzi o dată pe lună cu câte unul. Care s-o rupă atât de profitabil la fugă. Lăsând lucruri de valoare în urmă, pe care apoi să le valorifici la mine. Cine și-ar dori mai mult de la soartă?

Moshe trebuia să se arate înțelegător cu slăbiciunea jumătății sale. Să fie gelos doar de formă. Că nu degeaba se zice că gelozia este destructivă. El, dimpotrivă, trebuia să le creeze ălora condiții optime. Pentru a sări mai ușor pe geam, fără riscul de a se accidenta, ca să revină sănătoși și altă dată. Și să aducă și pe alții. Clientela trebuie fidelizată, nu fugărită. Era bine să se mute la parter, de exemplu. Ori să închirieze o casă cu grădină. Să-și poată amanții dosi mai bine goliciunea după tufiș. Sau după sicomor.

Moshe le-a înțeles pe toate prea târziu. Dă-i, Doamne, mintea evreului de după faliment! După un an, s-a îmbolnăvit

de inimă rea. Curând, a și murit, berbecul. Să știi că am mers la rabin și i-am zis vreo două. M-a ascultat cu capul plecat.

Sticla de Martell e goală. Ca și când poveștile lui Joe ar fi turnate direct de acolo. Cu oameni ca el, tribunalele ar fi goale.

Poveștile cu infidelități sunt gingașe oriunde. Dar, în U.S.A., au specificul lor. Deschid televizorul. Mare vâlvă la știri. Subiectul: Eliot Spitzer, guvernatorul de New York. Fost procuror general al statului. Erou al luptei pentru dreptate. Cel care demolase influența familiei mafiote Gambino asupra industriei textile din Manhattan. Evreu cu bunicii dinspre tată din Ucraina. De-al nostru, deci.

E demascat, în calitate de client fidel al unei case de toleranță. În ultimele luni, a plătit 80.000 de dolari pentru prostituate selecte. O întrevedere cu micuța Kristine costa o-ho-ho. Între 4.500 și 5.000 de dolari. Pentru domnul guvernator, făcuse totuși un *discount*. Scăzuse tariful la 4.200. Kristine avea suflet. Și, în mod sigur, un vagin tapițat cu diamante. La tariful ăsta.

Spitzer apare în fața camerelor. E devastat. Zici că abia a scăpat de uraganul Kristine. Își cere iertare, în fața poporului. Își regretă fapta. O fi ajuns la concluzia că 4.200 e prea mult. Ce fel de evreu dă 4.200 pe o parașută, cu *discount* inclus? Lângă el, o doamnă jenată. Nevastă-sa. Producătoare a trei copii. Simțindu-se ca un automobil bătrân, dat la casare, în cadrul Programului Rabla. Corect ar fi să șadă și Kristine alături de buhai. Să vedem cu toții pe ce a dat atâta amar de bănet.

Ulterior, Spitzer va fi împins să demisioneze. Ieșire pe ușa din dos.

Îmi e milă de el. Dacă toți bărbații care apelează la fetițe ar fi aduși la televizor simultan, America ar paraliza. S-ar închide fabrici, uzine, porturi, senat, guvern, farmacii, stadioane, restaurante, sinagogi…

Ben e în România, la o recepție oferită de ambasadorul U.S.A. Au fost la același colegiu, cică. E rupt total de știrile de aici. Îl sun și-i zic de Spitzer. Evreu de-al nostru. Și de cei 4.200 de dolari. Tariful pentru terapia prin Kristine, cu *discount* inclus. Adaug un sfătos:

— *Watch your pants*, Benul mamii!

Un fel de „ai grijă unde îți cobori ițarii, fraiere”. Spus ca între doi buni parteneri de viață și de afaceri. Mai mult de afaceri, decât de viață. El mă asigură. Cum doar un partener iubitor își poate asigura partenera:

— *You know me, darling! I would never pay more than 250 bucks!* Doar mă știi, iubire! N-aș da în viața mea mai mult de 250 de dolari!

Iau cuvintele lui ca pe un ritual de reînnoire a jurămintelor. Cum văd des în filmele americane. Și rar spre deloc în viață.

În studenție, am citit într-un tratat științific o cugetare de-a psihiatrului Petre Brânzei. Psihiatrii sunt singurii care ar merita autorizație pentru emis cugetări. Deși nu toți. Dar profesorul Brânzei, da. A fost o somitate.

Zicea că a face sex cu soția, după cinci ani de mariaj, poate fi considerat incest. Pentru că, între timp, soția nu-ți mai e

soție. Ci fiică, mamă, soră sau vară. Uneori, vară prin alianță. Sau chiar nepoată, când diferența de vârstă o impune.

Eu cu Ben comitem incest multiplu. Fiindcă eu i-am devenit un grup de rubedenii. Și fiică, și mamă, și soră, uneori și verișoară prin alianță. Toate la un loc. Îi sunt, câteodată, mătușă. Îmi e, deseori, unchi.

Se discută despre vârsta critică. Eu cred că toate vârstele sunt critice. Fiecare include câte ceva care te face să nu-ți tihnească. În copilărie, îți ies bube și-ți vine ciclul menstrual. În adolescență, te lasă un tont gravidă ca pe ultima toantă. După ce te măriți, ai parte de sex doar la solstiții și la echinocții.

O femeie are semnele ei că terenul se pregătește să lunece. Eu le am pe ale mele. Semne minore și semne majore. Când începi să vorbești mai des de bătrâna ta piele, decât de bătrâna ta mamă. Când oftezi, văzând un prezervativ aruncat în iarbă. Când știi că nici o bărbăție zdravănă nu te va mai pândi după colț. Niciodată. Așa o lipsă de contact uman e în America.

Un semn major e că Ben îmi povestește tot mai mult isprăvile lui sexuale. De dinainte de a-și agăța pantofii de alergător în cui. Îl suspectez că și-i mai ridică, din când în când. Dar nu mă doare. Înaintând în vârstă, vreau să devin o femeie *vintage*. Nu o babă.

Joe e un bărbat *vintage*. Nu un moșneag. Pe când Dora e o băbăciune. Nicidecum o damă *vintage*. Nu a fost născută pentru asta.

Să îmbătrânești fără acreală. Acesta poate fi sloganul meu.

Într-o seară de iunie 1980, Ben era singur la magazinul din Georgetown. Când a intrat o clientă. O evreică frumoasă. Avea și ea magazinul ei. Tot *vintage*. Vroia să cumpere câteva obiecte. Pe care să le revândă. Așa se pornește un *business*, în sectorul nostru. Purta pantaloni scurți și se apleca des. Special ca pe la colțuri să i se observe eclipsa de chiloți. Ben a condus-o în pod. Acolo ținea marfa care încă nu văzuse lumina raftului.

Nici nu au ajuns bine, că fetei i-au căzut ochii pe o geacă. Și ce geacă. Una de aviator, din război. Piele rară, puță de papagal. Cu trese, decorații și tot ce trebuie. Duduia avea client anticipat la ea. Chitaristul unei formații rock umbla cu limba scoasă după. L-a întrebat cât face. Ben i-a tăiat-o:

— *Forget about that, it's too expensive.*

— Cât costă?, a insistat.

— *150 bucks.*

— Da, e prea scumpă, a admis ea.

Parcă îl vedea pe chitaristul rock frustrat de geacă. Părăsind muzica, dezgustat. Lăsând după el pagini nescrise în istoria muzicii. Frumoasa vroia să aibă conștiința curată. A cugetat puțin. Căutând soluția ca istoria muzicii rock să nu rămână cu pagini albe. Drept pentru care i-a propus lui Ben:

— Hai să ne-o punem!

— *When?*

— Acum!

Tinerica a dat din ea tot ce avea mai bun. Garantat cu prospețimea sucurilor ei intime. Dar Ben tot a taxat-o la urmă. Cu 50 de dolari. Scuturându-se de praf, clienta a venit cu o nouă idee. Născută din aia veche:

— N-am putea să continuăm, până se acoperă prețul integral?

Iaca sula, Mărioară! Nu, nu se putea. Un bun negustor face reduceri, dar nu dă niciodată moca. Afacerile sunt afaceri. Abia la pielea goală se vede cine-i negustor, și cine-i amator.

Râd cu Ben. Cot la cot. Ca doi parteneri. Sunt bine orientată pe calea care duce la *vintage*. Apoi, trag un oftat. De saltă praful cu cinci centimetri. Amintindu-mi că, în mariajul nostru, am râs împreună de multe ori. Dar de certat, nu ne-am certat niciodată.

Părinții mei se certau zilnic. Apoi, se împăcau. În felul ăla, rămas din bătrâni.

9

Când te știi în cazemată, nimic nu-ți poate tulbura seninul unei zile de vară, nici măcar bombele sovietice care se abat asupra orașului, unele chiar în vecinătatea casei tale. Boscorodind, familia Oxenberg coboară totuși în beciul casei, mai mult ca un hatâr oferit profesoarei Șoicaț, care vede pe geam și niște manifeste fulguind pământul. Bătrâna se scuză: tremură de grija nepoților, nicidecum pentru propria persoană. Nu-i plac manifestele, nu aduc nimic bun.

Apărată de un butoi cu murături puse cu mâna ei, Tincuța îi face promisiuni fierbinți Sfintei Paraschiva, ocrotitoarea Moldovei. În colțul opus, așezată ca la un meci de box religios, profesoara de pian își redresează moralul cu o mână de psalmi. În răstimpuri, slujnica îi aruncă priviri dușmănoase, bănuind că rugile îi ajung șchioape la urechile Preacuvioasei. În caz că mai ajung, că drumul de la pământ la cer e lung și cu hârtoape. Dacă sfânta nu-i recunoaște glasul și nu înțelege că ea, Ecaterina, roaba lui Dumnezeu, îi cere s-o țină la fereală de duhul hain al boambelor? Poate crede că o ia în batjocură, mai știi? O privește cu ură pe babă. Nu-ți mai tace chinezeasca aia din gură, ovreică spurcată! Ah, ce ți-aș suci gâtul ca la hulubi, înainte de a-i pregăti cu smântână! Las' că vezi matale!

E liniște, e pace. Ultimul nechezat al celor doi cai uciși la Râpa Galbenă, lângă sediul istoric al legionarilor, nu răzbate până la ei. Lev nu-și dezlipește ochii din registrele băncii sale,

așezând calcule noi lângă cele vechi. Ca de fiecare dată când e concentrat, vârful nasului i se împodobește cu bobițe de sudoare. Da, luând notă de intrarea României în război, se impune mai mult ca oricând un parteneriat cu o bancă elvețiană, pentru a-și pune la dos fondurile. Vrea să-și păstreze cu orice preț clienții, dar pentru asta trebuie să le ofere siguranță.

Soții Oxenberg stau unul lângă altul, cu câte o carte în mână. El se informează despre noul tip de anestezie pentru operația cezariană, pus la punct de prietenul și fostul său coleg Eugen Aburel. Anestezia periduralǎ, injectată la fel ca surata rahidiană în zona lombară a coloanei vertebrale, anulează și ea durerea, normal, ca orice anestezie. Dar adaugă marele atu că nu afectează funcțiunea mușchilor. Imediat după operație, pacienta se poate deplasa pe propriile picioare la toaletă, poate merge singură să-și vadă copilul, fără să aștepte să-i fie adus la pat. Aceste avantaje nu sunt posibile după anestezia rahidiană, care implică un blocaj complet al părții de la brâu în jos: și senzitiv, și motor. Jacques e hotărât să aplice noua anestezie, de îndată ce își va relua activitatea la cabinet. Într-o lună, cel mult, când armata, acum în trecere zgomotoasă prin oraș, va fi departe, undeva prin stepa Uniunii Sovietice.

Roza se delectează, recitind – a câta oară? – nuvela „Nasul” de Gogol. Râde pe înfundate, să nu deranjeze rugăciunile venite din colțurile celor două boxerițe ale credinței, care se înfruntă caraghios din ochi. Privește din când în când nasul umbros al lui Lev – adevărat buletin de identitate pentru fețișoara sa nepotrivit de serioasă – și e încredințată că numai

un astfel de edificiu impunător putea inspira geniul gogolian pentru scrierea nuvelei.

Singura care nu aude nimic din jur – nici bubuituri, nici rugăciuni – e Golda. Cu pisoiul Marc, cules de pe stradă, lenevindu-i în brațe, e cufundată în scrierea unei noi povestiri. Lucrează la dialogul dintre o bombă rea și o bombiță bună la suflet, care iubește oamenii și nu vrea să sară din avion, pentru a lovi orașul și a face explozie.

— Ești proastă grămadă, îi face morală bomba al cărei chip vânăt și lunguieț este invadat cu riduri de răutate. Trebuie să te înveți cu simțirile eroice. Află, scumpa mea nepoată, că nu există plăcere mai mare decât să împrăștii groaza și să lași moloz în urmă. Puterea, doar ea contează.

Bombița bună la suflet își maschează greu emoția. Tremură și transpiră, ceea ce o enervează de-a dreptul pe colega ei, care începe să mi ți-o scuture.

— Zi-mi și mie, caracudă antipatică ce ești, de ce te-ai mai făcut bombă? De ce nu ți-ai ales altă profesie, dacă nu mai poți de dragul oamenilor? Trebuia să te faci balon din cauciuc sau trompețică de bâlci, adormito!

— Nu eu am vrut să mă fac bombă, părinții m-au dat la școala de explozii, că mi-au zis că se câștigă bine. Eu vroiam să fiu plug, că-mi place aerul curat de la țară, chiar dacă leafa de plug e mai măruntă.

— Se vede că nu ești decât o țărancă în opinci.

Golda nu e hotărâtă asupra finalului. Poate că bombița miloasă va cădea totuși asupra orașului, dar în momentul impactului nu va bubui nimicitor, ci va face un dulce „poc!”, asemenea unui balon înțepat cu boldul. Pare un final atrăgător, dar mai trebuie sudoare.

Dacă ar fotografia cineva grupul și ar prinde poza pe un perete, privitorul ar crede că a fost imortalizată rutina unei dimineți liniștite, dintr-o zi de odihnă, la o familie evreiască de intelectuali. S-ar presupune că, într-un colț, scăpat de ochiul obiectivului, patefonul portabil își toarce, ca de obicei, firul cotoșmăneștilor valsuri vieneze.

Cel care își scutură familia ca s-o deștepte din anestezia generală este Lev. Nebunia îl cuprinde. Imediat după primul bombardament, se trezește cu o avalanșă de cereri de restituire a depunerilor din banca sa. Colegii de școală își vor înapoi banii. Fac împreună cu părinții bagaje, ascund bijuterii, dosesc suluri de bancnote în căptușeala hainelor. Sau în tocul pantofilor, acolo unde e un loc foarte bun, mai cu seamă dacă ai un cizmar priceput, care să-l prindă la loc, ca și când niciodată nu ar fi fost dezlipit. Se pregătesc de plecare.

Cum adică, unde pleacă? Lev, tu ți-ai turnat ciment în urechi? Ai și chiorât, de nu vezi afișele lipite pe ziduri, în care evreii sunt acuzați de colaborare cu dușmanul rus? Ne pregătim pentru tot ce e mai rău. Pentru o „noapte de cristal”, ca în Germania de-acum câțiva ani.

E zăpăcit și oftează continuu. De unde să restituie atâta bănet, dacă are fondurile plasate în împrumuturi și acțiuni? Își vizitează clienții pe care i-a finanțat – unul dintre ei este un hojmalău de clasa a noua – dar cei mai mulți îl iau în râs. Să facă bine și să le trimită notificare scrisă, cu 60 de zile înainte de termen, cum este prevăzut în contract. Sau nu cunoaște clauzele din contractele pe care le întocmește și le semnează el însuși?

Împuns din toate părțile, cu vârful nasului invadat de biluțe transpirate, Lev decide să se împrumute de la tati. Îi cere un sfert de milion. Jacques mai are puțin și cade secerat auzind suma, dar află cu ocazia asta de fierberea orașului. Ce tot spui tu acolo, băiete? Evreii își fac bagajele? Și, mă rog, unde pleacă?

Nu mai e la curent cu ritmurile vieții, de când nu mai are contact direct cu gravidele lui, de când nu mai are aparat de radio, de când în oraș apar numai două gazete – *Prutul* și *Moldova* – scoase de sub o tiparniță antisemită ilizibilă, străină de orice idee de gazetărie.

Zici că și nenumărați creștini au zbughit-o din oraș, după ce și-au vopsit câte o cruce pe case? Poate că e la mijloc o superstiție, o credință naivă că semnul crucii protejează casa de bombe. Creștinii, știm cu toții, își fac cruce înainte de operațiile chirurgicale, înainte de a porni la drum, înainte de a se întâlni cu o fată… Înainte de orice.

Și zici că au fost aruncați evrei din tramvai? Poate că e vorba de simple accidente, cauzate de aglomerațiune și agitațiune. Oricum, la viteza medie a tramvaiului, care e de 12 kilometri pe oră, se scapă ieftin.

Totuși, pare imposibil ca populația evreiască, în ansamblul ei, să fie acuzată că face noaptea semne avioanelor cu lampa sau că ascunde parașutiști sovietici sub pat. Or fi unii vinovați, dar nu pot plăti toți pentru acțiunile lor. Și, din câte știu, suspecții de activitate subversivă au fost deja reținuți în două valuri, pe parcursul lunii, și duși în lagăr, la Târgu Jiu. Acum, toată suflarea evreiască intră în al treilea val de suspecți? Jumătate din populația orașului?

Medicului îi miroase a cangrenă. Încearcă să-l prindă la telefon pe prietenul misterios. Din prudență, îl roagă pe polițistul de la poartă să-l însoțească până la casa conspirativă de pe Strada Vasile Conta. Zadarnic. Misteriosul e de negăsit. O trimite pe Tincuța la sediul lui central de pe Strada Păcurari, cu o scrisoare unde cere să fie luminat asupra celor ce se petrec în urbe. Așteaptă în van răspunsul, fără să știe că slujnicii i-a alunecat plicul din buzunar, pe când împingea din tramvai o jidancă spurcată.

— I-ai înmânat scrisoarea, Tinco?

— Am lăsat-o la portiții, dom' doftor, cî nu mi-o dat voie sî intru.

— Dar nu ți-am spus să i-o dai personal, toanto?

— Auzi ceva, dom' doftor, ia mai du-ti matali la boala! Ai grijî cum vorghești cu mini, cî ți-oi ungi niști dupaci pi șâra schinării di n-o sî-i poțî duci! Nu ti puni cu mini!

Jacques urmărește cum mămăliga din genunchi îi suie în glas. Dacă o servitoare analfabetă îndrăznește să-i vorbească așa, înseamnă că lumea privește la soare cu locul care primește clisma premergătoare operației chirurgicale.

Roza privește neputincioasă cum îi iese din găoace un pui de panică. Oare n-ar fi bine, pentru siguranță, să-și ia copiii și să-i ducă la părinții lui Jacques, la Târgu Frumos? Caută o deslușire la Carol Drimmer, care știe și toaca-n cer, cum zic creștinii, datorită funcției lui onorifice din conducerea Comunității Evreiești.

Drimmer o liniștește. Stai binișor, nu-ți face griji, mai ales că ai și gardă la poartă. Și nu cumva să pleci din oraș, că umblă slobozi golani care-i aruncă pe evrei din tren. Ce auzi tu sunt rumori false, fata mea, ca în orice război. E drept că au

fost solicitați tineri vânjoși pentru a săpa gropi în Cimitirul Evreiesc, dar să facem niște deducțiuni logice. Se anunță noi bombardamente, care, natural, vor face victime. Și, cum jumătate din populația orașului este iudaică, se estimează că va da la bilanț jumătate dintre victime. Nu-i normal să fie preparate din timp condițiuni de înhumare, ca să previe răspândirea molimelor? Recunosc, preparativele astea aduc aura lor sinistră, dar noi doi am citit atâtea pagini despre război, mult mai sinistre decât ceea ce se întâmplă acum. Așteaptă puțin să se cărăbănească armata din oraș și vei vedea cum toate se vor potoli la loc.

— N-o să ni se întâmple nimic, Comunitatea șperțuiește regulat factorii responsabili ai orașului. Ce vrei, protecția se cumpără pe bani mulți, în astfel de vremuri, ți-o zic în particular și te rog să rămână între noi, că-i secret. Uite, am aici o hârtie pentru tine. Ți-am promis-o încă de săptămâna trecută.

Drimmer îi întinde o hârtie oficială, cu antetul Consulatului Italian de la Iași. Se adeverește prin prezenta că numita Roza Oxenberg a sprijinit permanent cultura germană, în calitate de traducător. Imediat ce vor fi găsite fondurile trebuincioase, având în vedere privațiunile la care ne supun eforturile de război, va cunoaște lumina tiparului *Antologia nuvelei românești*, tradusă de domnia sa în limba germană, în colaborare cu numitul Carol Drimmer. S-a eliberat pentru a-i servi în caz de nevoie. Hârtia e semnată de Consulul Italian la Iași, Augusto Santorio.

Ștampila Consulatului aduce actului solemnitatea unui pașaport diplomatic.

Roza și Jacques se calmează. E imposibil să fie băgată într-o singură oală toată suflarea iudaică a urbei. Doar nu de pomană Jacques a operat-o pe soața Chestorului de Poliție și – alt simptom al lumii pe dos – nu doar că n-a primit onorariu, dar i-a dat el ăluia taxă de protecție. Cu siguranță că a meritat. Familia lor este la adăpost; se simte asta, se vede. Uite, față de atâtea alte familii evreiești, în casa lor nu a fost încartiruit niciun ofițer, deși este loc să te plimbi cu Citroën-ul.

Roza își bea ceaiul ritual de la ora 10,30 și se visează plimbându-se cu Citroën-ul. Se întunecă. Oare pe unde o fi umblând scumpa ei mașinuță? Ce răcan o mână ca pe căruță, prin cine știe ce hârtoape? Ce colonel păros se slobozește în adâncurile de necuprins ale amantelor de-o zi, pe bancheta din spate?

Nu mai poate urma cu gândul soarta nefericită a mașinii, fiindcă o bubuitură infernală cutremură zidurile casei, umplând-o cu strigăte și gemete de mobilă și sticlă. Vechiul tablou, cu chipul înrămat al doctorului Șoicaț, intră în balans și se redresează cu greu. O soartă mai tristă are fotografia cu familia Oxenberg, surprinsă într-o duminică la iarbă verde. Toți cei cinci se parașutează zâmbind din cui, cu chipurile capătând un aer șoltic, până la impactul cu podeaua, care le boțește și le acoperă cu o rețea de cioburi ca o pânză de păianjen.

Nimeni nu are timp să speculeze că cioburile aduc noroc, pentru că în cazul de față se vede că nu aduc. Explozia a fost prea aproape, probabil pe Strada Lăpușneanu. Năvalnic, frica dă de-a dura familia pe treptele spre beci.

— În beci! Repede, în beci!

Lev o rupe la fugă, Golda apucă de ceafă motanul, fără să uite caietul, unde povestirea începută în urmă cu două zile, despre bomba cea rea și bombița bună la suflet, așteaptă să fie finisată.

De afară, dă buzna un dialog isteric al bombelor rele cu bateriile antiaeriene. Sunt multe, peste sută. Printre ele, nici o bombiță bună la suflet, care să nu vrea să sară din avioanele sovietice și să distrugă organele vitale ale orașului: Centrala Telefonică, spitalele, Comandamentul Diviziei 14 a Armatei…

Abia în beci, Roza vede că Tincuța nu-i și nu-i. O fi pățit ceva? Nu, n-a pățit nimic. Slujnica a părăsit casa, plecând doar ea știe unde.

Printre cei 12 fruntași ai Comunității Evreiești convocați la sediul Chesturii, după al doilea bombardament al aviației sovietice, foarte grav în comparație cu primul, se numără și Carol Drimmer. Colonelul Chirilovici îi ține pe toți în picioare și fulgeră cu acuzații, fără să-i privească în ochi. Ventilatorul din sală este o moară de măcinat tensiunea.

Scenariul ofițerului se bate de la egal la egal cu o compunere de elev la școala primară. Aviatorii care au bombardat orașul în cursul dimineții sunt evrei originari din Iași, trecuți de partea inamicului. Am și prins doi: un brutar și o studentă. Iar voi le-ați făcut semne luminoase noaptea cu lanternele, pentru ca ei să știe cu preciziune unde să-și lanseze bombele.

— Care „voi”?

— Voi, evreii din oraș.

— Noi, cei aproape 50.000 de evrei din oraș?

— Nu, unii dintre voi.

— Domnule Chestor, eu vă propun să-i arestați punctual pe aceia. Întrebați-l pe brutar: cine ți-a semnalizat, bre brutare?

— L-am împușcat deja.

— Foarte rău. V-a rămas studenta.

— E rănită și deliriază, parașuta dracului.

— N-am înțeles, îi deliriază parașuta?

Pe Drimmer îl insultă atâta lipsă de logică:

— Dar dacă aviatorii sunt din Iași, ce nevoie mai e să li se semnalizeze? În această situațiune, domnii inamici nu mai au trebuință de înlesniri, căci cunosc la perfecțiune locurile potrivite pentru aruncările cu bomba.

— „Domnii inamici”, ați spus? Ha? Dom-nii i-na-mici?

Iosef Iacob, Președintele Comunității, are alt argument:

— Și cine poate fi atâta de bezmetic pentru a face semn avionului, că dacă-i aruncă ăla bomba precis în capul lui?

Avram Hahamu, Vicepreședintele, vine cu puterea statisticii:

— Cred că trebuiește a fi realiști. În bombardamente, 38 de morți, din numărul total de 111, laolaltă cu 150 de răniți au fost de-ai noștri. Am avut mai bine de o sută de case evreiești distruse…

Chestorul nu mai ascultă, ca să nu se inflameze mai tare. Atenția lui, parașutată pe expresiunea „domnii inamici”, rămâne la punct fix:

— Inamicii nu sunt domni, sunt tovarăși, că așa își zic bolșevicii, „tavarisci”. Tavarisci între ei și tavarisci cu voi.

Aha, care va zică niște sule belite își bat joc de mine! Vreți să ni le măsurăm? Vedem noi îndată care o are mai temeinică. Doar și Vodă Ștefan și-a măsurat-o cu rușii, lăsând cu limbă de moarte: „decât prieten cu rusul, mai bine slugă la turci”.

— Știți foarte bine ce vreau să spun. Destul cu joaca. Până mâine, veți preda Poliției toate lanternele, binoclurile și aparatele de fotografiat. La bună vedere!

La plecare, un gând îl curentează pe Carol Drimmer. Dar dacă se confiscă aparatele foto ca să se evite dovezile la grozăviile ce se vor petrece? Își duce mâna la inimă. În buzunar, poartă o hârtie geamănă cu adeverința Rozei. Pe ea, stă scris negru pe alb că slujește cu pasiune cultura germană, în calitate de traducător.

Permisul lui de supraviețuitor, semnat de Excelența Sa Consulul Italiei la Iași. Reprezentantul diplomatic al unei forțe aliate, nu un țâști-bâști. Hârtia din buzunar îl face de neatins. Orice ofițer va lua poziția de drepți în fața lui, când i-o va arăta.

E mândru de sine. A învățat că orice intervenție, ca să fie încununată de lauri, trebuie să coboare ierarhic, de la superior către inferior.

Același mod de funcționare a lucrurilor l-a învățat și Președintele Comunității, Iosef Iacob. Alarmat de tonul discuției cu colonelul Chirilovici, își trimite secretara la el, ca pe un porumbel al păcii cu un plic în cioc. Un mic șperț suplimentar: două milioane de lei. Chestorul îi numără și-i transmite onoratului domn Președinte că „totul va fi în perfectă regulă”.

Rămas singur în birou, colonelul își aprinde o țigară din pachetul de „Regale” și o trage ca pe aerul cel mai curat de la Sinaia. Camarazi de arme, tutunul e adevăratul rege la care ne închinăm! El e trimisul lui Dumnezeu pe pământ. Vremurile istorice pe care le trăim sunt vremuri tutungești.

Înainteeeeeee!

10

Luna noiembrie nu-i prinde neam pe Dora și Joe în Washington D.C. Au ritualul lor. *Zbughire humanum est*. În Europa, an de an. Destinația precisă? Nu-mi spun niciodată. Merg pe burtă. De ce tocmai noiembrie?

Am o bănuială. În această lună, e aniversarea mea. Evaporându-se, Dora scapă de îmbrățișările calde ce mi se cuvin. Și de cheltuiala cu cadoul.

Se întorc radioși, la început decembrist. Joe are mereu cuvinte dulci pentru mine. Și un dar foarte mișto. Dora, niciodată. Joe mă pupă și-mi spune „mai oprește-te din înflorit, că ne umilești". Dora, niciodată. Joe se ridică în picioare și îmi cântă *Happy birthday*, într-un falset care-mi catifelează sufletul. Îi antrenează și îi dirijează pe toți. Pe toți, în afară de Dora. Dacă murătura mai avea puțină răbdare, Dora ar fi inventat-o.

Noiembrie mă priponește anul ăsta în casă. Mama a plecat. Vrea gălăgie, vrea România. Vrea certurile cu tata. Și împăcările cu el. În U.S.A., am mai zis-o, nimeni nu se ceartă. Sunt prea puturoși pentru. Ben e dus în sat cu dorul. Tot în România. E interesat din senin de gazele de șist. Ori s-a tâmpit la bătrânețe, ori lucrează pentru C.I.A. Ori câte puțin din fiecare.

„Haine vechi și gaze de șist". Sună ca titlul unei opere de artă minimală. Îmi servește o poveste. Gazele românești de

șist sunt explorate de Compania Chevron. Unde am cumpărat și noi acțiuni. Nu trebuie să știm în ce ne-am băgat banii?

Eu văd lucrurile pe dos. Chevron ar trebui să cumpere acțiuni de la noi. Nu noi de la ei. Ale noastre sunt mult mai sigure. Fără moarte.

Suntem patru, în casa noastră din pădure. Eu, copiii și slujnica cea nouă. Melinda, 52 de ani. Cele anterioare ne-au părăsit cu burta la gură. La Melinda riscurile sunt mici. Deși Ben spune că n-ar băga mâna în foc. O iau ca pe un compliment la adresa mea. Sunt la prea mică distanță de vârsta Melindei. Mă consolez cu Madonna, Kim Bassinger și Sharon Stone. Găini mai bătrâne ca mine, dar foarte bune pentru ciorbe sexuale.

O chem la mine pe Ana. Fostă colegă de cameră, în căminul din Complexul Studențesc Pușkin. Cerea să i se spună Oana, că suna mai sofisticat. A emigrat din Roman în Canada. De șapte ani. E la al treilea soț. Și la al treilea copil. Fiica ei cea mare e o bunăciune. Ramona. Dacă i-aș număra primăverile, ar ieși vreo 17. Ana e bucuroasă de invitație. Mai ales că îi plătesc biletul de avion. E șomeră. Criza nu se mai termină. Până acum, a lucrat la o bancă.

Mi-o amintesc din cameră. Ținea un tun sub limbă și se învârtea cel mai bine din poponeț. O-ho-ho. Era generoasă. Îmi prezenta și mie ba pe unul, ba pe altul. După ce se sătura de ei. Dar eu eram soiul ăla rar. Ridicam greu coada. Acum nu mi-o mai ridic deloc. Nici cu macaraua.

Glumim și ne ținem de mână, în fața șemineului. Ca în camera de cămin, unde șemineu era un rețou vechi. Mă uit la ea și-mi vine să dau o fugă la oglindă. Așa oi fi arătând și eu?

Își laudă fiica mai mare. A întrebat-o cu câți tipi s-a culcat până acum.

— Cu doar 20, mamă! Sunt fată cuminte.

Adaugă că așa răspund toate colegele ei la întrebarea asta. E un prag al fetelor rușinoase de azi. Un prag al cumințeniei, la vârsta lor. O parolă de acces în gașcă.

Noi, fetele cuminți de acum două-trei decenii, răspundem că ne-am culcat cu „doi”. Săracii băieți. Era mult mai complicat pentru ei să devină al treilea, ca acum să fii al 21-lea.

— Știi cum mi-am dat seama că am îmbătrânit? Eram cu fiică-mea într-un bar. Au apărut niște fete cu o acțiune publicitară. Gâze în minijup. Împărțeau prezervative, la fiecare masă. S-au oprit și la noi. Ramonei i-au dat două: unul cu gust de mango, altul cu gust de banane. Mi-au lăsat gura apă. Că se recomandă să consumăm zilnic fructe. Pentru fetele cu prezervative, am fost invizibilă. Nici nu s-au uitat la mine. M-au năpădit lacrimile.

Ah, prezervativ, fulgarin cu existența efemeră, nu credeam că poți fi atât de sângeros! Eu oftez, când văd o cutie goală, aruncată în tufe. Ana suferă, când e sărită la împărțeala publicitară.

Noaptea, n-am visat prezervative cu gust de mango, kiwi ori căpșune. Ci altele, specifice neamului nostru. Cu gust de fasole cu ciolan afumat, de pui la ceaun cu mămăliguță și mujdei, de ciorbă rădăuțeană cu ardei iute.

Iar mă năpădește dorul de casă. Mă năpădește și dorul de mine, cea de altădată. O prind pe Ana-Oana de mână. Are un rând de lacrimi proaspete în ochi. Lacrimi de femeie, când tot ce-a fost mai frumos s-a dus definitiv.

În timp ce o îmbrățișez la aeroport, îi strecor în buzunar 500 de dolari. Ca între colege de cameră.

Dora și Joe se întorc din Europa, la o zi după Ben. Joe, cu un cadou în brațe pentru mine. Un patefon portabil, cât o valiză diplomat, marca Telefunken. Anul fabricației: 1940. În cutie de bachelită, unsă cu șelac. Marfă *vintage*. E așa frumos, că-mi vine să-l sun pe Takafumi.

Ăsta-i marele risc, când lucrezi în vânzări. Chiar și într-un cadou personal, vezi tot o marfă. Lângă patefon, o colecție de plăci. Muzică mare, surioară. De operă. Dirijori și interpreți care saltă planeta în picioare.

Mă mai aleg cu o surpriză. Nu mi se mai cântă *Happy birthday*. Ci *Mulți ani trăiască*. Și *Cine-i născut în noiembrie*. Și *Altădată, o s-o facem și mai lată*. Cât de lată? Foarte lată.

Toate, în românește. Cântă toți frumos, mai ales Oscar și Ben. Dar se aude urât. Joe cântă cel mai fals, dar tare și fălos. Se crede pe un car blindat american, intrând într-un sat din Belgia. Cântă toți, chiar și slujnica tomnatică Melinda. Toți fără Dora, normal. Îi pute prea tare țara mea, ca să-mi cânte românește.

Joe se întrece cu băutura. Pe la o vreme, cuvintele îi ies cu șuier. Mustața îi e leoarcă de salivă.

— Joe, unde îți este *flipper*-ul?

— Habar n-am, Dora. Tu unde crezi că ar putea fi?

— Îți pot spune doar unde nu mai e și ar trebui să fie.

— Serios? Și unde nu mai e și ar trebui să fie?

— În gura ta.

Flipper-ul? Încă învăț sensuri noi ale cuvintelor. Știam că *flipper*-ul e un joc al copilăriei. Un biliard electronic, într-o

cutie închisă, foarte luminoasă. Jucătorul trage de două manete și trimite bobârnace unor bile. Bilele adună puncte. Cine are mai multe, câștigă.

De data asta, *flipper*-ul e altceva. Lucrarea dentară mobilă de sus a lui Joe. Îi zice așa, pentru că se scoate ușor. Pe bază de bobârnac. Cum văd, se pierde și mai ușor. Fără bobârnac.

Joe e prea beat pentru a fi deranjat de falimentul său dentar. Din informațiie sale, nu e cal, să-și priponească șarmul de numărul și calitatea dinților. Copiii râd de el. Nu mai prezintă cine știe ce patrimoniu dentar. Podoaba naturală a gurii i-a rămas undeva pe câmpurile de luptă din Europa. La Bastogne, în Belgia, poate. Victoria aliaților a cerut sacrificii. Oase și dinți, mulți dinți. Ca noi să ne putem bucura de hamburgerii de la McDonald's și de filmele cu Jim Carrey. Și de cele cu Adam Sandler, scuzați omisiunea.

Căutăm proteza lui Joe ore întregi. Nimic. Lărgim echipa, cooptându-i pe copii. Le promitem câte o bancnotă de 20 de dolari, dacă găsesc dinții falși.

După câteva minute, ne lasă baltă. Oscar zice că preferă să caute de-a dreptul două bancnote de 20. Mai multe șanse de succes există. *Flipper*-ul a intrat adânc în pământ. Cred că l-a furat vreo veveriță poznașă. Din cele care ni se furișează în casă.

Abia după o săptămână, îl văd iar pe Joe. Zâmbește cu lucirea unui *flipper* nou. Îți ia ochii. Zâmbet de Hollywood. Are și o poveste pregătită. *Vintage*. Despre pierderea dinților săi naturali. Nu de pomană e negustor de mărfuri cu *story*.

Dinții săi naturali și-i lăsase în Europa, cum era de așteptat. În luptă, dar în luptă marginală. La granița dintre frontul de

luptă armată și frontul de luptă erotică. Înțelegeți dumneavoastră.

Joe adresa tandrețuri unei văduvioare, Dianne. La o fermă. Cine satisface o văduvă, zidește o sinagogă. O vrăjise cu o pereche de ciorapi minunați, ceruți expres de acasă. Ciorapi de New York, surioară. Joe a dorit să fie probați în fața lui. Să vadă dacă se tartinează pe pulpe și pe coapse ca untul de arahide pe pâine. Dacă nu, o să cer de acasă alții.

— Mici minciuni, frate Suzy. Doar nu eram nebun să cer de acasă alți ciorapi. Cine știe ce-ar fi crezut tata. Că ducem în Europa un război al perverșilor.

— Tatăl tău n-ar fi fost departe de adevăr.

Văduvioara nu se grăbea ca o văduvă. Proba greu ciorapii. Chiloții se puneau cumva de-a curmezișul.

— *Chérie*, dă-i jos, că te încurcă.

Chérie și i-a dat. Ascultătoare, cum se cade să fii cu un american, care-ți face asemenea daruri rare. Pe timp de război, dar și de pace. Atunci, au dat buzna peste ei nemții.

— Mâinile sus!

Erau trei. Primul, cel mai hotărât, în loc de *Guten abend!*, l-a trăsnit în maxilar. Cu patul puștii. Falca i s-a despicat, ca lemnul de foc sub topor. Dinții lui Joe au căzut ca niște zaruri. Pe care s-a scris soarta războiului, pentru cine știa să citească.

A stat cu maxilarul cârpit cu sârme 45 de zile. S-a hrănit greu, prin strungăreața formată de pierderea dinților. Ceea ce l-a îndârjit grozav. A luptat cu eroism până la victoria finală. S-a acoperit de medalii. Vândute de mult lui Takafumi. Care se va arăta interesat și de dinții pierduți în luptă de Joe. Trebuie să găsesc unii la fel.

— Și-apoi? Ce s-a întâmplat cu nemții dătători de buznă?

— I-am dezarmat și i-am ucis, normal. Unul câte unul. Că doar nu era să-i pun să probeze ciorapii. Deși, dacă eram un pervers adevărat…

— Și cu Dianne?

— Ea m-a ajutat să le fac de petrecanie. Ce femeie, frate Suzy, ce femeie!

— Te-a ajutat direct?

— O femeie rareori te ajută direct.

— Și-atunci?

— Grea mai ești de cap. Pe nemții respectivi îi înnebunea mai tare ca pe mine lipsa de femeie. Când au văzut-o pe Dianne doar în ciorapi, am devenit brusc neinteresant. Am trecut în planul doi. De acolo, am pornit atacul. I-am nimicit. Pe cel care mi-a scos dinții l-am lăsat ultimul. L-am strâns de gât cu ciorapii pentru Dianne.

— I-ai stricat ciorapii femeii, Joe.

— Nu i-am stricat, că erau de calitate. Nu se mai fac azi așa ciorapi. Sunt sigur că Dianne îi mai poartă și acum. Băieții au murit cu zâmbetul pe buze. Ca niște fasciști adevărați. Hitler ar fi fost fericit să le vadă expresia. I-ar fi decorat postmortem.

— Poate că i-a și decorat.

— Poate. De-o viață mă tot gândesc la Hitler ăsta. Acum reiese, din declarațiile medicului său, că suferea de niște flatulații îngrozitoare. Aș zice că mai curând cei din jurul lui sufereau. Mitralia cu fundul fără răgaz. Ca să-și poată trage sufletul, i se prescria un praf pe bază de otravă de șoareci.

Încerc să mut discuția. Detest amănuntele fiziologice de felul ăsta, chiar dacă Hollywood-ul se dă în vânt după. Că nu e film modern fără. De parcă s-ar fi inventat cine știe ce revoluție în cinematografie. Joe regretă că prietenul său I.A.L.

Diamond a murit. Nu mai are cui să-i vândă ponturi pentru filme.

— Suzy frate, așa s-a scris una dintre cele mai oribile pagini ale istoriei: susținută de o gândire bazată pe gaze abdominale. Se spune că istoria s-ar fi scris altfel dacă nasul Cleopatrei ar fi fost mai scurt. S-ar fi scris altfel și dacă Hitler ar fi produs și emis vânturi mai umane. Cred că așa i-a venit inspirația cu camerele de gazare. Știi ce-mi vine să spun, Suzy, într-o conferință de presă adresată lumii întregi?

— Chiar nu știu, Joe. Zău că nu știu ce ai putea spune.

— Aș spune, de Ziua Holocaustului. Priviți-l, oameni buni, pe cel care a măcelărit milioane de evrei și de neevrei: un bombardier anal. Și mai știi ceva?

— Te rog să încetezi, Joe, că mi se face rău!

— Bine. Dar cred că nici Saddam nu stătea mai strălucit cu gazele. Și nici Stalin. Și nici Ceaușescu, mândria voastră.

„Mândria voastră”! Pentru prima oară, vreau să plec de lângă socrul meu. Discuția cu el îmi displace. Nu mai e persoana *vintage* pe care o cunosc. Ci un moșneag acrit. Un Dora cu ouă în chiloții săi de-un alb galben. Care-și pierde *flipper*-ul de nu-l mai găsește nici naiba. Care crede că istoria sângeroasă a lumii s-a scris cu cerneală intestinală. Cine știe, poate că aici are puțină dreptate…

Înainte de a ieși din casă, dezamorsez subiectul.

— Joe, cum a rămas cu Dianne? Mai știi ceva de ea?

— Am corespondat, un timp. I-am promis că, după război, trec să o iau de nevastă.

— Presupun că nu ai luat-o. Ai mințit femeia. Așa ceva nu se face.

— Dacă aș fi mințit-o, aș fi făcut ceva ce se face des. Toți oamenii mint. Dar nu am mințit-o, că n-am specificat după care război vin cu verigheta. Tu nu vezi că nu e o zi de pace pe pământ? Dacă pleacă Dora la Domnul înaintea mea, o să-mi respect promisiunea.

— Nu vorbi așa. Asta în caz că Dianne mai trăiește.

— Astea-s deja amănunte, Suzy. Marile iubiri sunt nemuritoare.

— Nu cred. Am citit o carte: *Dragostea durează trei ani*. Cel care a scris-o e un optimist. Mai zi-mi un lucru: neamțul acela ți-a scos chiar toți dinții?

— Bineînțeles că nu. Restul l-a făcut paradontoza. Rămân la părerea că eroii de război ar trebui scutiți de paradontoză. E încă o dovadă că Dumnezeu are o fire somnolentă.

În drum spre casă, îl recapitulez pe Joe. Mă îngrijorează ateismul lui, partajat cu Dora. Mai tare mă îngrijorează bețivăneala căreia i se dedică. Bețivăneala i s-a reactivat din coniacul dăruit de mine. Am vina mea. Dar cum să-mi imaginez că se va ajunge aici? Iar Dora de ce nu îi atrage atenția?

Sper să nu i se închidă lui Joe cercul. Ca o tăiere împrejur, cum îi place să spună, crezând că totul pornește de la evrei și se termină cu ei. Să nu ajungă el însuși un alcoolic de ăla. La a cărui reabilitare firma noastră contribuie. Cumpărând ceea ce americanul de rând donează către asociații ca *Red Cross, Salvation Army, Planet Aid, Goodwill*. Care preiau donațiile și le prefac în bani. Destinați persoanelor fără adăpost, veteranilor de război, drogaților. Și alcoolicilor, cum tinde să devină Joe. Dacă nu a devenit deja.

Semne de rău augur. Îmi spune tot mai des „frate Suzy”. Și-mi descrie amorurile sale. Nu e de ajuns că le ascult pe-ale lui Ben. Ce-i drept, Joe povestește mai frumos ca soțul meu.

Soțul meu? Am devenit „frate” cu Joe, iar Ben îmi este tot mai nepot. Ce-am ajuns, ca femeie, în toți anii aceștia? Cine sunt eu, în raport cu mine însămi? Mai bine zis, cu mine însele.

Sunt uneori propria mea mătușă. Alteori, obțin mai mult: sunt propria mea soră. Dar cel mai des îmi sunt o simplă colegă de cameră. Cum mi-a fost Ana-Oana, în studenție.

„Ce cauți tu în viața mea?”, sună întrebarea, pusă de un cântec românesc *vintage*.

Dar eu, ce caut eu în viața mea?

Partea a treia

Ziua când pier rățușțele galbene din cauciuc Stalin înmulțit cu Hitler la puterea Mao

1

Tot ce e basm în viața Goldei se șterge definitiv la 29 iunie 1941.

Cu o zi înainte, o undă a răului s-a propagat prin oraș, fisurând toate cristalurile din case și din magazine. O fi generat-o gâlceava focurilor de armă, s-o fi tras de la tunurile și tancurile care mărșăluiau pe străzi în drum spre front, or fi fost de vină loviturile de trăsnet ale zvonurilor sau tensiunea interumană în general, transmisă asupra obiectelor mai delicate? Sau o fi fost, mai curând, un mulaj al „Nopții de cristal”, din Germania anului 1938?

Cert e că orașul pare mai hotărât ca oricând să se încaiere cu el însuși. Ura acumulată în decursul secolelor are, în sfârșit, ocazia de a se descărca. Abia acum se vede inspirația celor care ceruseră autorizație de circulație pe C.F.R. și apucaseră să fugă. Câteva mii plecaseră, alte câteva mii veniseră, odată cu ordinul de evacuare a evreilor din satele Bivolari, Țigănași, Sculeni, Miroslava, Șipote, Răducăneni… Nu se mai știe care și cum.

29 iunie 1941. Ziua care îi sugrumă Goldei rățuștele din cauciuc, galbene cu cioc portocaliu, eliberate cândva în Marea Baltică. Ziua care îi retează de la rădăcină puiuțul sensibil de brad, despre care scrisese o poveste plină de har. Ziua care o convinge definitiv că nu există bombă bună la suflet, care să

nu vrea să sară din avion pentru a ucide. Nu există bombă bună la suflet, pentru că nu există om bun la suflet.

Ziua aceea. Ori de câte ori, în cursul vieții sale ulterioare, ceva cald și bun va fi gata să i se aștearnă pe inimă, imaginile de atunci vor veni cu tancurile și cu armamentul lor greu, pentru a restabili parametrii de îngheț. De acum încolo, Golda nu va mai fi Golduța.

29 iunie 1941. Cum avea să scrie Geo Bogza, prietenul Rozei, în anul 1945, după terminarea războiului, „o dată care pentru alte orașe nu prezintă nici o însemnătate. La București, în duminica aceea, s-a băut și s-a mâncat mult, în fastuoase restaurante de vară, și s-a ciocnit pentru rapida ocupare a Moscovei, despre care cei bine informați știau că este iminentă".

29 iunie 1941. O zi fără nici un fel de scuză. Măcar de n-ar fi caldă și însorită. Măcar de n-ar fi sărbătoarea creștină a Sfinților Petru și Pavel. Măcar.

Mai întâi, Roza deschide geamurile, încercând să numească valsurile difuzate de automobilele care impregnează împrejurimile cu muzică. Ah, Strauss! Imediat ce s-or termina toate, musai va da din nou o fugă la Viena, de data asta cu toată familia, chiar și cu mama. Vor sta pe săturate – două săptămâni, poate o lună –, se vor plimba în parcul de la Schönbrunn, Golda va putea scrie o poveste despre tristețea animalelor de la grădina zoologică de acolo, cea mai veche din lume…

Totuși, ce înseamnă civilizația germană! Ești asigurat că din partea unor asemenea militari cultivați, care îți încântă sufletul cu acorduri muzicale cerești, nu ți se poate întâmpla

nimic rău! Are chef să danseze, face o piruetă la geam cu gâtul arcuit, ca pentru a sorbi mai mult din aerul încărcat cu zumzete al verii…

Când constată cu mirare că polițistul din fața casei nu mai este. Azi e tura celui simpatic, cu mustăcioară subțire, de zici că e pictată cu tuș. Ce-o fi cu el, e prima oară când dispare din post, oare i s-o fi făcut rău? Îi duce câteodată ceai și cafea, îl servește și cu țigări, iar când iau prânzul, așa sărăcăcios cum e pe timpurile astea, niciodată nu-l uită.

Polițistul îi simte îngrijorarea și revine, o oră mai târziu, cu o patrulă bățoasă după el. Confuzia amestecă uniformele, nu se mai știe care e ofițer și care soldat de rând, care român și care neamț, care polițist și care jandarm sau gardian public, să-i pieptene pe toți dracu', la salonul lui de coafură.

Doctorul Oxenberg este invitat să-i urmeze, el protestează că mă cunosc personal cu domnul colonel Chirilovici, dar nu ține. Chiar domnul colonel a semnat ordinul de a vă conduce la Chestură, pentru o mică discuțiune.

Roza cântărește care este șeful patrulei – se pare că militarul neamț, ce chipeș e în uniforma lui elegantă –, îl ia deoparte și-i arată hârtia salvatoare, unde scrie clar că ea slujește cu devotament și pasiune cultura germană, a lucrat chiar la *Antologia nuvelei românești* tradusă în limba dumneavoastră, va apărea după război în mod sigur, și-i indică ștampila convingătoare a Consulatului Italian la Iași.

Ofițerul râde astmatic și-i rupe actul în bucățele, după care îi adresează o ștampilă nemțească pe gât.

— Asta-i adevărata noastră cultură, madame, dacă ai răbdare îți arăt acuși mai mult!

Bunica îi cere mai mult respect, germanul nu înțelege româna, dar un polițist se angajează să-i fie purtător de cuvânt, cu un accent basarabean de baltă, ia de aicișa numaidicât rispiect, carevasăzâcî, băboiu' draculu'. Doamna profesoară de pian Elisa Șoicaț – tratată cu admirație și chiar venerație de generații de elevi, aplaudată în picioare, la concerte, de miniștri, senatori și alte notabilități – primește înmărmurită primul dos de palmă din viața ei, care o răstoarnă pe canapea, stârnindu-i sângele acrit de viață.

Golda țipă și se aruncă lângă bubbe, Jacques tremură, Roza îi pune un pardesiu pe umeri, că nu se știe unde și pentru câtă vreme te duc, dragul meu, deși totul pare o neînțelegere, într-o oră vei fi din nou acasă, îți promit.

Tincuța iese triumfătoare din pământ cu un braț de eșarfe, cravate, fețe de pernă și chiloți de culoare roșie, bolșevică.

— Iaca ce-am dibuit la bolșăvicii ăștia!

Deasupra lor, câteva volume incriminatorii de Esenin, Gogol și Cehov, două-trei în ediții bilingve, alături de cărticica subversivă *Scufița Roșie*, alias *Scufița Bolșevică*. Și câteva partituri de Ceaikovski și Rachmaninov.

Basarabeanul erupe:

— Da-da, krasivo-krasivo, balșoe spasiba, acuma iaca mă dumiresc, cari va sî zâcî noi ni sumicăm mânecili șî ni dăm ortu' popii cu bolșăvicu' di grumaz, iară voi vă îndrujbiți cu dânsu'. Da-da, prieteniți cu dânsu', mâncați împreună șașlâc cu varză murată, beți votcî și trimiteți sămnaluri cătră aviațiune cu chiloții voștri gogoșari roșii, cu poezii rusășți și cu melodii în mânuri.

Germanul își amintește la țanc că este membru într-un cerc de fotografie din Stuttgart, simte intensitatea momentului și

nu vrea s-o piardă, cere o poză de grup cu tot familionul. Golda primește în mână o pereche de chiloți roșii, Roza două eșarfe luate de la Paris în vremurile bune, Jacques o batistă cu monogramă, bătrâna un volum de Esenin și altul de Cehov.

Ca poza să iasă bine, cerceii Goldei, în formă de stea iudaică în șase colțuri, sunt scoși cu de-a sila din ureche. Tincuța moare după ei, că steluța îi inspiră un fulg de nea căzut de Crăciun, neprihănit ca pruncul Isus.

Tot Tincuța zice stați așa, poza n-ari cum sî iasî ghini, cî jâdanu' cel mititel lipsăști, ari o bancî, Liev Bank, șî sugi sângele poporulu' cu dânsa, trebe pușcat pi loc.

Bunica țipă lăsați-l în pace pe băiat, cum să-l împușcați, are doar 13 ani, dar un vecin, Emil Vivoschi, actor la Teatrul Național – de unde o fi apărut? – e de părere că 13 ani la un jidan e o vârstă suficientă, chiar înaintată, în mod sigur exagerată, și atrage atenția onoratei patrule că domnul de față e medic.

Dar, atențiune, e medic din ăla, iertăciune pentru cuvântul păcătos, „pizdar", așa îi spun vecinii de pe stradă, cu talentul artistic cunoscut al românilor. Nu râdeți, că nu s-a îngrădit la clientela jidovească, ci s-a lăcomit și spre ograda creștinului. La el se duceau femeile noastre mai naive să nască, și se crăceau pe masă ca la Doamne, iartă-mă, iar el le băga degetele de le ajungeau până în gât, pângărindu-le. Vai, mă ia cu revoltă numai când mă gândesc, sunt sigur că nu le vâra numai degetele, ci și ștromeleagul, dacă e să vorbim pe față, ca între bărbați. Trebuia împușcat de mult, ceea ce s-ar fi întâmplat, dacă Poliția și Armata nu ar fi fost jidovite.

Un militar din patrulă intervine jignit, măsoară-ți cuvintele, cetățene, îți înțelegem indignarea, dar până la un

punct. Fără exagerațiuni, noi respectăm ordinele care au rațiuni superioare, dumneata nu ai de unde să le cunoști.

Actorul dă înapoi, pardon, persoanele de față se supun regulii excepțiunii, să știți că eu însumi am interpretat rolul unui maior într-o piesă scrisă de nu mai știu cine, am primit aplauze la scenă deschisă.

Jacques se uită ca la o scenă de teatru prost, aducându-și aminte că și ăstuia i-am operat nevasta, a născut prin operație cezariană, i-am făcut și reducere la onorariu, ca între vecini, acum se vede la ce a fost bună reducerea, uite unde duc prostia și domnia.

Răsare din dosul ușii și nasul cârn al lui Ilie, drăguțul Tincuței, numărându-i coastele lui Lev cu pistolul, l-am găsit ascuns într-o ladî în beci, strângea la chept geanta aiasta plinî cu parali șî țâduli.

Germanul deschide geanta și scoate un teanc perfect aliniat de bancnote, *ja-ja*, avem cu ce bea șnaps și bere deseară, se confiscă în interesul victoriei contra bolșevismului.

Pe băiat îl apucă tremuratul, lăsați-mi banii, am acte pe ei, numai că Ilie îi face cunoștință cu dreapta jandarmului, umplându-l de borș, nașterea mă-tii de iudă mititică.

Lev este cel mai fricos adolescent din lume, dar până la bani. Fără să stea pe gânduri, îl încercuie pe Ilie cu mâinile de piciorul drept și mușcă din el ca dintr-o bucată cușer.

Intervine polițistul basarabean care, probând o prezență de spirit demnă de toată lauda, smulge din perete portretul bunicului și i-l face băiatului guler. Ce imagine frumoasă, ar spune un îndrăgostit de artă, privind capul nepotului cum iese semeț din gâtul fleșcăit al bunicului! Ce inspirat a fost artistul,

când a creat o metaforă despre înnoirea neobosită a generațiilor! Artistul este Vitalie Ciobanu, polițist retras anul trecut în România din Basarabia rusificată, gata acum să răstoarne orice situațiune în favoarea lui.

— Ai belit-o, mânzule, ai dat de dracu'! Lev e nume de rus scârnav, dacă nu mă înșăl!

Moment de iluminare generală; lucrurile devin clare. Înainte ca tată și fiu să fie scoși din casă, în plânsetele bunicii și nepoatei, Roza îl trage deoparte pe Lev și îl încurajează:

— Nu-ți fie frică, Lev, nu durează decât câteva clipe!

În iunie 2001, când la Iași va fi organizat Simpozionul „60 de ani de la Pogromul din 29 iunie 1941", mărturiile supraviețuitorilor, puse cap la cap, vor arăta că aceeași formulă de îmbărbătare este rostită simultan de toate mamele adolescenților duși la Chestură:

— Nu-ți fie frică, Lev-Hugo-Haim-Itic-Avram-Iancu-David, *nu durează decât câteva clipe*!

Pe Hugo Rossman – renumit profesor la Institutul Politehnic din Iași – îl vor urmări toată viața cuvintele mamei sale, rostite „cu glas ferm, fără să verse o lacrimă".

Atitudinea și glasul Rozei. Atitudinea și glasul tuturor mamelor evreice din oraș.

În sfârșit, Jacques și Lev ies îmbrânciți, îmbrăcați în pardesie de toamnă târzie. Militarul german rămâne la urmă și îi face semn cu ochiul Rozei, așteaptă-mă puțin, *Liebes*, am să-ți spun ceva important, revin în maximum o oră, cu noutăți.

Roza rămâne să-și panseze mama, să-și panseze fiica, să-și rânduiască gândurile. Ce-s toate astea? Ce se întâmplă, de fapt, în oraș, de sfânta sărbătoare creștină a Sfinților Petru și Pavel?

Ar vrea să-l întrebe pe Carol Drimmer, dar telefonul nu mai are suflare. Să iasă din casă ar fi curată sinucidere.

Prin geam, vede grupuri-grupuri de evrei, împinși cu armele spre Piața Unirii. Pentru a ține brațele sus, sunt ciupiți între coaste cu pintenii baionetelor. Unii duc steguleț roșii în mâini, cu ele se pare că au pactizat cu bolșevicul cel păros. O femeie trece de la grup la grup, căutându-și bărbatul sau fiul. Lasă în urmă un zgomot caraghios, n-a observat când niște draci de copii, asmuțiți de părinți, i-au agățat de coada fustei o tinichea.

Creștinii de pe trotuare fac haz. Cele mai bune bancuri cu jidani le întrețin veselia. Huiduie, când câte unul se împiedică. Îi iau la țintă cu glume și monede; na, să vă săturați de bani. Cine nimerește o barbă de rabin are zece puncte, pentru un perciune lung se primesc doar cinci. Bune și alea, la numărătoarea finală.

E duminică, e sărbătoare, ca într-o sfântă zi de alegeri pentru Cameră. Muzica de vals stă zălog că ăla care a murit ieri are ce regreta. E bine, e foarte bine pentru cei care au votat cu Isus. Dacă e cruciadă, cruciadă să fie.

Singura șansă a Rozei stă în militarul german; oricum, din toată șleahta, el pare cel mai răsărit. O să se întoarcă, așa cum i-a promis? Se mai poate conta astăzi pe seriozitatea germană?

Germanul se întoarce, e german adevărat. Ultima oară când a încercat o cucerire amoroasă, după trei luni de asediu, fata i-a trântit-o, cu acea lipsă de tact pe care doar femeile tinere o pot avea:

— Din păcate, nu văd posibilă între noi o apropiere fizică.

Era o zvârlugă blondă, servea într-o berărie. Nici acum nu-și explică de ce nu a împușcat-o. Cuvintele ei aveau să-i reprime studentului în Biologie Hans Rudiger orice compasiune pentru sexul opus. Războiul e un lucru minunat. Datorită războiului, o să se sature de femei. Fără număr, fără milă.

Se întoarce, în mijlocul patrulei. Știe ce are de făcut. Le închide pe bunică și pe nepoată în debara. Intră primul cu Roza în dormitor. Evreica nu se opune. Îl descheie cu blândețe, îi coboară hainele, îi admiră proporțiile perfecte, de erou antic pregătit să pozeze pentru a fi nemurit prin sculpturi și picturi, îl sărută în locuri nemaigândite și-l duce până la Kehlsteinhaus, să se salute cu vulturii lui Hitler, cu Blondi – câinele lui Hitler –, cu Eva Braun – femeia lui Hitler – și chiar cu Hitler însuși.

Zadarnic speră că germanul va fi singurul. După el, intră Ilie. Roza e încurcată, rușinată, îngrozită. Ilie deține meșteșugul cordelii de la Tincuța. O împinge pe jâdaucă în pat, o întoarce pe cealaltă parte și-i frige un lat zdravăn de palmă la cur. Dar carnea nu joacă bătuta, așa cum își închipuise el, în nopțile lungite de nesomn.

Nu i se scoală și e nervos, se vede că a băut prea mult. Îi bagă degetele, dar știe că udătura nu-i pentru el, ci e rămasă de pe urma neamțului.

Roza tace și așteaptă, când lui Ilie îi coace mintea una bună, bună de tot. Îi potrivește pălărioara pe cap, îi așază o țigaretă în gură, cum o vedea pe pachetul de „Doina”, și constată cu mulțămire că situațiunea se întoarce cu fața la dânsul. De după ușă, se aud strigături de încurajare:

— *Înc-un pic, un pic, un pic,*

Până-ți scap puța-n lindic!
Că mai dulce este puța
Decât tata și mămuța!

Basarabeanul, polițistul cu mustăcioară, ofițerul român de armată și cei doi soldați din patrulă ghicesc, după grohăieli, că porcul a dat de ghindă. Năvălesc înăuntru, zbiară, își refac forțele dintr-o sticlă de rom. O silesc și pe ea să bea. Iar iese ca din pământ artistul scenei Emil Vicovschi, care vrea și el să participe la momentul cultural de o însemnătate unică pentru bunul mers al țării.

— Jos chiloții și la gaură cu toții!

Uniți într-o singură simțire, stropesc glia cu sămânță, pentru viitorul României Mari. O pun pe Roza să aprindă țigară de la țigară, și ea trebuie să pufăie stilat, ca pe pachetele de „Doina”, pentru că „femeia modernă fumează”.

Neamțul privește încântat, întrebându-se dacă e destulă lumină pentru o poză. Apoi, vine cu propunerea ca el și camaradul ofițer român să intre în același timp în doamna evreică împuțită, prin găurile surate, așa cum trupele înfrățite româno-germane intră umăr la umăr în Rusia vrăjmașă. Ofițerul român acceptă cu plăcere:

— Ostași, vă ordon: treceți Prutul!

Pe Roza o apasă plămânii, o rupe bazinul, o ard canalele, o lasă picioarele, o dor toate-toate. Înghite romul, să-i mai treacă. Se lasă la voia lor, la voia sorții. E fum și e voie bună, e cântec și e joc. Ilie chiuie:

— Bre, la noi în Belcești sî zâci cî cini futi o văduvî, ridicî o bisericî!

— Bre, da’ doamna nu îi văduvă!

— O sî fie numaidicât!

Râd de rup patul. Chiar îl rup.

Sunt prea ocupați ca s-o observe pe Golda, stană de piatră în capul ușii. S-a strecurat prin geamul debaralei, să ceară medicamentul bunicii. Bătrânei i se făcuse rău și leșinase.

Fetița a auzit zgomote și a crezut că tata și Lev reveniseră acasă.

2

Dau o fugă la Paris, cu Ben și copiii. E aniversarea lui Oscar. Trebuie să vadă locul unde a fost zămislit. Vrea la Disneyland. O iau și pe fetiță. O privesc și mi se înmoaie inima. E fragilă ca un șoricel de zahăr candel. În creștet, i-am făcut o fântână arteziană din păr.

Stăm cu toții pe o terasă încălzită, la poale de Montmartre. Martie e un februarie *second-hand*. Copiii se duelează *pâtissier*. Țin în mână două fursecuri și le încrucișează. *Touché*, strigă Oscar când își împunge surioara. Fursecurile cedează, e nevoie de altele noi. Cine câștigă, le mănâncă. Oscar câștigă.

Râd cu ei. Ben citește *Paris Match*. Uneori, uită că e un evreu rarisim, care nu cunoaște barem o limbă străină. Dar poate că nu pricepe decât pozele. Mă uit la cartofiorul din centrul feței sale ca la un cartof de la McDonald's. Fără romantism. Nici trecutul nu mai e ce-a fost. Mi-e necaz pe el. Pentru aniversarea lui Oscar, i-a cumpărat un sacou Armani de catifea. Nou, de 2.300 de euro. Dacă n-am murit când am auzit prețul, înseamnă că voi avea viața lungă.

După două zile, ni se alipesc Takafumi și doamna Ligia Palade. Sunt fericiți. Normal. Pentru asta a fost zidit Parisul. Ne îmbrățișează. Încă puțin și suntem nevoiți să chemăm echipajul de descarcerare. Pentru a ne dezlipi din strânsoarea brațelor.

După-amiază, pe Oscar și Rachel îi trimit la Disneyland, în grija unei demoazele care păzește o turmă multinațională de copii. Ea însăși e rezultatul unei încrucișări greu de ghicit: bărbat thailandez cu antilopă gnu, presupun.

Ben și Takafumi merg să-și cumpere bilete la Moulin Rouge. N-au de gând să plece din Paris, fără să se îmbete cu vraja unor euroțâțe.

Doamna Palade speculează momentul, pentru a-mi propune o plimbare de neuitat. Într-un muzeu în aer liber. Cum altfel să ajung în Cimitirul Père Lachaise?

Mă ține de braț, vorbindu-mi despre marele scriitor Mihail Sadoveanu. Care le recomanda persoanelor mai înverșunate plimbări lungi prin cimitir. Vezi cum stau morții ca niște cărți pe rafturi și te faci mai tolerant. Nu e cazul nostru. Suntem prea tolerante. Râdem.

Trecem în revistă cărțile de pe rafturi. Colo e obezul Balzac, dincolo suplul Oscar Wilde. Uite-l și pe La Fontaine, cu peruca lui caraghioasă. N-am cum să-l ratez pe Antoine Parmentier, farmacistul căruia cartoful îi datorează gloria europeană. Îi făcuse *lobby* masiv la curtea regală, iar Ludovic al XVI-lea a pus botul. Și-a împopoțonat butoniera cu flori de cartof. Teribilism propriu regilor și preșcolarilor. La fel ar fi făcut și Rachel a mea. Oscar, nu, e mult mai sobru. Nu concepe că fetele ar putea râde de el.

Nu-l uit pe amicul Jim Morrison, guristul formației The Doors.

— Cânți pe aceeași voce cu îngerii, Jim?

Jim îmi răspunde, cu vocea sevrajului de după:

— Nici posteritatea nu mai e ce-a fost, Suzy. Poate ar fi mai indicat să-l întrebi pe vecinul Chopin despre îngeri. Vezi tu, posteritatea ucide cu plictisul ei. Barem, mi-am făcut prieteni noi. Ne întâlnim așa, ca băieții. Un cartof prăjit, o glajă de whisky, o nară africană de cocaină. Însuflețim cimitirul cu câte un foc de tabără. Numai bun să coacă Parmentier niște cartofi. Și Wilde să-și debiteze paradoxurile. Și La Fontaine să se bage în seamă, cu câte o fabulă. Împreună cu Chopin și Enescu, le așezăm pe toate în cuibare muzicale. Ne mai și certăm, că ținem de mentalități diferite. Dar în nouă din zece cazuri, reușim să cântăm ceva onorabil. Balzac salivează pe margine. E de modă veche. Și balonat.

Doamna Palade pășește în felul ei *vintage*. Din mers, așterne în fața mea o strofă de Esenin. Întâi în rusește, apoi în românește. De aia o iubesc: că mă face să.

— „Pe cârlionții zilelor senine,
Voi rătăci spre-un trai curat ori strâmb,
Și cel mai bun prieten, pentru mine,
Va ascuți cuțitul din carâmb.”

— Dumnevoastră ați tradus-o?

— Nu, nu eu. Ieșeanul nostru, George Lesnea. El e întâiul tălmăcitor din Esenin. El e maestrul. În urma lui, se întinde stepa.

Îmi povestește de cea mai frumoasă postfață la un volum de Esenin. Scrisă în 1937, de Ionel Teodoreanu. Știe că Teodoreanu e maestrul meu. Stătea la Pensiunea Wagner, în Cheile Bicazului. Era acolo și Mihail Sebastian, „bun și voios camarad”. Care lucra la piesa *Jocul de-a vacanța*. Unde Pensiunea Wagner avea să apară drept „Pensiunea Weber”. Decorul acțiunii.

Într-o seară, scria Teodoreanu în postfață, din neguri s-a ivit George Lesnea. „Cu toate glodurile Carpatului pe bocanc”. Le-a spus, „atunci și deodată”, poeme de Esenin. Pentru început, „Cântecul cățelei”. Ceilalți îl ascultau, în jurul focului de tabără. „Avea mătasă și fluier în glas, iar alteori șuier de bici și o scrâșnire, și câteodată ca un scâncet de cocoare.” La urmă, a recitat „Vulpea”. Și toți de acolo au știut că „Lesnea adusese din Rusia un pui de Mioriță”. Pentru care plătim și acum taxe vamale. Și au mai simțit că „e o tristețe sfâșietoare în tot ce-i prea frumos”.

Lesnea a zvârlit poemele pe foc și a dispărut în noapte, „cu sufletul pe umăr ca un șoim”. „Așa a plecat Villon, odinioară”, din Paris. Așa a plecat Teodoreanu din Iași, înainte de război. Așa a plecat Ligia Palade, tot din Iași, spre Takafumi. Lui Morrison i-ar fi plăcut să-l cunoască pe Lesnea. Și pe Ionel Teodoreanu. Și pe doamna profesoară. Pe mine mă știa bine. Și pe Esenin.

Mă simt ca pe vremuri. Fermecată. Și-mi aduc aminte de-o zicere de-a lui Joe. Că abia ăla e bărbat adevărat, care știe să înmoaie totul într-o femeie.

Morrison, Esenin, Lesnea, Teodoreanu. Bărbați adevărați. Cu o mențiune pentru ultimul. Cum am stabilit deja.

Bistroul Père Lachaise, locul unde se servește un cocteil amețitor. Fiecare secol contribuie cu licoarea lui. Amestecul te dovedește. Dar a doua zi nu te doare capul, doar sufletul. *Pour les connaisseurs.*

Ajungem în sectorul de fițe. Fițele *post-mortem* au în ele iluzia eternității. Locuri de veci, cumpărate de bogătanii lumii. Cui nu-i convine să stea alături de stele, pentru eternitate?

Bine că nu gândesc cu voce tare. Doamna profesoară mă informează:

— Știi, dușenka, sufletelule, nu mi-e scris să fiu vecină cu Ion Creangă.

— Poftim???

— Sunt nevoită să-mi vând locul de veci din Cimitirul Eternitatea, de la noi din Iași. Acolo unde e înmormântat Creangă.

— V-aș ajuta să-l vindeți, însă specialitatea mea e *second-hand*. De ce să-l vindeți, ați ajuns la concluzia că sunteți nemuritoare?

— Nemuritoare… Uită-te în jur. Sunt pline mormintele cu nemuritori.

— Atunci?

— Takafumi mi-a făcut un cadou romantic, la ultima aniversare. A cumpărat două locuri în Père Lachaise.

— Vă invidiez. Îmi promiteți ceva?

— Orice.

— Din când în când, să-i recitați lui Jim Morrison din Esenin. În limba rusă.

— Promit. Dar poate că o să vii și tu, la o bucată de vreme. O să încingem câte o serată de pomină. Muzică și poezie. Poate și dans.

— Nu-mi place să dansez.

— Te acopăr eu. Père Lachaise are și cartier evreiesc, să știi. Familia Rothschild deține și ea o reședință aici. O grămadă de baroni și baronițe, numai lume bună. Poate facem și un bal mascat. De ce nu?

Sunt pe lume niște înțelepți-contrabandiști, care pretind că nimic nu e întâmplător sub Soare. Știu ei sigur asta. Au primit asigurări de la Dumnezeu în persoană. Care le-a explicat planul de dezvoltare a planetei. Totul este gândit de dinainte, acolo sus. Fiecare eveniment important face parte dintr-un proiect ceresc.

Nu-s de acord. Dimpotrivă, eu văd peste tot mâna unui cârpaci. Poartă numele hazardului. Un croitor care scoate de la o mașină Singer contrafăcută haine aparent noi. Folosind bucăți vechi și uzate. Un peticar.

Țin legătura cu istoricul Sever. Mă interesează fiecare nou rezultat al muncii sale. Din acest punct de vedere, sunt mai evreică decât toți Bernsteinii la un loc. Severică îmi trimite prin email cópii ale documentelor găsite în arhive. Îmi trimite cărți. Și declarații de-ale soțiilor și mamelor celor măcelăriți în Pogromul ieșean. Mereu îmi trimite câte ceva.

Bărbatul acesta morocănos scoate la iveală adevăruri neplăcute. Istoria sparge cristaluri prețioase din vitrina națională. Patriotismul, conceput pentru strălucirea eternă, e prefăcut în tinichea. Decenii în șir, responsabilitatea pentru măcelul de atunci a fost bifată necinstit în dreptul naziștilor.

Aurel Karețki și Maria Covaci sunt doi istorici care au scris sub steagul Partidului Comunist Român. În 1978, Editura Politică le-a publicat cartea *Zile însângerate la Iași*. La pagina 45, autorii nu se mulțumesc să creeze un personaj fictiv. Se lăcomesc și creează un grup de personaje fictive. „O formațiune SS, cu punctul de comandă într-o clădire de pe Strada Ștefan cel Mare”. Care s-ar fi ocupat cu programarea Pogromului. Așa susține fericitul cuplu de istorici. Trecerea timpului predispune la ficțiune.

Minciuni. *Copyright*-ul Pogromului e proprietatea autorităților române. De punerea în practică s-au ocupat militarii, polițiștii, jandarmii. Legionarii, care de mult pândeau ocazia. Și o parte a populației creștine a orașului, aţâţată de hămăiala neostenită a propagandei.

Participaseră și germanii la măcel, dar la modul răsfirat. Doar nu erau fraieri, să-și refuze plăcerea de a spinteca niște evrei. Și de a viola câteva evreice. Le cunoșteau pe dinafară, era timpul să le vadă și pe dinăuntru. Peisaje iudaice, captate din lumina vaginului.

Cine mai știe azi cu precizie ce-a fost și cum a fost?! Istoria se dă cu boieli muierești. Nu i se mai disting trăsăturile, de la abundența de fard și rimel.

Totul este întâmplător.

Întâmplător am venit, anul trecut, într-o vizită-fulger, la București. Întâmplător am ajuns pe Bulevardul Ion Mihalache. Întâmplător m-am nimerit la poarta Cimitirului Evreiesc. Întâmplător am zis hai să intru puțin. Pentru Iosif Sava, ieșeanul. Cel care mă învățase notele iubirii pentru muzica simfonică. Prin emisiunea sa radiofonică *Invitațiile Eutherpei*, difuzată duminica, între orele 13 și 14. Când mama ne pregătea nutrie în sos de vin. Iar tata umbla prin casă în maieul lui cu găurele umplute cu păr cărunt și în chiloții oleacă rupți. Iar frate-meu se chinuia poznaș să deranjeze antenele televizoarelor la care vecinii prindeau posturi rusești.

Iosif Sava. Iosif Segal, în certificatul de naștere. Camarad de nume cu Marc Chagall. Și ăsta se născuse Segal. Marc Chagall, Moishe Segal.

Vocea inconfundabilă a lui Iosif Sava îmi purta inima cu gonguri baritonale. M-am așezat pe o bancă de piatră. Aproape de poarta Cimitirului, lângă capelă. Picioarele, armele mele vitale, dădeau semne de trădare.

Nu mi-am tras bine sufletul, că am remarcat pe spătarul băncii o fotografie luată din demi-profil. Un cap și un păr cu dezertări chelioase, de ziceai că actorul Paul Giamatti era cel pozat. Dedesubt, o placă inscripționată. „În amintirea scumpului nostru avocat George Altein – Gherșin Ben Aron – omorât de bandele fasciste la 29 iunie 1941, în trenul morții Iași-Podu Iloaiei.”

Banca era rece ca o stivă de morți. Mi-am scos mănușa, să pot mângâia fruntea înălțată de începutul pleșuviei. Care o fi povestea ta, măi omule? Cine ți-a luat bilet în trenul morții? De ce nu ai prins loc la geam? Fiindcă erai mic și pirpiriu?

Știam că aceia care apucaseră să stea la marginea vagoanelor supraviețuiseră. Cei voinici, cu vână-n braț. Doar ei căpătaseră dreptul de a respira. Prin nara șipcilor orizontale, bătute ermetic de angajații Căilor Ferate. Care se distrau spărgând capete evreiești cu ciocanul de verificat roți de tren. Niciodată, un ceferist n-a știut de ce sunt izbite roțile cu ciocanul.

Întâmplător prietenul Severică e și el în Franța. Cu o conferință de-a lui, la Montpellier, pe seama gropilor comune de care am pomenit. Descoperite în Pădurea Vulturi, lângă Comuna Popricani, la vreo zece kilometri de Iași.

Vine special la Paris, să mă vadă. Suntem prieteni. Are obișnuita lui geantă, cadou de la mine. Nu știe că e *second-*

hand. Are și mina lui sobră. Nici de ea nu se desparte. Ne așezăm într-o cafenea, lângă Universitatea Sorbonne.

Întâmplător scoate din servietă câteva documente. Pentru mine. Pe câteva pagini, declarația unei văduve a Pogromului.

Întâmplător e văduva lui George Altein. Cel cu banca din Cimitirul Evreiesc din București. Femeia scrisese povestea soțului.

Casa lor se afla în Iași, la colțul dintre străzile Vasile Conta și Nicolae Gane. Un corp al clădirii era folosit ca birouri și locuințe de Consulatul Italian, încă din iulie 1940. Consulul, Augusto Santorio, era un aristocrat.

La 22 iunie 1941, a început războiul.

Mărturisea soția lui George Altein: „Odată cu declanșarea operațiunilor militare, Consulul nu mai dormea noaptea la Consulat, ci la o vie a familiei Filiodoni, situată la Bucium”.

Buciumul e un deal, dincolo de capătul orașului.

Cu câteva zile înainte de Pogrom, „Consulul ne-a propus stăruitor să plecăm și noi – respectiv soțul meu, fiica și cu mine – pentru un timp din Iași, pentru a ne stabili la Bucium; la opoziția soțului meu, care afirma că are treburi zilnic la Iași, Consulul s-a oferit să-l aducă în fiecare dimineață, iar seara înapoi, urmând să circule împreună în mașina Consulatului. L-am refuzat, neputându-ne hotărî să lăsăm casa de izbeliște”.

Refuzurile costă. „În noaptea de 28 spre 29, la semnalul de alarmă aeriană, am intrat cu toții într-un adăpost, vis-à-vis, la familia Packer. De acolo, unii au mai ieșit să vadă ce este pe afară, așa am aflat că în dreptul casei noastre soldații români instalaseră o mitralieră, care acționa. Mai târziu, în adăpost a intrat o patrulă militară a armatei române, comandată de un

ofițer. S-a interesat cine este locatarul casei noastre; soțul meu și-a recunoscut calitatea, după care ofițerul l-a poftit să iasă. Ieșind, a putut observa că într-o curte învecinată erau deja adunați evrei. Cei din patrulă l-au maltratat pe soțul meu, pe motiv că din podul casei noastre s-a tras. Bineînțeles că, orice s-ar fi întâmplat, lucrurile s-au petrecut în lipsa noastră, noi fiind în acest răstimp în adăpost."

Oftez. Cât de neînsuflețite sunt cuvintele văduvei. Bătute la mașina de scris, în data de 7 ianuarie 1984. „Maltratat". Ce se ascunde în spatele acestui „maltratat"? Dinți pisați cu patul puștii? Maxilar fracturat, în urma căruia te hrănești luni întregi doar cu zemuri? Lovituri de bocanc, care rup sau doar fisurează coaste și dor juma' de an până se vindecă și nu poți nici respira, nici râde, nici ofta?

Mai scria femeia că dimineață au fost mânați cu toții spre Chestură. De unde au fost eliberate doar ea și fiica. „Nici pe drum, nici acolo, n-am văzut acționând unități militare germane."

Avocatul Altein a rămas prizonier. A rezistat măcelului din curtea Chesturii, când fiecare nou-intrat era întâmpinat cu lovituri de bâtă în cap. A rezistat și focurilor de mitraliere. Care au tras în plin, după-amiază, la ora 15.

În dimineața de 30 iunie, a fost suit într-unul din cele 27 de vagoane cu evrei vii ale trenului Iași-Podu Iloaiei. Încă trei vagoane au fost umplute cu cadavrele celor deja rezolvați în cursul nopții. Garnitura a fost gata de plecare la ora șase, dar a pornit abia la 11,10. Pe podeaua vagoanelor, s-au uns un strat de bălegar și altul de var nestins. Ca temperatura canicului de iunie să crească mai dihai.

În aceeași zi, Santorio a revenit în Iași și „a aflat cu stupoare cele întâmplate cu noi”. Consulul a plecat cu mașina pe urmele trenului. Împreună cu Valfredo de Bonzo, comandantul trupelor italiene. Și cu scriitorul Curzio Malaparte, corespondentul de război al presei italiene.

Tot ce au adus înapoi a fost actul de deces pentru văduvă. Și ideea pentru câteva capitole din romanul *Kaputt* al lui Malaparte. Unde pe consul îl va chema Sartori.

Capitole prefăcute de regizorul Radu Gabrea în filmul *Călătoria lui Gruber*. Ieșit pe piață în anul 2009. Cu avocatul Altein transformat în medicul alergolog Gruber.

În avionul spre Washington D.C., recapitulez povestea. Mi se rupe inima de mila pentru femeie. Cuvintele ei, atâta de seci. A fost declarată văduvă de război, în anul 1949. Cu plata pensiei restante, din 29 iunie 1941. Văduva nr. 1082.

Pentru a primi pensia, noul patriotism de tinichea i-a cerut un ultim preț. Rezultat al unui adaos – comercial și istoric – impus de comunism. Să mintă pe placa de marmură, unde-și plângea soțul. Pe banca de piatră din Cimitirul Evreiesc din București, unde m-am odihnit eu. „Ucis de bandele fasciste.” De bandele fasciste, adică de un accident al istoriei noastre.

Ben mă trage de mânecă:

— Cine-i ăla cu care te-ai întâlnit la Paris? Ce ți-a dat să citești, de ești căzută pe gânduri? Ai pe altcineva, vreau să spun un *lover*?

Fuck you, cu loverul mă-tii de prost! E gelos.

Fix în momentul acela, fix în avionul spre Washington D.C., îmi vine să-l omor cu mâna mea. Gândul că sunt măritată cu un ciomag începe să mă doară.

Îmi simt bărbatul ca pe o tumoră pe creier.
Și alta pe inimă.

3

Golda nu mai văzuse goliciune bărbătească decât la statuile grecești din albumele de artă. Unde nu arăta tocmai rău, dar nici bine, fiind vorba de starea aceea mută a organului, care nu spune nimic unei fetițe curioase. Știa esențialul despre sexualitate, la modul poetic, și auzise râzându-se copios la gluma că dragostea e un cuvânt inventat de evrei, ca să obțină gratuit ceea ce la bordel sau la colțul străzii se capătă cu parale. Privea pierdută la cinema buzele femeilor topindu-se în ale bărbaților, dar cum anume se petreceau lucrurile, după ce sărutul era mântuit, trecea în sectorul închipuirii.

Mereu atent la semnalele pieței, Lev se oferise în câteva rânduri să-și dezvăluie puța, pentru diverse tarife, dar viermișorul acela tâmpit, așezat plin de sfiiciune pe săculețul cu ouă, temător să nu le fisureze coaja, nu fusese capabil s-o lumineze. Odată, Lev i-a cerut o mie de lei – bani primiți de ea de la domnul Drimmer, cu ocazia sărbătorii de Hanukkah – pentru a-și trezi viermișorul, și-atunci Golda a contemplat magia care le fermeca pe femei, încă de la Facerea lumii. Mângâiat cum se cuvine și stimulat din cancelariile secrete ale creierului, viermișorul s-a arcuit semeț, împingându-și spre public pieptul de dansator. Ca niște castaniete pulsând de energie, bilele din sac s-au oțărât și ele, gata să sprijine din culise evoluția scenică a maestrului.

Distanța de la puțica angelică a lui Lev la țepușele căpățânoase, lustruite cu unsoare și așezate pe grămezi de lână scărmănată, ale celor care-i sufocă mama, se arată Goldei imposibil de parcurs. Dunga văruită cu păr murdar care separă fesele pătrate ale polițistului basarabean, picioarele strâmbe și noduroase ale lui Ilie, furunculul exploziv de pe coapsa ofițerului german, ouăle care pendulează înnebunite în sacul domnului Vicovschi, gata să se desprindă și să aterizeze într-o omletă împuțită pe podea, carnea albă a mamei împunsă de mușchiul afumat care se schimbă cu rândul, putoarea de sudoare ațâțată cu tutun înecăcios și băutură gloduroasă; toate îi strivesc sufletul, canalizându-se într-o ură oarbă adresată lumii întregi.

Nu, nu spre așa ceva conduceau sărutările pe care le urmărise topită pe ecran la Trianon; nu, nu putea fi asta contopirea feerică dintre femeie și bărbat, pe care intenționa să o cânte toată viața, în poveștile ei de la Hollywood. Așa ceva merită cântat cel mult la cârciuma din colț.

Golda uită complet de medicamentul bunicii. Rostogolită ca o bilă de popice de mâna răzbunării, se prăvălește pe scări și se lasă înghițită de stradă. Știe ce are de făcut, știe prea bine. Își va căuta tatăl și fratele, le va povesti ce se petrece acasă, iar ei doi își vor lăsa treburile baltă și vor veni într-un suflet, pentru a o salva pe mami din țepușele ălora. Cu talentul lui de negustor, Lev îl va convinge pe polițistul basarabean să-i vândă pistolul, oferindu-i un preț peste putință de refuzat, apoi îi va împușca pe toți.

— Poc, poc, poc!

La urmă, le va reteza spurcăciunile și le va arunca la câini, dar numai după ce tati – chirurg neîntrecut – îi va opera pe

viu furunculul germanului, că nu se cade să apari în fața lui Dumnezeu murdărit de bube.

Puhoiul străzii o înghite ca pe o firimitură. Strada spumegă, strada pârâie, strada clocotește, strada urcă spre cota de înec. Pârâiașe iudaice se adună cu mânie de pe arterele laterale, vărsându-se cu muget în râurile principale, ce conduc spre marele lac de acumulare de la sediul Chesturii de Poliție, din Strada Vasile Alecsandri.

Nu mai e loc de milă. Mâinile prizonierilor, obligate să stea ridicate, cerșesc atenția unei divinități care nu stă prea bine nici cu văzul, nici cu auzul. E în zadar. Acolo, sus, toată atenția este îndreptată spre sărbătoriții creștini Petru și Pavel, care suflă voinicește în lumânările din tortul de ziua lor. Baionetele soldaților imprimă direcția și ritmul de mers, bâtele civililor anulează de pe trotuar tentativele de-a ieși din formație, certificând că oina cu capete evreiești rămâne sportul național românesc.

Nefericiții își primesc porția fără să protesteze. Butonul de sonor al gemetelor este dat la mic, dezechilibrele se sprijină unul pe altul, suflarea este dreasă din mers, odată cu recâștigarea poziției verticale. Oamenii sunt preocupați mai mult să-și pipăie banii ascunși în căptușeala hainelor, decât rănile. Abia au timp să-și scuipe dinții muribunzi, care le lasă gurile înecate cu sânge.

Din zece în zece metri, câte un trosnet de vreasc osos ține veselia creștină de pe margine trează; la fiecare jumătate de minut, un trident format dintr-o barbă și doi perciuni e smuls în urale sau aprins cu chibritul. Gloanțele gonite dau sărbătorii brânciuri noi, ca la un concurs hipic. Merită să te

uiți: spectacolul e mult mai ochios ca jocul de artificii de Ziua Majestății Sale Regele.

Pentru a nu deranja deplasarea constantă a iudelor vii, iudele moarte sunt împinse în lături și abandonate la mal, ca niște epave încărcate cu pradă. Acolo le așteaptă roiuri de termite orășenești; în doar câteva clipe, hainele și încălțămintea dispar rontăite de foamea de înnoire. Cadavrele sunt dezbrăcate cu mâini dibace, rămânând goale și neajutorate, așteptându-și cu resemnare casarea, de parcă ar fi manechinele vechi și uzate din magazinele de modă de pe Strada Lăpușneanu.

A doua zi, gospodinele Iașului vor bate una la ușa celeilalte, pentru a schimba între ele soluții de eliminare a petelor de sânge, a petelor de praf de pușcă, a petelor de… Da, e jenant, dar trebuie spus: a petelor de murdărie intestinală. Nu se vor mulțumi să schimbe soluții de curățare, vor schimba chiar și hainele unele cu altele, când mărimile nu vor cădea pe om cum trebuiește.

— Vecină, te interesează un taior mov, pentru o femeie mai plinuță, așa, ca matale? L-am cârpit în piept, să nu se cunoască urma glonțului. Zici că dai la schimb o pereche de pantaloni? Să vedem dacă-i vin lu’ Mitică al meu.

Golda urmărește cu durere cum morții își pierd demnitatea, odată cu hainele. Taioare fidele taliei și sacouri la două rânduri de nasturi, cravate mătăsoase și cămăși de bumbac, fuste ca acordeoanele și pantaloni de stofă, șepci în carouri și pălării cu panglică, pantofi lustruiți și bocanci trainici, șosete groase și ciorapi de nailon trec cu viteza luminii de pe corpurile incapabile să protesteze în saci încăpători, aduși special de gospodari și de gospodine. Gurile

morților rămân căscate în urmă, părând să strige mai curând după haine și după dinții de aur smulși cu cleștele de cuie, decât după viața pierdută.

Un muribund, trezit din senin când chiloții îi sunt trași de pe el, își încleștează degetele pe cutele bumbacului, cu ultima răbufnire a pudorii. O lovitură cruntă de ciocan cizmăresc îi deșteaptă ultimul sânge, îndreptând lucrurile pe făgașul normal.

Privirea Goldei, rotită cu groază miloasă de la pubisul dezgolit al bărbatului, nimerește pe o femeie care zace alături. Are gura deschisă, ca o cântăreață de operă. Buzele acestea, învelite frumos cu ruj, ce cuvinte or fi purtat pe ultima lor suflare? Numele cuiva drag, oare? Al soțului, al drăguțului, al copilului? Sau or fi cerșit îndurare de la soldatul care o fi acuzat-o – în delirul de nevindecat ce tulbură mințile orașului – că se rujase anume pentru a semnaliza cu buzele avioanelor sovietice?

Fără să-și risipească energia cu asemenea dileme, o gospodină tânără îi jupoaie ciorapii fini, preocupată să nu piște vreun fir, ceea ce ar fi cu adevărat o tragedie, în condițiunile date. Ciorapii trași dezvelesc coapsele acoperite cu puf blond, genunchii fermi și degetele lungi, încununate cu migdale de ojă roșie.

Iar roșu. O fi semnalizat și cu ele avioanelor rusești, fluturând picioarele în aer, cum face uneori mami, când citește fericită în pat?

Mami! Golda își amintește că se află pe stradă nu pentru a boci alături de victime, ci cu scopul precis de a-și găsi tatăl și fratele, pentru ca împreună s-o salveze pe mami de la umilința la care o supun membrii patrulei. Și-apoi,

medicamentul bunicii, cum de-a uitat de el? Are de gând să meargă împreună cu tot șuvoiul spre Chestură, iar acolo să ceară să-l vadă pe comandantul neamț. O să-i explice clar, întrebuințându-și cunoștințele de limbă germană, că e nevoie urgentă acasă de tata și de Lev.

Mărește ritmul pașilor, dar graba o face să calce drept într-o baltă de sânge cu clăbuci. Piciorul schiază, nu se mai oprește. Golda alunecă și cade pe derdelușul vâscos, lungindu-se lângă un bărbat rămas doar în șosetele care se uită cu reproș la soarele de iunie, prin găurile din dreptul călcâielor. Nu apucă să facă diferența între sângele ei și cel al mortului, că două hultănițe simt prada și se reped pe ea, trăgând de pantofi și de rochiță.

— Vă rog, lăsați-mă, doamnelor! Sunt vie, nu moartă!

„Doamnelor”. Mami și bubbe o învățaseră să se adreseze doar cu „doamnelor”; până și țărăncilor din piață le spunea „doamnelor țărănci”. Una dintre agresoare o prinde de-o aripă și o trage mai harcana, mai la îndemână, iar cealaltă îi așază peste gură o pălmoaică grea ca pietroiul din butoiul cu murături.

O să moară, știe că o să moară îndată, dar și mai tare o îngrozește gândul că va rămâne dezbrăcată în stradă și nu are chiloții tocmai curați pe ea, de la fricile aduse de ziua de azi. Dar îi vor lăsa oare doamnele bătăușe chiloții pe ea, o vor ierta măcar de chiloți? Mâna femeii e acră și miroase puturos a untură de porc. Cu forța pe care i-o aduce omului frica, Golda își învinge scârba și își înfige dinții.

— Ah, ’tu-ți gura mă-tii, pui de jidaucă! Las’ că vezi tu cum îți scoate tanti Mărioara sângele afară! Cristoșii mă-tii de chișorcoasă!

Palma femeii aproape că îi zdrobește în cădere obrazul. Golda e amețită, cu oasele de vată. De-ar fi tata aici, de-ar apărea el în clipa asta, să o salveze, iar apoi să meargă împreună să o scape și pe mami:

— *Mein Vater! Mein Vater, hilfe!* Tată, ajutor!

Toată viața se va întreba de ce îi vine să vorbească, în clipa aceasta, taman în limba germană. Se antrenează involuntar pentru discuția de la Chestură, cu comandantul german?

— Fetița mea!, îi răspunde pe loc un rabin cu fața înecată de păr, căruia câțiva frizeri de ocazie îi sucesc mâinile la spate, pregătindu-se să-i dea foc la barbă și perciuni.

— Lăsați-i în pace pe amândoi! *Los, verschwindet!* Valea, dispăreți!

Ordinul autoritar, venit din gura unui ofițer german, aerisește locul. Gospodinele și derbedeii fac cu durere în suflet pasul înapoi, consolați doar de cantitatea enormă de jidani buni de jumulit, care apar mereu în strada principală, mânați în turme către sediul Chesturii.

— *Sprichst du Deutsch, meine Kleine?* Vorbești germana, micuțo?

— Da, da, i-am pus profesor de mică, răspunde bărbosul.

— Nu pe dumneata te-am întrebat. *Erzähl mir etwas Schönes über dein zuhaus*; spune-mi ceva frumos de acasă.

Batista ofițerului îi curăță locul însângerat de deasupra ochiului, unde a izbit-o gospodina. Apoi, îi pune cât de cât ordine blândă în păr. Golda e încă buimacă. Nu trebuie să stea plăcintă, știe că domn' ofițer așteaptă de la ea ceva duios de la el de-acasă, care să-i înmoaie puțin inima, în curs de pietrificare de la grozăviile războiului. Dar mai știe că nu o s-o aștepte prea mult. Face apel la memorie, o roagă frumos s-o

ajute, toată speranța îi stă în memorie. Are nevoie de un vers german convingător, de un petec de basm…

Oricât se muncește, singura imagine clară, care-i vine în minte și nu mai vrea să plece, e a rățuștelor din cauciuc, galbene cu cioc portocaliu, eliberate de ea în Marea Baltică, la Warnemünde, într-una din vacanțele fericite, petrecute cu mami, tati și Lev. Le vede plutind, le aude măcăind, înconjurate de pui pufoși.

Rabinul privește când la pistolul de la cingătoarea neamțului, când la fața lui turnată în beton, când la fetița cu ochi sperioși, care nu dă semne că ar mai avea darul vorbirii. O imploră pe limba mutească să spună totuși ceva, ceva salvator pentru amândoi, ceva inspirat, care să-l îmbuneze pe cel ce dispune de viețile lor. Altfel, e conștient, îi așteaptă glonțul în ceafă.

În sfârșit, copila se-ndură să deschidă gura:

— Mi-am eliberat rățuștele din cauciuc,
În apa Mării Baltice, la Warnemünde,
Mi se păreau prea triste în cada mea de baie,
Unde pluteau fără să măcăie.
Așa am crezut de cuviință,
Că merită mai mult decât un viitor de cauciuc sintetic.
Astăzi, ele măcăie de fericire,
Schimbă ocheade de smarald cu farul de pe țărm,
Se înalță cu pescărușii
Și înoată cu suratele lor băștinașe,
Care nu le scot ochii pentru că sunt diferite,
Galbene cu cioc portocaliu,
Ci le iubesc, tocmai de aceea.
E o încântare să le observi cum clocesc ouă împreună

Și cum dau lecții de prins pește puilor sfioși,

În Marea Baltică, la Warnemünde.

— Cine-i poetul care a scris versurile?

— Eu, spune Golda. Nu le-am scris încă, mi-au venit acum în minte.

— Tu? Ai fost vreodată la Marea Baltică?

— Da, vară de vară.

— Până când?

— Până când nu am mai mers. Până au început problemele, răspunde bărbosul perciunat în locul ei. Dar o să mergem din nou, după ce s-or termina toate astea.

Ofițerul german nu se mai răstește la el că se bagă în vorbă ca musca în curul calului. Pentru câteva minute, sunt doar ei trei pe o insulă pacifică, în mijlocul unei mări a cărei furtună este îmblânzită de plutirea unui cârd de rățuște galbene cu cioc portocaliu.

— Eu sunt din Hamburg. Mergeam adesea să înot în Marea Baltică. Cred că ți-am văzut rățuștele, dar nu mi-am dat seama că sunt din cauciuc. Le-am și fotografiat. Cunosc foarte bine și farul din Warnemünde. Într-adevăr, trimite ocheade de smarald.

— Cele mai de smarald, domnule ofițer, cele mai de smarald! Ocheadele alea pot fi vândute lejer în magazinele de pietre prețioase.

— O să dau ordin unui soldat să vă conducă acasă. Dar, mai întâi, rățușcă galbenă cu cioc portocaliu, vreau să-mi faci un serviciu. Scrie-mi versurile în carnet. Uite, aici! O să le trimit fiicei mele, Anne, de ziua ei.

Ofițerul scoate capacul unui stilou de aur, confiscat cu o oră în urmă de la un subofițer. Acesta îl primise de la un evreu,

care sperase ca prostul că va scăpa de glonț. Golda umple două file de carnet, cu scrisul ei mare, blând și generos la început, schimonosit și mic la ultimele versuri:

Ich habe meine Gummienten,
In die Ostsee, bei Warnemünde, entlassen,
In meiner Badewanne, wo sie ohne zu quaken schwammen,
Erschienen sie mir zu traurig.
So dachte ich, das wäre angebracht,
Und dass sie mehr verdienen als eine Zukunft aus synthetischem
Gummi.
Heute quaken sie glücklich,
Wechseln smaragdene Blicke mit dem Leuchtturm am Ufer,
Erheben sich mit den Möwen
Und schwimmen mit ihren eingeborenen Geschwistern,
Die ihnen nicht die Augen ausstechen nur weil sie anders sind,
Gelb mit orangenem Schnabel,
Sondern lieben sie gerade deshalb.
Es ist ein Vergnügen, sie zusammen beim Brüten zu beobachten
Zu sehen, wie sie den schüchternen Kücken das Fischen
beibringen,
In der Ostsee, bei Warnemünde.

Rabbi știe că Dumnezeu în persoană i-a trimis-o pe fetiță în ajutor, să-l scape cu viață. Altfel, ar împărtăși soarta

bătrânului rabin Haim Rabinovici, de 84 de ani, omorât la meciul de oină de la Chestură, cu o lovitură strașnică de bâtă. Sau poate c-ar supraviețui măcelului de acolo și ar fi mânat spre gară, într-unul din cele două convoaie, rânduite în cursul nopții.

Ar fi îmbarcat apoi în vagoanele, burdușite cu oameni, ale trenurilor care vor porni spre lagărele din sudul țării. Primul va pleca la ora două, dar se va întoarce după câțiva kilometri, pentru a părăsi Iașul la patru și un sfert. Al doilea o va lua la drum la ora 11,10, după o așteptare de cinci ore. Ambele vor curge lent pe căile ferate, eliberându-și primele grămezi de leșuri la Târgu Frumos și Podu Iloaiei, localități situate la doar 40 și respectiv 20 kilometri de Iași.

„Mort-copt”, mereu s-a întrebat de unde vine expresia asta. Din cei morți-copți în vagoane, lichide vâscoase se vor scurge ca niște cerneluri de scris cereri zadarnice de grațiere. Acolo s-ar afla și el, alături de mai tinerii săi colegi rabini Grainik Șloime, de 28 de ani, Pantelimon Ciobotaru Aron, de 21, și Solomon Iancu, de 42. Ori alături de prietenul Meilih Bercovici, de 60 de ani, rabin oficiant la Sinagoga Noch Botoșanăr, din Strada Bucșinescu.

Norocul îl ferește de așa soartă. Rabbi strânge cu drag aripioara rățuștei cu cioc portocaliu. Golda, așa o cheamă. Bine că ofițerul neamț nu a pus la îndoială că este într-adevăr fiica sa. Merg în tăcere, cu soldatul german în spate. Cine îi vede poate să creadă că sunt conduși la un interogatoriu care se va termina prost, ca toate interogatoriile din duminica aceea.

Trec de zonele fierbinți pavate cu leșuri, acum sunt undeva în sudul orașului, în Cartierul Podu Roșu. Golda calcă pentru

prima oară în acea zonă, locuită în proporție covârșitoare de evreimea săracă.

Rabbi speră ca soția și fiica, pe care le-a lăsat acasă plângând, să se fi salvat. Nu poate decât să se roage pentru asta. O să le caute mâine în amănunt, când situațiunea va fi mai domoală. Atunci se va interesa și de familia Goldei. Acum însă merg într-un loc sigur; nu acasă, de unde pot fi iarăși ridicați. Îi strânge mâna copilei:

— Spune-i soldatului că am ajuns acasă.

— *So wir sind da*; gata, am ajuns. *Danke schön*, mulțumim frumos!

Soldatul salută și pleacă. Rabbi și Golda coboară încet, într-o hrubă părăsită.

— Așteaptă-mă aici, o să dau o raită, poate găsesc una-alta de mâncare.

— Nu mă lăsa singură, merg cu tine!

Rabbi o măsoară patern. Avea dreptate ofițerul german. E doar o rățușcă galbenă cu cioc portocaliu. Din cauciuc viu.

— Așteaptă-mă, vin în zece minute. Numără-ți, în lipsa mea, rățușțele. Vezi dacă nu s-a pierdut vreuna, în prăpădul care a cuprins orașul.

Vagoanele trenului Iași-Podu Iloaiei sunt toropite de așteptare. Înăuntru se află și Jacques Oxenberg, împreună cu Lev. Ochelarii sparți îl fac pe medic dependent de brațul băiatului.

Toate rugămințile sale de a-i fi eliberat măcar fiul au fost tratate cu spatele de autoritățile din incinta Chesturii. Colonelul Chirilovici, la care a apelat prin intermediul unui polițist, i-a transmis un categoric „nu am cunoștință de

existența acestui jidan”. De aceeași manieră l-au tratat și alte uniforme importante, ale căror neveste îi fuseseră paciente.

Medicul află – prea târziu și, din păcate, pe propria-i piele – forma ginecologică a naționalismului, împletită cu oarba gelozie a bărbatului român. Un român cu o pereche de ouă care știu ce înseamnă onoarea nu poate conviețui pe termen lung cu gândul că s-a uitat și altul în chiloții nevestei. Dacă acest „altul” există, el trebuie suprimat chirurgical, ca un furuncul care afectează frumusețea unui cur de muiere. Mai ales dacă respectivul este și „iudă belită”.

Judecând corect, un doctor jidov, care a pângărit atâtea născătoare românești, nu mai are voie să trăiască nicio singură secundă, poate să îl cheme și Ițic Esculap, păli-l-aș cu paru-n cap. Mai cu seamă că nu a făcut-o dezinteresat, mânat de un impuls transmis de blândul Isus; ci, dimpotrivă, încurajat de calculele financiar-contabile strigate de gura labagiului Iuda.

Ducând raționamentul până la capăt, dacă medicul „pizdar” nu merită să mai trăiască, nu există motive întemeiate ca fiul lui să rămână viu. E minor? Și, mă rog, unde scrie că ovreii minori trebuie să trăiască?

4

Găsești în filmele confecționate în atelierele Hollywood-ului un pachet de fraze standard. Indiferent de film, ele sunt la datorie.

Una este *We need to talk*. Se rostește mai ales în viața de cuplu sau de familie. Când ceva nu mai funcționează corespunzător și se impun niște picioare vocale puse în prag, nu se poate intra direct în subiect, fără ajutorul acestei fraze. E un lubrefiant de comunicare.

Ben mă tot boscorodește, în avionul care ne aduce de la Paris:

— De ce bei cafele cu bărbați străini? Cine-i ăla cu care te-ai întâlnit? Vreau să-l cunosc. Dacă-i *womaniser*, îmi dau imediat seama. Dacă el iese cu tine, vreau și eu să ies cu nevasta lui. De aia ai vrut la Paris, să te vezi cu masculi? Vreau și parola de la adresa ta de email. Gata cu secretele între noi. Toți prietenii mei au parola de la emailul soțiilor. Doar n-oi fi eu mai *sucker*.

Cu cât nu-i răspund, cu atâta se înroșește mai tare. Îmi repugnă cartoful din centrul feței. Aș vrea să-i spun, ca în filmele americane: *Ben, we need to talk*.

Dar tac. El, nu. Atrage atenția. O stewardesă mă întreabă, dând la o parte zăbrelele rujului profesional:

— *Are you OK?*

Și de asta te împiedici în toate filmele americane. Am mai spus-o. La asemenea întrebare idioată se răspunde invariabil:

— *Yes, I'm fine!*

Doar copiii ne ignoră. Urmăresc un film de desene animate, pe tableta lui Oscar. De unde răzbate replica *We need to talk*. Și întrebarea *Are you OK?* Însoțită de răspunsul clasic: *Yes, I'm fine*.

Ajungem pe aeroport. Boscorodeala lui Ben nu slăbește. Nici în mașină, nici în casă. Bărbatu-meu nu se rezumă să-mi facă o scenă. Se întinde pe un film de lung metraj. În țara asta unde contactul uman e o pojghiță, unde certurile trăiesc în rezervații. Se vede că Ben are rădăcini românești. Care se manifestă deodată.

Îi las pe copii în grija Melindei. Sunt lacomi de somn. Îl invit pe Ben la o cină romantică. Se uită la mine ca la o femeie cu trei sâni.

— În seara asta? N-o putem lăsa pe mâine?

— În seara asta. *We need to talk.*

— OK. Stai să-mi iau un sacou.

— Aranjează-te la patru ace. Te duc într-un loc special.

Se împodobește ca un mire. Așa, puișor. Îmi pun și eu cerceii cu Steaua lui David. Și cizmele cu vârf metalic, care-mi omoară monturile și degetele mici. Capăt din nou aerul ăla misterios de mare sculătoare.

Mă frig palmele. Opresc mașina în pădure, la 15 mile de casă. E întuneric bocnă. Îl împing pe Ben afară. Mă privește ca pe o femeie cu patru sâni.

— Aici e restaurantul?

Îi pun o în mână în gât și-l sprijin de un sicomor:

— Aș vrea să continuăm discuția din avion.

— Nu e locul, Suzy. Nu e nici momentul.

— În avion era locul? Dacă se prăbușea și noi doi muream certându-ne? Te-ai gândit la asta?

— Ha-ha-ha!

— Ha-ha-ha? Paștele mă-tii de jidan neisprăvit! Te doare în șpiț de toate. Ce dracu' te interesează pe tine, în afara hainelor de firmă și a curvelor pe care le freci la Amsterdam sau în saloanele de masaj din București?

— N-ai nici o dovadă.

— Nu te-am prins o dată spunând Shema. De Sabbath, te urci în mașină și o ștergi la bowling. La petreceri, te îmbeți și dansezi ca tâmpitul kazacioc, fără să știi despre cazaci că erau celebri pentru cruzimea raidurilor antisemite. Crezi că Yom Kippur e o marcă de blugi…

— Hei, nici chiar așa!

— *Shut up!* Habar n-ai de unde vii, habar n-ai cine-s ai tăi și prin ce-au trecut, ca tu să poți conduce un Lexus și să te poți descărca în gura oricărei bunăciuni vrei.

— Pe mine mă interesează încotro merg, nu de unde vin. Trecutul e pentru istorici, ca tipul tău din Paris. Viitorul e pentru ghicitori în tarot și în cafea. Trecutul e trecut, prezentul e prezent, viitorul e viitor. Nu le amesteca.

— Nu eu le amestec, gaură păroasă de cur, imigrată din Estul Europei, ele se amestecă! Cu boașele golite în Place Pigalle îmi faci scene de gelozie în avion, doar pentru că îmi pasă de rădăcinile copiilor mei? Doar pentru că, spre deosebire de un sloi ca tine, încerc să aflu, să pun cap la cap și să înțeleg?

— Mama nu mi-a spus niciodată nimic despre copilăria ei. Sunt unul dintre acei tipi rari, care nu au bunici dinspre

mamă.

— Măcar ai întrebat-o pe maică-ta despre bunici?

— Am adus de câteva ori vorba. Dar știi cum e ea.

— Da-da, uitasem. Maică-ta, alta pe care n-o privește nimic. Sunteți fericiți că m-ați găsit pe mine, să vă vând țoalele pe cinci continente. Vând haine vechi, ca să vă cumpărați voi haine noi de firmă. Știți doar să vă puneți palma în cur și să umblați în dorul lelii prin lume. Vizitați cafenele și magazine de modă, în loc de muzee evreiești, cum s-ar cuveni. Ai zice că vă trageți dintr-o familie de extratereștri. Familia Extraterestrovici. Benjamin Extraterestrovici și mămica sa, Dora Extraterestrovici.

— Până aici, Suzy! Jos labele de pe mami! Încetează!

— Eu n-am labe! Singura calitate a maică-tii e taică-tu, Joe. Nu știu cum de o suportă. Cred că își blestemă ziua când a cunoscut-o, unde o fi cunoscut-o.

— Ți-am zis să nu te mai iei de ea. *Who do you think you are?*

Asta mă face și mai nervoasă. „Who do you think you are?" e altă întrebare tip, din filmele ieșite prin gaura de canal a Hollywood-ului.

— Who do *you* think *you* are? Ai 60 de ani și te ții de fusta maică-tii. De când suntem căsătoriți, nu te-am auzit punând altă întrebare în afară de care-i profitul pe luna trecută.

— Și care-i profitul pe luna trecută?

— Guraaa!

— Suzy, hai să ne întoarcem acasă, s-a lăsat frig! Uită-te la tine, ești o femeie de o anumită vârstă! Nu te comporta ca un copil!

Asta pune capac.

— Sunt o femeie de o anumită vârstă, fiindcă am îmbătrânit lângă tine, iudă flatulată.

Nu-mi vine să cred că vorbesc atât de porcos. Jenată de limbajul meu, îmi iau frustrarea din cuvinte și o pun în șutul cu care îi țintesc ouăle. Special ochesc acolo. În viziunea mea, sunt de mult clocite. Eu și Ben nu mai avem relații intime. Doar fâsuri sexuale. Labă în doi. Acum nu mai vorbesc porcos, dar gândesc porcos. Și realist.

Abstinența se comprimă și ea în lovitură. Ben cade în genunchi, îndoit de durere. Scot pistolul și un hârleț din portbagaj. Văd groaza din ochii lui. Îi vine să-și muște mâinile c-a ales să locuiască într-o casă atât de izolată. Loc ideal pentru a se familiariza copiii cu natura, dar și pentru o crimă perfectă.

— Sapă, gaură de cur est-europeană, sapă! Măcar o dată în viață, să simți și tu ce-au simțit strămoșii tăi! Își săpau singuri groapa, după care se dezbrăcau. La urmă, se așezau pe buza gropii și primeau un glonte în ceafă.

— Doar n-ai de gând să mă dezbraci! O să mor de frig.

— În cazul ăsta, o să economisesc glontele. Taci și sapă!

Picură și e tot mai frig. Îmi potrivesc eșarfa Hermès în jurul gâtului. Ben înfige hârletul, vegheat de pistolul din mâna mea. Pare resemnat. O bufniță n-are altă treabă și trimite unul din mesajele ei de groază. Ben crede că el e destinatarul. Începe să plângă, în tăcere. Picurii de ploaie se combină cu picurii lacrimali. Scena i-ar plăcea regizorului evreu Steven Spielberg.

— Sapă mai repede, jidan vopsit! N-am toată noaptea la dispoziție. Sunt obosită, vin de pe avion.

— Suzy, iartă-mă! Te implor, iartă-mă!

— Să te iert? Niciodată! Taci și sapă!

Îl iert, totuși. După juma' de oră de joc actoricesc cum n-o să vezi vreodată la Hollywood-ul înființat de evrei. Nu-mi pot lăsa copiii orfani de tată. Și mi-e și teamă să nu se aleagă fraierul cu o pneumonie.

Îl urc în mașină, îl învelesc cu pătura. Până acasă, nu scoatem o vorbă. Oftează, din când în când. Și se smiorcăie.

Din seara aceea, provin două minuni. Una mai mică, alta mai mare. Prima: criza de gelozie a lui Ben nu se repetă. Își dă seama că nu voi divorța. Că latura mea sexuală e ștearsă benevol. Că averea acumulată împreună nu se va împărți.

Asta cred că îl roade. Sau poate că mă iubește, cum își iubește mașinile mai vechi, de care nu concepe să se despartă. Avem patru în garaj. Ori îi e frică să nu-l ucid din nou.

Minunea a doua e de altă dimensiune. Ben o lasă moale de tot cu raidurile lui europene. Se înscrie la bibliotecă. Începe să vină acasă cu brațul plin de cărți. Petrece ore în șir în camera lui. Citind.

Nu-l întreb ce cărți citește.

Știu.

Într-o zi, mă găsesc la United States Holocaust Memorial. De la noi, din Washington D.C. Mă furișez după o vitrină. La câțiva metri, Ben al meu. Privește niște fotografii, pe unul din panourile dedicate Pogromului de la Iași. Fuseseră primite la începutul anilor '90, de la Serviciul Român de Informații.

Stă zece minute pe ceas, în fața unei imagini. De pe Strada Vasile Conta. O familie împușcată, lăsată demonstrativ pe

trotuar, ca în Evul Mediu. În scop de intimidare. Aviz amatorilor: „iată ce pățesc jidanii obraznici”.

Mama, tata și fetița lor, chircită invers față de poziția părinților. Lângă mami. De parcă s-ar cere din nou în burtă, unde e cald și bine. Din zulufii blonzi, izvorăște sângele. Dâra curge, nu se-ncurcă. Face o buclă drăgăstoasă, la picioarele mamei. Trece mai încolo și se încheagă la picioarele tatei. Pare o subliniere cu markerul roșu. Pentru ținere de minte.

Fetița aduce cu Rachel a noastră. Aceiași zulufi blonzi. Și același sânge.

Văd pe fața lui Ben desene noi, cu adresă precisă. Multe riduri vechi de-ale sale pot fi date la rubrica „Dispariții Neașteptate”.

Atunci, la Paris, pe terasa cafenelei de lângă Sorbonne, istoricul Sever mi-a oferit un croissant și o cafea. Plus un dosar cu câteva cópii ale unor documente. Mărturii scrise de supraviețuitori ai Pogromului din Iași. Pe dosar scria cu markerul albastru: „Ionel Teodoreanu”. Ieșeanul meu. Scriitorul meu preferat. Primul meu idol.

Aveam 11 ani, când m-am teleportat „La Medeleni”. Pentru întâiași oară, scăpam de ceața otrăvită a orașului meu natal. Eșapată de combinatul ăla sinistru și petrochimic. Ceața se îndura să se risipească abia după orele amiezii. Pentru întâiași oară, scăpam și de oamenii îmbrăcați în stofe de culori otrăvite. Scăpam și de școala friguroasă, trăsnind a clor. Și de blocul meu urât-urât.

Scăpam de toată bucata aia de pământ, inundată de râuri mitocănești. Scăpam de Onești, numit, din anul 1965, Orașul Gheorghe Gheorghiu-Dej. Mă întreb: dacă liderul ăla

comunist, născut la Bârlad, făcuse niște ani de pușcărie la Dej, de ce a rechiziționat numele localității Onești? Ghinionul lui e că, din 1990, s-a anulat modificarea. Orașul a redevenit Onești.

Onești, orașul meu natal. Iași, orașul meu de suflet. Washington D.C., orașul meu de adopție.

Cu ieșeanul Ionel Teodoreanu am fugit de acasă. El mi-a arătat cum se desfac gratiile. Chiar și în America, acum, mai dau câte o fugă „La Medeleni”. De cele mai multe ori, e mai bine acolo, ca aici. „La Medeleni”, găsesc aer de vacanță. Și plimbări cu trăsura, ca în Viena unde nu reușesc să ajung.

Istoricul Severică țintise să-mi facă o surpriză. Plăcută, normal. Scriitorii sunt voci ale timpului lor. Ei știu să ia atitudine, când ceilalți se dau după boschet. Forța li se vede în opera literară, dar și în opera civică. Vizibilă mai cu seamă în vremuri nașpa. Ca ale Iașului, de dinainte de război. Care au dus la Pogrom. Ionel Teodoreanu știuse, cu siguranță, să se ridice la nivelul numelui său. Mai fusese și un strălucit avocat. Într-un barou saturat cu evrei.

Deschid abia acum dosarul pe care scrie „Ionel Teodoreanu”. Mai întâi, am mărturia unui avocat, Iancu David Leib. Fost coleg cu idolul meu, în Baroul Iași. Scrisă în 1959, când omul deja emigrase în Israel. Iar Teodoreanu trecuse în nemurirea care mi l-a scos în cale.

Avocatul își povestea cu răceală nenorocirile. De parcă un agent de circulație ar fi scris un proces-verbal de contravenție. Începe prin a se prezenta. Născut la Piatra Neamț, în 1910. Absolvent, în 1931, al Facultății de Drept de la Universitatea din Iași. Universitatea mea. Rămas în Iași, pentru a profesa. Locuia pe Strada Costache Negri, colț cu Ștefan cel Mare.

Aproape de Magazinul Moldova, unde lucram eu, când l-am cunoscut pe Ben. Mă simt vecină cu acest om.

Leib atacă frontal subiectul Ionel Teodoreanu. Care propusese, într-o adunare din februarie 1938, radierea evreilor din Baroul Iași. În ordine alfabetică. Lăsându-i cu ochii în soare, fără posibilități de existență.

Un avocat care nu-și mai poate exercita profesia are o familie în spinare. Are cheltuieli, are angarale. Că pe lumea asta nici Isus Christos nu mai e gratis. Nici nu cred că a fost vreodată. Pentru Isus s-a plătit un preț piperat, calculat în procesele Inchiziției, cruciade și pogromuri. Adaosul comercial s-a numit intoleranță. Legionarii pupau icoanele, apoi puneau mâna pe mitralieră. Cu aceste monede s-a plătit smerenia creștinească. Și libertatea de a-ți aprinde lumânarea în biserică. Dar încearcă numai s-o aprinzi fără să achiți un euro sau cât costă. Încearcă numai.

Ionel Teodoreanu n-avea nicio calitate oficială să ceară eliminarea colegilor evrei. Decanul Baroului de Avocați era Petru Pogonat. Prodecan era Nelu Ionescu. Avocatul Teodoreanu considera însă că popularitatea sa literară era de ajuns să cheme și el la luptă. Pe muzica frazelor din romanul *La Medeleni*, domnișoarele timpului își apretau chiloții.

Leo Bartfeld, alt avocat evreu, își amintește și el de acea adunare. „Avocatul Ionel Teodoreanu, romancierul, a luat cuvântul și a spus că a trăit două momente emoționante: când au fost aduse în țară cadavrele capilor legionari Moța și Marin și acum, când se curăță Baroul.”

Să repatriezi două cadavre legionare, ca și cum ar fi obiecte de patrimoniu!

Sunt singură în camera mea. Miezul nopții e dus la ieri. Citesc și nu cred. Măsura excluderii avocaților evrei din barouri a devenit legală abia la 8 august 1940. Tonul ei s-a dat la Iași, cu doi ani și jumătate înainte. Iașul funcționase ca un Nürenberg al României. Antisemiții ieșeni călcaseră cu un pas înaintea vremurilor. Și a legii. Ca niște adevărați pionieri. În fruntea lor, Pogonat, Ionescu și Teodoreanu al meu. Lăsându-și condeiul, pentru a-și agita pumnul său fin, dar oțelit.

În 1938, măsura excluderii era nelegală. Evreii au încercat să o ignore. Ignoranța doare. Găști plătite de colegii creștini îi așteptau la intrarea în Palatul de Justiție. Caftangii, precursori ai Clanului Corduneanu, cei care sunt emisarii criminalității ieșene de azi în lumea largă. „Avocatul evreu care încerca să intre era maltratat, bătut până la sânge și de multe ori scos pe targă."

Același limbaj tehnic al lui David Leib. Același „maltratat", pe care l-am întâlnit și la văduva lui George Altein. Nu transmitea nimic, dar nici nu dorea s-o facă. Poate că era un condom sufletesc. Pentru a evita suferința cu reluare.

David Leib a ajuns și el la sediul Chesturii, în dimineața Pogromului. S-a ales cu o rangă în cap, încă de la intrare. Urarea de bun venit. „În câteva minute, eram plin de sânge și cu o mulțime de dinți sparți. Probabil că m-ar fi omorât în bătaie, dar, din cauza puhoiului de oameni ce tot venea, am fost împins mai departe, scăpând din mâinile lor."

Leib a supraviețuit și focului de mitralieră, declanșat la orele 15,00. A reușit să sară gardul Chesturii, spre Cinematograful Sidoli. S-a adăpostit într-o curte, a rămas ascuns. S-a salvat.

Mai scria avocatul Leib că l-a dat în judecată pe Teodoreanu, imediat ce pacea s-a instaurat. L-a calificat drept „criminal de război și colaboraționist”.

„Procesul său însă n-a avut loc, după unii datorită faptului că Teodoreanu era prieten bun cu influentul Mihail Sadoveanu, fost vicepreședinte al Prezidiului Republicii Populare Române. Chestiunea a fost mușamalizată, iar Teodoreanu n-a fost judecat niciodată.”

Spre deosebire de Teodoreanu, șefii Baroului de Avocați – Pogonat și Ionescu – au încasat ani de pușcărie. Deși România nu și-a pedepsit nici zece la sută din criminalii de război. Adevărații vinovați pentru Pogrom deveniseră, după 23 August 1944, aliații Uniunii Sovietice. Alții fugiseră din țară.

Mulți fuseseră decorați de Stalin. Precum generalul Gheorghe Stăvrescu, comandantul Diviziei 14 Infanterie. El dăduse primele ordine de concentrare și execuție a evreilor. Cuteza cineva să se mai ia de viața lui? În loc să fie arestat, la 23 August 1945 defila cu sabia scoasă prin fața Palatului Regal, ca un bărbat bine ce era.

Cum zicea acuzatorul public Avram Bunaciu, doar „găinarii” au fost condamnați. Iar când Tribunalul Poporului condamna totuși pe câte unul mai răsărit, Regele Mihai îl grația, ca un tânăr nonconformist ce era. Cooperativa „Justiție de ochii lumii”. Măcar bine că Ionel Teodoreanu a scăpat de ștampila de „găinar”. M-ar fi durut.

După eliberare, Pogonat s-a călugărit. A slujit la Mănăstirea Neamțului, până la moarte, în 1957. Un om pomenit ca „pios”, de cei care l-au cunoscut. Despre Nelu Ionescu, un coleg de detenție spunea că era așa bun la inimă, că „își iubea și vrăjmașii”.

Pușcăriile slujesc uneori și ca saloane de cosmetică. Intri cu suflet slut, ieși pios și iubitor de vrăjmași.

Îmi dau seama cât de analfabetă sunt la oameni. Cu Ionel Teodoreanu simt dezamăgirea „tip Vasile Roaită”. Cel recomandat drept „martir” de manualele de istorie din perioada mea. Împușcat de forțele burgheze de represiune, la Atelierele Grivița, în cursul revoltelor din februarie 1933. Fiindcă trăgea de sirena care-i îndemna pe muncitori la grevă. Am luat nota zece la un extemporal despre el. Ce-am mai plâns de mila lui!

După 1990, Roaită a fost deconspirat ca agent al Siguranței. Nu jandarmeria burgheză îl împușcase, ci greviștii. Pentru că era turnător.

Îmi sparg singură cristalurile din casă. Nu mai vreau să cunosc alte amănunte despre Pogromul din Iași. Știu prea multe. Nu zic că indiferența bernsteiniană e de preferat. Dar nici curiozitatea mea excesivă nu duce la nimic bun.

Merg la culcare. Deschid mai întâi ușa de la camera lui Rachel. Doarme chircită în acoladă, cu zulufii blonzi împrăștiați pe pernă. În camera lui Oscar nu pot intra. Se crede mare, își încuie ușa peste noapte. Are nevoie de intimitate.

Și fac ceva ce n-am făcut de secole. Mă strecor în camera lui Ben, sub cearșaf. Îl iau în brațe.

You need a hug! Așa sună un alt șablon din filmele de Hollywood.

A doua zi, istoricul cu figură severă mă sună. Severică. Nu-i răspund. Îi las în aer și mesajele trimise prin email și telefon. E în Washington D.C., cu o conferință de-a lui.

Îmi trimite prin poștă un studiu științific, semnat de medicii Marcus Wasserman și Petre Brânzei. „Considerații asupra tulburărilor psihomotorii în asfixia lentă”, publicat în 1945 de Buletinul Societății Române de Neurologie, Psihiatrie, Psihologie și Endocrinologie.

Marcus Wasserman fusese supraviețuitor în trenul morții Iași-Podu Iloaiei. În scop științific, și-a retrăit experiența îngrozitoare din vagon.

Sever dorește să ne vedem. Să *keep in touch*, cum spuneau strămoșii daci. Doar suntem prieteni, nu?

Nu! Istoria o fi pentru toți. Dar aritmetica ei e strict pentru istorici. Nu vreau să citesc nici studiul semnat de Wasserman și Brânzei. Nu vreau să știu ce reacții psihotice de grup au avut cei din trenurile umplute cu mii de morți-copți. Chiar nu vreau.

5

Jacques și Lev se țin la fereală de primele discuții în contradictoriu, coborâte după vreun ceas la nivel de insulte, amenințări, luări de guler, îmbrânceli, palme, pumni și picioare. Mici și sfrijiți, oricum nu ar avea nicio șansă în asemenea confruntări.

Sunt 130 de suflete, burdușite într-un vagon pentru maxim 30-40. Fiecare ar vrea să ocupe un loc mai spre margine, mai spre împreunările dintre scânduri, unde aerul de afară mai apucă să se strecoare și să-l primenească pe cel de dinăuntru. Acolo însă nu încap cei slabi. Sunt locuri rezervate, în lojele unui teatru evreiesc unde are loc a „n”-a reprezentație a piesei rămânerii în viață, acum într-o nouă regie și o nouă distribuție. Sunt locuri dedicate exclusiv celor puternici; dar puternici doar din punctul de vedere strict fizic, fiindcă – ce raritate în existența evreiască, în existența lumii în general! – banul nu mai prezintă însemnătate.

Noroc că supraviețuirea nu se câștigă numai prin forța musculară, ci și prin atributele creierului, chiar dacă lipsa oxigenării trage gândirea în jos. Doctorul Oxenberg își triază cunoștințele teoretice, obținute în anii sârguincioși de facultate, și le aduce pe tărâmul instinctului de conservare. Ce trebuie făcut, în această călătorie, care poate dura ore lungite de arșiță? Sau, mai bine zis, ce nu trebuie făcut?

În primul rând, energia se cere cruțată. Pasivitate, cât mai multă pasivitate. Indiferență. De copiat exemplul trenului, care zace lat pe șine de ceasuri și ceasuri, de zici că un avion inamic l-a bombardat drept în moalele locomoției. Corpul trebuie amăgit să nu transpire, să nu zbiere după apă. Nici după aer. Ambele lipsesc, transmițând dinspre români spre evrei un mesaj franș, rostit de la obraz:

— Voi ați fost și ați rămas venetici în țara noastră, destul v-ați înfruptat din aerul și apa de aici, de azi v-am pus frână, stop.

Sunt primii care fac abstracție de prezența femeilor și rămân în chiloții degradați la aspect cu petele de-o zi. Și ce zi! La început, Lev se opune – cum o să mai dea el ochii cu doamnele care-i văd chiloții murdari? – dar taică-su îl convinge repede. Dacă doamnele vor rămâne lucide și nu vor adormi în sufocarea lentă ce va urma, cu siguranță că ăsta va fi ultimul lucru de care-și vor aminti, când vor ajunge acasă. Tată și fiu trag obloanele pleoapelor peste ochi și se lasă mințiți de vise.

Alături, doctorul Marcus Wasserman le ignoră exemplul. E tânăr, abia ce și-a luat diploma, vrea să-și dea seama bine prin ce încercări trece. Are o atenție de reporter – zici că-i Felix Brunea-Fox, de la ziarul *Dimineața* – căutând să-și întipărească în minte fiecare amănunt.

Are ce-și întipări. Mai întâi, ascultă și traduce forfota din jurul trenului, explicându-și de ce se amână plecarea: dintre șine, zeci de cadavre sunt adunate și aruncate, ca niște saci umpluți cu molime, în câteva vagoane separate, care funcționează ca morgă mobilă. Sunt cei deja rezolvați, rămași țepeni în urma primului tren, plecat pe întuneric, la ora patru

și un sfert. Împușcați de polițiști, spintecați de soldați cu baioneta sau păliți în cap trainic, moldovenește, de ciocanele ceferiștilor. Sunt morții care se vor coace în vagon; sunt primii morți-copți.

Jacques alungă repede grijile pentru soarta Goldei. A rămas cu maică-sa, mai este și bunică-sa pe acolo... Femei tari, care știu să se impună, fiecare cu argumentele specifice vârstei. Descurcăreață în orice situație, nevastă-sa o s-o dea cumva la pace cu ofițerul neamț. O să-l rețină poate la masă, o să mai scoată de undeva un șnaps și o sticlă clandestină de vin franțuzesc... Și-o să-l manevreze pe degete, cum a făcut-o cu atâția alții, mai ales că are și adeverința aceea de la Consulatul Italian. Va găsi ea metoda potrivită să-și protejeze fiica și să se protejeze pe ea însăși. Pe el nu-l interesează mijloacele, doar nu-i bolnav de gelozie ca ăia care i-au întors ieri spatele, făcându-se că nu-l cunosc, doar pentru că le băgase nevestelor degetele în cuibușorul de nebunii, unde întâmplător era și sectorul lui de activitate profesională.

Numai de-ar găsi-o neamțul acceptabilă pentru o mică romanță. Deși, la război, pretențiile scad. Sau, poate, urcă? Nu mai e sigur de nimic. Oricum, bine că nu s-a ținut coadă după el, ca muierile astea din vagon. Fidelitatea lor conjugală are un prea mare adaos de prostie.

Măcar de n-ar scheuna și țipa copiii. O femeie își alăptează pruncul, storcându-și sânul ca pe o minge împunsă cu un cui. N-a vrut să plece de lângă bărbat, în curtea Chesturii, să nu-l lase singur. Iar acuma, ia-l de unde nu-i. O fi nimerit în alt vagon. Sau – Doamne, ferește! – o fi lat între linii...

Altă mamă îi cere două sorbituri de lapte, pentru copilul ei de trei ani, care se va pune pe urlat, dacă mami nu-i aduce o

limonadă, chiar în clipa asta. Ce-mi dai în schimb, întreabă femeia care-și hrănește micuțul? Un pitic din cauciuc. Să-l probăm. Mama apasă piticul pe buric; jucăria țiuie, mușcată de streche. Țiuiturile îl încântă pe sugar, care dă drumul unui solo de gângurit. Târgul se face. Celălalt copil soarbe laptele și plescăie fericit: da, limonada e rece, mami merită un pupicel.

Un bătrân confundă zgomotul ascuțit al jucăriei cu fluierul de plecare a trenului. Scoate o batistă și se împinge spre margine, pentru a face semne de la geam celor dragi, rămași pe peron. Corpul lui e o vatră încinsă; în mod cert, e-n stare să tragă și semnalul de alarmă, numai să mai țină puțin trenul în loc. Nu se cade să plece din gară ca un barbar, fără să-și fluture puțin batista. Că o dată în an merge la munte.

O izbitură în piept îl retrimite în mijlocul vagonului, prăvălindu-l peste alți vârstnici, alți adulți, alte mame, alți copii. Cu membrele învălmășite, par un grup statuar realizat de un sculptor modern, cu aceeași aluzie la vârstele umane care alunecă pe furiș din corpurile tinere în cele adulte și apoi bătrâne. Așa ne fuge viața, iar noi ne dăm seama când deja e prea târziu. Câțiva copii se lovesc și se pun pe urlat, împuținând aerul.

Un tânăr voinic, instalat prin argumente musculare la marginea vagonului, vociferează. Prea mulți copii, frate, prea mulți. Ce Dumnezeu și morții mă-sii, doar nu mergem în vacanță la munte. Ba da, îi răspunde suflând greu bătrânul, precis acolo mergem, să ne săturăm de răcoarea brazilor și să bem apă rece de izvor. O-la-ri-ooo!

Bătrânul se chinuie să iasă din grămada pe care el însuși a provocat-o. E sleit. Își scoate pălăria imaginară de pe cap, scuzându-se în fața unei distinse doamne. N-ar binevoi, poate,

să bea un *Spritzer* vienez rece ca gheața, sub umbrela aceea răcoroasă din curte? Permiteți-mi să vă ofer brațul. Soțul femeii îl pocnește peste mână – vezi-ți de drum, mortăciune, dacă vrei să nu te arunc din tren! – dar o domniță cu bluza ruptă se arată amatoare; merg eu, de ce nu, invitația unui bărbat șarmant e îmbietoare pe această vreme, dați-mi voie să vă iau de braț

O ploaie de confetti se aruncă asupra lor: așa încep iubirile. Fata își cere iertare că a rămas doar în chiloți; ce să-i faci, vara o cere. E gata să-l urmeze de-a bușilea pe bărbatul viselor ei până la capătul vagonului, până la capătul lumii, dacă el i-o cere. Doar părul roșinos și de la subsuori o frige, îi pare rău că nu l-a tuns la piele, cum i-a recomandat o bună prietenă; dacă ar avea un foarfece, ar face-o acum, pe loc. Alo, e vreun frizer pe-aici? Câteva mâini îi răspund, săritoare. Frizeri avem, dar de unde foarfece și brici!?

Movila umană se desface și se răsfiră anevoie, ca și când ar regreta că strică frumusețea compoziției. Transpirațiile se dezlipesc una de alta, după ce au schimbat între ele rețete despre chimismul spaimei. Unei fete, sângele menstrual i se scurge pe picioare; e îngrozită, cum să-l stopeze? Își rupe o fâșie de cămașă și o îndeasă între picioare. Ah, de n-ar fi atâția bărbați…

Câțiva micuți dau cu inconștiență tonul la căcuță. Animați de telefonul fără fir al micilor tuburi și vezici, toți mucoșii se deșartă. Fețișoarele se încruntă, apoi se netezesc la loc; dar numai pentru câteva clipe, căci plânsetele revin pe-un ton mai imperativ. Acuma vor spălați, vor scutece curate, vor chiloței verzui cu iepurași mov și elefănței roz.

Însă pentru asta e nevoie de apă. Facem ce facem și-ajungem la apă. De unde, soro, de unde? Și cu scutecele murdare ce facem? Unde le aruncăm? Duhorile se umflă și fierb, domesticirea senzorială se face târâș-grăpiș.

Ah, nu se poate, nu!

Ba se poate, din păcate. Era inevitabil. La îndemnurile lansate de viscerele micuților, răspund primele tuburi de oameni în toată firea. Un bijutier uită că are ascunse în anus câteva inele de aur și se laudă în gura mare că uite ce minunăție am ouat eu, ceva mai grozav ca găina din poveste. Care poveste, omule, care găină? Aia cu ouă de aur. Aha, din ouăle alea iese o omletă de aur să te lingi pe dește. Da' atenție: în loc de ceapă, trebuie să-i pui mărgăritare proaspete. Altfel, n-are niciun gust.

Of, măcar de s-ar trezi din paralizie locomotiva și s-ar produce puțină ventilație!

În sfârșit, trenul se-ndură și pornește, trosnindu-și ciolanele. Nici nu mai contează încotro pornește, principalul e că pornește. Doctorul Wasserman inspiră cu putere aerul filtrat printre două șipci gemene. Ce-a fost greu a trecut. La prima oprire, o să bea apă pe săturate.

Jacques Oxenberg își buzunărește sacoul – pardesiul l-a pierdut de mult –, înainte de a-l împături și a-l pune sub șezut. E bucuros să descopere în buzunarul din interior o sticluță din vechea lui apă de colonie *Mouchoir de Monsieur*, folosită pentru relaxarea pacientelor, în timpul operației cezariene. I-o arată lui Lev, de pe al cărui nas uriaș sudoarea se scurge cu indiferență pe bărbie și piept. Băiatul e preocupat doar de ghetele pe care le ține la șold: în tocul uneia, e ascuns un șomoiog secret de bani. Trag amândoi odicolon pe nară,

îmblânzind atmosfera. Alt aer! Își umezesc batistele și le țin aproape de nas.

Adierea franțuzească a odicolonului, așezată pe deshidratarea și asfixierea lentă a deținuților, îngroașă pasta halucinațiilor colective. Și, da, o condimentează, o înfrumusețează; iar pe ici, pe colo, îi dă o ultimă notă de demnitate umană.

Negustorul Haim Schwartz, în timp ce plescăie din limbă grație unui pahar de limonadă primit de la distinsul avocat George Altein, găsește o frumoasă paralelă între el și mierea pe care o vinde la magazinul din Strada Cuza Vodă:

— Eu sunt ca mierea de albine, scumpe domn. Dacă mă încălzești la peste 40 de grade, îmi pierd proprietățile și trec direct la calitatea a treia, că a patra nu există.

Izbucnește într-un râs satisfăcut, conștient că a zis o vorbă mare. Râsul se transmite din om în om, ca o sticlă răcoritoare; fiecare trage o dușcă sănătoasă. Parcă-i culeasă direct de pe creanga ghețarului, e mai rece ca berea. E o atmosferă atât de plăcută, că de undeva vine propunerea unei bătăi cu frișcă, așa cum s-a văzut într-un film cu frații Marx, la Cinematograful Trianon. E păcat să n-o facem, doar suntem evrei ca ei și avem frișcă la discreție. Căcălău.

O doamnă corpolentă se laudă cu chiloții săi gogoșari, țesuți din bomboane de ciocolată cu alune. Din păcate, nu poate răspunde invitațiilor la bal: inima și trupul îi sunt arvunite unui cavaler plecat în cruciadă; acestuia îi este hărăzit să rontăie chiloții, bomboană cu bomboană, când s-o întoarce slăbit din lupta sa sfântă. Atâta teamă are: să nu le expire între timp bomboanelor termenul de garanție – priviți, deja coaja de ciocolată se topește! – și să se aleagă viteazul

cavaler cu o pântecăraie de să n-o poată duce. Se știe că o pântecăraie poate compromite orice cruciadă.

Medicul Wasserman îi sugerează galant:

— Iubită doamnă, vă sfătuiesc să înlocuiți bomboanele de ciocolată cu bomboane agricole, cum li se spune în popor semințelor prăjite de dovleac sau de floarea-soarelui. Când v-o veni cavalerul, o să spargă bomboanele agricole în dinți și o să scuipe coaja, cum făceau ceferiștii pe peron, înainte de-a ne mâna în tren. Uite-așa, coaja trebuie scuipată în formă de fântână arteziană, să boltească în aer! Pfuu!

„Fântână arteziană”, „aer”! Simpla lor pronunțare împrospătează atmosfera din vagon. Doamna reține cu mulțămire ideea. Nu e rea, nu e rea câtuși de puțin.

În fine, fata agățată de bătrân îi cere acestuia, într-o pisicească fără cusur, să-i cumpere un flacon de odicolon, de la parfumeria acelui domn, care servește la tejghea în chiloți eleganți, împreună cu fiul lui. Vrea și un săpun bun, pentru o baie lungă, cu spume de velur. Dacă o să fie cuminte, o să-i dea voie să intre și el în cada de baie, să facă nebunii împreună.

Fata e mai goală decât a făcut-o maică-sa, împușcată ieri dimineață pe Strada I. C. Brătianu și încărcată acum într-o căruță a Salubrității.

Fenomene similare au loc în celălalt tren, care a pornit-o moșnegește spre Călărași mai devreme, cu noaptea-n cap, la ora două, ca pentru a-și dezmorți oasele. A făcut câțiva kilometri și, satisfăcut de plimbare, a revenit în gară.

La ora patru și un sfert o ia din nou spre Călărași. E un tren masculin – fără copii, fără femei – ceea ce dezbracă de fasoane cerințele fiziologice. Suntem bărbați în toată legea și ne ținem

cât ne ținem. Până la urmă, nevoile se impun. Așa e corpul nostru construit. Prost construit. Frumos accidental pe dinafară; dar, pe dinăuntru, ce să mai vorbim. Mai ales când interiorul iese la suprafață, e jale.

Orele trec: din înaltul cerului, soarele aruncă peste vagoane o plasă pescărească fierbinte, strangulându-le, furându-le oxigenul încetul cu încetul. Ca să coboare o notă de civilizație în vagon, Carol Drimmer rupe mental, filă cu filă, *Antologia nuvelei românești*, tradusă de el cu atâta entuziasm în germană. Împăturește tacticos foile și le împrăștie deținuților, pentru a le folosi ca hârtie de toaletă premium. Ieri, la Chestură, un polițist l-a pus să înghită adeverința primită de la Consulatul Italian. A mestecat-o cu interes: avea gustul inconfundabil al înfrângerii.

Hârtia de toaletă e respinsă ferm de unii – nu văd nici o hârtie, domnule, ai vise de hârtie, lasă-mă-n pace! – dar cei mai mulți o acceptă, o folosesc și-l acoperă pe Drimmer cu o ploaie de complimente. Splendidă și mai cu seamă civilizată inițiativă, maestre! Unii cer chiar două pagini, să aibă de rezervă, mai ales că nu trebuie plătit un sfanț pe ea… Unde ziceați că e umblătoarea? Iaca acolo, amplasată discret în grădinița cochetă din fundul vagonului. Luați de aici hârtie. Numai nu vă îngrămădiți, ci stați corect la rând, că e de unde! *Antologia nuvelei românești* numără 2.000 de pagini.

Ehei, ce n-am da să fim „la mijloc de codru des, toate păsările ies”. Drimmer simte chemarea poeziei și declamă, adaptând la tema hârtiei de toaletă două versuri nemuritoare din *El Zorab* de George Coșbuc:

— De vrei, un sul întreg primești.

O, pașă, cât de darnic ești!

Onorabilul profesor de muzică Brüll – arestat, după cum chiar el susține, pentru că a tras în glorioasa armată română cu ghiulele de trombon, grenade de cinel și focuri de clarinet – așază cu promptitudine versurile pe tema cântecului *Carul cu boi*, dirijând cu entuziasm corul înfiripat pe loc.

Dar mă rog, unde s-a mai văzut muzică fără joc? Voluntari se prind de umeri și încep să se bâțâie, într-un delir dansant. De mult nu mai are nimeni hainele pe el. Din păcate, dansatorii o dezamăgesc crunt pe Terpsihora: își pierd echilibrul, cad unul pe altul, semănând cu o legătură de lumânări în curs de topire.

Aerul frige, duhorile se coc, lichide imposibile se scurg cu lentoare din leșurile care cresc de parcă ar fi din aluat. Se moare în vise, fără rugăciune, fără ultima apă: apa pentru moarte. Corpurile ar trebui înmormântate urgent, dar nimeni nu mai poate ține un hârleț în mână. Minții le sunt luate de vârtejuri și purtate departe, departe…

Drimmer e în cea mai bună formă intelectuală. Din motive care țin de pedagogie, simte nevoia să-i dea o lecție capului său, de care este foarte-foarte nemulțumit. Îl prinde ca pe o minge de volei și îl trimite, cu o lovitură strașnică, în fileul din lemn al vagonului:

— Nerodule, tu m-ai pus să slujesc cultura germană! Uite ce-am pățit de la germanii spre care m-ai împins. Îți place? Te invit să nu-mi zâmbești ironic. Dacă poftesc, te sparg și te arunc cât colo. Crezi că mă impresionează că te-a podidit sângele? La cât sânge am văzut curgând în ultima zi, câțiva stropi în plus nu-mi ating absolut deloc coarda sensibilă. Totuși, ca să-ți mai dau o șansă, te invit să lași deoparte

cultura germană și să treci, chiar în clipa asta, la cultura britanică. Unu, doi, trei… Start!

Distinsul traducător – distins chiar și în pielea goală – caută pe rafturile memoriei sale ca în biblioteca municipală și se oprește la *Călătoriile lui Gulliver*. Ia să vedem ce scrie irlandezul Jonathan Swift, ale cărui ultime cuvinte, rostite înainte de a-și da sufletul, în anul 1745, au fost „Sunt nebun!” De acord, maestre, ai fost nebun. Dar ce nebun! Mai nebun ca noi toți la un loc. Gata, am găsit fragmentul cu pricina.

Într-un laborator al Academiei din Laputa, un savant este absorbit de muncă. Arată jegos și miroase oribil. Drimmer citează cu acuratețe pasajul care descrie concentrarea bravului om de știință: „toată bătaia lui de cap este să întoarcă fecalele omenești de unde au plecat, prefăcându-le în alimente, prin despărțirea în elementele constitutive și prin spălarea culorii primite de la fiere, îndepărtând astfel mirosul urât…”

Drimmer se așază lângă savant, lucrează cot la cot cu el. Se concentrează. Niciodată nu s-a mai concentrat așa. Și da, da-da-da, reușește! Vagonul se umple de arome săltărețe de usturoi și piper, de sosuri de muștar și hrean, anunțând meniul zilei. Supe și șnițele de pui, știuci umplute cu legume, șașlâc de berbec, ostropel de miel cu mărar, picioare de vițel cu pătrunjel și limbi de vacă stropite cu oțet aromat de Modena… Toate își instalează miresmele în vagon. Chelneri stilați cară platouri și le depun pe mese, cu înclinații politicoase. De care vin preferă domnii? Cei mai mulți optează pentru *Spritzer*-ul vienez. Nu, în nici un caz Chardonnay de Murfatlar, mai curând Riesling de Târnave…

Profesorul Brüll reînfiripă micul cor și îl dirijează neostenit. Ia și reia strofele din *Carul cu boi*, cântându-le cu flacără:

— „Azi zburăm pe căi ferate,
Prin vagoane îndesate,
Sosind cu capete sparte,
Nemâncați și degerați.”

Are dreptate, pe unii îi scutură frisoanele. Ar trebui închise ferestrele. Cântecul e mândru. Linia lui muzicală va sluji, peste câțiva ani, ca tulpină pentru imnul de stat al Israelului.

În vagon, domnesc voia bună și fraternitatea. E trecut de amiază și trenul rătăcește vâscos de la Târgu Frumos la Pașcani, după care o ia nehotărât spre Roman, pentru a face cale-ntoarsă. Pare-se că-și amintește că tot la Pașcani e mai frumos; dar nu, trece de gară și revine la Târgu Frumos. E deja ora 20. Șarpele care a înghițit 5.000 de oameni cade cu toate vagoanele într-un leșin lung și puturos.

Doar un vagon din cârd face notă olfactivă discordantă. Prin despicăturile șipcilor, arome îmbietoare de bucate se împrăștie în afară, purtate pe notele unor cântece de voie bună.

Soldații sunt contrariați și raportează superiorilor. Telefoanele zbârnâie, Marele Stat Major este informat. „Jidanii iar au clocit ceva.” Au preparat în vagon ostropel de miel cu mărar.

Toate până la ostropel de miel cu mărar! Și-au făcut orchestră și cântă melodii vesele, sfidând armata română, sfidând neamul românesc.

La celălalt capăt al firului, mareșalul Ion Antonescu zbiară:

— Cine le-a vândut mărar și miel jidanilor să fie executat imediat! Trebuiește intervenit cu toată severitatea! Situațiunea poate ieși de sub control. Mărarul să fie trimis la laborator, pentru a se vedea dacă nu este mărar bolșevic!

Vagonul acesta este primul căruia i se deschid ușile, la Târgu Frumos. Suit pe o tribună vânătă, formată din hoituri suprapuse, Carol Drimmer le zâmbește cu brațele deschise prietenilor jandarmi, invitându-i la ospăț.

— Haideți, fraților, nu vă sfiiți! Doar suntem români cu toții.

Dă să-l îmbrățișeze pe polițistul Ion Leucea, șeful trenului. Nu ar vrea fratele ofițer să bea cu el un pahar de Riesling de Târnave?

— Frate ofițer, îți torn chiar eu în pahar! Dacă dorești *Spritzer* vienez, să-mi spui fără ocolișuri, că-ți adaug sifon.

Traducătorul se orientează spre comandantul rămas tâmpit. Se lasă puțin pe spate, pentru a dărui jetului bolta corespunzătoare, și începe cu seninătate să-i urineze pe uniformă. La urmă, se scutură tacticos, pentru a nu pierde nicio picătură din vinul auriu de Târnave.

2.000 de lovituri cu patul puștii se abat asupra lui, ucigându-l pe loc, de 2.000 de ori.

2.000 de lovituri, câte una pentru fiecare pagină din *Antologia nuvelei românești* tradusă în germană, care nu va mai fi tipărită vreodată.

Devansându-l cu câteva ore pe Drimmer, Jacques și Lev sunt deja luați în evidență pe lumea cealaltă.

Spre satisfacția profesională a medicului, calculele îi ies. Se vede că n-a trecut prin facultate ca gâsca prin apă. La Podu

Iloaiei, el și fiul său rotunjesc la 30 numărul supraviețuitorilor din vagon.

Atât de fericit este vrednicul ginecolog, încât, cum se deschid ușile, se îndreaptă cu două degete spre polițistul Nicolae Iacob, propunându-i un tușeu vaginal gratuit pentru soție.

— Ce-ai spus, jâdane? Ești cumsecade să repetezi?

— Vă ofer gratis un mic tușeu vaginal pentru distinsa soție a domniei voastre. Vă fac o reducere și la operația prin cezariană, când îi va fi sorocul.

— Te iei de nevastă-mea?

— Dacă te superi, îți fac dumitale tușeul!

— Mă faci muiere, ai? Futu-ți cristosu' mă-tii de zăbălos!

Și-n timp ce doctorul se gândește că marele noroc al românilor e că-l au pe Isus Christos, fără de care s-ar descurca tare greu cu înjurăturile, o lovitură de baston îl miruiește în numele Tatălui ceresc.

Lev nu-și observă tatăl căzut, absorbit fiind să perfecteze afacerea vieții lui. Doar în chiloți, strângând o gheată și-un pachețel scârbos la piept, se apropie de un pâlc de soldați și-i întreabă dacă nu-s interesați să cumpere un ou din aur de 18 karate. E mare cât oul de găină, pe cuvânt de onoare, îl am de la un domn bijutier care a murit pe drum. Soldații îl privesc cu neîncredere, totuși zic ia să-l vedem, cine știe, poate e adevărat.

— Ce vrei pe el?

— Apă. O găleată plină. Pentru mine și tata.

— Dacă-i așa, îți dăm un butoi. Să faci și baie, după ce te saturi. Că puți ca o hazna.

Ceea ce băiatul le oferă e doar o grămăjoară infectă de murdărie, în care sclipirea unor inele de aur trece neobservată. Un soldat îl rezolvă scurt pe Lev cu un glonte în ceafă, apoi se întoarce cu spatele, să poată vomita pe săturate.

Un altul îi desface gheata cu baioneta și scoate un sul ciudat de bancnote. Sunt lire sterline, de care militarul, flăcău de la țară, nu a mai văzut neam. Aruncă șomoiogul, atribuindu-i scârba cuvenită:

— Dă-i dracu', precis nu fac două parale!

Și merge câțiva metri mai încolo, să se spele pe mâini.

6

Constat că băiatul meu Oscar deține o fire veselă. Ia din viață ce-i mai bun. A cumpărat de la un coleg o broșură concepută pentru a produce râsul. A dat pe ea un rățoi *vintage* din cauciuc, mare cât antebrațul meu. Galben la corp, portocaliu la cioc și labe. Are labe de neam prost. Deh, rățoi! Dacă s-ar încălța cu pantofi, mărimea 11 l-ar strânge puțin. Și la ochi poartă număr mare. Îi are albaștri. Plus o beretă bleu cu dungă roșie. Aranjată la șmecherie, pe o parte. Oscar a luat rățoiul din hală. Vine des și se aprovizionează cu nimicuri. Zici că e un conchistador, umblând după mizilicuri de prostit băștinașii americani.

Oscar îmi citește din broșură și o udă cu lacrimi de râs. Scrie acolo, la nu știu ce pagină, de datoria externă a Statelor Unite. Rumenită la 17 trilioane de dolari. Pe mine un singur lucru mă amuză. Că nu știu cât de mare e trilionul. Habar n-am. Nu m-am ciocnit în viața mea de trilioane. Noroc de broșura lui Oscar. Cum altfel să aflu că trilionul duce în spinare 12 zerouri?

Datorie de 17 urmat de 12 zerouri de dolari. Raportată la 313 milioane de americani, câți au ieșit la ultimul recensământ. Faceți socoata. Fiecare american datorează la extern aproape 55.000 de dolari. Chiar și Oscar al meu, care râde de-l dor fălcile.

— Ce-i cu tine, mamă, de nu te distrezi? Nu ai prins poanta?

N-am prins-o. Râd, totuși, de formă. N-am voie să-mi dezamăgesc fiul.

În mod sigur, familia Bernstein se învârte mai bine ca marea familie a Statelor Unite. Noi nu avem datorii. Suntem pe plus. Ceea ce e vizibil. Se vede în atitudinea fiecăruia dintre noi.

Se vede pe Bill și pe Sam, cumnații mei. Frații lui Ben, mai mici ca el. Bill cu doi ani, Sam cu patru. Dora numărase din doi în doi, când își programase reproducerea. Bill și Sam, fermecători și divorțați.

Bill, fratele mijlociu, e absolvent de artă. A studiat vreo doi ani și la Viena. Are legături printre sculptori, pictori, dirijori. Se laudă cu prietenia lui David Černy, un ceh faimos. Am văzut și eu o operă reprezentativă de-a ăstuia. În ograda Muzeului Kafka din Praga.

Două statui, reprezentând doi inși goi. Construite din discuri metalice suprapuse. Stând față în față și făcând pipi, într-un mic bazin, care imita harta Cehiei. Pișăcioșii nu erau țepeni, ci se roteau din fese. Discurile metalice le permiteau mișcarea orizontală. Dând senzația că-și scuturau organele, ca să elibereze ultimele picături. Unul se ușura în capul capitalei Praga, altul peste Brno. Mare om, artistul! Artă minimală din vezica urinară.

Bill este el însuși artist. Știe ce se cade să-i șoptești unui flaut la ureche, pentru a-l trezi. Știe care-i clapa sensibilă a pianului. Mai și pictează, cum am spus deja. E rasat: citește, colindă muzee, frecventează teatre, prostește adolescente. Nu în ordinea asta. Încă ceva: nu-și mai vopsește părul, de un timp. Spre deosebire de ceilalți doi frați. Am amintit că nimeni

nu mi se pare mai vrednic de milă ca bărbatul care-și pictează părul. Dar zi-i asta lui Ben.

Până cu puțin timp înainte să apar în firmă, Bill lucra la un magazin de muzică, în Boston. Ca să atragă mușteriii, cânta câteva ore pe zi la pianul Steinway din vitrină. Alegea câte o temă muzicală și o amețea ca un vrăjitor. Clienții interesați luau pianul de probă acasă. Clientele interesate îl luau uneori și pe Bill de probă acasă. Pianul îl păstrau, pe Bill îl returnau. Oftând, câteodată.

Când intram eu în cadru, Bill lăsa vitrina magazinului pentru vitrina de familie. S-a lipit afacerii. Am luat-o ca pe un compliment. Eram în perioada când luam orice ca pe un compliment. Acum, Bill are trei mașini. Printre care un Aston Martin roșu. Nu mai face niciun efort să prostească adolescente. Adolescentele se dau peste cap să-l prostească pe el. Când are două-trei zile libere, dă o fugă în Europa. Un concert, un spectacol de teatru, o expoziție. O ședință de masaj în Praga veche, în Viena veche sau în Bucureștiul vechi.

Mezinul e Sam. A absolvit la universitate ceva legat de *business*. Ceva legat nu foarte strâns. E sportiv, joacă golf și se osândește sub formă de *jogging*. Pentru golf, alege verdeața Angliei. Pentru *jogging*, relieful generos al Franței. Nisipul de pe Coasta de Azur are un diametru al bobului potrivit exigențelor sale. Iubește animalele, e cald și plin de umor. Cam ca Shalom Alehem, implântat în timpurile noastre. *Charming*, ca să n-o mai lungim. Glumește mult și spontan. Așa trebuie să fi fost Joe, prin tinerețea a doua.

În timp ce descălecam în firmă, Sam băga în faliment divizia de uniforme. S-a hotărât, la nivel de familie, ca eu să-l supervizez. Mai precis, să-i temperez simțul comic din actele

contabile. Ceea ce am făcut cu plăcere, fiindcă Sam e cal bătrân bucuros de ham. Astfel a ajuns divizia de uniforme să prospere. Și să dețină două clădiri, la care te uiți cu respect liliputan. Îl las pe Sam să creadă că al lui e meritul. Nu-i și asta artă?

Cum obișnuiește să întârzie, Dora i-a atras odată atenția că programul e program. Pentru toată lumea, inclusiv pentru el. Sam i-a servit-o pe loc. A sfătuit-o să-și programeze agenda, să nu cumva să moară în timpul programului. Că el nu are voie să plece din firmă, pentru a o duce la morgă. Programul e program. Pentru toată lumea, inclusiv pentru el. Dacă Dora va muri în timpul programului, o va face pe răspunderea ei. Va sta proptită în scaun, crăcită și cu dinții falși la vedere. Și cu privirea cătând departe, spre zăpezile Europei de Est. Clienții vor crede că e împăiată și se vor interesa cât costă. Până la finele programului, va rămâne așa, crăcită și nevandabilă. Până la ora 17. Când se vor putea în sfârșit ocupa de ea.

Am râs cu toții, în frunte cu Dora. E șmecher, băboiul. Știe că atunci când se face haz pe seama ta, tu trebuie să dai tonul veseliei. Dar, pe dinăuntru, s-a umplut de draci. Când Joe a dat s-o ia în brațe, s-a prelins ca o știucă bătrână:

— Ai grijă, să nu-ți cadă *flipper*-ul!

Într-o zi, Sam se înființează cu un dihor la firmă. Noul lui animal de companie, foarte fidel, după cum glăsuiește cartea tehnică. Frumos de pică. Mi se pare că aduce cu o nutrie. Are același aer însuflețit, de velur poznaș. Dacă ar da cu ochii de el tata, sigur i-ar veni idei. Ar vedea posibilitatea unei căciuli imediate. Sau a unui guler.

— E cel mai performant model de dihor de pe piață, își laudă Sam compania. Un Mini Cooper cu blană. Vine tot din

Anglia. L-am prins la reducere promoțională, altfel nu mi l-aș fi permis. Nu vă spun cât costă.

Ne convingem repede că nu-i exagerează calitățile. Tocmai atunci pică un control de la Finanțe și altul de la Securitatea Muncii. Că un control, ca orice necaz, nu vine niciodată singur. Cinci inși scorțoși, cu fețe care le trădează nevoia de sânge proaspăt. Veniți să ne reguleze. Nu suntem în regulă nici cu actele contabile, nici cu regulile de protecția muncii. Dar parcă poți fi vreodată în regulă cu ele?

Nici măcar o cafea nu acceptă de la noi. Le e teamă să nu-i otrăvim. Se pun pe cercetat hârtii și pe inspectat depozitul cu marfă. Inci cu inci. Hârtia asta este expirată, stingătorul de incendiu stă cam câș. Aici nu-i bine, dincoace nu mai vorbim. Dezastru peste tot. Nu mai așteptăm decât sentința.

Săracul dihor are instincte puternice. Simte din prima clipă energia negativă a controalelor. Își dă seama că se confruntă cu niște prădători fioroși. Că jungla financiară e mult mai fioroasă ca pădurea lui natală. Și reacționează, spre deosebire de noi, care stăm ca ierbivorele oloage. Se dezleagă din lesă, doar el știe cum, și se face nevăzut. Îl căutăm prin hală, de ne ies limbile de-un cot. Sam îl strigă pe nume:

— *Jack, come on, boy!*

Îl botezase Jack, inspirându-se de la președintele John Kennedy. Căruia în particular i se spunea Jack. La fel ca președintele, dihorul Jack e înclinat până la obsesie spre bucuriile trupești. În orice aparență îmblănită, vede o dihoriță potrivită pentru a-și răcori poftele carnale. Cei de la Controlul Financiar și de la Securitatea Muncii participă și ei la căutări. Se simt vinovați de incident. Cred că le e frică de o amendă de la Protecția Animalelor. E o crimă să bagi în boale un dihor

neajutorat. Fără energia lor negativă, Jack nu s-ar fi ascuns. Strigă, alături de noi, cât îi ține gura:

— *Jack, come on, boy!*

Fără rezultat. Inspectorii se retrag cu plecăciuni și mii de *I'm so sorry!* Fără să ne amendeze, fără să ne reguleze. Imediat ce închid ușa, Jack reapare. Cuminte ca o jucărie teleghidată.

Sam îl hrănește cu mâna lui, îl mângâie, îl pupă pe botic și-l numește „salvatorul nostru, Jack Bernstein". Dihorul își câștigă calitatea de membru al familiei. E un înger păzitor pentru „Bernstein Vintage Ltd". Fără ajutorul lui, am fi îmbulinat-o.

Imediat, descoperim secretul tăcerii lui Jack Bernstein. Ce pervers! Făcuse sex sălbatic cu o blană de vulpe. Mai primim și din astea de la donații. Odată, ne-am ales cu o nutrie împăiată, de mi s-a rupt inima și-am plâns o zi. De talismane din labe de iepure, nici nu mai vorbesc.

La jumătate de oră după control, Dora pornește tămbălăul. Unde a dispărut Franz? Cum cine-i Franz? Rățoiul cu beretă bleu. Cine i l-a luat? Îl pusese deoparte, pentru că era hărăzit unui client special. Își vrea rățoiul, și îl vrea acum! De nervi, gura ei mare face crețuri. Seamănă cu un iaz cu gheața crăpată la mal. Îi zic că Oscar i-a dat rățoiul unui coleg de școală. Pentru o broșură comică.

— Să-i înapoieze colegului broșura și să mi-l aducă pe rățoi imediat!

Îl pun pe negustorul Oscar în cea mai proastă dintre posturi. Aceea de a-și cere marfa vândută îndărăt. Credibilitatea lui de afacerist se zdruncină rău de tot în ochii colegilor. Presupun că pierde și o parte din inima fetei pe care

o curtează. Îmi spune că *a deal is a deal*. Plânge de i se rupe cămașa Ralph Lauren pe el. Lângă el, din solidaritate, se pune pe plâns și soră-sa, Rachel. Nu înțelege de ce plânge Oscar, dar înțelege că trebuie și ea să participe. La urmă, mă aștern pe plâns și eu.

Oscar îi întoarce colegului broșura, ăla îi returnează rățoiul. Îl apuc pe Franz de gât și i-l trântesc Dorei pe birou. Fără un cuvânt.

De ce vă povestesc toate astea? Ca să vedeți ce otravă e cu adevărat soacră-mea. Cum îi cășună pe cine se nimerește, fără să țină cont de vârsta victimei și de rănile pe care le provoacă. La drept vorbind, cred că tocmai rănile o interesează.

Invocă un client căruia i-a fost hărăzit rățoiul? Care client, scumpa mea hoașcă? Ai fantezii cu clienți, după câte văd. În anii de dezvoltare a firmei, doar eu am găsit amatori pentru toate bazaconiile. I-am scos din piatră seacă, le-am pus mintea pe bigudiuri, le-am vândut brașoave. Prea gogonate, pentru a nu fi crezute. Eu i-am prins pe fraierii lumii în chihlimbarul de la „Bernstein Vintage Ltd”. Până să apar eu, habar nu aveați că „bernstein” înseamnă „chihlimbar”.

Eu le-am făcut rost clienților de salopeta lui Mao, de mitraliera mafiotului Sam Giancana, de saxofonul lui Clinton. De samovarul lui Gorbaciov, de lămpașul lui Miron Cozma. Eu i-am vândut pe o avere lui Takafumi o rablă de casetofon japonez, convingându-l că aparținuse Nadiei Comăneci. Înainte de asta, i-am demonstrat cu certificatul de naștere că sunt originară din Onești, orașul gimnastei.

Datorită mie, „Bernstein Vintage Ltd” e un model de succes pe piața amatorilor de *vechituri povestite cu har*. Și vândute cu har. Estimp, Dora a stat pe margine și a privit. A învârtit două

hârtii, să-și justifice fila de cec încasată la sfârșit de săptămână. La fel ca toți ceilalți din familie. Mai puțin dihorul Jack. Apropo, nu mai sunt așa sigură că bietul animal a intrat în panică și s-a ascuns din cauza energiei negative a controalelor respective. Cred mai curând că l-a îngrozit energia negativă a Dorei.

Nu vreau să fiu înțeleasă pe dos. Sunt conștientă că fără Dora nu pupam America, nici măcar ca turist. Dar să nu-mi facă fiul și fiica să plângă. Și să nu mă facă nici pe mine. Că-i trag un cap în gură de-i sar implanturile, cât e ea de mamă a lui Ben și de nevastă a lui Joe. Băboiul ăsta sinistru să știe ce se așteaptă de la o bunică? Glumiți. Nu știu dacă Dora a fost vreodată copil. Dacă totuși, prin minune, a fost, în mod sigur nu a avut o bunică. Dacă totuși a avut, a otrăvit-o cu mâna ei.

Pe Dora o găsesc explicată cu punct și virgulă în studiile lui Jacob Levy Moreno. Un psihanalist evreu, născut în București, la sfârșitul secolului al XIX-lea. Plecat la timp în Viena și apoi în New York. Moreno este cel care a fondat „Psihodrama”, psihoterapia bazată pe teatru, prin puterea tămăduitoare pe care ți-o dă arta dramatică.

Se spune că savantul acesta a stat o vreme cu ochii științei pe o actriță de teatru. Aia juca roluri de ingenuă pe scenă, unde apărea numai cu zâmbete pe fond de catifea. Dar în viața extrascenică, era numai cu curu-n sus. O scorpie, o insuportabilă, o apucată, o țață, o matracucă, o Dora. Dacă ar fi mușcat-o o viperă bătrână, sărmana reptilă ar fi căzut cu roțile-n sus, otrăvită pe loc.

Știți ce-a făcut bucureșteanul-vienezul-newyorkezul Moreno? A inversat polii. A aranjat ca actrița să primească roluri de isterică și de căpcăună pe scenă. De aici, a rezultat o

transformare radicală în viața ei particulară. Ca prin minune, scorpia-insuportabila-apucata s-a transformat în soție devotată, mamă iubitoare, noră perfectă. Și amantă tandră, dacă o fi fost cazul. Și cred că a fost, că actrițele nu-s proaste ca mine. Să prindă pânză de păianjeni, după ce trec de 40. În locurile unde natura pretinde un trafic masculin minim.

Dora trece drept o adevărată *lady* în ochii clienților. Am văzut ce impresie puternică i-a făcut lui Takafumi. Și nu doar lui. Numai că nu putem risca să facem inversiunea, ca în cazul actriței respective. Să ne fugărească partenerii de afaceri și să dăm faliment, doar ca s-o avem blândă și iubitoare în familie.

Dacă s-ar înscrie într-un grup de actori amatori, s-ar putea drege câte ceva, conform teoriei lui Moreno. Și-ar descărca remorca plină cu draci pe scenă. Că sala de gimnastică, pe care o frecventează, nu mai face față.

Vorbesc cu frații Bernstein, dar nici unul nu are curaj să-i sugereze. Lui Joe, nu îndrăznesc să-i propun. Mă întreb a mia oară: ce-o fi găsit omul ăsta la ea?

Probabil că, dacă n-ar fi trecut prin viață ca prin brânză, Dora s-ar mai fi umanizat. Dacă ar fi dus viața necăjită pe care au dus-o ai mei, care s-au chinuit de când am făcut eu ochi. Au muncit în glod, în foame și ger. La urmă, pensii de nimic. Cheltuite pe infiltrații în genunchi, contra reumatismului, și pe donații la biserici, contra Iadului. Acum au bani, dar nu știu prea bine la ce folosesc. Visul lor se împotmolește într-un cavou.

Imediat ce a avut primii bani, soacră-mea și-a angajat femeie în casă. Pentru curățenie și mâncare, să nu-și belească unghiile de ojă. După care, și-a tras abonament la cosmetică și coafor. Unde își plimbă curul și flocii în fiecare vineri, de la 20

de ani. Până acum, a fost de peste 3.000 de ori. Din părul inghinal epilat, s-ar putea asigura păturile necesare unui adăpost de *homeless*. Vă dați seama ce tragedie ar fi ca o șuviță din părul de pe cap să-i șadă un milimetru mai la stânga? Soarele ar refuza să lumineze.

Femeia asta e Hitler înmulțit cu Stalin. Totul la puterea Mao Tze Dun. Dacă ar fi cunoscut-o, marii dictatori ai lumii s-ar fi uitat chiorâș unul la altul. Și-ar fi strecurat pe șest poloniu în ceștile de ceai, pentru a-i câștiga inima. Mă rog, „inimă" e un fel de-a spune. N-o putem acuza pe Dora că poartă acest organ compromițător.

Mai e ceva ce te frapează, dacă apuci să o cunoști. Pe cât e de călău cu ceilalți, pe atâta e de miloasă cu ea însăși. Când vine vorba de propria-i persoană, e fragilă ca o absolventă a cursurilor de prințese, învățământ la distanță. Posedă talentul imens de a-și plânge de milă.

Pe la începuturile Americii mele, credeam că mă pot împrieteni cu ea. Ca fetele din căminul studențesc. Să ne mai zicem una și alta, la un coniac și o cafea. Odată, a venit la mine cu ochii și obrajii devastați de plâns. Vinovatul era Joe:

— Să vezi ce-a putut să-mi facă Joe. Aveam bilete la Kennedy Center, unde venise trupa de balet de la Balșoi Teatr. Iar el se mocăia cu îmbrăcatul și parfumatul. I-am zis să nu se mai gătească așa, că oricum nu se uită nimeni la un hodorog. Și că, dacă nu se grăbește, o să plec singură. Știi ce mi-a răspuns?

M-am gândit la ce putea fi mai rău. „Stârpitură idioată", „tâmpită crăcănată", „lindic zbârcit", „te bag în pizda mă-tii", „babornița dracului", „fute-ți-aș morții din familie", „măi

anusule contra naturii”. Cuvinte simple, care transmit mesaje sincere între vechi parteneri de viață. Vorbe de dragoste trainice, din care sunt dulgherite căsniciile, în țara mea natală. Țară din care vine și Joe, să nu uităm.

— Nici nu știu dacă trebuie să-ți zic, Suzy, este realmente groaznic. Te rog să nu-i transmiți lui Ben, ar suferi enorm.

Doamne, oare ce putuse să-i spună blândul Joe, de o adusese în așa un hal?

— Mi-a zis: *I got married in the wrong village.* M-am însurat în satul greșit. Doamne!

Eu am răsuflat cu ușurare. Replica lui Joe suna ca un citat dintr-un clasic. Adică nu mireasa contează, ci locul de unde vine. De mii de ori mai *light* decât „lindic zbârcit” sau „măi anusule contra naturii”.

Dora nu-mi împărtășea părerea. Ea rămânea o sensibiloasă și jumătate. O prințesă *second-hand*. O mironosiță *vintage*, căreia nu-i știam povestea. După o scurtă pauză de alimentare cu combustibil, a dat drumul unei noi reprize bocite:

— Gândește-te, să-mi spună asta, după o viață împreună! Serios, mai bine mă împușca!

Eram de părerea ei. Că mai bine o împușca, decât s-o facă să sufere. Ar fi fost mai bine pentru toți.

Știți ce mă enervează mai mult și mai mult? Că programasem acest capitol pentru cumnații mei, Bill și Sam. Doi tipi de mai mare dragul, care știu să pună preț pe flăcăială. Și am ajuns să discut tot despre soacră-mea.

Și știți ce mă enervează suprem? Că diseară e aniversarea căsătoriei mele, nu mai știu a câta. Ben m-a invitat la același restaurant italian. Restaurantul nostru de început. Credeți însă că Dora va lipsi?

Mă faceți să râd. Mai degrabă ar lipsi de la propria ei înmormântare.

Ce bulșităraie!

7

Străzile orașului sunt debarasate de cadavrele despuiate, căruțele primăriei pleacă la cimitir cu vârf și se întorc goale, trotuarele sunt curățate meticulos de bălțile rușinoase ale sângelui.

Comunitatea Evreiască deschide un catastif nou și începe să numere mort cu mort. Dispăruții sunt crezuți o vreme vii și așteptați să revină acasă. Puțini sunt cei care se întorc. S-a observat cândva că speranța moare ultima. O fi murind ultima, dar de murit oricum moare, cedând trist locul *Kadishului*, dedicat celor plecați din lumea asta.

La început, Rabbi o menajează cum se pricepe mai bine pe rățușcă. N-o lasă să afle cu exactitate unde și cum și-au găsit sfârșitul tatăl și fratele. N-o lasă să afle nici de bunica, moartă cu mâna strânsă la piept, vrând să-și arunce inima departe, să o doară mai puțin umilințele prin care îi trece fiica, violată și răsviolată de-o adunătură de troglodiți, în camera de alături.

N-o lasă să-și vadă nici mama, în primele zile. O găsește zăcând dezbrăcată și privind în gol, cu picioarele desfăcute la 180 de grade, ca o insectă încleiată într-un chihlimbar respingător de sânge, urină, sămânță bărbătească și scârnă. Are înfiptă o țigară „Doina” în gură, e acoperită de răni mai superficiale și mai adânci, iar la gât poartă podoaba ironică a eșarfelor roșii care i-au demascat simpatiile bolșevice. Alături de ea, în același scop demascator, stă lungit un steguleț roșu.

Ofițerul neamț a fost cel care a ținut să o pozeze împodobită astfel, pentru a rămâne cu o amintire caldă în luptele geroase ce îl așteptau în Rusia. I-a vârât bățul stegulețului ici și colo, i-a turnat între țâțe rom și l-a somat pe vecinul Vicovschi să bea *bruderschaft* cu el, l-a pus pe Ilie s-o călărească și s-o biciuiască, l-a rugat pe polițistul basarabean să-i dea cu iaurt de sloboz pe față, că-n Germania se zice că face bine la ten.

Rabbi se interesează de soarta lui Lev și Jacques, bate drumurile necesare și obține certificatele de deces. Pentru că oricum casa familiei de pe Strada Ștefan cel Mare este rechiziționată cu toate bunurile din ea, le ia pe Roza și Golda sub aripă, instalându-le într-o cameră a modestei lui locuințe, din Cartierul Podu Roșu.

Merge până la Podu Iloaiei, de unde trage o fugă la Târgu Frumos și-i alină cum se pricepe mai bine pe amărâții părinți ai ginecologului. Îi asigură că de acum înainte grija nepoatei și a norei cade în sarcina lui. Are cu ce le hrăni, a fost prevăzător, și-a făcut provizii. Ei să stea fără grijă și să aibă grijă de ceilalți doi copii ai lor, fratele și sora doctorului Oxenberg, odihnească-se în pace. La revedere, mergeți în sufletul meu!

Cu greu mai poți scoate un cuvânt de la Roza. Stă toată ziulica în curte, pe o băncuță, și bolborosește pre limba ei. Or fi versete, să-și dizolve durerea din suflet? Nu, nu seamănă cu versetele. Într-o zi, Rabbi se apropie pe nevăzute și aude tot ce Roza repetă în șoaptă. Ascultă un minut încheiat și se îngrozește:

— Înc-un pic, un pic, un pic,
Până-ți scap puța-n lindic!

Că mai dulce este puța
Decât tata și mămuța.
Și acuma jos chiloții,
Și la gaură cu toții!

Nu-i a bună. O supraveghează atent, îi măsoară porțiile de mâncare, care se întorc abia atinse din fața ei. De unde o fi venind dușmănia totală vizavi de orice i se pune în farfurie? Nu mai vrea să trăiască, oare? Uită că are o rățușcă de crescut, pe Golduța?

Ce cădere! O femeie până ieri frumoasă de-ți tăia suflarea, cum a ajuns o grămadă de oase, care împung o piele ce dă să plesnească. Nimic nu mai amintește ondulările și catifelările de altădată. Nimic nu mai evocă trăsăturile ei aristocrate, ascultând de o ordine muzicală.

Când crede că n-o vede nimeni, Roza spală și iar spală rufe, cu fața încrețită de scârbă.

Rabbi intră mai dihai la idei. Ca un detectiv, o urmărește și constată că mai cu seamă chiloții fac obiectul elanului ei curățătoresc. O fi o rămășiță a pedanteriei de cucoană? O fi o descărcare nervoasă? Să nu uităm că doamna vine dintr-o casă din acelea cu cerdac, aflată în bucățica de oraș binecuvântată cu dumnezeiescul dar al canalizării.

Într-o astfel de casă a viețuit ea. Adaptarea la o locuință modestă, dintr-un cartier care s-a bătut pe viață și pe moarte – sunt abia zece ani de atunci – cu o epidemie de febră tifoidă, cauzată tocmai de lipsa canalizării, nu se poate face cu una, cu două. Ea e cucoană, ce să mai vorbim… Nu știe ce înseamnă operațiunea de vidanjare, n-a văzut sacalele de preluare a conținutului puturos al latrinelor. Dar, mă rog, cum să avem

noi toaletă ca la Paris, acolo unde apa este chemată printr-o simplă tragere de mâner, ca totul să dispară apoi într-o clipită?

Ori… Stai așa, nu care cumva? Bănuieli cumplite îi vârtejesc sufletul, când vede cât de des își miroase Roza lenjeria spălată. Freacă în mâini, freacă și tot freacă. Duce la nas și iar freacă.

Rabbi își adună curajul în vorbe. O salută de cu dimineață cu formula „mergi în sufletul meu!”, ridică un ocol larg din cuvinte și – în sfârșit! – apucă subiectul, când simte momentul. N-ar vrea dumneaei să-și învingă sfiala și să se prezinte la un control medical, din acela adresat doamnelor? Nu c-ar avea vreun beteșug, bun înțeles că nu are, ce să aibă. Însă numai așa, în scop… Care e cuvântul acela doftoricesc? „Profilactic”, ați zis? Ei da, profilactic, bată-l norocul de cuvânt pezevenghi, care se joacă de-a v-ați ascunselea cu mine. Ce mai, se vede că sunteți fiică și soață de medici.

Fiind soață de ginecolog, știți totodată mai bine ca oricine că trupul femeii e plămădit dintr-un aluat mai gingaș ca al bărbatului. Altfel vibrează, altfel răspunde la – hm! – neplăcerile aduse de vitregia acestor timpuri. Până și nevastă-mea se duce o dată pe an la control, mai cu seamă de când a aflat că nu mai poate avea copii. Se duce, de ce să nu se ducă, să ia asigurări că totul e în bună rânduială. Face piața și trece oleacă și pe la doctor, că tot e în drum.

— O să mergem împreună la consult, am vorbit deja cu un medic. Ne așteaptă. Că, deh, doamnă doctor, sănătoși să fim, că pe celelalte le-om cumpăra noi cumva.

În alte privințe, să steie fără grijă. În evidențele Comunității Evreiești, numărul pauperilor e înfricoșător. Dar el a pus destui bani deoparte, la teșcherea. Golduța nu va fi

înscrisă la orfelinat, nici nu va ști care-i gustul mâncării de cantină. Viitorul ei, al nostru, nu se anunță negru, nicidecum. E marfă rară așa un viitor, e marfă adusă – he-he-he! – cu comerțul de import. Cine nu și-ar dori să-l aibe? Da' să știți că e numa' și numa' viitorul nostru. Om vedea cu timpul dacă merită cineva să-i dăm și lui o porție.

Roza se lasă greu convinsă, dar se lasă. E primită cu toată căldura de-un fost coleg de-al lui Jacques, în timp ce Rabbi rămâne să bea un ceai în anticameră.

Deasupra biroului, doctorul ține o fotografie înrămată, mare cât un tablou. Un ciorchine de medici interniști, în halate și bonete de-un alb fără cusur, șade pe treptele spitalului, cu dom' profesor al lor la mijloc. Un zâmbet larg, încrezător în vremurile ce or să vină, traversează grupul de la stânga la dreapta, întrerupt numai de aerul de sobrietate academică al magistrului.

Ochii Rozei dau să-i scape din orbite, alunecând de la un internist la altul. E atrasă de un amănunt ciudat. Mai bine de jumătate dintre medici au ceva scris pe o etichetă atașată pe bonete, ca un fel de cod de recunoaștere. Se apropie, citește și nu-i vine să creadă: „29 iunie '41".

Face repede legătura, înțelege. Aceia sunt morții din Pogrom. Gura i se usucă, simțurile își ignoră organele, pentru a se aduna în ochi. În mod normal, trebuie să fie și el pe aici. Unde?

— Unde ești tu, Jacu' mamii?

În sfârșit, îl reperează. Pierdut în rândul din spate, răvășit de parcă tocmai s-ar fi dat jos din tren după o lungă și istovitoare călătorie, zâmbește spre viitor Jacques al ei.

Zâmbește stângaci ca un școler, zâmbește cel mai neîndemânatic dintre toți. Zâmbește ca în seara primei lor întâlniri, când au vrut să meargă la un film la Trianon sau Phoenix, dar le-a fost prea frică să nu-i prindă și să-i stâlcească în bătaie bandele de legionari.

Roza își îndreaptă mâna osoasă spre boneta soțului, încercând să-i dea jos eticheta. Nu poate, dar nici nu se lasă. Dă să i-o sucească la ceafă, pentru a face dispărut rânjetul acelei date fatale, notate pe frunte. Soarta i-a scris-o, desigur. Acela e creionul chimic pe care doar soarta îl folosește, după ce îl udă cu saliva ei încărcată de microbi. Doar de aia se spune că ce ți-e scris, în frunte ți-e pus.

E încredințată că, dacă data Pogromului dispare de pe bonetă, Jacques reînvie pe loc, într-o clipită, fără să mai steie pe gânduri. Și-o să iasă din scorbura pozei și-or să meargă împreună acasă, cu degetele împletite. Numai de-ar izbuti să-i sucească la ceafă boneta. Încearcă o dată, mai încearcă o dată… Mâna îi tremură, degetele îi alunecă pe hârtia lucioasă. Nu poate să apuce. Ah, fir-ai tu să fii de bonetă neghioabă! Ești căpoasă cu mine, ai!? Crezi că nu-ți vine tușă-ta Roza de hac?

Doctorul o urmărește câteva secunde, cu o emoție de care nu are trebuință. O prinde de încheietură și o trage blând în sala de alături. Îl încearcă o senzație ciudată, când o atinge. Săraca femeie! E mai slabă ca scheletul didactic, prezentat studenților din anul întâi, la cursul de Anatomie.

Roza a învățat să se supună: se dezbracă pe tăcutelea, se suie pe masă, își desface picioarele. Nu vrea să mănânce iar bătaie, ca atunci când cu ofițerul german și ceilalți. Îl privește cu resemnare pe doctor, cum își pune tacticos mănușile de mușchetar.

Când revin amândoi în cabinet, fotografia cu grupul de internişti nu mai este pe perete. S-o fi dat jos singură, își închipuie văduva. Tinerii internişti or fi plecat cu profesorul la Restaurantul Corso, să se destindă.

Doctorul e cutremurat de consult, dar actoria sa profesională nu lasă nimic să transpire. Cât timp Roza bea un ceai întremător, servit de asistenta care-i completează datele personale în registrul de consultații, ginecologul vorbește în șoaptă cu Rabbi.

E nevoie de o intervenție chirurgicală multiplă, pentru că treaba nu e deloc una cușer. Pentru început, se impune un scurt raclaj, pentru că ăsta-i adevărul: urmare a violului, doamna Oxenberg este însărcinată în trei luni. Dar ce-i cu dumneavoastră, sper că n-o să-mi faceți un infarct?! Specializarea mea nu e de cardiolog, cu tot regretul. Ah, dar am un leac universal: un păhărel de coniac. Vă servesc imediat.

Din păcate, mai e ceva. Partea cea mai gravă vine abia la sfârșit, în ramura noastră. Violul îndurat de doamna Oxenberg – ce om rar a fost soțul dumneaei, ce profesionist și ce coleg! – se arată mai traumatizant ca unul simplu. Știu, nu există nicăieri viol simplu, vorbesc doar din punctul de vedere strict medical. Nu mă refer la numărul sporit al agresorilor, câți or fi fost, am înțeles că vreo cinci sau chiar șase-șapte.

Ci am în vedere că i-au fost introduse în vagin tot felul de corpuri străine. De ce i-au fost introduse? Pentru ca violatorii să se distreze, pentru ce altceva? E vorba de un pistol, cred că și de bățul unui steguleț. Astfel au fost cauzate rupturi de perineu. Destul de grave, care trebuiesc operate. Partea proastă e că, în timp, ele conduc la incontinență urinară,

pentru că uterul începe să coboare, uite-așa. Dacă nu se intervine, se va scăpa tot mai des pe dânsa. De aceea, operația se impune în maximum trei luni de la viol. Doamna se află în grafic, dacă pot spune așa.

Să vă mai torn o picătură de coniac? O să beau și eu. L-ați și dat pe gât? Coniacul e obligatoriu la consultații. Cel mai bun anestezic.

Și tot nu e tot. O să vă rog totuși să luați loc. Nu e tot, pentru că violul a inclus și penetrarea anală. Se înțelege că un astfel de act violent e cu mult mai vătămător ca violul vaginal. Găurile sunt vecine și, pentru cei needucați, tentația e mare. Au rămas în urmă leziuni de o mare severitate, nu doar simple rupturi ale mucoasei. Sfincterul anal este grav rănit, posibil rupt. Nu-și mai face datoria. Ceea ce produce incontinența materiilor fecale. Se întâmplă accidental acum, dar va fi din ce în ce mai des, dacă nu se intervine. Pentru refacere, este necesară o nouă intervenție chirurgicală. Altă anestezie, alt ac, altă ață. Dacă operația e ușoară? Nu, nicio intervenție chirurgicală nu e.

Și iarăși trebuie să fim atenți, pentru a ne înscrie într-un termen de trei luni de la data producerii. Vedeți, astfel capătă explicațiune grija exagerată a bolnavei pentru curățenia lenjeriei intime, care v-a alarmat și v-a adus la mine. Să vorbim românește: se scapă pe dânsa, nu mai are control, se murdărește involuntar. Pudoarea îi este și ea violată, demnitatea umană la fel. De aici izolarea ei, tăcerea ei.

Ce vreți, a fost doamnă de înaltă clasă. Nu-i ușor să cazi de atât de sus. Cunosc cazuri de oameni sărăciți, cărora le e jenă să frecventeze cantinele sociale și primesc acasă porțiile

trimise de Comunitate. Față de așa ceva, rușinea ei nu suportă comparațiune.

O să recapitulez, pe scurt, tactica medicală, ca să ne fie limpede: vom începe cu chiuretajul, apoi vom trece la operația de refacere a rupturilor de perineu și vom încheia cu intervenția chirugicală de reconstruire a sfincterului anal. E mult de muncă.

Vorbind cinstit, vindecată pacienta nu va fi nicicând. Că sufletul nu i-l poate reconstrui nimenea. Mă doare că tocmai o soție de eminent obstetrician a pățit nenorocirea. Care se adaugă tragediei de a-și pierde bărbatul, fiul și mama.

Obstetrică-ginecologie… Nu vreau să cred că există un blestem în familiile celor care au optat pentru specializarea aceasta. Dacă aș crede-o, mâine m-aș reprofila.

Istoria patriei a căpătat deprinderea de a număra morții și răniții fiecărui capitol din cărțoiul ei. Întotdeauna, cei căzuți în luptă sunt notați meticulos în registre, înainte de a li se trânti un grad militar post-mortem în piept și a fi zvârliți în groapă. Întotdeauna, cei răniți nemortal umplu un timp paturile de spital și paginile de catastif medical, înainte de a-și începe târâșul lung pe străzi și cerșetoria de la colț, oripilându-i pe nevătămații pentru care, de fapt, și-au lăsat mâinile și picioarele în tranșee.

Despre femeile violate, istoria tace. Autocenzura o împiedică să acorde importanță acestor ființe însemnate pe vecie, în urma celui mai vechi asalt militar, în care soldați, subofițeri și ofițeri luptă la piele cu muieretul dușman. Luptă răcnind crâncen, luptă culminând victorios, folosindu-și fără sfială armamentul intim.

Mesajul e frontal: cu părere de rău, violatele n-au ce căuta în manualele de istorie, unde se aduce aleasă cinstire eroismului armatei. Ar șifona fotografia de grup, dacă ar fi puse alături de vitejii voievozi Decebal, Vlad, Ștefan și Mihai. Și-apoi, trebuie să menajăm tânăra generație. Ce impresie s-ar produce asupra elevilor, care primesc la școală alese lecții de patriotism?

În ochii celor care redactează și corectează paginile istoriei, sacrificiul acestor amărâte este nesemnificativ. Oameni buni, știm că soldații se mai descarcă și ei, în felul lor lipsit de maniere. Câteodată, sunt cuprinși de exagerațiuni pe care le putem socoti scuzabile, având în vedere privațiunile suportate în eroicele bătălii purtate pentru libertatea patriei. Când se petrec asemenea lucruri, e bine să te întorci cu spatele, să-ți aprinzi o țigaretă și să tragi fumul în piept, până sufletul îți amorțește. Altceva nu poți să faci. Și nici n-ai dreptul să faci. Mai cu seamă că uneori damelor le place. Nu râdeți, că așa e. Pe cuvânt că le place.

Roza nu prinde nici ea loc liber pe răbojul istoriei. Drept răspuns, se șterge undeva cu strategia trasată de doctorul care a examinat-o. O ignoră complet. În preziua chiuretajului, când Rabbi revine acasă luminos, strângând la piept un pachet cu bunătăți, văduva nu mai e în curte, pe banca ei, sau spălându-și cu ciudă chiloții. O strigă, o caută, îi reclamă dispariția unea polițiștilor care patrulează pe străzi, completează formulare la secție. Și se pune pe așteptat. Cine știe, poate totuși se întoarce.

Alături de cinematografie, croitorie, avocatură, medicină și negoț, așteptarea este ramura unde populația evreiască își probează de minune aptitudinile.

Ca de obicei, Rabbi o protejează pe rățușcă. Nu ai pricină de a te lăsa cuprinsă de îngrijorare, mami e plecată oleacă la tratament, în stațiune. Are un mic beteșug, săraca, a plecat să-i vie de hac. N-ai văzut ce supărată stătea? Da' se va întoarce, mai sănătoasă și mai frumoasă ca nicicând. Se va întoarce și vom merge cu toții la primblare cu otomobilul. Pentru că războiul se va sfârși, mâine-poimâine.

Din tot ce-i spune Rabbi, Golda reține doar cuvântul „nicicând".

— Dacă a plecat, de ce nu și-a luat rămas bun de la mine?

— Ca să nu plângi, drăguța tatii.

— Eu nu mai știu să plâng.

— Trebuie să înveți din nou. Hai, mergi în sufletul meu!

În toamnă, firul școlii se reînnoadă, cu Golda așezată în banca Rifcăi. Fiica lui Rabbi o primește în grijă. Privite cum se întorc acasă, par două chiștoace ținându-se de mână: Rifca, un chiștoc gros de havană; Golda, un chiștoc subțire, de țigaretă „Doina", din care fuma mami.

Se oftează mult în școala plină de copii și de profesori rămași fără tați, fără mame, fără soți, fără frați.

Din toată clasa, Golda oftează cel mai mult.

Contactul nemijlocit cu pagina de istorie le dăruiește prinților și prințeselor un mod special de a măsura timpul. La un an după Pogrom, Martha Bibescu se învrednicește în sfârșit să-i scrie lui Carol Drimmer. Se interesează de soarta lui.

Din nenorocire, bombardierul cu scrisori nu-i mai poate răspunde. O face în schimb Fany Drimmer, văduva sa, care

încă speră că o prințesă l-ar putea reînvia și readuce în casa lor de pe Strada Anastasie Panu, numărul 13. Atitudine tipică pentru o văduvă de război.

Doamnă,

Cele câteva rânduri adresate soțului meu mi-au parvenit mie. Vă interesați de adresa lui: din păcate, prințesă, nici eu n-o cunosc. Și aș fi cea mai fericită dintre femei, dacă cineva ar putea să mi-o indice. Bietul de el (ce suflet frumos!) a fost ridicat din casă în ziua (de tristă amintire) 29 iunie 1941; a ajuns la Roman și de acolo a dispărut fără urmă.

După toate probabilitățile, trebuie să fie în vreunul din „lagărele" necunoscute, în care nu poate pătrunde un muritor de rând. Dacă s-ar găsi vreo personalitate cu inimă caritabilă, poate ar descoperi acele locuri. Sărmanul om zace, poate, ca „frumoasa din pădurea adormită" și așteaptă să fie salvat de o prințesă.

Doamnă, o femeie nefericită îndrăznește orice, încât vă rog să-mi iertați cutezanța de a vă vorbi atât de direct, deschizându-mi în fața dumneavoastră inima sângerândă.

Deci, prințesă, o femeie odinioară prea fericită, iar astăzi foarte, foarte nenorocită, vă imploră, cu lacrimi în ochi, să-i veniți în ajutor, regăsindu-i tovarășul de viață. Poate prin intermediul Crucii Roșii ori poate prin intervenția unui ilustru personaj sau, în fine, prin tot ceea ce inima voastră generoasă va găsi cu cale. Fiți zâna lui bună, îngerul lui păzitor, și Dumnezeu cel veșnic să vă călăuzească!

Cu mii de scuze, primiți, doamnă, respectuoasele mele sărutări de mâini.

Fany C. Drimmer

8

Suntem cu toții în hală. Pregătim un nou lot de haine *second-hand* destinat cetățenilor României. Supraveghem încărcarea containerului. Ținem evidența, numărăm sacii, cântărim, bifăm. Vine acuși iarna. Trimitem în țară îmbrăcăminte groasă.

Drumul de la Washington D.C. la Iași. Din hală, marfa merge la fumigație, pentru 24 de ore. România cere să fie fumigate produsele la mâna a doua importate din U.S.A. Am mai spus-o. Nu și din Europa. La capitolul *second-hand*, U.S.A. se bucură de „Clauza națiunii celei mai defavorizate”.

Chiar când e vorba de feronerie, se pretinde fumigație. Doar pentru că obiectele sunt așezate pe paleți de lemn. Iar lemnul e populat cu organisme vii. Care trebuie sugrumate fără milă. Dacă e un crocobaur ascuns în lemn?

România e o țară exigentă. Cu autoexigența stă mai rău. Nu-și poate asuma riscul ca vreun cetățean de-al ei să se aleagă cu vreo ciupercă americană pe piele. Ciuperca europeană are tratament preferențial. Ea e primită cu elogiile cuvenite unui boboc de trandafir. Tot ce vine de la bunicuța Europa e salutat cu entuziasm.

Din Washington D.C., transportul face o haltă în portul Norfolk, Virginia. Pentru a fi înghițit de burta unui vapor. De acolo, tot pe apă, dă-i și dă-i la vâslă. 20 de zile încheiate, până la Cagliari, în Italia. Unde are loc transferul pe un vas mai

mărunțel, cu destinația Constanța. Tot parcursul face 30 de zile. Și 4.000 de dolari.

Din Constanța, hainele noastre *second-hand* apucă drumul de costișe al Iașului. Tâgâdâm-tâgâdâm! Unde avem depozitul principal. Distanța e parcursă într-o noapte și costă 1.500 de dolari. Tariful pentru închirierea camionului. Piperat. Țara mea natală, când te taxează, parcă te operează pe viu. Leșini de durere. Scumpa mea țară!

Mișună toți Bernsteinii în hală. Mai puțin Joe. În ultimul timp, detestă mișunatul. Chiar și Dora zumzăie ca o albină bătrână cu ac *second-hand*. Moare de încântare. În ultimele luni, am vândut în România zeci de mii de treninguri și pantofi de sport. Adidași, cum le zic românii, la grămadă. Fie că marca în cauză e Nike, Puma, Fila. Sau, cu totul accidental, Adidas.

Adidași pentru campania electorală. În noiembrie, urmează alegerile pentru cele două camere ale Parlamentului. De la candidați spre iubiții alegători, pornesc sacoșele cu daruri. Preludierea electorală, de care am pomenit. Un trening plus o pereche de adidași egal un vot. Și blugii mai țin loc de doctrină politică. Spre bucuria noastră, candidații preferă marfa *second-hand*. Perfectă pentru votanții care nu fac mutre. Ieftină și bună.

Progresele României sunt în afara oricărui dubiu. Ele se măsoară și prin aderența la marile branduri. Suntem națiunea cu cei mai mulți țărani care merg la cosit și la prășit în tricouri Lacoste și Hilfiger. Gospodinele țării nu pun de mămăligă, fără broboade Donna Karan pe cap. Precupeții aduc la piață zarzavatul pentru supe în valize Samsonite și în genți Louis

Vuitton. Roșiile și castraveții par din producția lui Calvin Klein.

L-am lăsat pe Joe singur în birou. E tot mai căzut în faza lui de nostalgie europeană. Tot la bunicuța Europa îi stă inima. În ultima vreme, vine la serviciu doar de formă. Ascultă toată ziulica muzică franțuzească. În amintirea aventurilor de război și de iubire. I s-a pus pata pe un cântec sensibil. Inspirat de luptele corp la corp franco-germane. Se intitulează „Warum, mein Vater?" „De ce, tată?", în traducere. Îl cântă un franțuz: Gérard Lenorman.

Cântărețul e unul dintre cei 200.000 de copii născuți din impactul franțuzoaicelor cu militarii Wehrmacht-ului. Că Al Doilea Război Mondial s-a purtat și pe frontul sexual. Un milion de bastarzi europeni, născuți cu genitori nemți, stau mărturie. Nu-i mai socotim pe aceia iviți pe lume prin sovietizarea uterelor. În viața civilă, tatăl lui Gérard Lenorman fusese violonist. Fiul său nu l-a cunoscut în veci. I-a aflat doar numele de scenă: Erich. Ce chestie, să ai drept tată un nume de scenă…

Lenorman a știut amănuntele astea abia la maturitate. Pe la 35 de ani. Prilej să-și ia tatăl la întrebări ca la palme. De ce, tată? De ce nu te-ai slobozit dracului pe cearșaf, în căpița de fân sau în oceanul de colo? Astfel ca eu să nu mă mai nasc și să cresc la orfelinat. Unde se suferă ca în tranșee.

Violoniștii sunt un neam de aerieni egoiști. Artiștii, în general, sunt făuriți dintr-o plămadă regretabilă. Erich era violonist. Un arian aerian. Cu atât mai egoist.

Mama lui Lenorman poate că fusese violată cu pistolul la tâmplă. Mai știi? Sau fusese aburită și atrasă în mrejele unui „amour clandestine". Cum se întâmplase de-atâtea ori, pe

parcursul istoriei. Vreți ca exemplu formarea poporului român? Uite-le colo pe femeile dace, îngrămădite ca muștele – de voie, de nevoie – pe șarmul lipicios al cuceritorilor romani.

Oricum, franțuzoaica avea 16 ani când l-a născut pe viitorul cântăreț. O mucoasă. Responsabilitatea cădea doar în dreptul soldatului german. Violonistul era singurul vinovat. Merita palmele fiului.

„Warum, mein Vater?” De ce, tată, corupător de minore cu scârțâieli de scripcă hodorogită? Te durea mâna dacă, în loc de sex cu *maman*, îți eliberai tensiunea cu propria-ți mână? Cum era să câștigați războiul, când gândul vă stătea doar la cordeală? De ce nu mi-ai lăsat și altă moștenire, în afară de durerea asta din suflet?

— Ți-am mai lăsat și talentul muzical, dragul tatii. Să cânți la ruperea sufletului.

— Iar scârțâi la scripca ta hodorogită!

Cântecul este emoționant și pentru mine. Din alt motiv. Lenorman, cum arată pe Youtube în anii tinereții, seamănă perfect cu primul meu iubit. Aceleași bucle, aceeași față fină și palidă, ca de bărbos care abia s-a ras la sânge. Același aer de ia-mă cu tine acasă, bagă-mă sub pătură și ține-mă acolo, un secol și ceva. Și vino și tu lângă mine, pe la o bucată de vreme.

Mă uit la el și mă apucă tot ce le apucă pe femei, în asemenea cazuri. Nostalgie. Altă marfă *second-hand*. Dar o marfă *second-hand* pe care tot tu o porți. Că nu poți îmbrăca nostalgiile altcuiva.

Aflu pe pielea lui Joe că nostalgia poate fi mortală. Până la urmă, nu Dora moare în timpul programului de lucru la firmă. Rămânând câteva ore crăcită pe scaun, cu gura căscată, cu

ochelarii căzuți. Și un pantof prelins din piciorul noduros, dezvăluindu-i montul de care se rușinează.

Nu Dora moare, cum a pronosticat Sam. Joe se prăpădește la serviciu, în locul ei. Răpus de nostalgie. De-un timp, murea în *leasing*. Lună de lună, săptămână de săptămână, își plătea conștiincios rata la cele veșnice. Bea în continuare coniac. Deși medicul îi ordonase să se oprească.

După ce mântuim treaba în hală, îl găsim în birou. Victima unui atac cerebral. Stă cum s-ar cuveni să stea Dora, conform pronosticului emis de Sam, conform speranțelor mele. Îi potrivesc *flipper*-ul în gură, îi trag peria mustății pe buză. Dora ar fi în stare să-i înhațe *flipper*-ul și să i-l vândă lui Takafumi, pretinzând c-a fost al Președintelui Roosevelt.

— *Warum, mein Vater, traîne dans mon coeur,*
Warum, mein Vater, mon enfance pleure,
Warum, mein Vater, traîne dans mon coeur,
Warum, mein Vater, mon enfance meeeeuuuurt.

Cântecul merge înainte, special să-ți facă din inimă vopsea de pictat. Bună să-ți înmoi pensula și să te așezi la șevalet, în vederea unei pânze depresive. În caz că ai pe undeva o inimă. În concepția Dorei, portul de armă de foc se tolerează, nu și de inimă.

— Închideți naibii porcăria aia! Chiar nu v-ați săturat să tot ascultați cum bocește un idiot după taică-său și după copilărie? Nu v-ați săturat de tot siropul de război? De filmele și de cărțile cu luptele din Ardeni și cu debarcarea din Normandia? Nu vi s-a acrit să vedeți peste tot numai soldați ai Wehrmacht-ului descheiați la prohab, cu instrumentul folosit ca lasou? Au mai crescut și alții fără tată, și nu mai fac atâta caz! Închideți-l, *just now*!

Iaca sula, madame Hitler înmulțit cu Stalin, totul la puterea Mao Tze Dun! Din păcate pentru nivelul său, n-avem la îndemână nimic cântat de Britney Spears. Așa că facem ce se cuvine: ne ștergem undeva cu ordinul ei. Veninul care-i mânjește buzele e un afront adus mortului. Erou din Al Doilea Război Mondial. Unde își îngropase jumătate de auz și trei sferturi de inimă. Ca s-o ducă alții ca Dora pe roze. Dar parcă ce poți să ceri de la o proastă?!

Agasată, Dora trage un șut în aparat. Pe șut scrie *Silence!* Nu-i place cântecul.

Dar ei ce-i place, în afară de propria persoană?

Îi las pe Bernsteini în tihna familiei lor de gradul întâi. Să țină Shiva, cele șapte zile de doliu. Nici eu nu stau cu mâna-n sân. Organizez o comemorare la sinagogă, pe barba mea financiară.

Simt că o tulesc spre înalturi. Mai ales în timpul *Kadishului* de Maurice Ravel, interpretat la vioară, imediat ce prim-cantorul încheie intonarea *Psalmului 23*.

Violonista e o gagicuță de la conservator. Imigrantă din Cehia, blondă, cu o talie cât un inel de logodnă. Și un curuleț care-ți ordonă să-l bagi în seamă, chiar și în sinagogă. Joe nu s-ar fi dat în lături de la nimic cu ea. Am plătit-o cu 70 de dolari. Ceruse 125. Câtă impertinență! Doar am angajat-o să cânte Ravel, nu să facă sex.

În timpul ceremoniei, se rulează suluri cu discursuri. În nota obișnuită, Joe e elogiat de prieteni. Toți se bucură pentru el. Pot paria la orice agenție că Dumnezeu se va ocupa personal să nu ducă lipsă de nimic. Prea a fost erou. Se știe că lui Dumnezeu îi plac eroii.

Joe a fost și eroul meu. Și îi doresc s-o regăsească dincolo pe franțuzoaica sa, Dianne. Nu pe Dianne la 80 de ani. Ci pe Dianne la parametrii de farmec la care o cunoscuse în război. Și să se bucure de ea, să profite de intimitate, să aprindă lumânări. Să facă sex ceresc, cu preludii cerești și postludii cerești. Fiindcă acuși va apărea și Dora în zonă, să le facă praf cheful.

Stând eu așa, mă tot gândesc ce monument să-i comand la mormânt. O măsuță de marmură mi se pare potrivită. Cu o sticlă de coniac Martell pe ea. Văzusem în Cimitirul Evreiesc din București ceva asemănător. O măsuță de marmură, cu un pachet de Marlboro deasupra. Pachetul era tot din marmură, lăsat deschis neglijent. Din el, se ițea o țigaretă de marmură. Alături, o brichetă de marmură și o scrumieră de marmură, cu scrum de marmură. În mormânt, un cancer pulmonar de marmură.

Am intenția să umplu sticla de Martell cu coniac de marmură. Socru-meu merită. Și să scriu: „Aici repauzează întru veșnicie Joseph Bernstein, rabinul mărfurilor *vintage*. Dacă mergeți în Rai, apelați la el pentru o pereche de aripi ieftine și bune, cu *story included.* Dacă ajungeți în Iad, coarne și copite ca la el n-o să găsiți la nimenea.”

Amen!

Isaac Bashevis-Singer e unul dintre scriitorii cu care ne mândrim. Noi, evreii. Nu doar pentru că s-a ales cu Premiul Nobel, în 1978. Știm cu toții cum se dau nobelurile și oscarurile. Ci pentru că nu și-a scris cărțile doar cu cerneală. A imigrat în U.S.A., din Europa de Est. La fel ca mine, la fel ca

noi. Îmi place Bashevis-Singer. Îl citesc și-l recitesc. Deși adesea e insuportabil de trist.

În povestirea „Groparul," amintește de un obicei *vintage*. Vreme de un an, e interzis să mergi la mormântul cuiva apropiat. Atașamentul față de cel dispărut trebuie tăiat cu barda. Nu de pomană evreii își îngroapă morții la minut. Țac-pac! Fără *show*-ul plângăcios al creștinilor ortodocși, lălăit pe nu știu câte zile. Cu o grămadă de popi contracost.

Viața nu trebuie ignorată. Viața are prioritate. Viața trebuie refolosită. Spălată, cusută, refasonată, călcată cu fierul. Ca o haină veche pe care vrei s-o revinzi. Planeta noastră trebuie să se învârtă cu orice chip. Dacă nu vrea, o dăm de-a dura. Nu-i o treabă simplă, pentru un astru mai mult pătrat decât sferic.

Mai ales văduvele înaintate în vârstă trebuie ferite de tentația cimitirului. Altfel, riscă să se prefacă în așa-numitele *grave widows*, văduve de mormânt. Bocitoare de mila dispărutului. Bocitoare de propria lor milă, implicit. Drept urmare, foarte curând își fac și ele catrafusele și se cărăbănesc pe urmele răposatului. În loc să înțeleagă că viața are prioritate. În loc să stoarcă fiecare picătură din timpul ce le-a rămas pe mână.

Stimate văduve din lumea întreagă, ciuliți bine urechea! Mergeți la cinema, la cafenea, în club, în sala de *fitness*! Sau la *shopping*, să încercați o nouă apă de colonie! Oriunde, numai la cimitir, nu! Indiferent de vârsta voastră, încercați să faceți noi agățamente! Găsiți-vă un *boyfriend* cu abdomen de ciocolată și lansați-vă într-o *romance*! Dacă libidoul trage greu la deal, abonați-vă la revista *Playgirl*! Ajută. Documentați-vă în privința pozițiilor noi! Vizitele la *sex-shop* sunt obligatorii.

Viața Dorei include drept credo o acrobație de-a țicnitului Oscar Wilde. Care susținea că poate rezista la orice, în afară de tentații. Totuși, la tentația mormântului lui Joe, Dora rezistă de minune. Nu merge deloc.

Sunt tare curioasă care îi vor fi primele mișcări în noua ei calitate de văduvioară. Și mișcările următoare mă interesează. Își va găsi un *boyfriend*? Sau, poate, mai mulți? N-ar fi de mirare.

Dar eu, eu de unde să scot un nou socru? Un *father-in-law-friend*? Să dau anunț la ziar?

Partea a patra

Noiembrie fără Joe
Noiembrie cu Joe

1

Vine luna noiembrie, aducând pe vânturile ei reci prăpădita mea aniversare. A 45-a, Doamne sfinte! Am îmbătrânit, chiar dacă am făcut-o americănește. Cu fiecare nouă aniversare, îmi comemorez mai disperat tinerețea. O jale mare ar umple hala de la „Bernstein Vintage Ltd” cu visele mele *second-hand*. Greu de găsit cumpărător pentru ele. Aproape imposibil.

În planurile atribuite de mine lunii noiembrie, tronează o raită turistică în Europa. Îmi propun să stau pe săturate la Viena. Singurică. În orașul muzeelor, în Orașul-muzeu. Prea mult am amânat, prea mult am tânjit.

Viena! Înainte de Shoah-ul care-a măturat Europa de evrei, aici fusese a treia populație iudaică din Europa: 185.000 de oameni. 60.000 dintre ei și-au aflat sfârșitul în Holocaust.

La 45 de ani, am și eu dreptul la câteva muzee pe zi. Și la un mic buchet de *stripperi* cu petale stropite de rouă. Că nu mai știu ce gust are roua bărbătească. Ard să mă dezlănțui pe toate planurile. Să-mi umplu burta cu *Schnitzel*, să mă amețesc cu *G’Spritzer*, să merg la Operă, alături de snobărimea planetară. Să mă plimb, în caleașca trasă de cai cu traistă obligatorie sub coadă, pentru colectat balega. Să lenevesc la Café Korb și Café Museum, cu un coniac Martell în față, în memoria bunului meu Joe. Să stau până la ora închiderii în Muzeul Leopold, în vecinătatea tablourilor lui Gustav Klimt și

Egon Schiele. Să mă chiorăsc ca proasta la Monumentul Soldatului Sovietic din Schwartzenbergplatz, înalt cât blocul din Onești în care am crescut. Și să mă gândesc ce ar fi fost țara mea natală, fără vecinătatea rusă. Să mă plimb prin Grinzing și să beau în taverne *Heuriger*, cum își numesc vienezii vinul pe anul în curs.

Să-mi bag în venă energie la Muzeul Evreiesc, unde e anunțată o expoziție despre „Shooting Girls”. Da, ele. Fetele evreice, de care îmi pomenise Dora, când o cunoscusem, în 2001. Ele făcuseră din fotografie o afacere și o artă. Primele care au pozat femeia trăgând din țigara cu șpiț și femeia mângâind o mâță, cu gândul la prostii. Nume mari. Ca Trude Fleischmann și Madame d’Ora.

D’Ora. Ce mod ciudat de a scrie prenumele Dora.

E anunțată și o altă expoziție, tot la Muzeul Evreiesc. Cu imagini de-ale Spitalului Rothschild, realizate în 1947, de Henry Ries. Omagiat, la a 95-a sa aniversare, deși e mort din 2004. N-am înțeles niciodată de ce morților le e serbată ziua de naștere. De vreme ce nu mai pot sufla în lumânările înfipte în tort.

Mă interesează expoziția. Am lecțiile făcute, cu date statistice clare. Cu cifre, care spun uneori mai mult decât o mie de fotografii. Din 1945 până în 1952, Spitalul Rothschild funcționase ca punct de tranzit iudaic. În total, adăpostise 250.000 de evrei ușchiți din Europa de Est. Din țări care le arătaseră ușa, vreme de câteva secole.

Clădirea era doar o haltă, în drumul lor spre U.S.A. Ori spre Palestina/Israel. Veneau aici rebegiți, li se făcea rost de acte, mai prindeau din zbor o meserie. Cu o nouă identitate în

buzunar, plecau spre viitor. Nu știau din ce soi e viitorul. În mod sigur, mai rău ca ăla lăsat acasă nu putea fi.

Henry Ries, el însuși evreu, fotografiase pentru *New York Times* rutina vieții duse de acești năpăstuiți, în condiții confundabile cu ale lagărelor naziste. Supraaglomerare, lipsa amenajărilor sanitare minime, foame și multă apă fierbinte, pentru spus povești stomacului. Abia din 17 august 1947, guvernul austriac a fost în stare să asigure rațiile de bază pentru evreii DP. „DP", „Displaced Persons". Rații suplimentate de *Joint Distribution Committee*, care până atunci dusese tot greul. Armata americană nu ajuta cu nimic. Stătea și mesteca gumă.

Îmi cad ochii pe un tabel. Cifrele reci se încălzesc, la focul inimii mele. Sunt date oficiale, din aprilie 1947, până în februarie 1948. Doar în acest interval, 19.434 de evrei români au trecut prin Ungaria în sectorul american din Viena. Unde se afla Spitalul Rothschild, pe Währinger Strasse. Coborau din camioane, în cete triste. Cu șapca, pălăria sau baticul pe cap. Cu bocceaua în spate. Cu fratele mai mic de mână sau cu bebelușul în brațe.

Mi-ar plăcea să vizitez Spitalul Rothschild. Din păcate, a fost demolat.

Cât sunt plecată, casa rămâne în grija lui Ben. N-are cine știe ce de făcut. Datoria lui e să-i ducă pe copii la școală și la cinema. Să-i asculte, să-i distreze și să-i țină la o distanță de zece mile de McDonald's. Trebuie să arunce un ochi și asupra afacerii. Care oricum se învârte de la sine. De mii de ori mai sigur ca globul pământesc.

Nici nu crâcnește, când îi spun că am de gând s-o tai în Europa. Nu îndrăznește să mă întrebe unde și pentru cât timp.

Nici cu cine intenționez să mă întâlnesc. Noaptea aceea tenebroasă încă îl bântuie. Când l-am pus să-și sape singur groapa în pădure, sub amenințarea pistolului, pe o ploaie metalică. De atunci, e un casnic. Baticul și pestelca îi lipsesc.

Frica a învins gelozia. Tot de atunci, cum am mai zis, citește mult. E un bun exemplu pentru copii.

Dora mă atacă prin surprindere, cu două zile înainte de a pleca:

— Am înțeles că te duci într-un loc misterios, Suzy.

Pentru câteva secunde, cred că Ben i-a încredințat misiunea de a mă trage de limbă. Spun adevărul, deși nu e treaba ei. Îl spun, tocmai pentru că nu e treaba ei:

— Merg la Viena. Dar rămâne între noi. Prea multă vreme am amânat. Cred că am și eu dreptul la câteva muzee pe zi.

Partea cu norma zilnică de *stripperi* o adaug doar în gând.

— Tot la Viena merg și eu. Și tot între noi rămâne.

Dau în bâlbâială.

— La Viena? În luna noiembrie? Ce să faci acolo?

— E o expoziție a lui Henry Ries pe care vreau s-o văd.

— Henry Ries? Ăsta nu e designer vestimentar?

— N-ai de unde să-l cunoști. A fost fotoreporter la *New York Times*. A murit, în 2004.

— Serios? Și ce fotografia? Nuduri?

— Fotoreporterii serioși nu se ocupă decât cu nudurile de nevoie, scumpă Suzy. Dacă putem numi astfel cadavrele dezbrăcate de sărăcie sau jefuite de haine, pe timp de război. Nudurile de nevoie sunt cel mai trist spectacol al urâțeniei umane.

— Scuză-mă, sunt total pe dinafară!

— Nu mă miră!

Simt cum se prăvălește peste mine un raft încărcat cu proiectile antitanc. Oare cotoronțul ăsta infernal are ca unic scop în viață să mă expedieze cât mai curând pe lumea cealaltă, să-i țin de urât lui Joe?

— Fiecare dintre noi va fi pe cont propriu, normal. Că doar nu-ți fac eu ție program.

— Apreciez, Dora.

— Dar poate vom lua prânzul împreună, în unele zile. Ți-am promis, când te-am cunoscut, că te duc la Restaurantul Lindenkeller. O să ai de ales între Meniul Schubert, Meniul Mozart și Meniul Strauss.

— Cum să nu? Mâncăm și ne mai facem o brumă de cultură muzicală.

E dată în mă-sa! Într-adevăr, atunci când o cunoscusem, amintise de Restaurantul Lindenkeller. Memorie de scorpie.

— Am înțeles că vienezii sunt tari la deserturi.

— Pentru desert, îți propun Cofetăriile Aida. O prăjitură bună merge de minune, înainte de un spectacol la Operă. Unde iar ești invitata mea.

— Ai dreptate, răcnetele de la Operă sunt mai suportabile în doi.

— Vezi ce bine ne înțelegem?! Îți mai propun și niște plimbări. Știu câteva locuri deosebite, pe care țin să ți le arăt.

Cică nu-mi face ea mie program. De fapt, îmi face. Și cum îmi face!

— Cât o să rămâi în Viena, Dora?

— Nu știu, deocamdată.

Își bate joc de mine până la capăt. Cum să nu știe cât rămâne? Îmi vine s-o invit diseară la o plimbare. Și să opresc

în pădure, cum făcusem cu fiu-su. Am hârlețul în portbagaj. Și pistolul.

Din păcate, nu-mi ajunge timpul. Sunt mai puțin de 48 de ore, până la plecarea avionului meu.

2

În prima ei noapte vieneză, Golda se muncește zadarnic să pună geană pe geană. Și nu din cauza locului incomod primit în dormitor; undeva la cucurigu, pe raftul cel mai de sus al paturilor supraetajate, alături de o babușcă grasă din Dorohoi, care folosește butelca de vin pentru a-și îmblânzi frica și a chema în ajutor patrule de vise salvatoare. Nici din cauza supei calde, care protestează ghiorăind împotriva strâmtimii spațiului unde a fost coborâtă. Nici din pricina sforăiturilor, a icnetelor și șoaptelor, a oftaturilor și chiar a strigătelor de bucurie sau de spaimă, scăpate continuu prin somn de locul înțesat de suflete. Nici…

Dar asta, asta ce-o mai fi? Ce zgomot plăpând se aude?

E un firicel gingaș, pornit dintr-un pat: cineva cântă prin somn.

Nu are nimeni pretenția că Spitalul Rothschild, ridicat în 1872 pentru o capacitate maximă de 600 de pacienți, este un loc de plăcere. Saloanele largi și înalte, dominate odinioară de albul bolnavilor aflați sub tratamentul unor boli ale trupului, gem acum de pestrițul aglomerației grele, în care se ghicesc suferințe și sudori de altă natură. Oi-oi-oi, tu suflet al omului, complicată scule mai ești!

Încă de la primii pași pe treptele impozantului edificiu, fata a identificat, surprinsă deloc plăcut, o majoritate de sorginte românească. Nu, nu mai vrea între români, nu mai vrea sub

nici o formă! Nici între români evrei, nici între români creștini. Ar fi în stare de orice, doar să nu mai aibă nici două vorbe cu trecutul. Că de frica trecutului a fugit departe, pe niște coclauri fără adresă.

E ostenită, camionul a sleit-o cu mersul lui barbar. Se simte murdară – un copil i-a depus în poală o vomă de i-a venit și ei să dea la rațe – și i-ar fi plăcut să se dezinfecteze cu un burete minuțios pe tot corpul; nu să se spele formal cu apă leșinată, zorită de cei care așteptau la rând. Și-apoi să doarmă, să doarmă cât pentru toți acești șase ani de întuneric, să doarmă cât lemnul stejarului din codrul secular. Și când s-o deștepta, să fie o altă ființă, într-un timp nou, pe un tărâm nou, cu o soartă nouă, fără amintiri.

Nu-i nici pe departe o lucrare simplă. Pietricele se desprind din întâmplările crunte ale ultimilor ani, se rostogolesc și se adună la vale, formând obstacole care se postează de-a curmezișul somnului.

Halt, actele la control! Aha, dumneata ești, parcă ne-am mai întâlnit pe undeva, nu?! Te rog să nu răspunzi obraznic! Te încumeți să-ți măsori forțele cu noi, amintirile tale, mucoaso? Fii cu mare băgare de seamă! Suntem atât de multe și de bine calificate în meseria noastră, că o să facem din tine o băbăciune acrită, deși abia ai ani 17.

Crezi că-ți turnăm brașoave? Te țin chiloții să facem o probă? Care dintre noi vrei să defileze, goală și frumoasă, prin fața ta, ca la concursul de „Miss România”? Ai vreo preferință?

Poate dorești amintirea referitoare la taică-tu și la frate-tu, împunși în coaste cu sula baionetelor spre Chestură, duși apoi cu noaptea-n cap spre Gara Iași, pentru a fi sufocați în vagoanele pline cu rahat și în final omorâți scurt, cu glontele

și bâta, în pitoreasca localitate Podu Iloaiei, care te așteaptă să-i vizitezi pitorescul? Ha?

Ori vrei, mai degrabă, amintirea cu mă-ta, cordită și răscordită până la rupere, în toate bortele, de-un colectiv patriotic de armăsari, care a inclus reprezentanți ai Armatei Germane, ai glorioasei Armate Române, ai Jandarmeriei și Poliției, plus un distins vecin, actor la Teatrul Național, care a venit pe scena violului cu prinosul de improvizație artistică specifică nobilei sale profesiuni? Ca rușinea să fie completă, jandarmul care-a ars-o pe mă-ta la buci n-a fost un necunoscut; ci Ilie, ibovnicul Tincuței, servitoarea voastră. Ehe, habar n-aveați că de mult o pândea pe doamna doctor Oxenberg, cu dânsa în chiloți sculată ca un stâlp de telegraf!

Sau poftești imaginile cu bunică-ta, Elisa, crăpată de inimă rea în camera unde a fost zăvorâtă, să nu deranjeze spectacolul cu fie-sa în centrul acțiunii?

Ori vrei ceva mai ușor de dus, poate cum ți-a furat Tincuța cerceii, crezând că Steaua lui David e un fulg de nea din satul ei, Belcești? Doar ai fost prezentă la procesul ei și-al lui Ilie, mai ții minte ce bâlci a ieșit. Spune-ne, te-au încălzit cu ceva anii de pușcărie pe care găinarii ăștia analfabeți i-au luat? Vezi ce invenție inutilă e răzbunarea? Ha?

Că veni vorba, mai știi ceva de mă-ta? A îngenuncheat-o tifosul? Mai curând sifilisul, după avizata noastră părere. Nu i-ar fi stricat să citească teza de licență a absolventului evreu de Medicină Moise Solomon, din 1923, intitulată „Contribuții la tratamentul sifilisului cu săruri de bismut”. S-ar fi tratat singură, că doar a fost nevastă de ginecolog, nu o țărancă fără carte.

Nu spui nimic? Te-a lăsat fără cuvinte cultura noastră? Ar trebui să știi că amintirile cu pretenții știu carte. Chiar n-ai aflat cum a murit, sau ești atât de proastă să crezi că trăiește? Mai bine c-a trecut la cele veșnice, că se scăpa pe ea de o manieră prea puturoasă pentru aerele de mare cucoană, apărută cândva în propaganda țigaretei „Doina”. Nu sufla fumul spre un viitor care a înșfăcat-o ca pe o găină de la piață și a băgat-o la borș, cu pene cu tot? „Femeia modernă fumează”, așa scria sub poza ei din ziare. Pfui, ce ifose de Paris își dădea!

Dar tu cum de nu fumezi? Nu te-ai gândit că te-ar putea ajuta? Ia de aici un „Lucky Strike” fără filtru, să te obișnuiești cu aerul Americii. Cu limba deja te-ai deprins, o știi binișor. Ești îndemânoasă la lecțiile de engleză din spital, după câte am aflat.

Dacă o să fii cuminte, o să mai capeți țigări. Hai, nu mai sta botoasă, ne pare rău că te-am supărat! Așa suntem noi, amintirile, nu ținem cont de nimeni, când suntem în timpul programului de lucru. Dar unele dintre noi sunt fete de treabă, sper să ai ocazia să te convingi.

Golda își aprinde țigara, încurajată de luminițele produse în dormitor de alți fugari din calea amintirilor. Geamătul i se termină cu un oftat lung ca o torță, depus la zumzetul general al spitalului. Până și în somn, oftatul e molipsitor. Altele îi răspund, replici ale unui cutremur devastator al sufletului. Prea multă urâțenie stă strânsă în borderourile acestor șase ani, de când își pierduse adevărata familie.

În sfârșit, dormitorul adoarme. Mirosurile se prefac în damfuri, visele în coșmaruri.

Totuși, soarta se îngrijește de ea. O vorbă lipsită de temei ar pretinde că Dumnezeu are planuri cu ea. Ce nerozie! Dumnezeu – care Dumnezeu? – nu are planuri cu nimeni. El e un jucător la ruletă, un boem, un violonist care se produce prin cârciumi, plătit cu vin și rachiu pentru cântecele lui confuze.

Se cuvine să-i fie totuși recunoscătoare – cui? – pentru a doua ei scorbură familială. De acord, Rifca nu i-a putut ocupa locul lui Lev, dar Rabbi s-a achitat de îndatoririle de tată. La fel ca papa Jacques, a fost și el mai mult absent de-acasă. Cât despre nevastă-sa, ea a privit-o pe Golda ca pe o fiică. Dar a o privi ca pe o fiică nu-i totuna cu a-i fi mamă.

Golda începe să observe nuanțele.

În toamna de peste Pogrom, unii s-au întors acasă, numai ei știau de prin ce văgăuni. Niște umbre apăsate de vinovăția că au supraviețuit, parcă în paguba majorității. Autoritățile, care îi doriseră morți la intrarea României în război, îi cereau din nou în oraș, să așeze economia locală pe vechile ei șine. „Rău cu ovreii, dar mai rău fără ei!”

Și dă-i înainte cu ani de viață neînsuflețită – trei –, însemnați de hârâiala fără hodină dintre unii și alții. Cu permisiunea acordată evreilor de a târgui în piețe, brutării, magazine alimentare și localuri publice numai între orele 10 și 13 – duminica și sărbătorile legale, între 10 și 12 – doar după ce creștinii își terminau aprovizionarea și prețurile se umflau de câteva ori. Cu contribuțiile de război măsurate în șosete, izmene, plăpumi, bocanci și alte valute ciudate, recunoscute la casele de schimb ale vremii. Cu orele de muncă obligatorie, cu interzicerea accesului pe străzi, după o anumită oră. Și, mai

presus de toate, cu amenințarea cea mai sinistră, la cea mai mică greșeală: deportarea în Transnistria.

Uneori, Rabbi le lua pe fete la plimbare cu tramvaiul sus în Copou și înapoi, cu o haltă de o prăjitură la Cofetăria Tuffli, din capul Străzii Lăpușneanu. Până când Golda a zis mergeți doar voi doi, eu nu mai vreau. Tramvaiul nu mai era, ca pe vremuri, „puiul de tren". Ci un vehicul al răzbunării, din mersul căruia creștinii îi aruncaseră pe evrei, în zilele de avanpremieră a Pogromului, frângându-le coaste, brațe, picioare, gâturi și ce se mai găsea pe dinăuntru.

Viață de tinichea, viață la mâna a doua, obială zdrențuită. Abia se mai calmase orașul sub administrarea somniferelor, că bombardamentele au reînceput – ba anglo-americane, ba sovietice – rărind copacii, fracturând străzile, transformând clădirile în ruine, umplând orașul de praf. Într-o zi, o bombă a căzut atâta de aproape de ea și a speriat-o așa de tare, că i-a deranjat armonia urechii interne. De atunci, Golda a rămas cu un țiuit necontenit în ureche: când mai tare, când mai moale, adesea insuportabil. Nu s-a plâns nimănui de el, s-a învățat să-l suporte.

Apoi, cu câteva zile înainte de coborârea soldaților ruși în oraș, Rabbi le-a tuns aproape chilug pe fete, le-a mânjit cu colb pe față, le-a băgat în sân două bucăți de baligă solidă, să miroasă urât, și le-a îmbrăcat în haine băiețești. Așa, preventiv, că rușii umblau cu drugul scos din izmene și nu iertau pe nicio purtătoare de fustă. Că nu de pomană „drug" înseamnă „prieten", în limba lor. Ăsta e prietenul de suflet al rusului, drugul din izmene.

Strașnică ciudățenie, gândea Golda! În timpul Pogromului, foarte avantajos era să fii fată, pentru a-ți fi cruțată viața; și

deodată, avantajos e să fii băiat.

De fapt, ce mai e și războiul ăsta? O iepureală fără răgaz, când de-o parte, când de alta. La două crime, trei cordeli. O mână pe trăgaciul pistolului, alta pe trăgaciul scârboșeniei. Unde vezi, numai soldați care consideră că locul umed și cald al femeii e singurul adăpost unde ești ocrotit de gloanțe și de bombe. Un adăpost doar pentru câteva minute, de acord, dar minutele acelea par că se măsoară cu un ceas cosmic.

Îi era scârbă de bărbați. Când se gândea la unul gol, o lua cu rău de la stomac. Nimic nu i se părea mai grețos pe lumea asta ca un bărbat dezbrăcat.

Iar România, ce era România? Juca ba pe stânga, ba pe dreapta. Ba lupta de partea nemților, ba o dădea întoarsă de partea rușilor. Gata, s-a zis din senin cu pericolul iudeo-comunismului? Nitam-nisam, țara noastră a pus în troaca porcilor cruciada împotriva bolșevismului? Generalul Stăvrescu, comandantul Diviziei 14, mare criminal de Pogrom, îi dădea Regelui onorul de 23 august 1945, în loc să înfunde pușcăria?

Se vedea clar că politica țării era trasată de marii ghicitori în pișatul boului.

Primul lucru remarcat de Golda, odată cu schimbarea politică dictată de pișatul boului, a fost că Cinematograful Trianon s-a rebotezat Maxim Gorki. Și că Cinematografului Scala i se zicea mai nou Pușkin. Mamei sale, mare admiratoare a literaturii ruse, strașnic i-ar mai fi plăcut schimbările astea. Și-ar fi luat pălăria și n-ar fi ratat premiera vreunui film.

Și iarăși sărăcie, și iarăși lipsă de viitor.

Și deodată, un gând stârnit de meteorologia minții: gândul de a pleca departe-departe, unde amintirile să nu-i afle adresa. Nu, nu în Palestina, acolo era lesne de găsit, între atâția alți fugari din România. Ci altundeva, peste mări și țări, într-o lume nouă.

În America, de ce nu, că de atâtea ori a auzit vorbindu-se despre. Nu-și dorise în copilărie să scrie scenarii la Hollywood? Nu, nu va mai scrie scenarii, partea aceea din ea e moartă, dar se va califica într-o meserie simplă, ca orice imigrant.

Ba da, va mai scrie un scenariu, unul singur.

Scenariul vieții sale.

După ce i-a aflat gândul, Rabbi și-a făcut datoria și i-a prezentat riscurile la care se expunea. Nu se punea problema să n-o sprijine: din toată inima, el îi va da banii necesari pentru călăuză și celelalte. Dacă va ajunge la Viena, lucrurile se vor simplifica: de acolo va avea cuvântul organizația *Joint Distribution Committee*, care, cum se aude, le asigură fugarilor cazarea, actele și trecerea în Italia.

Numai să ajungă până acolo, că atâția alții se treziseră capturați la granița cu Ungaria și întorși acasă, cu buzunările goale. Se fac razii, rățușca tatii, țara și-a dat deodată seama că are nevoie de evrei. Aceeași politică de stat, rezultată din laboratoarele unde, în deplină responsabilitate, se prepara pișatul boului.

Rabbi n-a lăsat-o să plece oricum. A tocmit un meseriaș și, vreme de trei luni, Golda a primit lecții de croitorie. Și a trimis-o la toate filmele anglo-americane din oraș. Mai ales la Cinema Capitol, unde rula seria cu „Stan și Bran”. N-o să

învețe ea cine știe ce engleză din filme, dar să se deprindă cât de cât cu scrisul și cu vorba, acolo unde era sonor. Și să se mai amuze, că prea stătea toată ziulica și ofta.

Înainte de a pleca, a mai tuns-o o dată aproape chilug, să nu prezinte pentru cei răi o tentație. N-a petrecut-o nimeni la tren, să nu sară în ochi lacrimile de peron. Golda i-a promis fiecăruia în parte că o să-i scrie, că o să țină cumva legătura. Știa că n-o s-o facă.

Când a ieșit definitiv pe poartă, Rabbi a strâns-o încă o dată la piept:

— Rățușca mea galbenă cu cioc portocaliu! Hai, mergi în sufletul meu!

Abia acum se vede ce bine i-au prins Goldei orele de croitorie, primite înainte de a pleca din Iași. Mulțumită lor, pe timpul ședерii în Spitalul Rothschild, este repartizată la atelierul de confecții. Să repare și să reconvertească hainele uzate – culege felicitări pentru performanța de a scoate o haină călduroasă dintr-o grămadă de șepci – și mai ales să-i îndrume și pe alții într-o meserie de-a neamului lor. Inventivitatea, pe care în copilărie o dovedise în scris, se exprimă cu naturalețe în lumea plină de surprize a cârpelor. Tocanele ei vestimentare au un gust greu de uitat.

E tot mai toamnă și munca o ajută să se desprindă de jalea din spital și din afara lui. Din câte poate vedea prin geamul camionului – care o poartă spre diferite puncte de aprovizionare cu haine vechi și-apoi o aduce înapoi –, Viena abia mai suflă, după ghioagele bombardamentelor primite de la Aliați, între 1943 și 1945. Orașul e un recviem edilitar, o adunare de clădiri rugându-se în genunchi pentru o soartă

mai bună. Din pântecele lor, oamenii ies miraculos, ca niște feți scheletici extrași prin operația cezariană efectuată pe mamele moarte.

Femei, bărbați și copii își adună bruma de energie, pentru a se buluci spre locurile unde se distribuie minciuni calorice sub forma rațiilor de hrană sau pentru a culege vreascuri de foc. Tramvaiul e și el un invalid de război, care cu greu reînvață umbletul. Calul vienezului e câinele, judecând după cărucioarele la care sunt înhămați dulăi decăzuți. Din loc în loc, câte o firmă de cafenea, de berărie ori de magazin de mode strălucește impecabil, la exteriorul unei ruine. Seamănă cu pălăria de panama rămasă miraculos pe capul unui bărbat împușcat și jefuit de haine sau cu unghia minunat lăcuită de la piciorul femeii desfigurate în Pogrom și lăsate să zacă, goală pușcă, pe stradă.

Golda întoarce capul. E mai rău ca în Iași. Ruine și iar ruine; chiar și lângă spital e o clădire distrusă de bombe. N-are nevoie de așa ceva; oricum, va pleca în curând de aici.

Se alină cu gândul că a descoperit un loc pașnic și vrăjit, unde poate să se plimbe, să stea pe bancă și să citească. Parcul Währinger, la câteva străduțe mai la deal. Ah, iar se apucă amintirile de boscorodit! Nu, proastelor, nu seamănă cu Parcul Copou din Iași, nu seamănă nici atâtica! Nu are voie să semene. Ăla e un trecut de care ea nu mai are trebuință.

Banca ei se odihnește chiar la umbra stejarului plantat de primarul Vienei, Jakob Reuman, la 12 octombrie 1923, în ziua inaugurării. Data e scrisă festiv, pe piatra de colea. Un tânăr polonez, care pleca în Palestina, i-a dăruit un volum de Esenin, tradus în germană. Dacă ar fi fost tradus în română,

nu l-ar fi luat. Bună idee avuseseră părinții, s-o dea să învețe germana.

Face abstracție de chefliii din parc. Sunt aceleași *Persoane Dispersate*, în deruta primelor zile vieneze. Vorbesc tare, se cinstesc din butelci, se ceartă și se împacă. Și cântă deseori din armonică, din vioară și din gură, despre ibovnici și ibovnice, despre sate și păduri, despre mormintele celor dragi. Cântă frumos și, de aceea, enervant. Unul dintre ei murmură *Suliko*, piesa preferată a lui Stalin. Suliko, nume de fată. Ce caraghios sună!

Țiuitul din urechea Goldei lucrează ca un filtru. Nu are nevoie nici de acele cântece. Nu-l aude decât pe Serghei Esenin al ei:

> „Sunt ostenit de traiul meu statornic,
> Din casa mea curând o să dispar.”

Alelei, Serghei, Serghei! Și ea începe să ostenească de amarul traiului statornic. Nu de asta a plecat din Iași, să zacă aici.

> „Pe cârlionții zilelor senine,
> Voi rătăci spre-un trai curat ori strâmb,
> Și cel mai bun prieten, pentru mine,
> Va ascuți cuțitul din carâmb.”

Golda zâmbește. Știe că versurile au fost scrise de Serioja special pentru ea. Toată speranța i se reazemă pe acești cârlionți ai zilelor senine. Toată nădejdea i se bazează pe acel prieten, cel mai bun, care va ascuți doar pentru ea cuțitul din carâmb.

Cine e el?

Cine?

De când aterizează la Viena, americanul e Făt-Frumos. Vine în Spitalul Rothschild însoțit de un fotograf de la *New York Times*, în fruntea unui transport gratuit de îmbrăcăminte și încălțăminte la mâna a doua. Lucruri frumoase, pe alese. Mai aduce cu el o cutie umplută cu povești vrăjite. Un patefon.

E înalt și rumorile amuțesc, când vorbește cu însuflețire, pictându-și fața în expresii rapide, cu pensoanele fine ale mustății. Când nu fumează „Lucky Strike", chinuie între dinți o gumă de mestecat, într-un fel care îi face cuvintele să pară rumegate de o înțelepciune venită de pe alt continent.

Nu se mulțumește să împrăștie hainele și pantofii. El e un perfecționist. Distribuie fiecare vestă, fiecare fustă, fiecare pălărie și fiecare pereche de ghete în funcție de persoană, încercând să-i pună în valoare calitățile. După care, de mână cu cel înnoit, se prezintă la Golda, pentru a se sfătui în doi cum să-i fie ajustate hainele. Un retuș aici, altul dincoace... Puțină vată la umeri, un pliu în plus pe șold... Îmbrăcămintea nu trebuie să spânzure ca pe sârmă sau să stea strânsă ca pielița pe cârnat, ci să vină firesc, de la sine, în completarea omului.

Americanul exemplifică, acolo unde engleza Goldei nu ajunge, atingându-i cu palma talia fragilă. Trebuie să recunoaștem că rareori se poate vorbi de distincție și personalitate în cazul unui om despuiat, indiferent că e bărbat sau femeie.

Golda se încruntă, privind fără voie spre trecut: iar își amintește leșurile din timpul Pogromului, despuiate de setea de înțolire a celor vii. Americanul își dă seama că vorbește în gol, dar dă o interpetare falsă întristării fetei.

O spune franș: lui nu-i place mohorala de aici, nu-i place și pace. Ăsta nu e spital, e de-a dreptul morgă. Vrea optimism, mult optimism, ce naiba, doar porniți cu toții spre o viață nouă. Tot ce e rău a rămas în spate. Nu poți duce țara pe talpa pantofului. Trebuie luate măsuri urgente.

Bunăoară, într-un spațiu s-a amenajat o sinagogă. OK, e cu totul necesară. Dar la o sală de bal s-a gândit cineva? Vedeți ce ușor se trece peste anumite necesități? Dacă se dau deoparte mesele din cantină, se face loc suficient pentru puțină distracție. Doar n-am cărat de pomană peste Ocean patefonul ăsta, care mi-a rupt spatele. Vreau acțiune și o vreau o dată pe săptămână.

Uite, chiar ieri îmi povestea cineva că mari artiști evrei ca Willy Rosen sau Max Ehrlich au dat spectacole de cabaret până și în lagărul de la Westerbork, unde erau prizonieri, înainte de-a pleca, sărmanii, la Auschwitz. Nu-i cazul vostru, care ați scăpat definitiv de prizonierat. O să aduc câteva gustări speciale și ceva udătură. Intrarea gratuită.

Râsul lui colorează pereții albi ai fostelor saloane de spital. Un simț pe care nu și-l știa o face pe Golda sigură că americanul râde numai și numai pentru ea. Mustăcioara aceea îi dedică între paranteze fiecare grup de cuvinte. Primește în dar fiecare virgulă și semn de întrebare, ca pe un covrig cu susan, din care mușcă și râde.

— Zici că ți-ai rupt spatele, cărând patefonul? Dă spatele încoace, că ți-l cos numaidecât la mașina Singer. Ce culoare preferi la căptușeală?

Femeile mai în vârstă îl privesc cu ochi de soacră cum se mișcă de colo-colo. Fetele uită că e noiembrie și se pun pe zumzăit, dar simt curând că sunt în plus.

Golda se surprinde oftând. Acum n-o mai face așezată cu fața spre trecut, ci spre viitor. O să moară de urât, după ce frumosul ăsta va pleca. Știe că nu e de nasul lui. O fi un simplu piroman, care se hrănește dând foc inimilor. Și totuși…

Ca o minune și un semn, țiuitul din ureche i se dezintegrează și se regrupează în sunete muzicale. Ba un cvartet de coarde, ba o orchestră cu pian. În ureche, i se cântă cu schimbul. Recunoaște ici un crâmpei din *Sonata Kreutzer*, colo altul din *Mica Serenadă* sau din *Simfonia neterminată* de Schubert…

Coase la mașină și cântă. Se oprește din cusut și râde. Râde și plânge.

Când o invită la plimbare cu mașina în Grinzing, Golda se felicită pentru inspirația de a sta pe scaun. Altfel, s-ar prelinge pe dușumea și n-ar mai trezi-o nici un butoi plin cu săruri sau cu praf de pușcă. N-ar mai trezi-o, pentru că n-ar mai vrea să se trezească.

Se înserează. Un jeep al armatei americane îi așteaptă în fața spitalului. Urcă panglica drumului, până pe un platou de unde se vede orașul, depus ca ofrandă la picioarele învingătorilor. De aici, din Pădurea Vieneză, au coborât trupele sovietice, începând cu 6 aprilie 1945. I-au sprijinit 13.000 de dezertori, ascunși în codrul frate cu austriacul.

— E minunat să știi atâtea lucruri. Când au venit rușii în orașul meu, am fost tunsă chilug.

— Ciudat. În onoarea lor?

— Mai mult de frica lor. Profilactic, cum ar fi zis săracul tata.

Americanul vrea să-i explice de ce, în timp ce-i privește părul scurt. Golda se miră că-i poate vorbi cu naturalețe în noua ei limbă, despre o chestiune atât de impudică. Se abține, în ultimul moment, să-i spună de-a dreptul că părul lung le-o ridică bărbaților. Că rușilor li se face ca un drug. Că nu de pomană „drug” înseamnă „prieten”, în limba lor. Că drugul dintre picioare e cel mai statornic prieten al rusului.

— Dar văd că și acum tot scurt ai părul.

— Am fost sfătuită să mă tund, tot profilactic.

— Uite că în cazul meu n-a funcționat profilaxia.

Râd amândoi. Orașul clipește, cu oastea lui de licurici. Așa mic și neajutorat cum e, poate fi vârât într-un sac și luat pe bancheta din spatele jeep-ului. Nu i se mai pare că Viena seamănă cu Iașul privit de sus, dintre viile Dealului Bucium.

Nu, Viena nu seamănă cu nimic. Viena e Viena.

Opresc la o tavernă pe Cobenzlgasse, să-și înmoaie în *Heuriger* pofta de viață. Un violonist și un acordeonist își cabrează instrumentele, în cinstea lor. În timp ce le stropesc sosirea cu un val înspumat de-al Dunării compus de Ivanovici, instrumentiștii rămân mai mult cu ochii pe pachetul cu mâncare pe care domnul îl ține în mână, decât pe ciudata lui parteneră. Cântă și salivează. Cârciumile nu servesc mâncare, dar îți poți aduce de acasă. Dacă ai. Se înțelege, din privirea lor hămesită, că două-trei tartine cu șuncă și cașcaval ar fi binevenite ca plată pentru cântece, în locul banilor. Banii sunt insuficienți, la cât de căscate sunt gurile pieței negre din Viena. Iar la urmă, o țigară cu tutun blond, din pachetul pe care orice american îl are în buzunar, poate completa bacșișul.

Golda își toarnă o cascadă de sifon în vinul dulce și pișcător, pentru a-l bea în bucăți mici, ușor fripte. Nu-i mai

pasă de bunele maniere. Cine decide care maniere sunt bune, și care sunt de lepădat? Tot o convenție e și asta. Acum e liberă, în sfârșit liberă.

Americanul îi prinde mâna. Din fiecare deget, pornește spre inima ei o torpilă cu încredere. Violonistul și acordeonistul își înfulecă tartinele, la masa de alături. Un pachet de „Lucky Strike” așteaptă răbduriu să dea tonul unei scurte sieste. Instrumentiștii fac pauză, dar muzica lui Strauss continuă să umple urechea Goldei. Își simte părul cum capătă volum.

— Nu vreau să mai pleci.

— Trebuie să plec.

— Și eu ce-o să fac?

— Cred că foarte bine.

— Bine, fără tine?

— Bine, cu mine.

— Cum așa?

— Te iau cu mine.

— Dar n-am acte, n-am nimic.

— Am aranjat deja, în două zile vor fi gata. Avem rezervate locuri pe un vapor care pleacă peste zece zile din Italia, de la Genoa.

— Și ce-o să fac în America?

— Ce fac toate nevestele. E plină America de neveste.

— Spune-mi, ți-ai ascuți doar pentru mine cuțitul din carâmb?

— Tocmai am stabilit asta.

De-ar avea un pistol, Golda ar împușca drept în inimă clipa. Îi vine să-l sărute prin înșurubare, ca în filme, până or face

schimb de buze. Îi descheie un nasture la cămașă, pentru a-și furișa palma.

E o ființă nouă, pregătită pentru o viață nouă, într-o lume nouă. Îi mai trebuie doar un nume nou.

Atât.

3

Viena, cea lung și dureros visată de mine. O găsesc invadată de copiile unui afiș cu bărbați goi. Anunță expoziția „Istoria nudului masculin”, la Muzeul Leopold.

Afișul reprezintă trei fotbaliști, la mijlocul terenului, pe un stadion arhiplin. Cu câte o minge domesticită la picior. Din tribune, o ploaie de confetti. E startul unei partide importante. Un fotbalist e negru. Alături de el, un mulatru face trecerea la al treilea: un alb. Negrul are jambiere bleu, mulatrul – albe, albul – roșii. Bleu-alb-roșu. Tricolorul francez, care induce și titlul fotografiei: *Vive la France!*

Să ne trăiască!, zic și eu. În afară de jambiere și ghete, jucătorii nu poartă altceva. Sunt goi, dezvelind trei bărbății generoase. Fără de care Pământul ar sta țeapăn. A negrului e deșteptată de zorii unei erecții. Un fel de ziurel de ziuă.

Trag la un hotel nu prea scump pe Mariahilfer Strasse. Snoaba care răspunde la numele Dora își ia cameră la Sacher. Mă gândesc cu ce salivație va trebui să lupte, când va da ochii cu posterele care împânzesc orașul.

Postere care pe vienezi îi lasă reci, când ies din cafenelele unde stau ore în șir, cu ziarul în față, de ai senzația că ziarele îi citesc pe ei, nu viceversa. Trec pe lângă sculele goale cu indiferență, pe jos, în biciclete sau trotinete. Că veni vorba de trotinete: nici în copilăria mea, n-am văzut atâtea ca la Viena.

Femei elegante și tipi fără cusur le pilotează, mândri de parcă ar fi vorba de ultimul model de Ferrari.

Normal că nu ratez expoziția de la Muzeul Leopold. La intrare, sunt întâmpinată cu întrebarea șablon din toate muzeele lumii:

— *Where are you from?*

Nu mai răspund, ca de obicei, că *I'm from the Moon*.

— *I'm from Romania, U.S.A.*

— *Be welcome!*

Nu mint. România e ultima stea apărută pe drapelul american.

Sala e plină de căprițe îmbujorate. În ce paradis au nimerit! Nici femeile mature sau înaintate în vârstă nu lipsesc de la festivalul sculei în artă și în pseudoartă. Ilustrând drumul parcurs de la o ridicolă puțică, veche de 2000 de ani, așezată sub brâul unei statui egiptene. Trecând pe la autoportretele nud ale lui Richard Gerstl și Egon Schiele. Și pe la bărbații ieșind goi din Marea Baltică, pictați de Edvard Munch, la Warnemünde, în Germania. Ajungând, într-un final, la cei trei bidivii fotbaliști din ziua de azi, 7 noiembrie 2012. Hrăniți cu jar de viagra.

Mă plimb prin muzeu și iar mă izbesc de „Arta minimală". Într-o fotografie, unul și-o înmoaie într-o halbă de bere. E o bună reclamă pentru această băutură. Pe care bărbații o toarnă generos în ei, să nu rămână fără materie primă pentru pipi.

Alături, o grafică îl prezintă pe-un fericit proprietar de două pușe. Felicitări, maestre, ai dat lovitura! Dar la ce-or fi bune două, când una de căciulă a creat atâtea probleme planetare? O grămadă de cataclisme ar fi fost evitate, dacă

natura ar fi găsit pentru om un alt mod de înmulțire. Prin înmugurire, bunăoară. Bine spunea un personaj dintr-o carte de-a evreului nostru Romain Gary că „sula e dușmanul omenirii”. Sau poate că cele două organe or fi o aluzie la vulturii austrieci bicefali, de pe vechiul lor drapel, dintre 1934 și 1938.

Într-o altă imagine, un bătrân se dă oribil în stambă. Pictorialul cu el e apetisant ca o hârtie igienică. E pozat ca frumoasele din revistele sexy, inclusiv stând în mult-stimata și iubita poziție „capră”. Gata pregătit pentru degețelul urologului. Sau pentru altceva, mai știi.

Nu mai vreau. Îmi plesnește țeasta. Gândul mă poartă la fetele alea curajoase, care apelează la dezgolirea sânilor, pentru a-și face cunoscute revendicările de ordin umanitar. Asasinarea focilor, cenzura presei din Rusia, drepturile omului din Uganda.

Am convingerea că mult mai eficace ar fi niște proteste de-ale bărbaților goi-pușcă. Să strige lozinci, să agite pancarte... Estimp, organul lor vedetă să dea filozofic din capul împuiat de grijile planetei.

Abia peste două zile mă sună Dora, să mă invite la masă. Aleg un restaurant artistic pe Mariahilfer Strasse, într-un areal numit Museums Quartier. Care e un ansamblu de nouă muzee, printre care și Leopold. Acolo unde bărbații își dezvelesc monumentul, în numele artei.

Intru în Restaurantul Kantine, unul din puținele locuri binecuvântate, unde nu se fumează. Căci Viena e lăudată în pliantele turistice ca fiind „paradisul fumătorilor”. Și eu care credeam că năravul lulelei e asociat cu Iadul, nu cu Paradisul.

Că doar tutunul e numit „iarba dracului”, nu pătrunjelul sau mărarul. Deși Serge Gainsbourg susține într-un cântec că Dumnezeu e fumător de havane. Întorsături evreiești.

Înțeleg rapid că acest compromis tabagic e o plecăciune adâncă, în fața banului rus. Rusul rânjește atotputernic, în capitala Austriei. Ia o îmbucătură de *Schnitzel*, succedată logic de un fum de țigară. O linguriță de prăjitură cu ciocolată, acompaniată de alt fum. Cele mai multe cafenele anunță la intrare: говорим по-русски, vorbim rusește. Meniul cântă și el în trei limbi: germana, engleza și rusa. Vienezii trebuie să facă un pas înainte: să creeze și în biserici un sector pentru rușii fumători.

Dora își marchează intrarea pe ușă, împroșcând un parfum care declanșează imediat conflictul cu mirosurile culinare. Blana, cizmele, geanta și pălăria strigă patru nume de mari branduri mondiale. Recuzita americancei bogate, pe care o doare în șpiț de toate. Rabinul nostru poate răsufla liniștit. Nu e nici un pericol ca Dora să devină o *grave widow*. Săracul Joe e deja împachetat într-un strat gros de uitare.

Comandă una din specialitățile casei, „chicken curry rice”. Eu, o salată fără prihană. Cere și două pahare cu vin roșu. La care vin nechemate două pahare cu apă. Tare se mai umflă vienezii în pene cu apa lor, călătorită de pe înălțimile Munților Alpi, pentru a curge la robinetele domestice. În cafenele, nu poți cere nimic, fără să capeți și un pahar zdravăn cu apă. Dacă ceri o apă Vittel, primești automat și un pahar cu apă de la chiuvetă.

Când vine mâncarea, vărs pe jos o picătură de vin. De sufletul lui Joe. Chelnerul apare imediat cu o cârpă, s-o șteargă. Îmi spune: nu-i nimic, se mai întâmplă. Dora e

ocupată cu o ghidușie. Schimbă farfuriile noastre între ele. Îmi pasează puiul, îmi înhață salata.

— Să lăsăm ipocriziile, Suzy! Poftă bună!

— Ipocriziile?

— A ta și a mea. Tu ai nevoie de proteine, se vede asta pe tine. Salata e mai potrivită pentru mine. Dar vinul e pentru amândouă.

Mă privește cu un fel de drag care îmi blochează îmbucăturile. Îi pun fluxul uman din ochi pe seama Vienei, nu a mea. Orașul ăsta face minuni cu apa lui, captată din Alpi. Îmi mut ochii pe haina ei cea nouă de blană.

— N-o mai admira atâta. Am luat-o la un preț de 150 de ori mai mic decât face, dintr-un magazin din Cartierul Evreiesc. *Luxury Second-Hand Fashion* se numește prăvălia.

— Daaa? Credeam că luxul și *second-hand*-ul se bat cap în cap. Văd un mare paradox aici.

— Tu vezi paradoxul, eu văd filozofia!

Doamne, cu ce poftă râde! Duhul guraliv al alcoolului își face jobul împelițat. Eu cu soacră-mea ca fetele, la băut. Poate și la agățat. Brusc, îmi amintesc de o vorbă de-a lui Joe: „Să dăm cezarului ce-i al cezarului, și oligofrenului ce-i al oligofrenului”. Râd. Dora crede că meritul e al glumei sale.

Nu e necesar să atac subiectul bărbaților goi. O face ea:

— Ai văzut afișul ăla scârbos, împânzit în tot orașul?

— L-am văzut, dar nu numai afișul. Am fost și la expoziție, colea, la Muzeul Leopold. Poți să mă pârăști lui Ben, dacă vrei.

— Cum să te pârăsc!? Eu am preferat să merg la Muzeul Evreiesc. Am revăzut fotografiile lui Henry Ries. Făcute în 1947, la Spitalul Rothschild.

— Le-ai revăzut???

— În cea mai mare parte le știam.

Sorb vinul și-l prezint tuturor cotloanelor gurii mele. Ceva nu-mi iese la socoteală. Fotografiile apăruseră în *New York Times*, în noiembrie 1947. Când Dora avea 17 ani. Dora citea *New York Times*, la 17 ani? În fine, îmi propun să elucidez mai târziu misterul.

— Totuși, Dora, corpul bărbătesc are frumusețea lui.

— Altruistă cum mă știi, le las pe altele să-l admire. Când ai văzut, în copilărie, atâtea nuduri abuzive – mă refer la cadavrele jefuite de haine – nu mai apreciezi sculăria asta de doi cenți. Care se mai și autoproclamă artă. Când te-ai izbit de-atâtea nuduri de nevoie, nu te mai încântă nudurile de voie. Exhibiționism curat.

Mă ține într-o surpriză. N-o știam așa pudică. Să fie tot meritul apei alpine, care purifică pe dinăuntru?

— Dacă te interesează, nici la Joe nu mă uitam, când era dezbrăcat.

Trebuie să schimb subiectul. Am venit în Orașul-muzeu să disec cu soacră-mea corpul gol bărbătesc? Există pentru asta persoane mult mai calificate ca ea.

— Știi, Suzy, că Joe a fost singurul bărbat din viața mea? A fost singurul, va rămâne singurul. N-am de gând să-mi găsesc pe altcineva. Nu pentru că l-aș trăda pe el, ci pentru că m-aș trăda pe mine. A fost și va rămâne singurul meu prieten.

— Singurul?

— Alături de tine. Dar tu ai apărut târziu.

Cât pe-aici să mor în accident de furculiță! Uite că Dora e, până la urmă, o *grave widow*. În ciuda parfumului și țoalelor stridente, se hrănește din amintiri cu *ketchup*. E oare sinceră, sau joacă un rol?

— Mai luăm un pahar? Mâine seară avem bilete la Operă. Nu știu ce spectacol este, nici nu mă interesează. Dar dacă tot am venit până aici, ar fi păcat să nu... Regret că nu mai e director românul acela frumos, Ioan Holender. Poate obțineam o mică reducere, ca de la evreu la evreu.

Mă liniștesc. Dora redevine Dora. Așa te vreau, soacră-mea!

— Poimâine te invit la o plimbare în Grinzing. Sunt cârciumioare pe acolo foarte poetice. E păcat să vii la Viena, fără să te plimbi prin Grinzing.

— Poate bem și un *Heuriger*, fac eu pe culta.

— Bem, cum să nu. Acum, poți să pleci, dacă vrei. Nota o plătesc eu. Vreau să mai beau un pahar de vin. Singură.

Cred că vrea să scape de mine, pentru a vizita în tihnă sculăria de peste drum, de la Muzeul Leopold.

Ies din Museums Quartier și urc domol pe Mariahilfer Strasse. Lumina becurilor ține seara la respect. Acordeonul unui țigan sentimental plutește pe *Valurile Dunării* ca o bărcuță de hârtie. Tonetele stradale împrăștie aburi mortali de cârnați prăjiți, vin fiert și țuică opărită.

Se bea gospodărește la Viena. Nicăieri, n-am mai văzut atâtea femei de toate vârstele, mergând de parcă ar împleti ciorapi de iarnă cu picioarele. Poate că simt nevoia să se îmbete, după ce s-au hrănit cu „Istoria nudului masculin”.

Am de gând să fac același lucru. Să mă pilesc. Și nu oriunde, ci într-un club.

A doua zi, intru în Muzeul Evreiesc, cu tot cu mahmureală. Mă interesează nu atât expoziția despre „Shooting Girls”, fetele evreice care au ridicat fotografia la rang de afacere și artă. Cât imaginile surprinse de Henry Ries, în noiembrie

1947, la Spitalul Rothschild. Gazdă pentru evreii refugiați, după ce fusese întrebuințat ca spital și de sinistrul S.S., în 1942.

Evrei refugiați. Persoane Dispersate, majoritatea fugite din România. Fotografiile sunt reunite sub titlul „The Waiting Room of Hope”. O parte dintre ele apăruseră în *New York Times*. Dora se laudă că le știe, încă de dinainte de a veni aici. Minte?

Oameni care nu mai credeau în viitorul lor românesc, la a n-a generație de căpăciți ai sorții. Ciopârțiți ai pogromurilor, vinovați de serviciu. Plătitori ai facturii pe care frustrările neamului românesc erau scrise cu adaos comercial de o mie la sută. Și-au luat lumea în cap, au trecut granița clandestin. Au plătit călăuze deseori mincinoase, au înfruntat riscuri. Au murit câteodată pe drum, treabă la care erau atât de pricepuți. Gândul lor mergea înaintea pașilor, spre Palestina și U.S.A. Viena era doar o haltă.

În fiecare fotografie, îi ghicesc pe românii anului 1947. La fel cum îi recunosc, în aeroporturi, pe românii anului 2012. Instantanee surprinse afară, în frig, la sosirea în Rothschild Hospital. Și pe băncile Parcului Währinger, cu așteptarea amețită de conținutul sticlelor cu vin sau vodcă. Și la recepția persoanelor, și la cazarea lor în paturile etajate de lemn din saloanele spitalului, reconvertite în dormitoare.

Imagini de la cantină, unde zeama mincinoasă și pumnul de curmale spuneau povești de adormit foamea. Și din atelierul de croitorie, unde o tânără tunsă băiețește își răscroia cântecul la instrumentul Singer. Și din sălile școlii improvizate, cu micuții reînvățând dragul de carte. Și din sinagogă, cu serviciul de sâmbătă dimineață urmat cu

sfințenie. Și din camioanele pline cu oameni zâmbitori, purtați spre porturile italienești, de unde cerul american se vedea limpede, fără pogromuri.

Rothschild Hospital, „The Waiting Room of Hope”. Oameni reînvățând să spere. Oameni reînvățând să uite, încetul cu încetul. Până la generația de azi, pe care n-o mai interesează nimic din ce a fost.

Rothschild Hospital. Un loc al reconcilierii cu trecutul. Un loc al reconcilierii cu ceilalți. Un loc al reconcilierii cu tine însuți.

În scurta noastră plimbare prin Grinzing, Dora nu scapă o vorbuliță. Îmi convine. Peisajul conține atâta poezie, că doar vreun comentariu de-al ei ar putea să-l strice. Îmi adaptez mersul la încetinitorul care-i dictează pașii. Un cârd de gâște traversează strada, parodiindu-ne superior. Copacii își donează frunzele trotuarului, sperând zadarnic să fie scutiți de impozitele iernii. Urc și inspir aerul cu poftă. Viile, cocoțate pe dealuri ca niște copii pe umerii părinților, sorb cu buzele țuguiate sucul ultimului soare. Nu-i soare, e un bec de veioză hrănit cu electricitate proastă. Iarna e colea, după deal.

Din loc în loc, lăzi colorate în verde și galben îi invită pe vienezi să doneze tot ce le prisosește. Haine, în principal, haine. Dar ce-i cu mine? Azi vreau ca privirea profesională să nu-i ia fața romantismului.

Ajungem sus, pe un platou pe care Viena ne e servită politicos de chelnerul Grinzing. Cât de bine seamănă cu Iașul, privit de pe Dealul Buciumului! Un freamăt venit din pădure trădează munca tăcută a copacilor. Produc ozon, să aibă obezii ce să-și pompeze undeva.

Acolo, în înalturi, se mai întâmplă un fenomen ciudat. Care poate fi pus pe seama suprasaturației cu ozon, acest oxigen plin de el. Dora mă îmbrățișează. Ca o anacondă, nu așa, de formă. Și mă pupă, de-mi topește o bucată de obraz.

Face asta, înainte de a mă târî de după umeri spre o tavernă. Romantică și ea. Acoperișul e îmbrățișat de o viță de vie, din care curge necontenit rugină. Trebuie chemat instalatorul.

Un acordeonist ne ia în primire de la ușă. Un chelner al muzicii. O clipită, cred că Dora vrea să-l pălmuiască. Dar nu. Îi lipește o hârtie de 100 de dolari pe frunte. Și-l somează să scoată din piatră seacă un violonist. Ca s-o înalțe și s-o coboare pe *Valurile Dunării*. De undeva, apare proprietarul în persoană:

— Vă cânt eu, doamnă Bernstein. Se poate?!

Prea multe surprize, pentru o zi. Dora e cunoscută aici?

Îngână *Valurile Dunării* și *Balada* lui Ciprian Porumbescu. Pe ultima, patronul o știe ca să le facă plăcere turiștilor români. Vin des pe la el, cu doamne la toartă. Dar mai cu seamă cu domnișoare.

Mă reped la paharul cu *Heuriger*, ciugulesc brânză de vaci cu ardei gras și boia. Dora se parașutează la punct fix, pe un platou cu felii de pastramă și salată de varză acră.

— Dora, n-are sens să arunci banii. Comandă varză dulce, că oricum se acrește, când pui gura pe ea!

Nu se supără că o fac acriturâ. Râde și mă îndeamnă să dansez, eu care-s la cuțite cu dansul. Cu un englez care-mi spune că semăn cu Brooke Shields. Și că dacă a doua zi sunt liberă, lui i-ar plăcea să. Din păcate, el nu seamănă cu nimeni. La mesele celelalte, câțiva îndrăgostiți se guguștiucesc. Unii se

opresc din moșmondeala buzelor și mâinilor, să ne aplaude dansul.

La o bucată de vreme, Dora îmi dăruiește un nou pumn în stomac. Comandă o bere Guiness și se simte datoare să-și motiveze alegerea:

— Îmi place Guiness, că seamănă cu berea de casă din Bucovina.

Hopa! De unde știe ea cum e berea de casă din Bucovina? O fi dus-o Ben să viziteze mănăstirile, fără ca eu să aflu?

E aproape de miezul nopții, când ne tragem cu greu din cârciumioară. Semănăm cu două dopuri care nu vor să iasă din sticlele lor cu vin. Aerul rece ne ia într-o serie de palme. Ne strângem una în alta și mergem așa, într-o cuibărire reciproc avantajoasă. Temperatura sufletească o compensează pe cea atmosferică. Din când în când, Dora mă dezlipește de ea și mă înșurubează cu un set experimentat de figuri dansante. Părem potcovite, judecând după sonoritățile scoase din trotuar de cizmele noastre. Suntem trupele sovietice, coborând din Pădurea Vieneză, în aprilie 1945.

Mai avem de străbătut vreo jumătate de drum, până în stația de tramvai. Mă simt proastă de fericire. Oligofrenă de fericire.

Dora se oprește, trăsnită cred de o bătătură la picior, la poarta unei vile arătoase, cu ochelari de viță de vie la ferestre. Ce-i drept, prea a dansat ca o bunăciune în club. Și are o vârstă, deși ea crede că are mai multe.

Nu asta e. Caută ceva, în geanta Vuitton. A rătăcit banii? Sau actele?

În cele din urmă, scoate la iveală două chei:

— Ce zici, Suzy, ne băgăm puțin în coșmelia asta?

— E târziu, Dora. Zău că nu am chef de aventuri la miezul nopții. Nu m-ar mira să fie o casă bântuită.

— Sigur e bântuită. Hai să bem un vin fiert cu fantomele! O să îți chemi un taxi mai târziu, dacă o să supraviețuiești. Deși poți rămâne aici, peste noapte.

— Te rog, e întuneric. Dar nu știam că ai prieteni în Viena. Stăpânii casei ți-au lăsat cheile?

— Da, o știu bine pe stăpâna casei.

— Interesant. Cine e?

— Dora Bernstein.

— O cheamă ca pe tine?

— Sunt chiar eu. Aici locuiesc.

Duc instinctiv mâna în locul unde era ultima oară inima.

— Dar tu ai tras la Hotelul Sacher, așa mi-ai spus.

— Doar nu eram tâmpită să dau o avere pe o cameră la Sacher.

— De ce m-ai păcălit?

— Din moment ce mă crezi o snoabă, nu face să te dezamăgesc. Pe cine ai mai disprețui, în sinea ta?

O urmez, de parcă aș fi propria-mi fantomă.

Vinul e gata fiert, vrea doar încălzit. Cu cana în mână, Dora mă poartă prin camere. Începe cu prima, pe a cărei ușă scrie „Golda”. O deschide și nimeresc peste ședința sindicatului internațional al rățuștelor de cauciuc. Sunt mii, sunt o groază. Mai mici și mai mari, toate galbene, cu cioc portocaliu. În costum de marinar, în costum de școlar, cu ie românească. Toate, cu ochi enormi. Și labe uriașe.

În mijloc, îl recunosc pe rățoiul Franz. Șeful de sindicat, Vasile Roaită al rățuștelor. Îl știu prea bine pe rățoiul ăsta.

Oscar îl vânduse unui coleg, fiind somat de Dora să-l ceară înapoi. Îl apuc pe Franz de guler. Protestează printr-un măcăit de *fuck off*!

Golda. Cine o fi Golda? Dora avusese o fetiță, care a murit? Concepută, poate, la Viena? N-ar fi exclus. Dora și Golda sună cumva înrudit. Amândouă fac aluzie la strălucirea fără sens a aurului. Cel puțin, în urechile mele.

Dora îmi explică, în câteva cuvinte, povestea casei sale de pe Cobenzlgasse. După război, fusese pensiune turistică. Aici înnoptase prima oară cu Joe, în noiembrie 1947. Ea fugise din țară. Și mergea spre neunde.

— Din care țară?

Femeia asta chiar speră c-o să fac infarct. Îmi administrează șoc după șoc. Răspunde în românește:

— Din România veneam, *darling*. Sunt ieșeancă. În măsura în care vreun evreu care a locuit în Iași a fost vreodată ieșean.

Un zgomot de alarmă anitiaeriană mi se declanșează în urechi. Bombardamentul e iminent. Aveam un vecin, la Onești, care a surzit de la o surpriză infinit mai mică. O rog să vorbească mai tare, să-mi acopere alarma.

Locuia temporar în Rothschild Hospital, alături de marea masă de *DP*, de refugiați. Lucra în atelierul de croitorie, mai bine zis de răscroitorie. Că mai mult se răscroia, decât se croia.

Joe a aterizat din senin, cu un transport de haine *second-hand* pentru nenorociții de acolo. A fost între ei o dragoste de aia rară. De care vorbesc, în necunoștință de cauză, poeții și alți nespălați. Au ieșit, într-o seară, în Grinzing. Cu un jeep împrumutat de la forțele americane din oraș. Au petrecut într-

un local cu *Heuriger*, acordeonist și violonist. Gustări nu, cu gustările a venit Joe, în traistă. Viena era bântuită de foamete.

Târziu, când au coborât de la crâșmă, au oprit la pensiune. Joe a plătit camera cu două pachete de „Lucky Strike”. În noaptea aceea, neundele spre care se îndrepta a căpătat un nume. America.

Îndată ce au avut banii necesari, Dora și Joe au cumpărat pensiunea. Veneau an de an aici, în noiembrie. Era luna lor. Era locul lor. Luna de față e prima fără Joe. „Noiembrie fără Joe”. Titlu de film.

Ar fi insuportabil anul ăsta să intre singură cuc, în casa lor. Nici nu putea invita pe oricine. De aceea, mă aflu lângă ea. S-o alin. Sunt expertul numărul unu în alinări.

— Sunt conștientă că am trei fii, unul mai tâmpit ca altul. Tu ești singura cu care vorbesc aceeași limbă. Noi două suntem la fel. De aia te-am luat cu mine la Viena.

M-a luat cu ea? Din câte îmi amintesc, eu am luat-o cu mine. Dar să nu insistăm. Se știe că Maria mulge vaca. În apă însă, se vede invers. Îmi îndrept atenția spre focul care toarce motănește în șemineu.

— Am angajat pe cineva să se ocupe de foc. Și de casă, în general.

Mergem într-un birou cu ferestre largi. Simt viile cum dorm pe deal, ca țepii pe o spinare de arici.

N-am cum să scap de obsesia Bernsteinilor pentru încălțăminte. Pe un perete, spânzură două ghete de damă. Una maron, alta negră. Arată ca roase de un cățelandru căruia îi cresc dinții.

— Sunt ghetele cu care am trecut granița în Ungaria. Cu ele rupte am ajuns aici. N-am vrut să le arunc, după ce Joe mi-a

dăruit unele frumoase și noi.

Fantoma lui Joe reînvie, îmbărbătată de cuvintele noastre. „Noiembrie cu Joe”. Titlu de film.

— Nu poți duce țara pe talpa pantofului, spunea Joe, citându-l pe ghilotinatul ăla franțuz.

— N-o poți duce, Suzy.

— Dar în toc se păstrează întotdeauna ceva, adăuga el.

— Discutabil. Când am trecut granița la Oradea, am lăsat în urmă și limba română. De atunci, n-am mai vorbit-o.

— Până acum.

— Până acum. Până aici.

Tălpile încălțărilor sunt date cu lac. Evidențiind două găuri mari, care vorbesc în toate limbile despre mizeria de după război.

— Și Golda? Cine este Golda? Fetița ta?

— Fetița din mine. Prințesa rățușteloor de cauciuc.

— Hai să ne întoarcem în camera Goldei, să ghicesc care e.

— Eu am fost Golda. Golda a rămas aici, în casa asta, adormită. În fiecare an, în luna noiembrie, o trezesc din somn și reintru în pielea ei.

Dintr-un sertar al biroului, scoate un dosar.

— Ai aici povestea Goldei, scrisă de mâna ei. Poate îți vine vreo idee. Tu, care ai atâtea idei…

Îmi trec degetele peste copertele galbene cu margine portocalie. Deschid dosarul și citesc prima frază. Caligrafia fără cusur mă orbește. E o diferență ca de la cer la pământ față de scrisul Dorei. I-l știu atât de bine. Un scris rău, disprețuitor, rasist.

„Căldura și bunăstarea familiei o păstrează pe micuța Golda într-o seră fără lipsuri. Casa familiei Oxenberg e una

dintre cele mai respectate și invidiate din centrul orașului. *Pace și armonie* ar sta scris pe blazonul ei, dacă l-ar avea. Slujnică, automobil, vacanțe de iarnă la ski în Alpii Austrieci, care le compensează pe cele de vară, petrecute la Marea Baltică, în pitorescul Warnemünde…”

— Oxenberg, repet eu numele.

— Da, familia Oxenberg din Iași. Roza, Jacques, Lev și Golda Oxenberg. Plus bunica, Elisa Șoicaț. Pe bunicul nu l-am cunoscut. A murit pe front, pentru România, în Primul Război Mondial. Era medic.

2001 a fost anul când i-am cunoscut pe Dora și Ben. Veniseră în Iași, ca ea să țină un discurs, la un simpozion care comemora 60 de ani de la Pogromul din iunie 1941.

În ultimul moment, și-a rupt spiciul. Cuvintele erau lipsite de noimă. Nu avea rost să abdice de la hotărârea de a nu mai vorbi românește, de dragul unui discurs pe care l-ar fi ascultat cinci persoane. Casa de pe Strada Ștefan cel Mare a donat-o statului român. Care oricum stătea atât de prost cu banii. Dacă nu mai avea evrei să îi producă…

Nu de dragul profitului a vrut să deschidă în Iași o filială a firmei sale. Ci pentru că era cea mai elegantă manieră de a se revanșa în raport cu urmașii celor care jefuiseră de haine cadavrele evreilor, în timpul Pogromului. Imaginea morților în pielea goală nu a slăbit-o toată viața.

— Poftiți la bulendre! Hai, săturați-vă de haine purtate! Purtate de alții. Sunt haine de firmă, ochioase. Faceți tot posibilul să păreți cine nu sunteți și nu veți fi vreodată, îmbrăcați cu ele. Dar plecați fără să plătiți? Nu merge așa, scoateți banul! Hainele nu-s moca! În lumea asta, doar Isus e

gratis. Și nici el. Încercați numai să aprindeți o lumânare într-o biserică, fără să o plătiți!

Întregul ei dispreț e cuprins în acest comerț. E modul ei de a spune *fuck off*. Când îl rostește, gura ei mare reproduce, la scară, harta României.

4

Dora nu se mai întoarce cu mine în Washington D.C. Rămâne în Viena, alături de fantoma lui Joe. Să-și scalde în cada din baie rățuștele galbene cu cioc portocaliu. În vară, va merge cu ele la Warnemünde. Să le redea libertatea, în apa Mării Baltice.

Dacă îl va prinde pe următorul noiembrie, Dora Bernstein se va preface din nou în Golda Oxenberg. Va sta pe banca ei din Währinger Park și va citi din Esenin:

> „Pe cârlionții zilelor senine,
> Voi rătăci spre-un trai curat ori strâmb,
> Și cel mai bun prieten, pentru mine,
> Va ascuți cuțitul din carâmb”.

Va lua apoi o trăsură spre Grinzing și va opri într-un local cu *Heuriger*, pastramă și varză acră. Va tocmi un acordeonist și un violonist să-i salte oasele reumatice pe *Valurile Dunării*. Va pleca pe jos, după miezul nopții, spre casa unde și-a legat sufletul de al lui Joe.

Dora va fi mereu una din acele *grave widows*, de care iudaismul este oripilat. Puțin îi pasă. Credința ei religioasă rămâne ateismul.

Viena. Acolo îi este locul. Amintirile ei urâte au pierit sub dărâmături, la demolarea Spitalului Rothschild. Îmi dă cheile casei din Georgetown, să-i adăp florile. Îmi zice că mă așteaptă

pe la ea, în casa de pe Cobenzlgasse. Dar niciodată în noiembrie. Luna aceea e doar a ei și a lui Joe.

Luna în care Dora redevine Golda.

Sunt invidioasă. Și între mine și Ben a fost un incendiu demn de a stârni atenția poeților și a altor nespălați. Dar aprinderea pornise și de la un mic calcul matematic. Cel puțin, din partea mea. Eram pe avarie, aveam 33 de ani și-mi trebuia mai mult decât un instalator. Dora avusese 17. Fusese pură. Și eu, dar numai în linii mari.

Cât ține călătoria cu avionul, mă gândesc la Levi Moreno. Fondatorul „Psihodramei", de care am vorbit. Doar el ar putea explica distanța kilometrică dintre Golda și Dora.

I-am zis lui Ben să nu mă aștepte la aeroport. Fluier după un taxi și îi dictez să mă oprească în Georgetown. Intru țeavă în casă, urc în grabă scările. Deschid ușa de la biroul lui Joe. Tremur toată.

Cizmele sunt la locul lor, pe perete. Cizmele cu care tatăl său venise încălțat din România. „Nu poți duce țara pe talpa pantofului", rostise un mare subtil. „Dar în toc se păstrează întotdeauna ceva", adăuga Joe, și mai subtil.

Am, din Viena, un cuțitaș elvețian. Iau prima cizmă agățată în cui, îi ciocănesc și-i desfac tocul. Nimic, doar scobitura clasică din orice toc. Oare mă înșel?

Toată speranța stă în tocul celei de-a doua cizme. Nu-l mai ciocănesc. Încet, metodic, îl detașez de ansamblul tălpii. Dacă nici aici nu e nimic, uit totul și plec acasă. Taxiul e la dispoziția mea, în fața casei. În mod sigur, copiii mă așteaptă cu tortul meu aniversar.

O simt! Asta e! O bucată de hârtie veche. Împăturită și răsîmpăturită. O desfac cu atenție. Să nu-i rănesc vreun

cuvânt. Așa cum mă aștept, e scrisă în românește. Cu cerneală violetă.

„Fiul meu, binecuvântat fie-ți numele,

Shalom!

Întâi de toate, află despre mine că sunt bine și sănătos, slavă Domnului, atâta de bine și de sănătos cât poate fi cineva la vârsta mea, după câte am pătimit, amen!

Sunt, iată, luni trei de când o tot pun pe fie-mea, Rifca, deie-i Domnul noroc în viață, să-mi arate pe hartă New York-ul. Dacă-mi pun ochelarii, că vederea nu mă mai slujește ca odinioară, numa' ce observ un punct cu șapcă și inimă mare, care aleargă fără răgaz de la o mitzva la alta. Cine o fi?

Tu ești, pezevenghiule, tu ești, priceputule, învățatule, neîntrecutule, vestitule! Tu ești, nu mă păcălești așa ușor pe mine! Nu-mi spune mie că nu-l recunosc, chiar și de la mii de kilometri depărtare, pe Avi Bernstein din Socola, rămâne-i-ar numele de pomină în New York, precum i-a rămas în Iași, unde toți vecinii îi transmit că mai rău să nu-i meargă, să-i fie verde dolarul și gol de fiere paharul!

Să știi că m-am gândit, m-am tot gândit, dacă să-ți scriu ori ba. Și iată, până la urmă tot ți-am ticluit o scrisoare, că doar ce-i rău în asta, dacă te plictisești de ea, o arunci degrabă la coș, după primele slove, și nici capul nu te doare.

Dar nu ești tu omul care să arunce scrisorile lui Rabbi, că doar mai bine ca mine nu te cunoaște nimenea. Îți scriu numai așa, să mă încredințez că umbli bine pe acolo, prin America ta, că te știu isteț, vrednic și cinstit. Am trimis scrisoarea printr-un enoriaș, care a fugit la Viena, că parcă

mai dihai ca acuma nu și-au luat niciodată evreii de la noi lumea în cap. Ce să-i faci, sunt vremuri tulburi, dar când au fost ele limpezi, pentru fiii lui Israel?

Ascultă, Avi! Îți spuneam, înainte de a-ți lua tălpășița prin cele străinătățuri, despre coloniștii americani, care au cules fructele cerești ale inspirației din lupta pentru libertate dusă de israeliți. Că nu de pomană au ales să scrie apăsat pe «Clopotul libertății» – *Liberty Bell*, cum îi zic ei, pe limba lor întortocheată – traducerea versetului ebraic: «Să vestiți libertatea în toată țara, pentru toți locuitorii ei».

Să nu uiți, fiul meu, că poveștile lui Adam și Eva în grădina Edenului, a lui Abraham în Canaan, a lui Joseph și a fratelui Moses în Egipt, a lui Ruth și Naomi, a lui David și Solomon, a lui Mordecai și Esther, a profeților Isaiah și Jeremiah, au fost spuse mai întâi în ebraică! În ebraică vor fi spuse și poveștile glorioase trăite azi de voi în America. În slava acestor nume, îți construiește și tu viața, fără să uiți că o mitzva în fiecare zi te aduce mai aproape de măreția lor.

Vorbind de mitzva, mai mult ca sigur că ai auzit și tu de necazurile pe care le au în Viena refugiații evrei din țările Europei de Răsărit. În drumul lor, Viena e doar o haltă pentru a-și trage sufletul și a se ruga la Cel de Sus, că destinația adevărată le e ori America, ori Palestina, unde își caută o viață mai bună, cum ți-ai căutat-o și tu, cu ani în urmă, după ce legionarii ți-au pârjolit prăvălia a patra oară.

Dar ce faci, Avi? Ți-am spus de o sută de ori că nu e nevoie să-mi mulțumești că te-am sfătuit și te-am ajutat, chiar și cu bani, să pleci atunci în America. Eu am făcut ceea ce

oricare rabin în locul meu ar fi făcut, și nici dobândă nu ți-am cerut, și nici paralele nu le-am vrut înapoi, chiar dacă tu mi le-ai trimis, corect cum ești.
Sărmanii oameni din Viena, apere-i Dumnezeu de toate relele! Închid ochii și îi văd flămânzi și goi, cum se ghemuie unul în altul, la Spitalul Rothschild, care nu mai e spital, ci mai degrabă coteț sau lagăr de concentrare, că te și miri cum de familia Rothschild își lasă numele purtat de o asemenea coșmelie. Bieții refugiați, cum se gândesc ei la ce bun au mai plecat de acasă, că parcă nici acolo nu era chiar atâta de rău!
E foamete la Viena, e sărăcie și mi-e teamă să mă gândesc la frigurile toamnei și gerurile iernii ce or să vină. Chiar scrisoarea asta ți-o trimit prin unul din refugiați, cum ți-am zis deja, s-o pună la poșta din Viena, să fiu sigur că ajunge în mâna ta, că pe la noi în nimeni și-n nimic nu te mai poți încrede, nici măcar în poștă. M-am rugat pentru frații noștri din Spitalul Rothschild, i-am binecuvântat și am simțit că viața lor ar fi putut fi a mea ori a ta. Mai degrabă a ta, că dacă n-ai fi plecat atunci, ai fi plecat sigur acum, hotărât cum te știu.
Fiul meu, Avi, este un timp bun pentru a-i ajuta pe acești frați rebegiți de soartă. Sunt mulți români printre ei, cu miile, sunt și ieșeni, slavă Domnului, chiar cu duiumul, care și-au vândut tot avutul, să aibe bani de trecut, sărmanii, granița spre Ungaria. Da' eu am încredere în inima evreiască a lui Avi al meu, și cum negoțul tău cu haine – care nu-s noi, dar juri că-s noi – merge, nu mă îndoiesc, ca pe roate, n-ai putea duce tu un transport, care să-i îmbrace pe acești nefericiți?

Să știi că nu-i pe degeaba. Fapta îți va fi cinstită cum se cuvine, numele tău va fi pe buzele tuturor la rugăciuni, iar organizația omenească *Joint Distribution Committee* va fi și ea foarte-foarte mulțămită! De Dumnezeu, nu mai vorbesc, că-L știm de mii de ani și tot ce facem, în numele Lui facem. Să-I mulțumim pentru iubirea ce o revarsă asupra noastră, pentru grija Lui părintească și pentru toate care vin de la El, amen.

Și-apoi, sunt abia zile trei, de când doctorul Solomon – care îți transmite să-ți dospească portofelul precis ca un cozonac – mi-a zis că faptele bune întăresc sănătatea, pentru că pun în mișcare sevele tăcute ale trupului. Eu așa socot: înfăptuiește o mitzva pe zi, dă-le grai sevelor tăcute și pune deoparte banii de doctor! Și-o să ți se pârguiască averea precis ca un harbuz, în luna august.

Dar poate tu nu ai timpul trebuincios să duci hainele la Viena, că te călăuzești după înțelepciunea care zice că «prăvălia bună se ține cu jupânul la tejghea». Nu-i nimic, n-ai timp, n-ai timp, doar n-o să-ți tăiem capul pentru atâta lucru.

În cazul ăsta, de ce să nu-l trimiți pe feciorul tău, Iosef, care era de-o șchioapă când ați plecat din Iași, iar apoi a luptat cu vrednicie pentru eliberarea Europei și alungarea smintitului de Hitler, pomenit fie-i numele doar în cartea de smoală a istoriei. Îți promit că Iosef o să fie întâmpinat cum se cuvine acolo, că doar spitalul e în zona americană a orașului. Mi-ar plăcea să dau o fugă să fiu și eu de față, însă oasele mele stoarse de vlagă abia mai izbutesc să bată drumul din Podu Roșu în Târgu Cucului, și

chiar și-așa mă opresc la fiecare zece metri, să îmi trag sufletul.
Fiul meu, știi vorba ceea a mea că în viață e bine să spui lucrurilor atât pe nume, cât și pe prenume. Dacă tot Iosef bate calea până la Viena, să ducă haine năpăstuiților, ce-ar fi să arunce o privire către o fată, care șade drept acolo, în Spitalul Rothschild? Spune tu, strică oare cuiva? Are Iosef vreo obligațiune din asta? Bun înțeles că nu are. Dacă nu-i place fata, se întoarce frumușel în America și nimeni nu-i spune nici dă-te oleacă mai încolo.
Dar nu văd cum ar putea să nu-i placă fata, mai cu seamă dacă pui și tu o vorbă bună pentru dânsa. Îți spun eu, merită cu vârf și îndesat. E de la noi din Iași, are ani 17, și-i plină de duioșie ca o rățușcă galbenă de cauciuc. Eu așa îi și spuneam, rățușca mea, că dânsa mi-a salvat viața în Pogrom, taman când mi se dădea foc la barbă și perciuni, pe Strada Ștefan cel Mare. S-o fi văzut cum a vorbit nemțește cu un ofițer hitlerist, zicând sus și tare că eu sunt tatăl ei și că trebuiește să mergem acasă împreună, ceea ce s-a și întâmplat. Avea abia ani 11, dar s-a descurcat mai bine decât una de 25, poate și de 30, așa să știi. Să nu fi fost ea, tare mă tem că împărtășeam și eu soarta rabinilor uciși în acele zile negre, odihnească-i Dumnezeu în pace.
Sărmana mea rățușcă! Tare-mi tremură inima, gândindu-mă la sufletul ei moale cum era catifeaua de la magazinul lui Aizic, de pe Strada Costache Negri. E orfană, sărăcuța, toți ai ei au pierit în blestematele zile de la sfârșitul lui iunie 1941. Ehei, ce medic a fost taică-su! I se dusese vestea prin toată Moldova!

Fata e modestă, harnică și pricepută la croitorie de stă mâța în coadă. Din șapte șepci vechi, îți face un veston nou, de te minunezi. Nu ține la podoabe și boieli, drept dovadă a vrut musai să fie tunsă băiețește, înainte de a pleca la Viena. Nu se dă în vânt după șansonete, dar de dansat dansează ca nimeni alta, atunci când se ivește ocazia. Din păcate pentru ea, până acum nu s-a ivit.
În atelierul de croitorie o să-i dea de urmă Iosef al tău. S-o pună la încercare, dacă nu mă credeți, să-i dea o haină la refăcut și să steie cu ochii pe mâinile ei pricepute. Are și ceva bani asupra ei, dar ar putea foarte bine să nu aibe lețcaie, la cât de dăruită este de la Domnul.
Ascultă, Avi! Nu ți-aș da ghes să faci asta, că doar mă cunoști nu de ieri, nici de alaltăieri. Dar numai ce-am citit o înțelepciune care mi-a mers precis la inimă. Zice că vaca și nevasta e bine să ți le iei de la tine din sat. Că dacă nu știi care le e stăpânul, poți să o pați de să te căiești și să te dai cu capul de toți pereții. De acord cu tine, vacă e mai greu să-ți iei din Iași de la noi, că moare de urât săracul dobitoc, de la atâta drum pe apă.
Dar în privința nevestei, se vede că Dumnezeu găsește mereu o cale… Și nimeni nu știe mai bine ca tine ce comoară la casa omului e o nevastă bună. Iară fata asta e chilipir curat, ți-o zic eu. O să dea o suflare proaspătă afacerii tale cu haine care nu-s noi, dar juri că-s noi. Zi și tu, ți-o strica oare să-ți lărgești oleacă cercul de mușterii și să-ți deschizi, de ce nu, o secție în Vașington, cum zice nevastă-mea la Washington? Cum să strice, nu strică deloc, că doar Vașingtonul e capitala Americii, poate chiar a

lumii. Să știi că eu, cu un pas înainte cum mă știi, vă zic încă de pe acuma Mazeltov!

Un singur lucru te rog, Avi, fiul meu drag. După ce o s-o cunoască Iosef al tău pe rățușcă și-o s-o invite cum se invită tinerii, să nu pară nimica dat cu mâna stângă. Să pară și să fie pornit numai și numai din preaplinul inimii, nu și din înțelepciunea noastră, de oameni cu scaun la cap, mai ales tu. Vorba ceea: nu se cuvine să știe mâna stângă ce face mâna dreaptă.

Eu ți-aș mai scrie, Avi, că tare mi-e drag să șed de vorbă cu un om drept și luminat ca tine, de la care am atâtea de învățat. Dar uite că mă zorește nevastă-mea să închei, că pleacă trenul cu omul care o să ducă scrisoarea spre tine. Cu ajutorul lui Dumnezeu, data viitoare o să-ți scriu mai mult.

Complimente ție, preabunei tale soții Larisa, fiului tău Iosef și viitoarei tale nurori, Golda. Că așa o cheamă pe fată: Golda Oxenberg, viitoare Bernstein.

Hai, mergeți cu toții în sufletul meu!

Shalom!

Rabbi al tău”

Recitesc scrisoarea, de câteva ori. Până o învăț pe de rost. Ar putea fi predată la orice universitate din lume. La cursul de „Analiză tranzacțională” sau la cursul de „Prietenie statornică”. Nicăieri, niciodată, nu am întâlnit atâta duioșie a manipulării. Întinsă pe doar câteva pagini.

„Mergeți în sufletul meu!” Nicăieri, niciodată, nu am auzit urare mai umană. Și mai greu de atins.

„Nu poți duce țara pe talpa pantofului”. Ani în șir, m-am întrebat ce subtilitate ascunde completarea lui Joe: „dar, în toc, se păstrează întotdeauna ceva”.

Până la urmă, nu era nicio subtilitate. În toc, chiar se păstra ceva. O scrisoare. Un rabin din Iași împletise două destine, de la distanță. Al Goldei-Dorei și al lui Joe.

Acesta era secretul lui Joe, Iosef cum îi spunea rabinul. Împărtășit doar mie. Joe bănuia că voi găsi scrisoarea. Până la urmă, iubirea dintre Dora și el nu fusese atât de spontană. Pe cât credea ea.

Înainte de a ajunge acasă, îi cer taxiului să oprească. În pădure, aproape de locul unde îl speriasem pe Ben cu pistolul. În noaptea aceea de pomină. Aprind bricheta și dau foc scrisorii. Mă doare inima pentru fiecare slovă care dispare în flăcări. Dar scrisoarea trebuie să piară. Dorința lui Joe.

Am timp să mă gândesc dacă undeva există vreo scrisoare de-a fostului meu șef de la Magazinul Moldova, domnul Finkelstein. Către Dora și/sau Joe. Unde să scrie că nevasta și vaca trebuie să le iei de la tine din sat. Și că dacă e mai complicat cu vaca, fiindcă pe avion săracul dobitoc se plictisește, cu nevasta Dumnezeu găsește mereu o cale.

Dacă scrisoarea există, sper să n-o găsesc vreodată. Și nici să aflu de ea. O găsi-o vreun ginere curios. Sau vreo noră.

Deschid ușa casei și mi se cântă *Happy birthday to you!* Copiii îmi sar în brațe. Ben îmi sărută mâna și-mi spune „comoara mea!” Melinda îmi urează să rămân aceeași *lady*.

Prea multe emoții, pentru o singură săptămână. Prea multe, pentru o singură viață.

Hai, gata! *Keep in touch*, cum ziceau strămoșii daci!

Mergeți în sufletul meu!

Cu sinceritate, *Suzy Bernstein*,
Washington D.C.

Scanare și prelucrare digitală

de

Anonim

și

CAT Graur

Antwerpen 2026